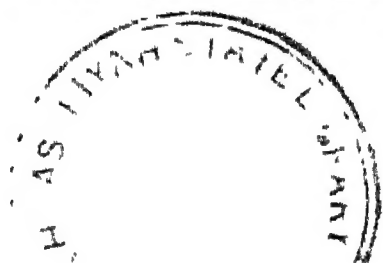

సవికారకువనార విజయము

పుష్పగిరి తిమ్మనకవి ప్రణీతము.

చెన్నపురి :

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1929

All Rights Reserved.

Printed at
the "VAVILLA" Press,
Madras.—1929.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు గీతలలో నత్యుత్కృష్టపదార్థమునుండి
యతినికృష్టపదార్థమువఱకును గలవిశేషాంశములు తనస్వరూపముగా
వేర్వేరి విభజించి చెప్పుచుఁ జెప్పుచుఁ గట్టకడ కొక్కమాటలో
బ్రహ్మాండ మంతయు నిమిడి పోవునట్లుగా

“యద్య ద్విభూతిమత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా,

తత్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ తేజోంశసంభవమ్.”

అని తనవిశ్వరూపమును ప్రకటించి యున్నాఁడు. దీనింబట్టి చూడఁ
బ్రతివ్యక్తియందును భగవదంశ మంతో యింతో యిమిడియే యున్న
దని చెప్పక తప్పదు. ఇట్టిచో వివేకవంతుఁ డగుపురుషునియొడ భగవ
దంశ మున్న దనుటలో సందియము లేదు. అంతో యింతో భగవ
దంశము కలవా రయ్యును దామసగుణసంభూతు లైనవారి విషయ
మటుంచి సాత్త్వికులను, వివేకవంతులు నగుప్రతివారును దాముజన్మ
మైత్రినందుల కేదో యొకరూపమున సార్థక్యమును సంపాదించవలె
ననియే ప్రయత్నించుచుందురు. ఆప్రయత్నములును నొక్కరూపములే
గాక యనేకరూపములుగా నుండెడుఁగానఁ దలాయొకరీతిని వారివారి
కిం గలప్రజ్ఞావిశేషమునుబట్టి పఛరింపఁబడుచుండును. అట్టివానిలోఁ
గృతి నిర్మాణ మొకటి. ఐహికాముష్మికసంపాదకము లగునన్ని కార్య
ములలోను నియ్యదియే శాశ్వతము. కనుకనే ప్రపంచస్థాయి భావమున
కిది యాధార మగుచున్నది. ఇప్పటి కెన్నఁడో జరిగిన వైన నేమి నేటి
దాఁక నాటిపరిస్థితులను గన్నులఁ గట్టినట్టు పొడకట్టఁ జేయున దిదియే
యయ్యెఁగాని మఱొకటి గాదుగదా! అట్టి లోకోత్తరకార్య మొన
రించి మృతజీవులైయున్న కవిమహాశయులలో సమీరకుమారవిజయ

మనునేడాశ్వాసముల యీప్రబంధమును రచించి శ్రీరామచంద్రున
కర్పించి లబ్ధప్రతిష్ఠుడైన లోకోత్తరపురుషుడు

పుష్పగిరితిమ్మన్న

యొకడు. ఇతడు వైదిక శాఖాబ్రాహ్మణుడు. ఇంటి పేరు పుష్పగిరివారు. ఆశ్వలాయనసూత్రము. విశ్వామిత్రగోత్రము. తండ్రి అప్పనార్యుడు తల్లి ఓబుళమ్మ. అగ్రజులు వేంకటకృష్ణయ్య, వేంకటకవి. వీరిలోఁ బెద్ద వాడు బ్రహ్మవేత్త. రెండవవాడు కవీశ్వరుడు. మన తిమ్మకవి శ్రీ హనుమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వ కవితవనహ త్వవిదుడు. ఈ విషయము పీఠిక 12-వ పద్యమువలనఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఇతనియనుభవమునుబట్టిచూడ నీతడు కేవలము కవియును, గేవలము వేదాంతియే గాక మోగశాస్త్రమునందును, మంత్ర శాస్త్రమునందును, సగుణనిర్గుణోపాసనయందును, గానశాస్త్రమునందును మిగులఁ బ్రవీణుఁ డని పీఠిక 21-గద్య. షష్ఠాశ్వాసములోని మంత్ర-గానవిద్యాపరీక్షలు-వీనివలన స్పష్టమగుచున్నది “ఈకవినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలములోని మోడెగుంట (కోవూరు తాలూకా) యయినట్లు నెల్లూరిమండలచరిత్రసంగ్రహమునందు వ్రాయఁబడి యున్న” దనియు, “నీకవి పదునెనిమిదవశతాబ్ది మధ్యము ౧౭౫౦ మొదలుకొని ౧౭౯౦వ సంవత్సరమువఱకును కవిత్వరచన చేసి యుండవచ్చు” ననియు నాంధ్రకవులచరిత్రములో వ్రాయఁబడియున్నది ఇతని కిష్టదైవము హనుమంతుడు. తనయిష్టదైవమే గురువుగా దయచేసి తనకుఁ దత్త్వమస్యాది మహావాక్యముల కర్థ మెఱుకపఱచె నని

“స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి, తత్త్వమస్యాదివాక్యసంతతికి నర్థ మెఱుకచేసినగురుఁడ నేనే యటంచు, నానతిచ్చినహనుమంతు నభినుతింతు.”

(పీఠిక. 7.)

అని తత్కృతజ్ఞతగాఁ జెప్పికొనియున్నాడు. ఇటఁ బ్రసంగసంగతిచే వచ్చినది గనుక స్వప్నవిచారమునుగుఱించి యింఁచుక ముచ్చటించుట యప్రస్తుతము గా దని తలంచుచున్నాను.

౨౩ స్వప్న విచారము. ౨౩

ఇటీవల నాధునికవిమర్శకులు తఱచుగాఁ గృతికర్తలు తమ కృతులయందు నిరూపించుకొనిన స్వప్న ప్రసంగములం గూర్చి హేళన సేయుచున్నారు. ఇతఃపూర్వస్థితి యెట్లుండెనో యని శంకించుట కిట్టి హేళనలు కన్పట్టకపోవుటచే నపు డొకవిధ మైనయాస్తికత్వ మాస్వప్నభాగమున నున్న దనియే మన మూహింపవచ్చును ఇందుల కప్పకవి స్వప్నమును నహోబలపండితుఁడు బలపఱచుటయే నిదర్శనము. ఇందులో నాత్మగౌరవార్థ మయియే యిదియు నొక్కవిషయముగాఁ గల్పించి యెవరిమట్టునకు వారు పూర్వపూర్వలం జూచుకొని పులిని జూచి నక్క వాఁతఁ బెట్టుకొన్నట్లు తమతమకృతులయందుఁ గూర్చుచున్నారే గాని యింతయు నిజమా యని పాఠకలోకమునకు లేనిపోని మిథ్యాత్వబుద్ధిని గల్పించునంతఁని యగుచున్నది. ఈవిషయమై నితాంతము విచారించి చూచినచో నాహారనిద్రాభయాదులు గల ప్రతిప్రాణికిని స్వప్నావస్థ యున్న దనియే చెప్పక తప్పదు. ఇట్లని వివేక విశిష్టు లైనమానవుల కెవరియంతరాత్మకు వారికే తెలియకపోదు.

స్వప్న మనఁగా నది యెక్కడనుండియో యకస్మాత్తుగాఁగాని, యొకరిచ్చినదానఁ గాని వచ్చునదిగాదు. అది మనోవ్యాపారమునుబట్టి కలిగెడు నొకానొకయవస్థావిశేషము. దత్తరామపండితుఁడు స్వప్న ప్రకాశికలో స్వప్నమునుగుఱించి చెప్పుచు స్వప్నమువచ్చుటకుఁ గారణముల నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు —

“మనోవహానాం పూర్ణ త్వా ద్దోషైరతిబలై స్త్రిభిః,
స్రోతసాం దారుణాన్ స్వప్నాన్ కాలే పశ్యత్యదారుణాన్.”

(మనస్సు సంచరించుటకు యోగ్యము లగునాడులయందు వాత పిత్త శ్లేష్మములు విషమముగ సంచరించుటవలనఁ గలిగినదోషములచే శుభా శుభము లగుస్వప్నములు గలుగును.)

“సర్వేంద్రియాణాం విరతౌ మనోఽనుపరతం యది,
విషయేభ్యస్తదా స్వప్నం నాగారూపం ప్రపశ్యతి.”

(విషయేంద్రియము లన్నియుఁ దమతమవ్యాపారములను జాలించి

యుండ మనస్సునకుమాత్రము వ్యాపారము గలిగి యుండునపుడు నానాస్వప్నములు గలుగును.)

ఇట్లు గలిగెడిస్వప్నములును,

“దృష్టశ్చతోఽనుభూతశ్చ ప్రార్థితః కల్పితస్తథా,
భావికో దోషజశ్చైవ స్వప్నస్సప్తవిధో మతః.”

(1. పగలు గనినవస్తువు రాత్రి నిద్రలోఁ గనఁబడినచో దృష్టస్వప్నము, 2. ఇదివఱకు వినినమాట నిద్రలో వినఁబడినచో శ్రుతస్వప్నము, 3 మేలుకొనినపుడు దా ననుభవించినవస్తువులు నిద్రలో ననుభవించినచో అనుభూతస్వప్నము, 4 మేల్కొనినపుడు కోరినవస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచోఁ బ్రార్థితస్వప్నము, 5 పగలు కల్పించినవస్తువు రాత్రి నిద్రలో గనఁబడినచోఁ గల్పితస్వప్నము, 6 ఇదివఱకెప్పుడును నెఱుఁగనివస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచో భావికస్వప్నము, 7 వాతపితృ శ్లేష్మప్రకోపమువలన నిద్రలో నొకవస్తువును జూచినచో దోషజస్వప్నము.) అని యేడువిధము లని నిర్వచింపఁ బడి తదంత ర్భేదములు కావలసినన్ని పెరిగిపోయినవి. కనుక నంతర్జానేంద్రియ

వ్యాపారము లున్నంతవఱకును స్వప్నములు గలుగుచుండుట నైజమే యని తలఁచుటకు సందేహము లేదు. ఇది యొక బూటకమే గాని యందఱకును నొక్కమాదిరిస్వప్నములే గల్గునా? యని శంకించుటకు మనస్సు పాటువోవచ్చును. అందఱకును గల్గు సంకల్పాదు లన్నియు నొక్కపోలికవేగాన నట్లు కలుగవచ్చునని సమాధానము చెప్పుట య టుంచి

“ఏకవస్త్రక తుకాస్తీర్ణే సుప్తః ప్రయతమానసః,

నిశాంతే వశ్యతి స్వప్నం శుభం వా యది వాఽశుభమ్.”

(స్వప్నమును గోరువాఁ డేకవస్త్రధారి యై నిర్మలహృదయముతో దర్భాసనముపైఁ బరుండెనేని వేకువజామున శుభస్వప్నమును గాని యశుభస్వప్నమును గాని గాంచును) అని కావలె నని స్వప్నమును జూడవలె ననుకొన్న నిట్లు చేయవలసిన దని స్వప్నప్రకాశికలోనే చెప్పఁబడినది. ఇట్టపరిస్థితులలో సాంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్న

యా స్తిక్యబుద్ధి గల్గి యిష్టదైవ మని యొండొకదేవుని నమ్మినవారల
కాయిష్టదైవము స్వప్నావస్థలో సాక్షాత్కరించి తనభక్తుని నేదే నొక
రూపమున ననుగ్రహించుననుట కల్ల యని మనము మనయాత్మ సాక్షి
కముగాఁ జూచుకొని బూటకముగాఁ దలఁచుటకంటె “నేపుట్టలో నేపా
మున్నదో” యని తలఁచి తద్విశ్వాసిజనుల కుండు విశ్వాసమును భంగ
పఱపకుండుటయే భావ్యమని యింతదూరము మనవిచేయవలసి వచ్చి
నది. ఈవిధముగనే మనకవియును బ్రయత్నపూర్వకముగ స్వప్నము
దెప్పించుకొని భగవత్సాక్షాత్కృతిం బడసినట్లు పీఠికలో ౭౦ నుండి తెలి
యఁబడుచున్నది. నిజమును దాఁచినఁ జెప్పఁ జాలము గాని యిందు
లోని సత్యాసత్యములను నిర్ణయింపవలె నన్న నింతకును దత్తయత్వ
ముండవలయును. మఱియొక్క మనవి. ఇందఱకును నిట్టి కలలే వచ్చు
ననుట యసంగత మందు రని ముందే మనవి చేసి యున్నాను. ఒకటి
యాలోచింపవలసి యున్నది వారివారి కాలమున నున్నజనసంఖ్యలు
నీనాఁడు మనకు లెక్కకు వచ్చువా రుద్దిష్టకవులును,—వారిచేఁ దెలు
పంబడినవారును—ఇంతియే గాని తదితరులు లెక్కకు రాదుగదా! అంత
మందిలో నొకరిద్దఱుగా వచ్చుచు నీనాఁటికి మొత్తమునకు వచ్చిన
కొలఁదిమందియును లోకోత్తరపురుషు లగుటవలన వా రందఱికిని
నొక్కటే స్థితిఁ బట్టుట యసంగతము గాని, కల్పితము గాని కా దని
నవ్వువచ్చును. రామాయణములోఁ ద్రిజటకు స్వప్నము వచ్చినట్లు స్వప్న
వృత్తాంత మున్నది గదా! హరిశ్చంద్రుఁడును, ఉషాకన్యయుఁ గల
గాంచినారుగదా! ఇటీవలఁ గాదంబరీ దశకుమారచరిత్రాదులలోఁ దత్ప్ర
సంగ మున్నది గదా! కనుకఁ దివ్యకవికిఁ దనయిష్టదైవమే గురువుగా
వచ్చి వేదాంతమును బోధించె ననుట సత్యమనియే భావంతము.

— ప్రబంధనిర్ణయము —

“ఏకశబ్దస్సుప్రయుక్తస్సమ్యజ్ఞాతస్త్వగ్నే లోకే చ కామధుగ్భవతి”

(సుష్మరూపముతో నొక్కశబ్దమును బ్రయోగించినవాఁడును, ఒక్క
శబ్దమును లెస్సగాఁ దెలిసికొనినవాఁడును స్వర్గమునందును, నిహలోక
మునందును నభీష్టఫలభాజకుఁ డగుచున్నాఁడు) అని శ్రుతి. సాహిత్య
దర్పణములో విశ్వనాథకవిరాజు కావ్యమహిమను దెల్పుచు

“చతుర్వర్గఫలప్రాప్తిస్సుఖాదల్పధియా మః,
కావ్యాదేవ యతస్తేన తత్స్వరూపం నిరూప్యతే.”

అని చెప్పి తనచెప్పినది ప్రాచీనసమ్మతమే యనినమ్మకముచు పుట్టించుటకై

“ధర్మార్థకామమోక్షేషు వైచక్షణ్యం కలాసు చ,
కరోతి కీర్తిం ప్రీతిం చ సాధుకావ్యనిషేవణమ్.”

అని పురాణవాక్యమును నుదాహరించి యున్నాఁడు. ఇట్టిసుఖాపితములు వినినతరువాతః బ్రతివానికిని దత్ఫలాపేక్ష గలుగుచుండుట సహజ మైయుండఁగాఁ దత్ఫలప్రాప్తికి సాధనభూత మైన కవితాకలా విలాసముగలవానికిఁ గల్గుననుట వింత గాదు. కనుకనే ప్రతికవీశ్వరుఁడును దా నొక్కకృతిరచన చేసి తన్మూలమునఁ దనజన్మము సార్థకము చేసికొనవలయు నని యూహించుచున్నట్లు తెల్పికోనియున్నాఁడు అట్టియాస్తికతాపరాయణులగు మహనీయులవాక్యములు కాలదోషముచే మనకు వెగటనిపించి హేళనక్రిందికి దిగుచున్నవి. కాని వారికున్న తన్మయావస్థలో నేయించుకంతేని మనమును బాల్గొనినచో నందలియాధార్థ్య మెఱుకపడక పోదు. ఇట్టిప్రబంధనిర్మిమిష యీకవిమహాశయునకును గలిగినట్లును, ఇష్టగోష్ఠిలో దానిని జీవబ్రహ్మైకత్వనిరూఢమనస్కులును, అంతర్దుఖులును, దనకు హితులు నగు తనయన్న వేంకటకృష్ణయ్యకును, తాడిపర్తి కేశవపెరుమాళ్లకును, ప్రబల రఘుపతికిని దెలిపి వారి ప్రోత్సాహముం బడసినట్లును (పీఠిక 13) విశదీకరింపఁబడినది.

◀ ప్రబంధనిబంధనములు. ▶

సాధుకావ్యరచనవలన దుర్లభం బగుచతుర్వర్గఫలప్రాప్తి కల్గునని నిర్వచించినపెద్దలవాక్యముపై విశ్వాసము గలవాఁడు తక్కటివానికంటెను సాధ్య మైనంతలో సులభముగనే ఫలప్రాప్తి గలుగునట్టి సత్కావ్యనిర్మాణమునకుఁ గడంగకపోఁడు కడంగినపుడు తల్లక్షణములను, దన్ని బంధనములను ననుసరింపక తప్పదు. ఆపద్ధతి యాకాలమున విశేషగౌరవపదవిలో నుండె నని మన మూహింపవలసినదే గాని యీనాఁటి దేశ-కాల-వ్యక్తిపరిస్థితులకు సరిగాలేదని వానిని నిందించినదానఁ బ్రయోజనము లేదు. కవికాలమేదో, తత్ప్రవర్తన మెట్టిదో

తత్కాలపరిస్థితు లెట్టివో నిర్ణయించుకొని మనమును దత్కాలపు వారమే యయి చూచినచో సర్వమును గోచరింపక మానదు.

మహా కావ్యమునకు

క. “పురసింధునగర్త్వి నశశి, సరసీవనమధురతిప్రసంగవిరహముత్

పరిణయ తనయోదయ నయ, విరచననూత్రాజిదూత్యవిభువర్ణనముత్.”

(నరసభూ. ద్వి. 166.)

అనునష్టాదశవర్ణనములు సమగ్రముగాఁ గాని, యీషదల్పముగ నసమగ్రముగాఁ గాని యుండవలయు నని లక్షణకర్తలు నిబంధించి యున్నారు. అప్పకవి 22 వర్ణన లుండవలె నన్నాడు. (చూ. అప్ప. ప్ర. 28) ఇంతకును

“వాక్యం రసాత్కం కావ్యం దోషాస్తస్యాపకర్ష కాః,

ఉత్కర్ష హేతవః ప్రాక్తా గుణాలంకారరీతయః.”

(సాహి. ద. ప్ర. పరి.)

అని విశ్వనాథపండితుఁడు నిర్వచించి యున్నాడు. కనుకఁ గావ్యనిబంధనములకు లోబడినప్పుడు సాధ్య మైనంతవఱకు నపకర్షక హేతువులైన దోషములకుఁ జోటిక, యుత్కర్ష హేతువు లైనగుణాలంకార రీతులనే పొసఁగించుచుఁ బ్రబంధనిర్మాత తనకల్పనాచాతుర్యమున నేమి, మఱొక్కటనేమి యొట్లయినను “సమానానా ముత్తమశ్లోకో అస్తు” అన్నట్లు గడంగఁ జూచును. ప్రాచీనలక్షణముల నుల్లంఘించుటచే మహా కావ్యత్వమునకు భంగము వాటిల్లు నని పాటించినవారు పూర్వులు. అవి మనముక్కునకు సూటిగా లే వని యాయాయంశముల నెత్తి తప్పువట్టుట యంత సమంజస మనిపింపదు. ఈప్రబంధనిర్మాతయుఁ బ్రాచీన నియమములను సమగ్రముగాఁ బాటించి కృతార్థుఁ డైనవాఁడు.

◀ గ్రంథకర్తృత్వము. ▶

నెల్లూరుమండలములో నేకకాలమువ నొక తావునుండియే యీప్రబంధరాజముతోపాటు బయలుదేరినమహాప్రబంధములు మఱి రెండు గలవు. కంకంటి పాపరాజుగారి యుత్తరరామాయణ మొకటి. ధరణి దేవుల రామమంత్రిగారి దశావతారచరిత్ర మొకటి. ఈరెండు ప్రబంధములను గూడఁ బుష్పగిరి తిమ్మనయే రచించి వారి కొసఁగె నని

కొంద అనుచున్నా రనియు, బుష్పగిరి తిమ్మన్న ప్రాధకవి యగుట చేతను, అందఱును నొక్కదేశములో నుండుటచేతను నిష్టిప్రవాదము గలిగినదే గాని కవిత్వశైలిని బట్టిచూడ నీగ్రంథకర్తత్వారోపణము నిరాధారమనియు, నందులోను బాపరాజునకు మాత్ర మీతఁడు సహాయుఁ డైనాఁడే గాని దశావతారచరిత్రములో నేమాత్రమును నీతనికి సంబంధము లేదనియు వీరేశలింగం పంతులవారు కవులచరిత్రలో నిర్ణయించి, యుత్తర రామాయణకర్తత్వారోపణమునకు లోకప్రవాద మిట్లున్నదని వ్రాసియున్నారు. - “కంకంటి పాపరాజు శ్రేయకావేరిపట్టణములో నమీనుగా లౌక్యాధికారమం దుండినవాఁడు ఆకాలమునందే యీయనవద్దఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న కొంతఋణముచేసి యాయప్పు తీర్వలేక యీపుస్తకమును దానిక్రిందఁ జేసి యియ్యఁగా ౧౭౯౦ వ సంవత్సర ప్రాంతమున నుత్తర రామాయణమును బాపరాజు తనపేరితోఁ బ్రచురించెనని చెప్పు చున్నారు.” అని, “లేనిది పుట్టఁబోదు అనునది కొంతవఱకు నిజమని యాలోచించినచో నిది కూడఁ బొసఁగవచ్చును. కావ్యం యశ నేర్థకృతే...” అని యున్నది గదా! కంకంటిపాపరాజు ధనాధ్యుఁ డై యుండి తనసహశ్రోతకుఁ గొంత ధనసాహాయ్యము చేసి తానును దన సహశ్రోత యంతవాఁడే యగుటం దన్నిష్కృతియనుపేరిటఁ బ్రబంధము చేసి యీవలసిన దని యన్నను ననవచ్చును. లేదా గ్రంథము వ్రాసికొని వచ్చి యిది దానికి సరిపుచ్చుకొనవలసిన దని కోరఁగా నొప్పుకొని యైవ నుండవచ్చును. ఇరువురిమనస్సు లొక్కటి యైవప్పు డెట్లు చేసినను జేయవచ్చును. ఈయూహవలన మహాప్రాధ ప్రబంధకర్త యగుపాపరాజున కసమర్థత్వము నారోపించుట గాదు. ఆతఁడు “చతుర్విధానవద్యకవిత్వవిద్యావధానాధునాతనభోజరాజ... విష్ణుమాయావిలాసాభిధానయక్షగాన నిర్మాణప్రవీణ...” అని తనచెప్పి కొన్నంతట సమర్థుఁడే యని యనుటకు సందియములేదు. కవితాశైలినిబట్టి చూడ నుత్తర రామాయణమునందు ఆదిశ్రీకారమునుండి యంత్యాక్షరమువఱకును బదగుంఫనమున నేమి, సమాస జాటిల్యముననేమి, నేర్పు కూర్పువలననేమి, యూహాపోహలనేమి పద్యముల యెత్తుగడలనేమి, యతిప్రాసప్రయోగముల నేమి, పుష్పగిరి తిమ్మన్న యే

సమీరకుమారవిజయము వ్రాసినతరువాత వ్రాసినట్లుగాఁ దోచకపోదు.

ఉత్తరరామాయణరచనకుఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న తోడ్పడినట్లు,

మ. “హనుమద్దివ్యపదారవిందమకరందానందనేందిందిరా

త్తు ననేకాంధ్రకృతిప్రకల్పనసమర్థం బుష్పగిరిశిష్య నా

ర్యునిసత్పుత్రునిఁ దిమ్మనాఖ్యకవిత్రయైవ మస్మహశ్రోతఁ బ్ర

ద్ధున నేఁ బిల్వంగఁ బంచి కన్నకల సంతోషంబునం బెల్వినన్. (౧ ఆ. 24.)

మ. అతఁ డానందముఁ బెంది నన్నుఁ గని యన్నా జాభువాపైఁడికిం

గృతవర్ణాంచితరత్న మబ్జినటు లయ్యెన్ నీవు వాక్పాధిమన్

గృతి నేయంగఁ దొడంగురామకథకుం గృష్ణుండు రాజౌటఁ బ్ర

స్తుతిఁ గావింపఁగ మాకు శక్యమే భవత్పుణ్యప్రభావోన్నతుల్? (౧ ఆ. 25.)

తే. అని కిరీటికి శౌరి తోడైనయట్టు, లక్ష్మహాకపి సాహాయ్య మాచరింపఁ

గృతి నొనర్పంగఁ బూనినయేను మొదట. నెంతు మద్వంశవిధ మది యెట్టు లనిన.”

(౧ ఆ. 26.)

అని పాపరాజు చెప్పుకొని యున్నాఁడు కనుక నుత్తర రామాయణ

ములోఁ దిమ్మన్న కవితృమున కవకాశ మున్నది. అది యెంతవఱకు—

ననునదియే తేలనియంశము. అయినను నొక్కొంత పరికింతము. ఉభ

యత్ర సాకేతపురవర్ణన మున్నది. ఉభయత్ర భగవత్సాక్షాత్కారమును,

వరప్రదానమును నున్నవి. ఆంజనేయజన్మాది వృత్తాంత మున్నది.

ఉత్తర రామాయణములో రంభా వేదవతీ రావణుల సమావేశమును,

సమీరకుమారవిజయములో ధాన్యమాలీశౌండిల్యసమావేశమును

నున్నవి. ఉభయత్ర ఋతు గాని సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయాది

వర్ణనము లున్నవి. వీని యన్నింటను ముందు రచించిన సమీర

కుమారవిజయములోని భావములను బోలికను మఱింత పెంచి వ్రాసి

నట్లుగా నొక్కవాక్కున వెలువడినధోరణిగాఁ గన్పట్టక మానదు.

సమానకథానకవర్ణనముపట్ల పూర్వగ్రంథములోనిపదములును, భావము

ను దాటుమాత్రైయయిన రెండవదానిలోఁ గన్పట్టకపోవు. వాని నెల్ల

నిటఁ జూపుటకు వలను పడదు. అయినను దిశ్శాస్త్రముగఁ జిత్తగింతురు

గాక. ఆంజనేయజననఘట్టములో

ఉ. “ఈతఁడు సర్వణాకహితుఁ డీశ్వరపీఠ్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే

... .. (సమీ. ద్వి. 137.)

క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండువుగా నేఁడు చూడఁబడసితి ననియు
ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే,టొండొకమతి వేడి చూపకుండె నెనరునన్.”

(సమీ. ద్వి. 138.)

చ. “జగదుపకారి యీష్టవగచంద్రుఁ డటంచుఁ దలంచి భానుఁడున్
దగదగ మండుచుండు కిరణంబుల వేడిమిఁ జూపఁ డయ్యె.” (ఉత్త. పం. 104.)

తే. “బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహనూతి, ప్రళయర్షుంఝాసమీరంబుభాతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగముచు శారదాభ్రరీతి, భీతిఁ దెరలిన జంభాభియాతి కనలి.”

(సమీ. ద్వి. 157.)

తే. “కేసరికిశోర ముద్భటక్రీడ మీఁది, కుఱికిసంత భయభ్రాంతు లొంది చండ
పవనహతిఁ దూలుకారదాఘ్రంబులీల, నభ్రమువిభుండు దెరల జంభారి గెరలి.”

(ఉత్త. పం. 110.)

బ్రహ్మ కేసరితో నంజనాజన్మవృత్తాంతము చెప్పఘట్టములో

సీ. “ఎదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్ర కమలంబులకుఁ బొండు గలుగఁజేయ
మందస్తి తోష్టదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప
గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప
సరసభాషారదచ్ఛద్దంబునను శుకీదాడిమీబీజాళి దగులుపఱప

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యాయందువదన, సృజన సేయఁట దెలియక చేసె దలుక
కుమ్మరికినొక్కయేఁడును గుదియొక్క, పెట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించెనిపుడు.”

(సమీ. ప్ర. 183.)

ఉత్తరరామాయణమున బ్రహ్మ యింద్రున కహల్యాశాపవృత్తాంతమును
జెప్పఘట్టములో

సీ. “కమలవైఖరిసుధాకరకళావిభవంబు లొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
భ్రమరసంపదలు సంపఁగెపువ్వువిలసనం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
దాడిమీబీజసంతతి శుకమణిముఖం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
శంఖసౌభాగ్యంబుఁ జారువీణాస్వరం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

లే. నేఁ బ్రయత్నంబు సేసి యిన్నెలఁతకన్న
గవ మొగము చూపుగమి నాసికయు రదములు
మోవి కంతంబు సుస్వరమును సృజించి
కాంచితి సురేంద్ర! యఘటనాఘటనపటిమ.”

(పం. 26.)

హనుమంతుని విద్యాభ్యాసఘట్టమున సమీరకుమారవిజయములో

మ. “జలజజాప్తునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి మున్
బలి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూను విష్ణుండునుం
బలెఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుఁ డై కపింద్రుఁ డలరెన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్.”

(ద్వి. 217.)

ఉత్తర రామాయణములో

క. “మును హరి త్రివిక్రమాకృతి, గనిపించినయటుల నూర్ధ్వకర్పరమెల్లన్
దనుమయముగ నిండిన నీ, హనుమత్కపిఁ జూచి వెఱచె నఖిలజగంబుల్.”

(పం. 139.)

సమీరకుమారవిజయములో

శా. “భానుం డద్భుతచిత్తుఁ డై పలికె.”

(ద్వి. 222.)

ఉత్తర రామాయణములో

శా. “భానుం డద్భుత మందె నంత.”

(పం. 140.)

సాంతము చిత్తగింపుఁడు.

సూర్యాస్తమయవర్ణన. సమీరకుమారవిజయములో

చ. “ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పది గడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పునట్టి హనుమంతుఁడు చూడఁగ నెట్లు నిల్వఁ బో
యెద ననుసిగ్గుచేలలె దినేంద్రుఁడు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రంకినన్.”

(తృ. 66.)

ఉత్తర రామాయణములో

మ. “తరుణాదిత్యుల నిగ్రహించుటకుఁ గా దండెత్తె నాదిత్యభీ
కరుఁ డిప్పంక్తిముఖాసురుం డితని రంగద్వోగప్రతాపంబు నే
జరతాదిత్యుఁడ నోర్వనేర్తునె వృథా చండత్వ మింకేలనన్
కరణిన్ భానుఁడు మందరశ్చి యగుచుం గాన్పించెఁ దోడ్పాడుతన్.”

(చ. 149.)

సమీరకుమారవిజయముకంటె నిందుఁ దమోవర్ణన మధికము.
చంద్రోదయవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో.

సీ. “నిశ చక్రరద్విజనికరంబునకు నిడ్డ కెంపుటక్షతలపొన్నిన్నె యనఁగ
... .. ” (తృ. 242.)

ఉత్తర రామాయణములో

సీ. “యామిని ప్రాణనాయకురాక విని వానియడుగుల కడినట్టిమడుఁ గనంగ
... .. ” (చ. 160.)

తరువాతిపాదములును సమానములుగానే దీనిలోఁ జంద్రికావర్ణన మధికము.

గానవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో

సీ. “గవుసెనన్ సడలించి కవవీణె లూని తంతులు దీటి మఱి బీరడలు బిగించి”

పద్యమంతయును గ్రంథమునఁ జిత్తగింపుఁడు. (షష్ఠ-200)

ఉత్తర రామాయణములో

చ. “గవినెన దీసి హొన్నజీకాయలు చన్నులు దాఁకఁ దంతులూ
క్కవరుస దీటి మెట్టు లొడికంబుగ నొత్తి స్వరంబు లన్నియున్
సవురు వహింపఁ దాళిలయసంగతి గీతములుం బ్రబంధముల్
ప్రవణత నొక్కలేను నరపాలునకున్ వినిపించె వీణయున్.” (షష్ఠ. 134.)

సమీరకుమారవిజయములో

మ. “స్వరసందర్భ మయారె!, మేల్! శ్రుతులు, మజ్జారయ్య! తాయంబు, బా
పురె! యాలాపము, స్థాయి యార!, గమకంబుల్ మమ్మ!, గీతంబు ల
ద్దిర!, ముక్తాయము చాగురే! యని మరుద్దేవాత్త జన్తుండు, తుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్.” (షష్ఠ. 201.)

ఉత్తర రామాయణములో

చ. “స్వరము లయారె!, మేలు! శ్రుతి, చాగురే! మూర్ఛన, కంపితంబు బా
పురె!, బళిరయ్య! డాల్, మెఱసెఁబో! నెఱమీటుకులంబు, తాయి య
ద్దిర!, స్ఫురితంబు మమ్మ! యని తేనియ లొక్కెడుజిల్లపాటతోఁ
దరుణి-విపంచి మీటె వసుధాపతి మెచ్చుకొనన్ రసజ్ఞతన్.” (షష్ఠ. 135)

రతాభిలాష. సమీరకుమారవిజయములో

ఉ. “కొ ప్పొక చేతఁ బట్టి తనకున్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి తేనియల్
చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక సత్కృతి నింపఁ గెంపులం
గప్పి కవుంగిలించుకొను గాఢత మున్నుగ నీవి వీడఁగా
ముప్పిరి కొన్న మోహమున ముద్దయఁ గూడి నుఖించు లెన్నఁచో.” (ప్ర. 240.)

ఉత్తర రామాయణములో

ఉ. “కొ ప్పొక చేతఁ బట్టి మదిఁ గోరిక లీరిక లెత్తఁ జేనియల్
చిప్పిలుమోవిఁ గ్రొలి నునుఁజెక్కిలి నొక్కుచు గుబ్బ లంటుచున్
గప్పరవీడె మిచ్చి తమకంబున నీవి వదల్చి యంత నీ
గొప్పపిఱుందుపై నొలసి కూడిన మేటికి స్వర్గ మేటికిన్ ” (చ. 199.)

సా కేతపురవర్ణనములో సమీరకుమారవిజయమునందలి.

మ. “పురిభేయంబుఁ బయోధినిం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేదమే
ర్పఱుపం జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న నీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి యేటికి సముద్రఖ్యాతి మున్నెటికిన్.”

అను (ప్ర 49) నీపద్యమే యుత్తరరామాయణమునందును (ప్ర. 50) గూర్పంబడినది. రెండుగ్రంథములను సవిమర్శముగా సాంతము చూచి నచో నొక్కముఖమునుండి వెలువడినవాక్కుగనే గన్పట్టకపోదు. అతి ద్రాఘిష్ఠంబు లగుసమాసములును, వచనంబులును, అచ్చ తెనుఁగుకూర్పులును, లోకోక్తులును, అర్థాంతరన్యాస ము క్తపదగ్రస్తాదులును రెండింట నుగలవు మొత్తముపై ని సమీరకుమారవిజయముకంటె నుత్తర రామాయణములో మెఱుఁగుపెట్టఁబడిన దని చెప్పక తప్పదు. పైని గనఁబఱచినయేక దేశసామ్యమునుబట్టియే గాదు సాంగముగాఁ దిలకించినచోఁ దిమ్మకవియే సమీరకుమారవిజయమును రచించినతరువాతఁ గంకంటి పాపరాజునకు సాహాయ్య మొనరించుపేరిటనేమి ఋణమిఁగుట కొఱ కేమి యుత్తరరామాయణమును రచించెనని చెప్పుట కనువుగ నున్నది. ఎట్ల లేదన్న ను నుత్తరరామాయణములో నతనికవిత్వము ముప్పాతిక పాలైన నున్నదిగాని లేక పోలేదు.

పుష్పగిరితిమ్మకవి భర్తృహరి నీతిశతకమునుగూడ నాంధ్రీకరించి యున్నాఁడు. ఇతఁడు మహాప్రౌఢకవి. వశ్యవచస్కుఁడు. దేవతావరప్రసాది. ఇతనికవిత్వ మతిథా రాశము. సందర్భోచితశైలిని జక్కపఱచుటయే యితనియందుండెడిమహిమ. ఏఘట్టమును జదివినను బాతకలోకమును దస్తయావస్థలోఁ దలమున్నులు సేయు ప్రతిభ యీతనికవితయందు నిబిడీకృతమై యున్నది. అర్థాంతరన్యాసములపొందిక చాల మనోహరము. మఱియు నీతనికవిత్వమునందుఁ గైశిక్యాదివృత్తులును, వైదర్భ్యాది రీతులును, ఓజస్వభృతి గుణంబులును, శృంగారాది రసంబులును, మున్నగునవి తత్తదుచితస్థలంబులం దెచ్చటఁ జూచిన నచ్చట మూర్తిభవించి యున్నవి. ఇక్కవికుంజరుఁ డాంధ్రగీర్వాణభాషాసాగరమున విచ్చలవిడి విహరించినవాఁడు. అతివిచిత్రములైన వాగ్గుంభనములు. అనుపమానము లైనపోకడలు. అసాధారణమైనధార. ఇందులో నొక్కొక్కదాని కుదాహరణములు చూపవలె నన్న గ్రంథము పెరిగి పోవును గనుక నాయాభాగములను గ్రంథమునందే చిత్తగింపఁ బ్రార్థించుట సముచితము.

పరమేష్ఠిసృష్టియే రమణీయతలో నొక్కింత లోటుపాటుకల
దని మహాకవికాళిదాసు 'ప్రాయేణ సామగ్ర్యవిధౌ గుణానాం పరా
జ్ఞుః విశ్వసృజః ప్రవృత్తిః' అని చెప్పి యున్నాడు. కావునః పరమేష్ఠి
సృష్టిలోఁ జేరినప్రతియొక్కదానికిని నీదోషము పట్టక లేదు. కనుక
నీవిషయముగూడఁ బ్రస్తావనకుఁ దేక తప్పదు. ఆంధ్రభాషకు వ్యాక
రణ మత్యల్ప మనియు, చసమగ్ర మనియు, ఆంధ్రవాఙ్మయము వ్యాక
రణాతీతముగ నున్నదనియు నెల్లరు ననుచున్నమాటయే. పూర్వపూర్వ
లక్షణగ్రంథముల నుత్తరోత్తరములు మించి పోవుచున్నఁ గూడ నీనాఁ
టికిని సమగ్రత్వమును సంపాదింపఁ జాలకున్నవి. ఆలక్షణ గ్రంథముల
లోను గొన్ని పక్షపాతబుద్ధితో సంతరింపఁ బడినట్లు కాననయ్యెడిని.
అభిమానమూలమున నొక రొప్పినదాని నింకొక రొప్పుక నానాముఖ
ములుగ నున్నవి. కనుక నొకలక్షణకవిమతప్రకార మసాధు వైనది
మఱొకలక్షణకవిమతప్రకారము సాధు వగుచున్నది. ఇన్నిటికిని సమగ్ర
లక్షణ గ్రంథము లేనికాలములో రచింపఁబడినగ్రంథములలోని
ప్రయోగములే కొంతవఱకు స్వయంసాధువులు గావలసి యుండును.
ఇట్టిస్థితిలో నట్టిప్రయోగముల నిందు విచారితము.

ఈకవికి రేఫ అకారమైత్రి సమ్యతము.

'అటువ లె, ఇటువ లె, ఎటువ లె'ననునవి 'దానివ లె, దీనివ లె, దేనివ లె'
అనియుండవ లె నందురు. ఈరూపములు చాలమంది మహాకవుల కృతు
లలోఁ గన్పట్టుచున్నవి. కనుక నివి 'అటువంటి, ఇటువంటి' యను విశే
షణరూపములకే యుపమానరూపము లగుట సాధువు లన వచ్చును.

'ఎత్తుక, పూనుక' మొదలైనరూపము లిందుఁ గలవు. ఇవి 'ఎత్తు
కొని, పూనుకొని' యని యుండవలసి యుండును. ఈరూపముల విష
యమై 'ఉత్తరస్య కొనో ధాతోః కం బుధాః కేచి దూచిరే.' అని హరి
కారికావళి (ప్రకీర్ణ. ౧౧ శ్లో.) సాధించినది. ఇది మనసునఁ బెట్టు
కొనియే 'కొనుధాతువిరహితము లైనక్వాంతరూపములు భాస్కర
రామాయణము, అప్పకవీయము, అచ్చతెనుఁగు రామాయణము మఱున్న
గు గ్రంథములలో ననేకప్రయోగములు గన్పట్టుచున్నను వానివిష
ది

యము బాలవ్యాకరణములో 'నెత్తుకొనలే' దని గుప్తార్థప్రకాశికలో హెచ్చరిక చేయబడినది. హరికారికావలీమతమున నీరూపములు సాధువు లగుచున్నవి.

వ్యతిరేకక్వాద్ధము లై కళలైన 'లేక ఉండక' మున్నగువానికి ద్రుతాంతరూపములు (లేక-ఉండక) ఇందుఁ బ్రయుక్తములు. ఈ రూపములను ప్రాథవ్యాకరణము సాధించినది. (చూ. సంజ్ఞా. ౮. శబ్ద ౧౧౬)

ఏనుఁగుకు (ద్వి ౧౯౬) ఖగరాజుకు (షష్ఠ. ౧౩౮) అనునవి 'ఏనుఁగునకు, ఖగరాజునకు' అనియే యుండవలె నందురు. ఇందులకు సూ. కువర్ణకంబు వరం బగునపుడు కవిత్వయందువారి ప్రయోగములం చక్కఁ దక్కినమహాకవి ప్రయోగములందును గొన్నియెడల నగాగమంబు చూపట్టదు. (శబ్ద. ౧౯.)

అని ప్రాథవ్యాకరణములో సూత్రకల్పనము చేసి కుత్సార్థదోషస్ఫురణము లేకుండ, పువర్ణాంతశబ్దములపై నిత్యముగా నగాగమము వచ్చి తీయవలెనని వివరింపఁబడినది. కవిత్వయములో నొక్కడగు నెఱ్ఱాపైగడ నరసింహపురాణములోను నగాగమరహితములైన ప్రయోగములు రెండున్నవి.

క. "గరుడాచలాంచలోజ్జ్వల, గరుడాసీనునకు సిద్ధగరుడామరుకున్. (ప్రీతిక. ౩౩.)
చ. ... నీ, కనినపదంబుఁ ద్రిప్పంగ జగత్పతిపద్మజు కైనఁ బాడియే." (ఆ. ఆ. 28.)

చేతున్ (తృ-౮౮ షష్ఠ-౭) ఇట్టి విందుఁగలవు. 'చేతురు కోతురు ఇత్యాదు లసాధువు లని యెఱుంగున' దని బాలవ్యాకరణము. (క్రియా ౧౦౮) ఇట్టిప్రయోగములు లక్షణకర్తలగు కూచిమంచి తిమ్మకవ్యాదులకృతులయందును దఱచుగఁ గానంబడియెడి.

వచ్చి తసురేంద్రా! (ప్ర-౧౫౮.) వచ్చితిన్ + అసురేంద్రా = వచ్చితి నసురేంద్రా యనియే యుండవలసినట్లు బాలవ్యాకరణసిద్ధాంతము. 'నిత్యమను త్తమపురుషక్రియా స్వితః' అని యాంధ్రశబ్దచింతామణి. దీనికి వ్యాఖ్యానము సేయుచు నహోబలపండితుఁడు 'సేవించి తిన్ + అచ్యుతుని = సేవించి తచ్యుతుని-సేవించితి నచ్యుతుని' అని

యుదాహరించియున్నాఁడు. భారతము వ్రాతప్రతులయం దిట్టిరూపము లున్నవని పరిశోధకులు చెప్పుచున్నారు. కనుక నీసంధి యహోబలపండి తుని మతమున నసాధువు గాదు.

‘ఒసఁగ నన్న న్నట్ల కా నిమ్మటంచు’ (తృ-౯౭) ‘లుక్సంక్లేషే నాచి’ అను సూత్రమును బట్టి ‘ఒసఁగ నన్న నట్ల’ అని సాధురూపము. ఇట్టిరూపములను సాధించుటకే ప్రాథ-సంధి-౩ వ సూత్రము కల్పితము. ఈవిషయమై గుప్తార్థప్రకాశికలో ‘వలసినచోఁ గ్వాచిత్కంబుగా ద్రుతముపై ద్రుతము ప్రయోగింపవచ్చు నని వ్యాకరణకర్త లెల్లరును నిర్వివాదంబుగా సమ్మతించుచున్నారు’ అని యిట్టిరూపములపట్ల ‘ఒసఁగ నన్నఁ + ను + అట్ల’ అని ద్రుతముపై ద్రుతముగాఁ జెప్పవలయునే గాని నకారద్వయసహితస్థలంబులు సంశ్లేషంబు లనఁ గూడ’దని ప్రాథ వ్యాకరణాభిప్రాయమును సంస్కరించియున్నారు. (చూ. గుప్తా. సంధి. ౧౮ వ సూత్రవివరణము.)

కల్పించఁ, ఘోషించఁ (తృ. 265) ఇత్యాదిరూపములు పకా రాదేశము వచ్చి కల్పింపఁ, ఘోషింపఁ అనియే యుండవలె నని బాల. వ్యా. క్రియా ౯౮ సూత్రము విధించుచున్నను వీనిని ప్రాథ. వ్యా. క్రియా 16 సూత్రము సాధించుచున్నది.

సీ.తే. .. ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష,మీసరంబు సరంబులమీసరంబు(చ.౧౫౫)

అని సాంత మైనసరశ్శబ్దము సరం బను రూపమునఁ గానంబడి యెడి ‘పయః’ ప్రభృతులసకారంబునకు లోపంబులేదు. ‘పయస్సు, వయస్సు, సరస్సు’ అని బాల. తత్స. ౮౦ వ సూత్రోదాహరణము. దీనింబట్టి ‘సరము’ అని కాఁగూడనట్లు తెలుచున్నది. గుప్తార్థప్రకాశిక లో, ‘సరము’ అనుటకు ఘటికాచలమాహాత్మ్యమునందలి యొకపద్యము నుదాహరించి ‘యీపద్యముయొక్క ముఖస్థమగు సీసమందలి ప్రతి పాదాంతమందును గ్రమముగా, సపసరంబు, కలధ్తురంబు, మౌక్తికపర వరంబు, రోలంబపరికరంబు, అను నంత్యనియమముతో మానససరంబు చేర్పఁబడి ప్రయోగింపఁబడినది. ఈప్రయోగంబునకు సహాయమైన ప్రయోగాంతరంబు గానిపింపదు’ అని వ్రాసియున్నారు. ఇచటఁగూడ ‘మీసరంబు’ అను దానింబట్టి యంత్యనియమముతో ‘ఈసరంబు,

సరంబుల' అని ప్రయోగింపఁబడినవి. కనుక నిట సరం బనియే కవి ప్రయుక్తమైన పాఠమగును. అగుచో నీశబ్దమునకుఁ బ్రయోగాంతరము గానిపింపలేదన్న గుప్తార్థప్రకాశిక కిదియొక సాహాయ్యకారి యగుచున్నది.

❖ విచారణీయములు. ❖

శా. "న న్నాఁచు ననుకొ గణించు సర్వాత్తనా
న న్నే కాని భజింపఁ దన్యు నితఁ డన్నా,"

(షష్ఠ. 24.)

ఇట 'సర్వాత్తనా' యనునది సంస్కృతవిభక్తిపైననే నిల్చి వాడుకప్రకార మతిరమణీయతను గూర్చుచున్నది. అనుకరణరహితము గను గొన్నిప్రయోగము లున్న వని ప్రాథ. వ్యా. సంజ్ఞా ౧౫ వ సూత్రము సాధించినను నయ్యది వాక్యపరముగా నున్నది గాని పదపరముగా లేదు. అయినను వాడుకలోని కమనీయతంబట్టి కాఁబోలునిట్లును మఱికొందఱు ప్రయోగించి యున్నారు.

సీ. ఆ. "వచ్చునే ప్రధానవై రేణ మరణంబు, ధ్రువ మనంగ వినఁడె దివిజవిభుఁడు"

(నన్నెచోడుని కుమారసంభవము.)

ఉ. "తారకనామమంత్రజపతత్పరుఁడొ తప దాసదాసుఁడొ."

(అధ్యా. రా. ఆర. 58.)

కవి ప్రాథుఁడు గనుక స్థితస్య గతి శ్చింతనీయా యని యున్న ప్రయోగములకు సాధ్యమైనంతలో గతి గల్పించుటకే లక్షణకర్తల యభిప్రాయములను దెలియఁబఱచితిని. అనభీమతము లైనయంశములను బ్రాజ్ఞులు తమయనుభవమునఁ ద్రోసి పుచ్చి సాధురూపములనే భజింతురు గాక యని నాప్రార్థన.

మ. "తరమేఘోపరి

దరిసింపక వనరాశి యా తొదవు ముక్తాజాలమో! నాఁగ ...

(ప్ర. 126.)

ఉ. ఇచ్చినమచ్చికొ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్ని యా

టిచ్చ రణంబు సేయుతమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె."

(పం. 69.)

ఇట రెండుచోట్లను 'జౌటకొ' అనునది హేత్వర్థబోధక మయి ద్రుతాంత మయ్యు సంది చేయఁబడినది, ఇది విచార్యము.

ఉ. “ఆపవనాత్ జన్తునిమహత్త్వము లివ్వియ కావు రాఘవ
త్వైపకులేశ్వరుండు హయసత్రసహస్రము లాచరింపఁగా
నాతనికై యొనర్చెను సహాయము లివిధ మెట్టులన్న.”

(పం. 164.)

ఇట ధర్మవాచక మైనసహాయశబ్దము ‘తోడ్పాటు’ అనునర్థ
మిచ్చు ధర్మార్థవాచకముగాఁ బ్రయుక్తము. ఈశబ్ద మమహత్తున సహా
యము అని యిది తోడు అనుధర్మివాచ్యత్వమును బడయుచున్నది.
‘తోడు’ అనునర్థమం దమహద్ద్రాసముతోఁ దిక్కన కేతన శ్రీనాథాదుల
కృతులలోఁ బ్రయోగములు కానఁబడుచున్నవి.

ఉ. “... కౌరవనాథుఁ డిట్లనియెఁ గయ్యము సేయువగన్ సహాయముం

గోరి” (భార. ఉద్యో. ప్ర. 69.)

(చూ. భార. విరా. పం. 18. ఉద్యో. ప్ర. 15-30.)

(దశకుమారచరిత్రము. తృ. 90.) (శృంగార. నై. తృ. 63.)

ఇట సాహాయ్య మని ధర్మపరముగనే యర్థము చెప్పవలసి
యున్నది. అగుచో నీప్రయోగము విచారింపవలసి యుండు.

శా. “హస్తద్వంద్వము మోడ్చి...బ్రా
శస్త్ర్యం బొందిన మీ రెఱుంగరె.”

(ష. 197.)

ఇటఁ బ్రాసము మాఱినది. సంయుతాసంయుతప్రాస మని చెప్పిన
దానిలో నప్పకవి రేఫలకార శ్లిష్టములకే యంగీకరించినాఁడు. (చూ.
తృ 214.)

సీ. “గర మూఁత గొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి

(ద్వి. 75.)

శా.భానుం డద్భుతచిత్తుడై పలికె నోప్రత్యక్షరుద్రావతా

రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ దేర్చిన్ వచ్చినా వింతె.

(ద్వి. 222.)

మ. మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగ మంజీరాగ్రత్నప్రభా.

(పం. 64.)

మ. అమృతాంధోవర!... ..భాగ్య మా

యె మఱేమి? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేతేరఁగన్.”(పం.245.)

వీనిలో యతిభ్రమణములు గాన్పించుచున్నవి. వ్రాతప్రతు
లను బరిశీలించి చూచినచో వీనిలోఁ గొన్నిట్లకైన మార్పు లుండక
పోవు.

పారావరము. తృ. 130. భుంజించు (భోజనార్థములో పం. 117 హానుమంతుడు, పష్ట. 11. ఉ...కుండనపు బొజ్జయగారు వచించె నేర్పు నక. ద్వి. 172 (బహువచనకర్త కేకవచనక్రియ) ఇవి క్రొత్తగాఁ గనఁబడు చున్నవి. వీనింగుఱించి కోశపరిశోధన చేయవలసి యున్నది. ప్రత్యంతర సాహాయ్యము లేమింజేసి యచ్చటచ్చటఁ బోయినచోట్ల నట్లే యుంచ వలసి వచ్చినది. ముద్రణస్థాలిత్యములు కొన్నియుండవచ్చును.

ॐ కూర్పునేర్పు. ॐ

శా. "మాం పాహితీవచస్కులై భయమునక్ మాటాడలే కంగముత్ గంకింపక్ జపమాలికల్ దిడిచి సాక్షాత్కాలరుద్రక్రియా సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిమ్మేటికేక్ సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడక్." (ద్వి. 135.)

ఇట ఫలభ్రాంతిచే సూర్యనిమిఁది కేఁగు హానుమంతునిఁ జూచి భీతు లైన సూర్యపారిపార్శ్వికులు తమ్ము రక్షింపు మని సూర్యనితో మొఱపెట్టుకొను సందర్భమున మనకవి వేదపరిభాష చేసియున్నాఁడు. ఈఋక్కు యజుర్వేదమునందు మొదటికాండలో గివప్రశ్న ౬వ అను వాకములో నిట్లున్నది.

"సంపశ్యామి ప్రజా అహ మిడప్రజసో మానవాః,
సర్వా భవంతు నో గృహే."

దీనికి

"సంపశ్యామి ప్రజా అహ మితి గృహేఁ పేక్షతే"
అని కల్పసూత్రము.

ఇట నీపరిభాష 'మావారిని నేను జక్కఁగాఁ జూచుచున్నాను. వీరందఱు నాగృహమునందే యుందురు గాక. నేను జాగరూకుఁడనై గృహమును గాపాడుచున్నాను' అనునర్థమును బోధించెడిది. ఋక్కు లోని యేదే నొక్కపదమును సంకేతించుకొని వేదపరిభాష చేయు చుండుట వైదికుల కభ్యాసము.

'హేళనచేసినాఁ' డనుటకు 'యద్దేవా చేసినాఁ' డని—నెయ్యికి 'తేజోవా' అని—ధనమునకు 'సంత్యా సింఛామి' అని—రూప్యము నకు 'వాయవ్య' మని వేదపరిభాష. అఋక్కులు:—

యద్దేవా దేవహేళనం. తేజోవా ఆజ్యం. సంత్యా సింహామి యజుషా ప్రజా
మాయుర్ధనంచ. వాయవ్యగ్ శ్వేత మాలభేత.”

ఇట్టి వేదఃపరిభాష వ్యవహారానుకూలముగఁ గొంతవఱకుఁ
గలదు.

“సుఖి స్యానంతరం దుఃఖమ్

(తృ. 87.)

చదువఁ బెట్టిన మునుపటి మతి వోయె.

(షష్ఠ. 217.)

కుమ్రురికి నొక్కయేఁడును గుదియొకొక్క పెట్టు.”

(ప్ర. 183)

ఇత్యాది లోకోక్తములు—

“బ్రహ్మచారీ శతమర్కటః”

(షష్ఠ. 158.)

ఇత్యాది సాంస్కృతికములు.—

“బుద్ధి ర్బలం యశో ధైర్యం”

(షష్ఠ. 87.)

ఇత్యాది శ్లోకార్థములు.—

“ఘనప్రభావలకుఁ జిత్రమై యుల్లము చల్లనేయుటల్.”

(చ. 166.)

‘తన్నుమాలి యైనం బరబంధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలకిలమే గదా!’ (పం. 135.)

ఇత్యాది. (తృ. 94-171 షష్ఠ 9) అర్థాంతరన్యాసములు—

గర్భకవిత్వ చిత్రకవిత్వ బంధకవిత్వాదిచ్ఛందోవిశేషములును,
సమాసపుష్టి - శబ్దజాటిల్యములును, యతిప్రాసప్రయోగవైచిత్ర్యము,
అచ్చతెనుంగుకూర్పులును, సర్వాంగీణముగా నీగ్రంథరత్నమునకు
మెటుంగువెట్టుచున్నవి. ఇట్టి లోకోక్త తర ప్రబంధమును రచించి
యాంధ్రలోకమునకుఁ బ్రసాదించి చిరస్మరణీయుఁ డైన శ్రీతిమ్మకవి
సార్వభౌమునకేగాక దీనిని నూతనఫక్కిని ముద్రించి యాంధ్రలోకము
నకు సమర్పించి పుణ్యము గట్టుకొన్న శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిల
వారికిని నితోధిక శ్రేయోభ్యుదయకాంక్షతో భాషా సేవకులగు మున
ధన్యవాదము లర్పించుచున్నాను.

విమర్శనీయాంశము లింకను ననేకము లుండి పోయినవి. నిస్తర
భీతిచే మానవలసి వచ్చినవి. వాని నెల్లఁ బాఠకమహాశయులే చిత్తగిం
తురుగాక. యథాశక్తి విలోడించి విన్నవించుకొన్న దానిలోని లోపా
లోపములను మన్నింపఁ బ్రార్థన. ప్రతిపద్యహృదయంగమ మైనయీ
ప్రబంధ రాజమునుండి మచ్చునకుఁగా నేకొన్నిటితో పద్యముల నెత్తి

వ్రాయుట యమృతసాగరమునుండి గరి టెడమృతమును దీసి యిచ్చి
నట్లగుంగాన నేయంశముల నైనను గ్రంథమునందే తిలకింపవలసిన దని
ప్రార్థించుచు శ్రవణానందముతో విరమించుటకుఁగా రెండుపద్యము
లను బఠించుచున్నాను.

ఉ. “చిత్తము వంచుటో హరి భజించుటో బంధము లూడ్వ ధైర్యపుం
గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటో యాత్మ గాంచుటో
చిత్తరోగముల్ పెనుచు నీ కసుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు చూడఁగ వితా క్రమించితెన్. (తృ. 249.)

ఉ. రిక్కలటెక్కు ద్రొక్కుతెలితెక్కులపక్కిహలమాయి నెక్కి పెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్క వేల్పు లిం
పెక్కి భజింప గాడ్పుకడ కేగి కడానిమెఱుంగుబోడిరా
పొక్కిటిపాప కుందనపుబొజ్జయ గారు వదించె నేర్పునన్.” (ద్వి. 172.)

తేజస్వి నా వధీత మస్తు.

ఓం శాంతి శాంతిశాంతికి.

కవితాసామ్రాజ్యము,
నంద్యాల.
4-12-29.

ఇట్లు,
విద్వజ్జనవిధేయుఁడు,
కావ్యతీర్థ మద్దులపల్లి. వేంకటసు బ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.
ప్రధానాంధ్రపండితుఁడు, మునిసిపల్ హైస్కూల్

విషయసూచిక.

విషయము.

పుటసంఖ్య.

సీతిక	1
షష్ఠ్యంశములు	5

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము	6
శ్రీరామునివద్దకు నగస్త్యమహాముని వచ్చుట	9
శతకంధరునివృత్తాంతము	10
శ్రీరాముడు శతకంధరుని జంభువిధము విచారించుట	12
ఏకపాదరుద్రావతరణకథ	13
ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముడు సీతకుఁ దెలుపుట	17
శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము	18
కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము	21
కేసరి శంబసాధకుని వధించినవృత్తాంతము	22
అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము	25
అంజనావానరరూపిశీత్యాదివృత్తాంతము	31
ఆశ్వాసాంతము	32

ద్వితీయాశ్వాసము.

అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతము	34
కుంజరుఁ డనువానరుఁడు పుత్రార్థియై తపస్సుచేయుట	36
గౌతముఁడు కుంజరున కంజనను కూతుగా నిచ్చుట	37
అంజనకు ధర్మదేవత యెరుకత యై వచ్చి యెరుకచెప్పుట...	42
అంజన పెనిమిటియాజ్ఞచే వాయువునుగూర్చి తపంబుచేయుట	44
గ్రీష్మఋతువర్ణనము	45
వర్షఋతువర్ణనము	46
శిశిరఋతువర్ణనము	47
వాయుదేవునియగుగ్రహమున నంజన గర్భముధరించుట	,,
అంజనేయజననాదివృత్తాంతము	49
అంజనాదేవి అంజనేయుని గానక చింతిల్లుట	54
కేసరి యంజన నూఁటిించుట	,,
దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని ముచుచుట	,,
బ్రహ్మదు లాంజనేయునికే నలభ్యములైనవరము లిచ్చుట	56
వాయుదేవుననుగ్రహముచేఁ దనవద్దకు వచ్చిచేరినకొడు కు నంజన లాఁచుట.	57

హనుమంతుని.

హనుమంతుని కైశవ క్రీడాదికము	57
హనుమంతుడు తల్లియొక్క చే సుగ్రీవునొద్ద జేరుట	58
హనుమంతుడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట	60
ఆశ్వాసాంతము	62

తృతీయాశ్వాసము.

రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము	64
సూర్యాస్తమయవర్ణనము	72
ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము	73
మకరీశాపవిమోచనము	91
ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పుట	93
చంద్రోదయవర్ణనము	96
ఆశ్వాసాంతము	103

చతుర్థాశ్వాసము.

హనుమంతుడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట	109
రాముడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠనేయుట	111
ఆశ్వాసాంతము	131

పంచమాశ్వాసము.

ఆశ్వాసాంతము	166
-------------	-----	-----	-----

షష్ఠాశ్వాసము.

రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్తంత్రమాహాత్మ్యముం దెల్పుట	169
శ్రీకృష్ణుడు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట	180
శ్రీకృష్ణుడు హనుమచే దుంబురునారదుల గర్వమడగించుట	194
ఆశ్వాసాంతము	199

సప్తమాశ్వాసము.

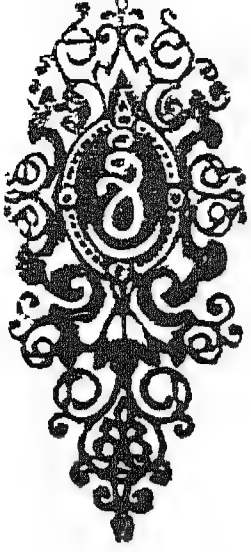
శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుని సేతుబంధనమును హనుమచే భంగపరపించుట	202
ఆంజనేయార్జునులు పరస్పరము పన్నిదము సరచుట	204
భీముడు హనుమవాలము నెత్తలేక పరిభవపడుట	206
హనుమంతుడు భీమునకు యుగధర్మములం దెల్పుట	209
హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట	210
భీముడు పురుషమృగమును దోడ్చెచ్చుట	213
ఆశ్వాసాంతము	218

శ్రీ రస్తు.

స మీ ర కు మా ర వి జ య ము

వీ ఠి క.

లీలం దిలకంబు కన్తురిని జీత్రింపంగ సేచెక్కుట
ద్దాలం జూచెద నీడ నానంగఁ దదుద్యత్కాంతికర్పూరరే
ఖాలక్ష్మీం గన విపత యంచు మఱి దక్కం జూడు నాఁ జూచి పి
త్తాళిన్ నల్వగ మెచ్చునీత నగురామాధీశుఁ జింతించెదన్.

1

సీ. కులుకుసి గ్గాలకుచూపులు భర్తమాళిపై నలరుదాపికి వ్రాలునళులఁ వెల్పు
మైసౌరభము నాథునాన గంధవహఃఖ్య కస్తోకసాఫల్య మావహింపఁ
గనక తాటంకకంకణకాంతి పతిసీలమేఘవిగ్రహాయుక్తి మెఱుంగుఁ బోల
నాననైందవమందహాసామృతము చెల్వచూపుల కనిమిషస్ఫూర్తిఁ జూపఁ

తే. గేలుదలరులతో సౌరసాలశాఖ

కల్పకముమీఁద విరులీనుకరణిఁ దరణి

కులునిపై ముత్తియపుఁబ్రాలు వెలయ నించు

నీత లోకైకమాత రక్షించుఁగాత.

2

మ. మదనాగోష్ఠి మాన్చి స్వచ్ఛత రహింపన్ బర్వతాగ్రస్థిరా
స్పదలీలన్ విపులాగమైకవనసంచారస్థితిన్ మించి యు
గ్రదశన్ బంచముఖాఖ్యఁ గాంచఁ దగు దుర్గాశైలదుర్గస్తనీ
హృదయాధీశుఁ దలంతు మత్కలషమత్తేభచ్ఛిదాకేశిక్.

3

ఉ. బేడిసడాలు కన్నుఁగవబెక్కులఁ బిల్క హుమాయిపల్కులన్
వేడుకచెయ్యులన్ మరునివితవగల్ గనిపింప శంభునిం
గూడి నిజాంగసంశ్రయతఁ గూర్చి పునర్జనితాంగజోజ్జ్వల
క్రీడ నెఱుంగనీయని గిరిప్రభుకన్య సుపాశ్రయించెదన్.

4

ఉ. సారసగర్భసంజ్ఞను రణస్థితుఁ డై చతురాస్యఁ డౌట భా
షారతిఁ జెంది బ్రహ్మతను సత్యగతిం గని యాత్మభూత్వబృం

దారకమూర్తి యకాట సుమనఃప్రియుఁడై విధి గాన బన్దవి
స్తారకుఁడై చెలంగువరదైవము మాకుఁ జీరాయు వీయుతఁ.

5

శా. శుభ్రాంగద్యుతిశారదాభ్రతతితో జోడయ్యు శబ్దోజ్జ్వలా
పభ్రస్ఫుర్తి నలంక్రియాస్ఫుటతటితాగ్ంత్యున్నతిన్ బర్హిబ
ర్హభ్రాంతిప్రవరేశవైఖరి విచిత్రాకారయాశారదా
సుభ్రూరత్నము మాకు సంతతము నిచ్చున్ నైకవాగ్దేవిభరుల్.

6

సీ. సరసభాషాసక్తి సత్యవైభవయుక్తి భావిపంకజభవప్రభుత దోఁపఁ
గనకాంగదస్ఫుర్తి వనుజాపహృత్కిర్తి వనహరిత్వము యథార్థముగఁ దోఁప
స్తరవిభేదప్రాణిఁ బురవిదాహనిరూఢి సర్వజ్ఞగతి మహేశ్వరత దోఁపఁ
మగ్ధరాశ్రయరీతి బోధహేతుఖ్యాతి హంసస్వమును దనయందె దోఁప

తే. స్వప్నమున ముచ్చు నాకు సాక్షాత్కరించు

“తత్త్వమస్యాదివాక్యసంతతికే నర్థ
మెఱుక చేసినగురుఁడ నేనే” యలంచు

నానతిచ్చినహనుమంతు నభిరుతింతు.

7

మ. వినతానందనతన్ సుధాసహరశోద్వేలాక్తి నార్యాను ప
ర్తనసంపత్తి హృతాబ్జవైభవముఖోద్యల్లీల గాంగేయప
క్షసిరూఢిన్ శతతోటిభాస్వదమలఖ్యాతి ప్రభాతిప్రవ
ర్ధనతన్ మించువినాయకుండు గెడపున్ బ్రత్యూహసర్పచ్ఛటన్.

8

ఉ. కౌముదిపన్నె గాంచి మధకావ్యగురుప్రమదాపహేళి
లామతి మించి ప్రాందితకళల్ వహించి సుధాసమానభా
షామహాసీయవర్ణసరసస్థితి సర్వపదార్థదర్శక
త్వామలజైఖరిం దగుమహాకవిరాజుల సంస్కరించెదన్.

9

చ. పరభృతశబ్దముల్ వినినపట్ల సహింపక ప్రాస మెత్తివిన్
పరువులువాటుచున్ మలినభావము మానక మంచితబ్బ మెం
దెఱుంగక యొందు గన్న మఱియొద్దియుఁ గానక దుష్పథప్రయో
గరతిఁ జరించుకాకవులు కావ్యవిలాసము గాంచ నేర్తురే?

10

ష. అని యిష్టదేవతాప్రణామఖేలనంబును శిష్టకవిస్తుతిమేళనంబును దుష్టకవిజనాచమో
శనంబునుం గావించి.

11

సీ. శ్రీహనుమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వకవిత్వమహత్వవిదుఁడ
నాశ్వలాయనసూత్రహరివిశ్వామిత్రగోత్రాభిచంద్రుఁడఁ గుశలమతిని

అలపుష్పగిరియప్పనార్యున కాబళాంబకును సుపుత్రుడ బ్రహ్మవేత్త
యైన వేంకటకృష్ణయాగ్రణికిని వేంకటాఖ్యకవీంద్రున కవరజుడను

ఆ. సరసగుణయుతుండ వరకవితిమ్మనా, హ్వయుడ నేచు జనన మంది మనుట
కెల్ల ఫలము గల్గఁ గృతి యొక్కటి రచింప, నూహ సేయుచున్న నొక్కనాఁడు.

సీ. మాయన్న కృష్ణధీమణియును మత్స్యఖుల్ ధన్యులొత్తుఖుల్ తాడిపర్తి
పాపనార్యుని జెట్టవట్ట నోచినయెల్లమాగర్భశుక్తిని మాక్తికంబు
క్రియ నుదయించినకేశవపెరుమాళ్ల ప్రబలవంశాబ్ధితారాకళత్రుఁ
డగుచెన్నభట్టారకాగ్రకుమారుండు రాజయోగవిదుండు రఘువతియును

ఆ. ఇష్టగోష్ఠి నుండి హితులు గావున నాదు, నెమ్మదిని బ్రబంధనిర్తిమిష
గ్రమ్మియునికి యెఱిఁగి నెమ్మియు సమ్మోహ, మిరునుడింపఁ బరికి రిట్టు లుచు. 13

క. రసికుడవై భావిబిస, ప్రసవభవుని హృదయపీఠి భావించుట సీ
రసనాగ్రంబునఁ బాయక, వసియించిన దజునికొమ్మ వరకవితిమ్మా. 14
మత్తకోకిల.

ధార తప్పక చెప్ప నేర్తు వుదారవాక్చతురత్వ మో
హోకె నాఁగఁ బ్రబంధ మొక్కటి యొక్కనాఁడనె సన్నతా
చారమున్ బరతత్వమార్గవిచారముం గలమేటి వా
రార! తిమ్మనసత్కవీ సరసార్థగౌరవభారవీ. 15

మ. కృతు లేమున్ రచియించినా మనుచు నోయీ కొండ ఊర్విన్ వితా
రతియానన్దిరదాదివర్ణనలు బ్రారంభించి వర్ణింతు రే
గతిఁ గానం గృతి సేయుచో నుభయలోకస్రీకరం బై సము
న్నతపుణ్యాశ్రయ మైనఁగాని బుధులొనందింతు రెంతేనియున్. 16

మ. నీవు కవిత్వతత్త్వముల నేర్పరి నొటకు సత్ఫలంబుగాఁ
బావని నీకు సద్గురుఁడూఁ బ్రాణవిభుండు నభీష్టదైవముం
గావునఁ బచ్చరిత్ర లొడికంబుగఁ గూరిచి సేయుమా జగ
త్పావనమై ప్రవర్తిలఁ బ్రబంధము దుష్కృతబంధము క్తికిన్. 17

క. అని జీవబ్రహ్మైక, త్వనిరూఢమనస్కు లైనవారలు తెలుపన్
విని సంతసించి మంచిది, వినిపించితి రిట్టికథలె విరచింతు నికన్. 18

క. జలకాంక్ష నెమక నమృతపుఁ, జెలమఁ దెలిసినటులు పృణముఁ జెనయఁగ సంచీ
వలతఁ గలిగించినటువలెఁ, జెలఁగెన్ హనుమకథ బోధసేయుట లుచున్. 19

మ. వారి నుతించి మంచిమతి వాయుజుపుణ్యచరిత్ర లన్నియున్

గూరిచి తత్ప్రబంధమునకున్ బలి నెవ్వరిఁ జేతు నంచు లోఁ
గూరినజాలి నొండొకరిఁ గూడి వచింపక యొక్కనాఁడు గౌ
రీరమణాలయంబుకడ రేపటివేళ వసించి నిష్ఠతోన్.

20

సీ. స్వస్తికాసనమున వసియించి యమనియమంబులు సవరించి మారుతంబు
పూరకకుంభకంబులఁ గట్టిగాఁ బట్టి చూపు నత్త్రోవలచోట నిలిచి
తనువుతో విశ్వ మంతయును శూన్యము చేసి వ్యాపార మందనియాత్మఁడెచ్చి
భేదరీముద్రలోఁ గీలించి పరిపూర్ణ చిత్తవిశ్రాంతిమైఁ జిన్నయైక

ఆ. గగనరీతి రెండు గానియఖండతా, వ్యాప్తి ద్రిపుటికొంత యడఁగి వింశ
సుప్తిఁ బోనితుర్యసుఖముఁ బ్రాపించఁగా, నంతలోన నాత్మకదృఢతముగ.

21

తే. నిష్కళనిరంజనసమాధినిష్ఠ నడఁచి, మిక్కుటపుమించు నిర్మించుమించుతోడ
సీలజీమూతకాంతుల నిగుడువిఘ్న, మని మతిస్థైర్యమునఁ ద్రోయునంతలోన.

22

సీ. సీమంతపదవిఁ గూర్చినముత్యములఁజాలు తనదరస్తి తకాంతి ననుసరింపఁ
గడకంటిననుచూపుబెడఁగు తా నిడికొన్న సీలహరిస్ఫూర్తి సెవ్వటిల్లఁ
దళకుఁగమ్మమెఱుంగు దనభుజాంగదధగద్ధగితరత్న శ్రీకి దండ గాఁగఁ.
గరసరోజాగ్ర కంకణచుణిప్రభ దనకటిహైమవహుద్విష్టి గాఁగిలింపఁ

తే. దొలుతటితటిద్దనము లాకృతులు ధరించె
నొక్కొ నాఁ గొమ్మకేల్దమ్మి యొక్కకేలఁ
గ్రమ్మి శతకోటిమదనశృంగారమూర్తి
ఘనుఁ డొకానొకపురుషుండు గానిపించె.

23

చ. రవిశశిమండలంబులస్థిరత్వము మానక కొంతలోపలం
దవిలినగాడ్పు వీడకమనస్కృతకై గుఱియందు డిందుబిం
దువు వెఁగ్రమ్మనీక యటఁదోచినరూపులు ద్రోయఁ గ్రమ్మఱం
దివిరిననన్ను లేనగవు దేరఁ గనుంగొని యాఘరుం డనున్.

24

ఉ. ఓయి సుధీంద్ర నీవిమలయోగవిరోధము నేయరాము మే
మియెలనాఁగ సీత విను మే రఘురాముఁడ మామరుత్సృతుం
బాయక కొల్చి తత్కర్మ బ్రబంధన, చేసెద వాకితంబుగాఁ
జేయుము మాకు నీ కెఱుక చెల్వగు నంచు నవృశ్య మాటయున్.

25

ఉ. అంత సమాధి మాని హృదయంబున విశ్వము దోప నంతవృత్తాం
తముఁ జింతచేసి యవురా! నిజదాసకథల్ గణింపఁగా

- నెంతయు సంతసించి తమరే చనుదెంచి పురాణదంపతుల్
స్వాంతము రంజిలం బ్రమకె యంకితమిమ్ముని రెంత భాగ్యమో! 26
- ఉ. మోమటుద్రప్పబోడు కయి మోడ్చిన మెచ్చును మెచ్చి మ్రంగడే
కామితమైన నీంగలఁడు కా దనఁ డొప్పును దప్పు గల్గినన్
రాసునరేంద్రుఁ డట్టిప్రభురత్నము శాశ్వతకీర్తిగల్గఁగా
నేమిటి కీనరాధముల కిత్తురొ యుత్తమకావ్యముల్ కవుల్? 27
- మ. జనకావాసవిభూతి వర్ధిల్లి రసాంచజన్మయుక్తిన్ నుతుల్
గని నిర్దోషతఁ దేవరిల్లి విహితాలంకారవిఘ్నార్తి నా
నినమత్కవ్యవసుంధరాతనయ నెంతే యెకపత్నీవిలా
లనయాశ్రిం దగురామచంద్రుఁడు దమిన్ లాలింప కెట్లుండెనున్? 28
- క. శుభకరుఁ డగుసంజీవ, ప్రభునిచరిత్రమఁ బ్రత్యబంధము సీతా
విభుపేరిటివఁట గలవే, యుభయగతుల్ గీనఁగాక యొందొకకృతులన్. 29
- క. అని మదిఁ దలఁచి మదాపుల, యనుమతి నతిసుకృతవతికి నస్తత్కృతికిన్
మరుకులపతి నధిపతి గా, మొనయించి తగ్గియమగిమములు వర్ణింతున్. 30
- సీ. అభినవాంభోదమోహనలీలః జెలఁగియు హంసవంశోద్ధిష్ఠకాత్ముఁ డయ్యె
అనమాత్మాదతేజస్వీప్రాప్త వెలిఁగియు గోపికానందసంఘటనః పయ్యె
వరవసంతవిలాసవై చిత్రి మించియు నమితపరాశసంహారః పయ్యె
సుగుణరత్నాకరస్ఫూర్తి వర్ణించియుఁ బరవాహినిభయాపాది యయ్యె
తే. దుస్తరము గాదె త్రిభువనస్తోత్రపాత్ర, చిత్తచార్త్రభాముఁ బవిత్రనాము
నార్తరత్నావిచక్షణాయతకటాక్ష, వీక్షణస్తోము రఘురాము వినుతి నేయ. 31

షష్ఠ్యంతములు.

- క. వీవంవిభగుణమణిసం, భావితహృదయాంబుజానన బహుకలహారం
భావనపరకర్బుర రం, భానన మంభీంద్రకరవిభాసిభుజాననన్. 32
- క. గహనాయతబహునిహరణ, కుహనాహరిణాపహరణగురుశరభృతికిన్
మహితాత్మైక్యసమాహిత, విహితానుష్ఠానసాతవివేకాదృశికిన్. 33
- క. సాధ్వాచరితమహాధ్వర, విధ్వంసౌద్ధత్యైత్యవీరోద్యతమా
యాధ్వాంతపద్మసాకునకు, వివ్వవతంసాఽముఖదివిజవినుతునకున్. 34
- క. భువనాధికవిబాధాంశర, సదనాలంకారునకును సత్తామాత్ర
ప్రవినులతావిశశివమరు, సవనీసలిలాభ్రమహాదహంకారునకున్. 35
- క. తారకమంత్రాభ్యాసవి, హారపరాధీయనకు సుధాశనరత్న
చారుగుణాధారఘ్నా, సారవణాయితవిలోకసంతానునకున్. 36

- క. నందనహరిచందనహర, కుందనటతీర్థిధనునకును వినతజనా
నందనునకు దశరథవర, నందనునకుఁ బవననందనప్రమదునకున్. 37
- క. నూతనఝష కేశనసమ, చేతన మోహనమహావిశేషాకృతికిన్
శ్రీతారుణ్యపతీగమ, సీతాలావణ్యరలికి శ్రీరఘుపతికిన్. 38
- ప. అకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినసమీరకుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునకు
శ్రవణక్రియాప్రవణజనామితజచుష్కృతాయతదుష్కృతలతాలవిప్రం బగుకథా
సూత్రం చెట్టి దనిన. 39

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము. ౧౦

- తే. అఖిలభూతదయాసింధుఁ డగువసింధుఁ
డానలిచ్చినరామాయణార్థఫణిని
నమరుమరుదాత్మజునిమహిమములు కొన్ని
విని శతానందుఁ డానంద మెనయ ననియె. 40
- మ. యతిమూర్ధన్య దశాన్యనిర్మలనహేలావార్ధుఁ డెరామభూ
పతిచారిత్రము మీరు తేటపడఁ దెల్పన్ వింటి నందున్ నురు
త్సృతుమాహాత్మ్యము కొంత జెప్పితిరి తద్భూరిప్రభావంబు వి
స్తృతవాగ్దేవిరి నామః పుర్విగ నికన్ దెల్పం దగన్ ప్రేముడిన్. 41
- క. విన వేడుకయ్యె శతముఖ, దనుజహృతియునొడవుఁ దనినఁ దత్కథ లెల్లన్
వినింప నీకు విను మని, దిననాథాన్వయపురోధ చెలువఁదొడంగెన్. 42
- సీ. చారుముక్తామయసౌధశోభావళ, క్షితనభశ్చరదబ్జహితహయంబు
పౌరందరగ్రావబద్ధతోరణవిభాశ్యామితామరఘసీసారసంబు
ప్రభుశోణమణిరమ్యకృతకాద్రి భానిరంతరసాంధ్యరాగితాంబరతలంబు
మరకతస్థాపితవరసాలలాలప్రభాపలాశీకృతభవ్రజంబు
- తే. రంగదుత్తుంగగోపురరజతసింహ, దర్శనాగతభీషునర్ధావదంబ
రావగాసీరసానస్పృహగతేంద్ర, భద్రగజ మొప్పు సాకేశపట్టజంబు. 43
- సీ. ఘనపద్మపద్మరాగప్రతీకమునకు సాలవజ్రచాఢ్య చర్చ గాఁగఁ
గేతివనాశిమధూశిసమ్మేళితపవనంబు తనుసౌరభంబు గాఁగ

ప్రథమా శ్వాసము.

- సౌధశృంగోజ్జ్వలస్తనకుంభములకుః దారకలు ముత్యాలహారములు గాఁగ
వరసరస్సు స్ఫురదశీవ్రాతసీలిమనాభిపరిసరోదితరోమపజ్జ్వి గాఁగ
- తే. విపణిమార్గసమగ్రనవీనవృత్త, నిగ్రహగ్రామతోరణాసేక మఖాల
లోకలోకైకమోహనాలోకములుగ, మించు సాకేతసగరలక్ష్మీమృగాక్షి. 44
- ఆ. గోపురాగ్రమైమరుంభస్తనంబుల, కేతనాంశుకంబు వాతజాత
సంచలచ్ఛలమునఁ జారఁ దత్పురలక్ష్మీ, విష్ణుపదముఁ జేర్చు విస్తయముగ. 45
- క. ధర వర్ష యైనమానస, సరసిం దగఁజేరి హంససంతతి మఱి త
త్పుగసౌధచరస్త్రీకచ, భరము సిరీక్షించి దిగులుపడు మొగులనుచున్. 46
- చ. అహహ! వినీలనీలయుత మై తనరారినసౌధశృంగభా
మహిమ దినేశమగడలముమధ్యమమంతయు నిండఁ గంకణ
గ్రహణము పట్టె నంచు ధరఁ గల్లుజనావః విస్తయంబుచే
నహరహముం గనుంగొను నయారె పురంబు దిచ్చిత్తవైఖరున్. 47
- మ. సొగటాలాడినఁ బందె మియ్యవలె నంచున్ రంభ కొట్టాడఁగా
నగి కాబేరి యదే సరాటం యనఁగా నాకేల యాకొమ్మలే
తగ వీడేర్తు రటంచుఁ దత్సవిధసౌధస్థాయిపాంచాలులన్
దగ వేడెన్ హసియింతు రగ్రనివసన్నారీశిరోరత్నమున్. 48
- మ. పురిభేయంబుఁ బయోధియుం గని జనంబున్ రెంటికిన్ భేద మే
ర్పఱుపన్ జాలకయున్న బ్రహ్మ వివరింపం బాని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న సీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి? యేటికి సముద్రఖ్యాతి మున్నీటికిన్? 49
- సీ. శ్రుతివిశంకటరవస్ఫుటసరస్వత్యాప్తి భువనాంచితక్రియాస్ఫురణఁ దనరి
శ్రీతపరక్షోణిభృత్సుతరక్తిఘనవిసర్జనయుక్తి గాంభీర్యసరణి మెఱసి
శ్రీవిలాసాస్పదస్థితి సముజ్జ్వలమాక్తికాదిరత్నవిభూతి నధిగమించి
చటులసత్వప్రశస్తత మహాభంగలీలారూఢికలన నంతంతఁ బొంగి.
- తే. హరిని లోపలఁబూని మర్యాద నూని, యఖిలవస్తువిధానవిఖ్యాతి నధిక
విక్రమసమృద్ధి జలరాశివిధము దోఁపఁ, దగుద్విజ త్కప్త వైశ్య శూద్రజనమచట.
- క. కటవిగళన్తదలహరీ, పటలఝరులగిరులసిరులఁ బ్రబలుఁ బురి మదో
త్కటముల కెటువలె దీ టగ, నట నష్టత నావహించు నాశాగజమున్. 51
- క. మొదలఁ దనలేజి మద మఱి, కదియ నదరి పొదల సొర నగరహయజవనం,
పద కొదిగి తాను వడి చెడి, పదరింఖారేణుపటలిఁ బపనుఁడు గలనెన్. 52

తే. చక్రసంయుక్తిః జక్రివేషంఘః బోలి, కేతువిస్ఫూర్తి గ్రహశాస్త్రరీతిః బోలి
లలితగంధర్వగతి సురాచలముః బోలి, యందుః జెల్వందు స్యందనబృంహ మెళుడు.

మ. కళకుంఠెంపులవాతెఱిల్ బలరిపుగ్రావమ్ములం గప్పఁగొ
ప్పలు వజ్రమ్ములదంతముల్ మెఱుఁగుఁగ్రొమ్ముశ్యంపురాలన్ నఖం
ఘలు గల్పించి యజుం డొనర్చె రతనంపుంబొమ్మలన్ ఖ్యాతి వీ
రలకుం గల్గ నటంచు నెంచ గణికల్ రాణింతు రాప్రోలునన్. 54

తే. తావి గులికెడుపారిజాతంపువిరుల, నరులు సిగఁ జుట్టి సురతానుసరణలీల
మీకుఁ జేహార్తు మే యసి మృదులఫణితి, విటులఁ దేల్తురు పుష్పలానికలు వీటు. 55
క. సారవక్తరవసారస, సౌభగారవవిహారసారసమీరా

గారములు పురవసీశ్యం, గారములు శుకాదికోపకారము లలరున్. 56

మ. ఇన్ని తెఱంగులం గణుతి కెక్కినతత్పురిః బ్రోచు రత్నసం
ఛన్నకీరీటనూత్నజలజప్రియదీప్తిముఖాబ్జసంస్థితా
భ్యున్నతచంద్రికైకసమయోదితపాదనతాననాంబుజో
ద్యన్నయనోత్పలోల్లసనతాద్భుతధాముఁడు రాముఁ డెప్పుడున్. 57

శా. ఆరామక్షీతిపాలమాః సమరాహంకారసిశ్యంక లం
కారక్షీప్రభుకంఠలుంఠనకళాఖండప్రచండాంబకా
సారప్రాప్తయశక్తిప్రతాపకలనాంచద్గంధకాశ్చీరచ
ర్చారంజద్దశదిగ్వధూనిచయుఁ డై సామ్రాజ్యముం జేయఁగన్. 58

శా. శోక శ్రోధ జరా విరోధ మచ సంక్షోభ ప్రలోభార్తి హృ
ద్వైకల్య జ్వర సీడనేతరపథూవ్యామోహకృత్కామలీ
లాకార్య్యంబులు తుత్పిపాసలు దురాలాపాలు మర్త్యాభయం
దేకాలంబున నైనఁ గానఁబడవయ్యెన్ రామరాజ్యంబునన్. 59

సీ. కడకంటఁ గనుఁగొన్నఁ గడకంటఁగ నశించు దమితదౌర్గత్యాంభతమసపటలి
బలుకేల విలు గొన్నఁ బలు కేల యనకపో రతిభీతి నఖిలలోకాధిపతులు
వెఱ వీడుకొను మన్న వెఱవీడులే కొందుఁ గృపణుండు నిరుపాధికపుఁబదవిఁ
జను వింత మొనయింపఁ జనువితబలిముఖప్రముఖతిర్యగ్యోనిభవుల కైన

తే. నధికకారుణ్యరౌద్రాభయప్రదాన, సత్యసన్తానముల నేరు సాటి యనుచు
జగములు నుతింప రఘుకులస్వామి దాల్చె, నిజభుజభుజంగకభులీల నేల యెల్ల. 60

ప. ఇతైఱంగున నత్తరణికులసుధార్ణవపూర్ణిమాచంద్రుండు నిస్తంద్రకీర్తిప్రభాసాం
ద్రుండై ప్రజారక్షణం బొనర్చుచునొక్కనాఁడు వేడివెలుంగుఁజేడు పాడుపుఁగొం

డదండ దండిజేందకయ ముందర బృందారకతరుప్రసవమరందబిందునిష్యందకంద
 శితవచోరచనాభినందివందిస్తవంబులవలన మేలుకొని కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వ
 ర్తించి రత్నభూషణాలంకృతశరీరుం డయి జానకీకంజనయనాంజనేయాలు వామ
 దక్షిణభాగంబుల రాఁ గైదండ గొని చండ ప్రభామండలదండితరవిమండలంబులగు
 కుండలంబుల మెండుకొనుమెఱుంగులు మొగంబునందుఱంగలించు తెలిసగవులు పాల
 కడలికడ నల్లికొని యుల్లసిల్లుప్రవాళవల్లికలచెల్లుబడి కొల్లలాడ నాడాడనిద్దంపు
 నీలంపుగుంపులసొంపు నింపం జాలునెమ్మేనిక్రొమ్మెగులుడాలునకు జాళువాచేలచెఱుం
 గులయొఱుపు మెఱుంగులతెఱుంగు నెఱుప సరసపదవిన్యాసంబునఁ గొన్నికొన్ని
 కత్యంతరంబు లతిక్రమించి ముందర మందాకినీసముల్లాల కల్లాలకేళీవిలోలామఝలో
 లాక్షీవిలాససూచకోదంచిత కాంచనస్తంభసంభృతచిరత్నస్థగితపాంచాలికా ప్రతి
 బింబవిడంబనాడంబర నిధానసుధాకర శిలామిశ్రదిలాతలంబును, అగణితగుణఘనప్ర
 ఘుణోపగతోపకారికా కదంబ సంబంధ సుగంధ గంధిలసౌగంధిక బంధురిత
 వితానప్రతాన మధుప్రతాయమాన సునాశిరోపల గోపానసీప్రభాపరివృతంబును,
 ప్రస్ఫుర తృప్తిక దృషత్పటల ఘటితాభోగ మద్యభాగ విచిత్ర చిత్రాయమాన
 నానావిధ శారికా కీరికామయూరికాది గృహోచిత విహగకులకలరవాకలితం
 బును, ప్రత్యహర్తుభి ప్రత్యయ ప్రదేశ ప్రవేశ నార్పణ ప్రవణ పరివిధ ధరణీత
 లాధ్యక్ష వక్షస్థలన్యస్త కస్తూరికాది ప్రవిమల పరిమళ చర్చితప్రాంగణంబును,
 మాత్రిక రంగవల్లీ ససమ్మర్ద వితర్దికా ప్రకాశితంబును నై నీటుగులికెడు కొలువుకూ
 టంబున చేతెంచి పద్మరాగమయభద్రాసనంబున నాసీనుం డై వామపార్శ్వప్ర
 దృశ్యమానజానకీనయనచకోరంబులకు నిజముఖేందుమందస్తితచంద్రికలు విందు
 పొందుపఱుపఁ దనపురోభాగంబునఁ బురందరధనుర్విభాలవాలం బగువాలంబు
 పరివేష్టించుకొని నిశ్చలదృష్టింగనుంగొనుభవిష్యత్సృష్టిసతి దయాదృష్టి నీక్షించుచు
 భరతలక్ష్మీణ శత్రుఘ్న సుగ్రీవాంగద నల నీల జాంబవ ద్విభీషణాది సోదరసేవక
 సేవ్యమానుండును, వసిష్ఠ వామదేవాది సాధుజనశ్రేణీయమానుండును, నానాదేశా
 ధీశకోటి కోటిరత్నప్రభారాజినీరాజితాంఘ్రిరాజీవవిరాజమానుండును, పాఠక
 స్తూయమానుండును నై యాఖండలుమెండున నిండుకొలువుండుసమయంబున. 61

శ్రీరామునియొద్దకు నగస్త్యమహాముని వచ్చుట. ౧౧

తెరగంటిపగవారి కిరవు చూపినవారిరాశి యెవ్వనికాపోశనంబు
 నెడమాయ లడరించుగడుసురేద్రిమ్మరిబొంది యెవ్వనికి భోజనంబు

- బ్రహ్మరిచేవర్తి పటలి తక్కుడకంటె నెవ్వానితనువల్లి యింతబరువు
సర్వగ్రహనిరోధగర్వధూర్వహమహాపర్వతం బెవ్వానిపాదపీఠి
- తే. క్రొత్తవేలుపురాయల క్రొవ్వుసోఁకుఁ, డడఁగె నెవ్వాని ఘోరశాపాక్షరముల
నట్టిలాకైతనుతుఁ డగస్త్యమునిమాళి, హేళివంశజు దర్శింప నేగుడెంచె. 62
- క. ఇటువలె నట కరుడెంచిన, ఘటసూతికొ హృదభియాతిఖండనహేతికొ
దటుకునఁ గని విభుఁ డంజలి, పుటము నిటలతటముఁ జేర్చి పూజ ఘటించెకొ. 63
- క. ఈగతి రఘుపతి యతిఁ బూ, జాగతి నలరించి వినయజాగ్రత్తణితికొ
యోగక్షేమము వేడిన, నాగుణనిధిఁ జూచి మునికులగ్రాణి పలికెకొ. 64
- క. నీమహానీయాంబకకల, నామహిమము కుపధశిక్ష నయపథపథిక
స్తోమపరిరక్షఁ బూనఁగ, క్షేమము మా కేమికొఱఁత నీతాధిపతీ! 65
- మ. తనతోఁబుట్టువు బైలు వట్టె ననుసంతాపంబు శైలేంద్రనం
దనకుకొ భర్త యడఁగె నకొవగపు నానానిమ్మగా, శ్రేణికికొ
జనియింపకొ శరవహ్ని మ్రందినసరస్వంతుకొ దయాంచద్విలా
చనవీక్షామృతనిర్ఘ్న రావళిఁ బునస్సంపూరితుం జేయవే. 66
- సీ. లేనవ్వువెన్నెలల్ నెలవొందెఁ దెఱగంటితెలిగంటిగమిమోవితలిరులందు
దివిజేంద్రవజ్రముద్రికడా లొరసె వెల్ల గజముసిందూరంపుఁగటములందుఁ
దానిగందపుఁబూత దగ్గఁ జిల్వజవరాండ్ర కులుకుగుబ్బపసిఁడికుండలందు
బారిజాతపుఁబూలు బాగు గైకొనెసిద్ధ గణక్తప్తరత్నలింగములయందుఁ
- తే. దావకోదాత్తకీర్తిప్రతాపమహిమ, లైక్యమొందినచందాన నందమయ్యెఁ
ద్రిదశరిపుబాధలుడిగింపద్రిభువనైక, జనులనైసర్గికంబు లిత్సాకులిలక. 67
- ఉ. దుర్జయుఁ డైనపక్తిముఖు దోషనిధిం బరిమార్చి దోర్జవో
పార్జితకీర్తిఁ బేర్చి తని యాదశకంధరముఖ్యుడైత్యజ
న్తోరితకర్తముల్ దెలుప నుత్సవ మందుచు నున్నచో నభో
గీర్జలజాయతాక్షి పలికెకొ రఘునాథున కద్భుతంబుగకొ. 68

శతకంధరునివృత్తాంతము. ౭౭

- మ. అనిలోఁ బక్తిముఖుం జయించుటకె యత్యానందముం జెందెదో
జననాథా దధిసాగరావృతమహాశాకాంతరీపాంతరం
బున మాయాపురి రాజధానిగ జగంబుల్ గెల్చి పేర్చికొ శతా
ననుడకొడైత్యుఁడు నిన్ను గెల్తు నని యున్నాడయ్య వెయ్యెటికికొ?. 69

క. నావుడు రాముఁడు విస్తయ, మావహిలన్ శతముఖాసురాగ్రణికధనం
బేవిధ మచుబితంబగు, నీవిధ మెఱింగింపుఁ డన మునీంద్రుఁడు పలికెన్. 70

క. విను మిపుడు వినినదనుజుని, జననము వివరింతు నీకు సంకుచితోక్తిన్
మును కశ్యపునకు సతియై, వనజానన యొకతె కలదు వసువసుపేరన్. 71

ఉ. ఆసరసీరుహాక్షి మదనాతురయై ఋతు వందియుండి సం
ధ్యాసమయంబునందుఁ బతి నంటిన నాసురతప్రసక్తిచే
నాసురతం జనించి వికృతాకృతి యై శతకంఠుఁ డంబుజా
తాసనుఁగూర్చి ఘోరతప మంచితనిష్ఠ ఘటింప సాగినన్. 72

చ. అతనితపోవిభూతి కపు డంబుజసూతి ప్రసన్నచిత్తుఁడై
శతమఖముఖ్యుదివ్యుల కసాధ్యములైనవరంబు లిచ్చినన్
శతముఖదైత్యుఁ డిష్టవరసంపదఁ బొంపిరినోవుచున్ జగ
త్ప్రితయధురంధరస్ఫురణఁ దేజము తేజరిలంగ నుగ్రుఁడై. 73

నీ. తనమస్తకములకుఁ దారకస్తామముల్ మల్లి కాకుసుమదామములు గాఁగఁ
దనకర్ణములకుఁ జంద్రదినేంద్రనవమండలములు కాంచనకుండలములు గాఁగఁ
దనసముద్గండదోర్దండకుండలులకు నవధిభూధరగుహ లవధి గాఁగఁ
దనయుదగ్రసమగ్రతరవిగ్రహమునకు నింగి దట్టపుసీలియంగి గాఁగఁ

తే. దనపురికిఁ గాలకేయాది దానవేంద్ర, సైన్యరింఘోళివజ్రపంజరము గాఁగ
లక్షయోజనపరిమాణలక్ష్యమాణ, తనుఁడు శతకంఠుఁ డాహవోత్కంఠుఁ డమరు.

ఉ. ఈపగిదిం ద్రిలోకముల ! కెగ్గుఘటింపఁగఁ జాలి కూలి గా
శీవతి నిష్టదైవము భజించి తదీయదయాసుధాసము
ద్దీపితదృష్టివైభవవిధేయత నిర్జరభావ మొంది మా
యాపురి నున్నవాఁడు కలహావని వాని వధింపు రాఘవా. 75

క. అని కుంభజుఁ డాడిన విని, మనుజేంద్రుఁడు చింత చేసి మఱియు సగస్తుర్మి
గని వాఁ డెటువలెనగపడు, ననఘ దెలుపు మీపు దెలిపినటు లొనరింతున్. 76

ఉ. నా విని కుంభజుండు రఘునాయక తావకదివ్యపాణవి
ద్యావిధి కేడనేనిఁ గలదయ్య యసాధ్యము సర్వజీవభా
వావహమూర్తి పై యిల రహస్యములెల్ల నెఱుంగునీకు నే
నా వినిపించువాఁడని ననినన్ రఘువంశవరేణ్యుఁ డిట్లమన్. 77

చ. మునివర మీయనుగ్రహ మమోఘము గావునఁ దావకీనశా
పశమున భూసుదుల్ సుధలు సంతస మంద శతాస్యనిగ్రహం.

బును ఘటియించువాడ నని మ్రొక్కి యగస్త్యునిఁ బంచి శత్రువ
ర్తనము దలంచి కార్యదశఁ దమ్ముల మువ్వరఁ గాంచి యిట్లనున్.

78

శ్రీరాముఁడు శతకంధరునిఁ జంపువిధము విచారించుట.

సీ. కలన రావణకుంభకర్ణాదిదైత్యులఁ జెండాడి శ్రాంతతఁ జెందినాఁడ
నతికాయశ క్రాహితాదివీరులఁ ద్రుంచి సౌమిత్రి నాతోడిజాడ నొంచ
గంధర్వబృందనిర్గంధనోదగ్రత భరతుఁ డెంతేనియు బడలినాఁడు
లవణాసురునితో బలప్రాధిఁ బోరాడి శత్రుఘ్నుఁడును జాలశ్రమముఁ గదిసెఁ

లే. జౌటిమున్నీటినూఱుయోజనము లేడయు

నంతమాత్రకే యధిక ప్రయత్నమయ్యె
దుస్తరములైనబహుతోయధులఁ దరించి
వైరి నేరీతి ననిఁ జీఱువార మింక.

79

మ. అని యొక్కింత నిజాంతరంగమునఁ జింతాక్రాంతుఁ డై రామభూ
జసచింతామణి చెంత నంతటఁ గరాజ్జంబుల్ నిటాలంబునం
గనిసింపం దనుఁగాంచుకాంచనధరాగణ్యాకృతిన్ మారుతిన్
ఘనపుణ్యాదృతిఁ గాంచి ప్రాంచితవచోగాంభీర్యమేపారఁగన్.

80

శా. ఓయా వాయుకుమార! సారజవశౌర్యోత్సాహబాహుబలా
పాయశ్రీల భవత్సమానుఁడు దలంపన్ లేడు లోకంబునం
జేయుద్యోగములన్ సమర్థుడవు నీకేయేకపాదాఖ్య చె
న్నయెన్ నాయమె నీవు సేయఁగలకార్యం బిట్లుపేక్షింపఁగన్?

81

ఉ. నా విని యాంజనేయుఁడు ప్రణామము చేసి భయంబు భక్తి న
ద్భావము మీఱి నిట్లను నపారకృపావనరాసు లైనమీ
కీవనరాసు తెంత నను నెక్కి సహోదరసైన్యయుక్తి న
ద్దీవికి దాటిపోయి పగ దీర్పుఁడు నావుడు హృష్టచితుఁ డై.

82

క. కాకుత్స్థుం డటువలె విన, యాకలితమనస్కుఁ డైనయనిలజు ననఘా!

యేకడ మగఁటిమి నీకే, కాక మఱిం గలదె? యనుచుఁ గాఁగిటఁ జేర్చెన్.

83

అ. పవనతనయునిటులు పరిరంభణము చేసి, ప్రేమఁ బొగడుచున్నరాముఁ జూచి
జానకీమృగాక్షి సంభ్రమాద్భుతరసా, యత్తమానసాబ్జ యగుచు ననియె.

84

ఉ. శ్రీకరమూర్తి సర్వబుధసేవితుఁ డీకపి యేకపాదరు

ధృక్పతి యంచుఁ బల్కితి మహాత్మక తాదృశుఁ డీధరిత్రిలా

నీకపివేష మందుటకు నేమిగతం? బతఁ డెట్లు పుట్టినాఁ

డీకథ దెల్పవయ్య! హృదయేశ, వినం గడు వేడు కయ్యెడున్.

85

క. తావకపాదసరోరుహ, నేవకజనపటలి నితఁడె శ్రేష్ఠం డనుచున్

బావనిచరితముఁ ద్రిభువన, పావని వేడుటయు రామభద్రుఁడు పలికెన్.

86

ఏకపాదరుద్రావతరణకథ.

ఆ. ఏకపాదుఁ డనఁగ నింపొందు ముక్కంటి, యీమరుత్కుమారుఁ డిపుడు తొంటి
రూపు విడిచె నని నిరూఢిఁ బెద్దల నంటి, వారిచేత వింటి వాలుఁగంటి.

87

తే. సడలు నేవిద్య జన్మసంసారకర్త, బంధ మావిద్య మామక ప్రథమపాద,
మట్టిదివ్యానుభూతి నీయన చెలఁగుట, నమరు నీతని కేకపాదాహ్వాయంబు.

88

ఉ. మానితశౌర్యఛైర్యముల మత్సముఁ డైనమరుత్కుమారుది

వ్యానుపమేయపుణ్యచరితామృతపానము నేయువారికిన్

గానియభీష్టితార్థములు గల్గునె యీవిమలాత్మపూర్వజ

స్తానుగతప్రభావము సమస్తము చెల్పెద విన్ను జానకీ.

89

సీ. పంచభూతములచేఁ బ్రత్యక్ష మైనయీబ్రహ్మాండమున కావరణము లగుచు

వనతత్త్వ మగ్నితత్త్వము వాయుతత్త్వంబు గగనతత్త్వము నహంకారతత్త్వ

మునుమహత్తత్త్వంబు మొనసి యొండొంటికి దశగుణాధికములై తనరువాని

కావల శుద్ధసత్వాఖండతేజోవిరాజమాననిరూఢి రమ్య మగుచుఁ

తే. దామసము లేక మదము మత్సరము లేక, క్రోధశోకాదిగుణములత్రోవఁ బోక

నెగడుప్రాణుల జోకవర్ణింపరాక, నలవడువధూటి యొకపద్మజాండపేటి.

90

సీ. మన్ననీరును దక్క మిన్ను గాలియు మంట గలసి యేగోళంబు వెలుఁగుచుండు

నెచ్చొటిప్రాణుల కెల్లఁ జల్లనిమంట నెప్పు డాకలిడప్పు లెడలయుండుఁ

దలఁప నెచ్చటివారి కలగాలిత్రోవలు గాలిత్రోవలలీల గతుల కొదవుఁ

దననేర్పు వెలయ బ్రధ్నసమాఖ్య గలబ్రహ్మ సృష్టి యేతావునఁ జేయుచుండు

తే. వలయురూపంబు లెక్కడివారు గాంతు, రేస్థలమువారి కణిమాదు లిష్టసఖులు

దలఁపు లెం దున్న ప్రజలకుఁ జలన మొంద, వట్టిబ్రహ్మాండమలవియె యభినుతింప? 91

ఉ. మారుతనాళకేశిగృహమధ్యములం దమప్రాణవల్లభుల్

దారు రమింప దేహముల దట్టము లై పులకాంకుతావళుల్

చేరవు కూర్చి వాయ నునుఁజేక్కులఁ జిక్కఁగ బాష్పధారలున్

జారవు వారిజాత్ములకుఁ జల్లనియూర్పు స్పృశి దక్కఁగన్.

92

- చ. జననము నొందినప్పుడయ జవ్వనమున్ జెలువంబు నేరుపుల్
గనినవధూవరుల్ మరునికాక లొకానొకవేళనైన లొ
సెనయరు వహ్నిచే నతిశయిల్లినరుద్రునితావు గావునన్
దనచల మెక్కడంచు సుమధన్వి భయంబు వహించెనో యనన్. 93
- క. ప్రాగెంపురాలనంపద, లాగించు మిటారిగములలలితాధరముల్
రాగమునఁ గ్రోలునాయకు, లేగతి నమృతంబు గనిరొ యెఱుంగ లతాంగీ. 94
- క. కరుణానిధి యగుసీతని, చరణారాధనము చేసి జంతువు లంతః
కరణావరణార్తి జరా, మరణాదు లెఱుంగ రందు మానిని వింటే. 95
- ఆ. అయ్యజాండ మేలు ననిశంబు ద్వాత్రింశ, దర్బదముల రుద్ర లనుసరింప
జ్ఞానశక్తిఁ గూడి సానందచిత్తుఁ డై, యేకపాదరుద్రుఁ డెందు నబల. 96
- తే. కాలపరిణామములఁ బాయుకర్తగరిమ, కర్తపరిణామములఁ బాయఁ గాలగరిమ
ప్రజల కెచ్చోట నచ్చోటిప్రాణితతులఁ, గాలకర్తము లెఱుంగ వీఘనునికరుణ. 97
- సీ. పవమానసంచలత్పావకాద్భుతకీలికామాలికలు డోలికాచయములు
మహాదహంకారాదిమహనీయభూమికాభ్యంతరంబులు విహారాస్పదములు
తత్త్వమశ్వాదికత్రయ్యంతవాగర్థకలితసుజ్ఞాన మాకారగరిమ
పదనతాధ్యాత్మికప్రముఖతాపత్రయప్రాద్యేదమహిమసముద్యమంబు
- తే. ప్రాకృతవిచారదూరనిర్వాణకన్య, కాభియోగంబు నిత్యకల్యాణపదము
గాఁ జెలంగు ననేకలొకప్రకాశు, నేకపాదమహేశు నూహింప వశమే? 98
- క. ఈలీల వినతమానస, కేళీనాళీకనాళకీలితగతిఁ ద
ద్గోళాధిపతి యొకానొక, వేళ మహారుద్రగణము వినుతి ఘటింపన్ 99
- సీ. అభయదాననిదాన శుభగుణాధీన మాం రక్ష రక్షయటంచు బ్రధ్నుఁ డెంచ
సద్భక్తితోడ నిచ్చెశక్తి మొదలైనరమణీమణులు చామరములు వీవ
శాంతిదాంతివిరక్తినత్వాదిగుణము లాకారముల్ ధరియించి చేరి కొలువ
నణిమాదివిభవంబు లాప లీవల నిల్చి సాహోనినాదంబు సంఘటింప.
- తే. హస్తమస్తకసంయోగ మభిలషించి, పరమభక్తులు దనచాయఁ బ్రణతి సేయ
ననవధికదివ్యతేజోమయాసనమునఁ, గలికి యీమేటి పేరొలగమున నుండి. 100
- క. నను నిష్కళరూపంబునఁ, దనమనమునఁ జింత సేయుధన్యుడు గానన్
గనకాంగి సర్వపరిపూర్ణుని సత్తామాత్రు ననుఁ గనుంగొనువేళన్. 101
- సీ. తలఁపు మానినచోటితెలివేడుకయేటిబలుతేట నొకరూపు గలిగినట్లు
దెందంబు దిటపు గట్టం దొప్పుఖనిసీలములనిగన్నిగలమై మొనసినట్లు

- లోచూపుచున్న గీల్కానుతావి మేళొన్నయెలదేటికెక్కడా తెనసినట్లు
కడలేనిపెరిమ నిల్కడ గుల్కుచద తాట మిగులఁ గ్రొమ్మెగు లాక్రమించినట్లు
తే. గట్టురాచూలి మది పట్టుగట్టి జపము, చేతికుత్తిక వేల్పుసంజీవనంబు
వెలది మద్దివ్యమంగళవిగ్రహంబు, తోచె నపు డేకపాదరుద్రునిమనమున. 102
- క. అగుణముఁ దలంచుమనంబున, సగుణముఁ గని కొంతవంత సంతస మెసంగె
జగదద్భుత మీవిగ్రహ, మగణితరుచిదురవగాహ మైనది మదికి. 103
- ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిరూపు గని యే నెఱుంగె మదిలో సమాధివే
శ నిరవద్య మైనసకలంబు వహించుట కేమికారణం
బెన్నఁగ నన్నఁ బ్రోచుజగదీశ్వరుడే కనిపించెఁ గాని తే
కున్నఁ దదన్యవస్తువుల కూర్జిత మిట్టిప్రభావ మున్నదే? 104
- క. అని తలంచు సంతసిలు మన, మున మఱియుం జూచు లేచు మ్రొక్కుఁ గరుణతో
నను నేలుట కిది కారణ, మను 'నద్యాహం ప్రభో కృతార్థోస్తి' యను. 105
- ప. ఇప్పుగిది నప్పరమపావనుండప్పు డుప్పరంబునఁ గప్పుజిగిగప్పిన నాయొప్పిదంబు
విప్పగుమెప్పునం దప్పక చూచి ముప్పిరిగొనుభక్త్యనురాగసంభ్రమంబుల మత్ప
రాయణుండగుటంజేసి యచ్చోటు వాసి మధీయసన్నిధిఁ బెన్నిధిఁ గన్న పేదచం
దంబున డెందంబు గందళింపఁ దనమనోవృత్తి ననుసరించు శరీరంబు సభృత్యపరి
వారంబుగా మఱచి దూరంబున నున్ననన్నుఁ జేరం బూని కూర్చున్నయటుల
తద్గగనంబున కుద్గమించునయ్యించితాత్మసంచరణంబున సంచలించి యొండొరుల
కత్తెఱుం గెఱింగించుచు, సభాసదులు సదా తదాసక్తు లగుట నిష్కహాత్మం డేమికా
రణంబున నెచ్చటి కరిగెడినో యనువారును, ధ్యానకాలంబున నేవిశేషంబు గని
పించెనో యనువారును, మన మెఱుంగ నెంతటివార మనువారును, తనభక్తుల
హృదయంబు శోధింప నివ్వధంబు వహించెఁ గాఁబోలు ననువారును, సర్వజ్ఞుం
డితనికి శోధింపం బనియేమి యేమో! యిది విస్తయం బనువారును, నమ్మినవారి
విడిచి యన్యపథంబునకు గమింప నవధరింపఁడు గదా! యనువారును, లోకాను
గ్రహార్థం బెత్తెఱుంగు నితఱిఁ జిత్తగించెనో! యనువారును, రాజానుమతంబు
ధర్తం బగుట నందఱుము తోడఁగూడ నరుగుద మనువారును నై సభ్యు లభ్రమా
ర్దంబున 'రక్షతేతి' భాషలఁ గొంతద వ్వరు నెంచి తద్విగ్రహంబు దృగ్గోచరంబు
గాకున్న విన్ననై యున్నెడ, జ్ఞానక్రియాప్రముఖ శక్తులు, షడ్గుణైశ్వర్యాదులు
నతని డెందంబుననుసరించి యరుదెంచె దక్కినరుద్రులు నితనిఁ జింతించుచుఁ గొంత
కాలంబునకుఁ బునరావృత్తిరహితం బగుమత్సదంబుఁ బ్రాపించిరి యంత నిక్కడ

నక్కమలగర్భాండపతి నిజపదార్పితప్రాణధనం బైన భక్తజనంబు విడిచి వాయు
 పథంబు గడచి నిర్మలాంతరాకాశంబున శతకోటిభాస్రప్రభా సముద్దీపం బగునారూ
 పంబున కున్నుఖుండై మరుద్గతినతిశయించు మనోగతియు మనోగతిననుకరించు దర్శ
 నాభిలాషయుఁ దదనుకూలం బగుదృష్టాంతంబు మేలంబు సూప నిరాలంబగతి నంత
 నంత నాచెంతఁజేరుచుఁ దనుప్రాణ పంచేంద్రియ మనో దృష్టి భేదంబులునాయంద
 పొందించువాఁడగుట దూరంబుదెంచుటయు నెఱుంగక వెంబడిం బడి నచ్చివచ్చి
 యచ్చో నవిచ్చిన్న వజ్రస్వచ్ఛప్రభాచ్ఛాదితం బైనమహాత్తత్త్వావరణంబు మీఱి
 పారందరసీలజాలవినీలవిభాలవాలం బగునహంకారసాలంబు దూటి యంత ననంత
 పథావకాశం బైనభూతాకాశంబు డాసిమీఁదట నిర్నిరోధ నినాదఘోరం
 బైనసమీరంబుదారిం జేరి పిమ్మట ముహూర్తముహూర్తరుత్ప్రచరణ ప్రజ్వలితజ్వాలికా
 మాలికామహాత్వం బగువహ్నితత్త్వంబు దాఁటి దాఁటినపిదప మాటిమాటికినభంగ
 రంగ త్తరంగసంఘసంఘాతసంఘటితఘమంఘమాదవజంఘాకాలావసానార్ణవోద్గీర్ణ శీ
 లాచరణంబగునీరావరణంబు తరణంబు కావించి యావెనుకఁ గనకద్యుతिसంసర్గం
 బైనయాయజాండకుహరాంతర్గతమార్గంబునం బఱతెంచు నన్ననుసరించునతనియ
 ఖండతేజోమండలంబు నిండినయుపరిలోకంబుల లోకులయాలోకంబులకు దుర
 వలోకం బగుతదాలోకంబు గనుంగొనం జాలక నాలోకేశుకడ కేఁగి చాఁగిలంబడి
 స్వామి! మే మెన్నఁడు కని విని యెఱుంగని దుర్నిరీక్ష్యతేజోవిశేషంబు దొట్టినఁ
 బట్టు చాలక భువన జాలకంబున నెట్టుకొనుచున్నయది యిది పరిశుద్ధజ్యోతి
 యయ్యును జేతనలకు భీతివిస్తయహేతు వయ్యెడు నీయండంబున కావరణం బగులే
 జంబు జలంబులం గ్రోలినాశీకభవాండకోటరంబు పరిస్ఫోటితంబు గావించి యిటు
 లు చటులద్యుతిపటలంబుతో నిట లంఘించినదో కాక నిటలాక్షపీక్షణాశుశుక్షణి
 జ్వాలల కీలాగు కాలాంతరంబునం గాని కానేరదు భారతీవల్లభ! యెల్ల భంగుల
 నీయభంగతేజంబు ప్రాణిభంగంబునకు వ్యాసంగంబు గాకుండంగావు మని వేఁడు
 కొనియెడువేలుపుచాలుపు విన్నపంబు విని యన్నలువ మున్నుగా నున్నపిన్న పెద్దలు
 సంభ్రమాశ్చర్యధుర్యులై యట్టె యజ్జగజ్జెట్టిమేనిదట్టంపువెలుంగు గనుంగొని యట్టి
 ట్టన నేరక యూరక నిర్విణ్ణులై యాపన్నులచెన్నునఁ గరకమలతిరోహితలోచను
 లును ధైర్యరమావిమోచనులును భయజాతస్వేదధారావిరచితసర్వాంగ సేచనులును
 నై పాహిపాహి యనుచున్నయన్నెలవు గడచి నిత్యసత్యకృత్యం బగుసత్త్వంబున
 నడచి నిరంతరాక్రాంత తపోలోకం బగుతపోలోకంబుతోవం బడి యావెంబడి
 సనకాదిమునిజనరంజనం బగుజనంబువెడలి సన్నుతాఖండలం బగుధువమండలంబు

చక్కిం జిక్కక సర్వగ్రహమండలాద్దండభారావక్రం బగుశింశుమారచక్రంబు
తరలి తరళీకృతదుష్కృతాలోకం బగు మహాలోకంబునంబయబుదేటి స్వర్లోకవా
సుల కాశ్చర్యసంపాది యయి యావట భువర్లోకంబు తరించి భూలోకంబున
కవతరించి పార్వతీశ్వరనివాసం బైనకైలాసంబునఁ ద్రిలోకశంకరుం దైనశంక
రుండు మదీయతారకబ్రహ్మమంత్ర జపానుష్ఠాననిష్ఠాగర్హ్యం దైయుండఁ గావున
నతనినాసికారంధ్రాంతరాకాశపథంబు ప్రవేశించి చనునావెనువెంట నంటి నాతో
న భూతనాథునిచేతనం బ్రవేశించె నంత. 106

క. ఈశానుమూర్ధసీమఁ బ్ర, వేశించి సుఖమ్నఁ జొచ్చి వెన్నాడి హృదా
కాశమున నన్నుఁ గానక, యాశివభావమున నాతఁ దైక్యముఁ జెంచెన్. 107

ఉ. భావము భావమం దొడలి ప్రాణముఁ బ్రాణమునందు దివ్యతే
జోవిభవంబుఁ దేజమునఁ జొన్ని న నిర్వరు నొక్కరూపమే
కావున నీట నీరువలెఁ గాయము భేదము లేక యేక మై
యావెనుకం గనుంగొనియె నప్పటిరూపము నెప్పుడుంబలెన్. 108

అ. పవనవహ్నిగగనభౌతికంబై యున్న, యాశరీరమభవునండ కలసె
ననఁగ నన్నె తలఁచు నతినిర్మలత్వకు, తైక్య మొందు పరులె యబ్జనయన. 109

చ. అన విని విస్తయంబు వినయంబు భయంబుఁ బెనంగొనంగ రా
మునిగని సీత పల్కె భవమోచన నిన్నె భజించుచున్నయీ
యనఘుని నీయజాండమున కాగతిఁదెచ్చినకార్య మేమి? శం
భుని మదిజెందియున్ మరలఁబుట్టిన దె? ట్టితఁ డానతియ్యవే. 110

క. ప్రారంభించి హనూమ, చ్చారిత్రము మీరు చెలువసాగిన మొదలున్
సారసుధారసధారా, పూరమువలెఁ జెవుల కింపు పుట్టెడు ననినన్. 111

క. ప్రాణేశ్వరితో రామ, షోణీశ్వరుఁ డనియె నిటులు శూలధరసా
శ్రేణిపటద్ధాంగర్పురా, క్షీణశరావచుంబిజృంభితఫణిశిన్. 112

❧ ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముఁడు సీతకుఁ దెలుపుట. ❧

క. పరమరహస్యం బిదివిను, తరుణీ యాయనఘమూర్తితనవిమలాంతరి
కరణమున నామరూపే, తరముగ ననుడఁలచి ముక్తితత్పరుడైనన్. 113

ఉ. కోరిక జార్చి నిష్కళత గూర్చి మహత్తరచిత్తవృత్తులం
దూర మొనర్చి యున్నమదిఁ దోచి తదీయసమాధిఁద్రోచి యీ
తీరున నిందుఁ దెచ్చి శివదేహముఁ జొన్నితి నిచ్చటన్ జగ
త్కారణమూర్తి గాఁదగిన కారణ మీతనియందుఁ గలుటన్. 114

క. వృత్తి వినాశం బైనను, జిత్తము నశియించు నది నశించిన మోహం
యత్తుఁ డగుఁ గాన నితనికిఁ, జిత్తజయం బెపుడుఁ గలుగఁజేసితి మబలా. 115

మ. తనసద్భక్తుల కెంతచింతయగునో తాఁ బ్రోచుబ్రహ్మాండ మె
వ్వనిచేఁ బాలన మందునో దనహితవ్యాపార మెట్లుందునో
యనఁ డూహింపఁడు సంచలంపఁడు మదీయాకారరేఖావిలా
కనపారింపరి నేకపాదుఁ డిట కేకస్ఫూర్తి నేతెంచుచోన్. 116

క. అచ్చటనుండియు నిచటికి, చెచ్చినగతి చెలుపు మన్నఁ చెలిపితి శివునిన్
జొచ్చియుఁ గ్రమ్మఱఁ బుట్టిన, సచ్చరితం బడిగి తదియు సకి విను మింకన్. 117

— శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము. —

శా. నాశీతోద్భవజంభభిత్ప్రముఖనానాదేవకోటిరహీ
రాలోకాయితభూతిలిప్తభవభక్తాంగప్రభారుద్రక
న్యాశీస్తేరముఖాంశుగంధరసచర్యావేశితాశాంగమా
కైలాసాచలరాజశృంగమున శ్రీకంఠుండు సోత్కంఠుఁ డై. 118

సీ. అంగీకృతోల్లాస భంగీపదన్యాస భంగీశనర్తనాభీక్షణములఁ
బ్రజ్ఞాన్వితాజాది విజ్ఞాపనాపాది తాజ్ఞాపన క్రియాస్థానముల
విద్యాధరాభేద్య హృద్యార్థయుతగద్య పద్యాది కాకర్ణనోద్యమముల
ముఖ్యాశయాసన్న విఖ్యాతసంపన్న సఖ్యార్హ హేలాప్రశంసనముల
తే. బ్రమథపరికల్పితార్చనాప్రార్థనముల, నొలసి వెలసియు నొకవేళ యుబుసువోక
వనవిహారంబు గావించునాంధఁ బిలుచు, సతిమతియెఱింగి దగుహాళి చంద్రమాళి.

సీ. సమదకీరమయూరశారికారోలంబ కలకంఠకంఠముల్ ఘంటికలుగ
దట్టంపుక్రొమ్మావి తలిరులేఱిగురాకు గమిచంద్రకావితెక్కములు గాఁగ
నానావిభానూనసూనప్రతానముల్ నవచిత్రపటవితానములు గాఁగఁ
దీఁగెయుయ్యెల లూఁగుదేవకాంతలకపోలములు ప్రాగెంపుటద్దములు గాఁగఁ
తే. మొల్ల మొగ్గలు ముత్యాలజల్లులుగను, డంబు గులుకుచుఁ జైత్రరథంబుఁబోని
చైత్రరథమున కంగనాసహిశుఁడగుచు, శంభుఁ డరుచెంచివిహరించుసమయమునను.

క. చల్లనివలపులు మై వెద, చల్లుచు నుల్లసితబాలసాలమహేలా
పల్లవరతిపల్లవనవ, భల్లవలద్విహరణైకపవనము లొలసెన్. 121

సీ. జవరాలిగబ్బిజక్కవగుబ్బకాఁగిలింతలు వినోదాద్రికందరములందు
వగలాఁడిబం గారుజిగిచెక్కునునుముద్దు చిన్నెలు నెలరాలలిన్నెలందుఁ

దెలిగంటికెమ్మైవితేనెద్రావుడుచొక్కుపడకలు చిగురాకుఁబొన్నులందుఁ

గులుకుగుబ్బెతమబ్బుగులుకు పెంజెడమించుటల్లి కల్ పాళికుంజాళియందుఁ

అ. జేంది యందంద దెందంబు గందళింప, నందనందననందనానందకేళి

కందమై నందనవనం బనం దనర్చు, నందు నిందు ధరుం డిట్టు లనియె సతికి. 122

క. కాంత వసంతము కాంతా, కాంతమనశ్చంద్ర కాంత కాంతదినాంత

క్రాంతనిశాకాంతం బయి, యెంతయు వింతయ్యెఁ గంటె? యివ్వనవీధిన్. 123

క. నవపల్లవానురక్తిం, దవితెడుకొమ్మల రమింపఁ దమ కింక నుచితం

బవునె? యని కడఁక నరిగెడు, సవురునఁ గారాకు లురితె సకి! కనుఁగొంటే? 124

ఉ. పంచశరుండు పాంధజనబంధనబంధురబుద్ధి పండువో

నెంచ ధణావసంతుఁ డతఁ డెత్తెడుకత్తుల పేజుమాల సే

యించెనొ నాఁగ వల్లవము లెల్ల నగంబుల మించెఁ గోయిలల్

గాంచె ననూనతానకలగాననిదానకుహూనినాదమున్. 125

మ. తరమేఘోపరితారలో మధులతాతస్వీపరీరంభభా

స్వరఘర్తాంబుకణంబులో వనఖనిన్ జన్తించువజ్రంబులో

దరిసింపన్ వనరాశి యా టొదవు? ముక్తాజాలమో! నాఁగ బం

భరడింభంబుల కింపుగా? ముకుళముల్ బాగొంచెడిం దొయ్యలీ! 126

చ. భ్రమరహితప్రసిద్ధి యతిరమ్యవిశుద్ధి విశేషవాసనా

సముదయభాసురస్థితి రజఃపరివర్ధనరీతి కోశతా

క్రమణనిరూఢి భవ్యఫలకారణసంగతి రాజయోగిచి

త్తముతేఱఁ గౌనె సూనసముదాయము నల్లడ నిండి యివ్వనిన్. 127

సీ. వెనఁ దన్నితివొ ప్రసవించె నశోకంబు నవ్వితో సురపొన్న ననలు నిండె

మొగమెత్తితివొ విరుల్ మొనయించె సంపెంగ కౌగిలించితొ క్రోవిఁ గలిగె నలరు

లూర్పు వుచ్చితివొ పూ లూనె వావిలి మాట లాడితో గోఁగున నయ్యె సుమము

తిలకించితివొ సూనములు పూనెఁ దిలకంబు చే నంటితివొ మావిఁ జెలఁగెఁ గుసుమ

తే. ముమిసితివొపూచెఁ బొగడ గీతమువహించి, తేమొపుష్పించెఁ జ్రేంకణమింతి! మాకుఁ

గానివానికిఁ జెఱకువిల్కాని కిటులఁ, జటులశరకోటి ఘటియింపఁ జనునె నీకు. 128

క. ఫాణితవాణీకరగత, వీణారీణారవంబునిసికిని మృగకం

ఖాణము నిలుచుటయు జగ, తృణం డిచ్చోట మందభావముఁ జెందెన్. 129

ఉ. వింతప్రియరబు గాంచుటలు వేమఱుఁ గూడుట లింత వాసినన్

జింతిలు టంతఁ గన్గొనిన సిగ్గులుటల్ బిగికొఁగిలింతలం

దెంతయు మేనులొక్క టని యెన్నుట చింపుగఁ దోచెఁ గామినీ

సంతతి కెంతసంతస మెసంగె! వసంతునివంక నంతటన్.

130

సీ. కొనముక్కునసగంబుగొఱికి కాంతుఁ డొసంగుఫలము పొత్తునమెక్కి గెలయుచిలుక

కలికిమచ్చిక మెచ్చి కమ్మఁగెంచిగు రిచ్చి చెలులఁ బైకొనెడుకోయిలవలపు

దలపురా విరి తేనియలు గ్రో సకులతో మధుపముల్ ముససామ్రాజ్య మేలు

మేలెంచినలిసిన్మృణాళముల్ మగువనోటి కొసంగి రతికిఁ గోరిక ఘటించుఁ

తే. గొలనిరాయంచ వెలయించుకలయికలను, వలను గని మీఱి బకబారిచెలువ చేరి

జలుగుపలుకులఁ గులికెడుచిన్నెల్లెఁ, చెల్లమయ్యెచు గనుగొంటె? పల్లవోష్టి! 131

సీ. చిగురాకువయ్యంటచెఱ గొకింత చెమల్చి సముద్రమంజరీస్తనము లంటి

కడఁగి పుష్పాడిగంపవొడి మీఁన నించి కాసారనాభిప్రదేశములు పుణికి

తప్తిపూనెమ్మోముతావులసొం పాని బలరీతిబింబోష్ఠతలము నొలసి

లవలీదశకపోలలాలితస్థితి గాంచి కడవన్నెయనఁటిపెందొడల నడరి

తే. రావిచిగురాకుమరుహజారము రమించి, వనవనజగంధి నలరించె వాయువిటుఁడు

కంటెఁ తెలిగంటి! యనుచు ముక్కుంటి నొడువ, నాననా ననబోఁడియాననమువంచె.

ఉ. ఇటువలెఁ బార్వతీసతి మహేశ్వరసంగతిఁ గ్రీడ సల్పఁగా

నట నొకచోట మేను లెనయంగ మొగంబు మొగంబు నిక్క నొ

క్కటి యయి తోక తోక పెనఁగంగ నెదుర్కొని క్రీడ నేయుమ

ర్కటమిథునంబు మన్తధనుభస్థితి దృష్టికి గోచరించినన్.

133

ఉ. తగ్గనిసిగ్గునం బురవిదారిముఖాబ్జము దేటి చూడ లే

కగ్గరికన్నె యున్నతెఱఁ గాతఁ డెఱింగి లతాంగి మంచదే

యిగ్గతిఁ గూడి క్రీడ ఘటియింతము రమ్మని మర్కటాకృతిన్

దగ్గటి చీకరుబంగరుకటారిపజీరుని కేళిఁ దేలఁగన్.

134

క. సురతాంతతాంత మంతట, పరిభరితం బగుడు సతియుఁ బతియు స్వలీలా

భరతకపిదంపతీత్వ, స్ఫురణ లుడిగి యాత్మరూపముల వెలయునెడన్.

135

మాలిని. తెల్లనివేలుపు తేజపుభారము దేవి భరింపఁగ దేకువ లే

కుల్లము జల్లన నోపరమేశ్వర! యోషిక లే దిది యోరువ నేఁ

జెల్లమఱిం డెడఁ జేర్పఁగదే యని చెప్పెడుమాటకుఁ జిత్తములొ

నల్లన నవ్వుచు నాబలుతేజము నవ్వుడు దారుణియం దిడినన్.

136

క. చకశతవత్సరములు భూ, మి శివోదితతేజ మాక్రమించి భరింపన్

వశగాక దీనదశతోఁ, గృశితోన్నతి నేఁగుదెంచి యీశ్వరుఁ బలికెన్.

137

మత్తకోకిల. ఏడ్చుకొలము లేడువారిధు లేడుదీపులు మోచినన్
 వాడుచెందనినాకు దేవరవారి తేజము చాల్చుగాఁ
 గుండకున్నది వానికంటెను ఘోరమైనది దీనినీ
 వేడనైనను నిల్పవే పరమేశ! మ్రొక్కెన నావుడున్. 138

భుజంగ ప్రయాతము. రసాకాంతకుందుర్భరం బైనతేజం
 బసాధారణప్రక్రియం చాల్చు మన్నన్
 హసా దంచుఁ గొన్నేడు లయ్యగ్నియం చా
 ల్చి సత్వేతరత్వాస్తి శ్రీకంఠం బల్కెన్. 139

ఉ. ఈశ్వర సిదులేజము సహింపంగఁ జాల వహింపవే యనన్
 విశ్వహితేచ్ఛ దానిఁ గొని వేయిసమల్ భరియించి పిమ్మటన్
 కాశ్వతసత్వసంపదం బ్రశస్తత కెక్కినగాడ్చుఁ బిల్చి గౌ
 రీశ్వరుఁ డమ్మహాబలున కిచ్చె భరింపు మటంచుఁ దేజమున్. 140

క. ఆవాయువు వేయేడులు, శైవం బగుతేజ మూని చరియించి జగ
 త్పావని కంజన కిచ్చిన, ననావరమున నితనిఁ గనియె నవ-సీత యనున్. 141

ఉ. ఓవిమలాత్మ! వేయిసమ లోపికతి చాలించి వాయుదేవుఁ డ
 దేవునితేజ మంజనకుఁ బెచ్చి యొసంగిన దేమి? యంజనా
 దేవి యనంగ నెవ్వనిసతీమణి? యెవ్వరికూతు? రామె కీ
 పావనుఁ డుబ్బవింపఁ గలభాగ్యము గల్గుట లేమి? లేల్పరే. 142

క. ఈతనికిఁ దండ్రి యై ప్ర, ఖ్యాతి వహించినజగద్ధితాత్మనిచరితం
 నేతెఱుఁగొ తెలుపఁదగు నన, సీతకుఁ గౌతూహలమున శ్రీరాముఁడనున్. 143

— కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము. —

ఉ. పూర్వమునన్ సుపర్వగిరిభూమి నశేషవిశేషశేముషీ
 గీర్విభుఁ డుగ్రవైరికరికేసరి కేసరి నా జటీశ్వరా
 శీర్వచనప్రవృద్ధశుభశీలుఁడు పానరపాలుఁ డొప్పుఁ డ
 న్నర్వదివేలుపర్వతమునందలివానరు లాశ్రయింపఁగన్. 144

సీ. బహుగోత్ర రక్షణోపాయధుర్యుఁ డయ్యు బహుగోత్ర రక్షణప్రాధి విడఁడు
 హరివిక్రమకళాపారంగతుం డయ్యు హరివిక్రమకళావాస్తి మానఁ
 డార్యాశయగ్రహకార్చనాపరుఁ డయ్యు నార్యాశయగ్రహకార్చ వసులఁ
 డాశాజయాపతీపాతైకధృతి యయ్యు నాశాజయాప్రతీపాత్త వసులఁ
 తే. డతఁడు సామాన్యుఁడే సమస్తాగమాభి
 మభనమగిథాయమానధీమండనుండు

చండకరమండలాంశుచంచత్ప్రిభుండు

ఘనుఁడు కేసరి శాఖామృగప్రభుండు.

145

మ. బలముం దేజము భాగ్యముం గలమియున్ బ్రాయంబుఁ గ్రాధత్వమున్

గలవాఁ డయ్యును బ్రహ్మచర్యనియతిన్ గాఢప్రభావోన్నతిన్

జలనేచ్చివిషయాభిమానమదహింసాదైన్యశూన్యాత్తుఁడై

సలిపెన్ ఘోరతపం బలండు దివిషచైత్రలేశ్వరాధిత్యకన్.

146

మ. తనదుర్వారతపోమహత్త్వమున నాతం డొందె స్వేచ్ఛాప్రప

ర్తనమున్ ధర్మదయాపరత్వము సమస్తప్రాణిభావజ్ఞతా

ఘనవిజ్ఞానము రుగ్ధరామరణశోకక్లాంతిశూన్యప్రభా

వనిరూఢాంగదృఢత్వ ముట్టితమనోవ్యాపారలోపత్వమున్.

147

క. మాసరభాసురధైర్యర, మాసరసిరుహాయమానమానసుఁ డై యా

కేసరి శమదమములఁ దన, కేసరియును లేక లోకహితగతి మన్నన్.

148

❧ కేసరిశంబసాధనునివధించినవృత్తాంతము. ❧

శా. తత్కాలంబున శంబసాధనుఁడునా దైత్యుం డొకం డుగ్రశౌ

ర్యోత్కర్షేచ్ఛఁ దపం భొనర్చి విధిమె పొందించి లోకత్రయా

పత్కారిత్వవరంబు లూని యహిరాట్ప్రత్యగ్రబాహుగ్రజా

గ్రత్కౌక్షేయకుం డై సుపర్వు లడలం గ్రార్యం బవార్యంబుగన్.

149

సీ. తలల నాసరికి రత్నము లూనెదరె? యంచుఁ బలువరాపడగలు చిదిమివై చు

నను మీఱవలసి మీరును బూనెదరె దపం? బని మహర్షులను హింసన మొనర్చుఁ

దొలిపేల్పుదొరను న న్నొలువ రా రే? లంచుఁ జెఱగంటితెఱవలఁ జెఱలుపట్టు

మఖభాగ మింకైన మా కొసంగరెకదా యని యాదితేయుల నాకఁబెట్టు

తే. గాయసంసిద్ధి మీవలెఁ జేయరాదె? యనుచు సిద్ధులఁ బట్టి యిట్టట్టు సేయు

నసహకహకహకలితాట్టహాసనచలిత, ఇంభమదభేదనుఁడు శంబసాధనుండు.

150

క. ఆదానవమూర్ధన్యుని, చే దైన్యము నొంది దివిజశేఖరులు ముదం

దేది భయాతురు లై ది, కేదీ? యిటమీఁద నాశ్రయింపఁగ మనకున్.

151

క. ఆవేధ కెఱుకసేయుద, మీవేధ యటంచు నంద టేగి వినతు లై

దేవా యిఁక మముఁ గృపఁ గన, లేవా దేవారి నోర్వలే మని వేడన్.

152

ఆ. నలువ వాని గెలువఁ గలబలాధ్యునిఁ జెల్పి

యలబలంబుమాలి యరుగుఁ డనిన

మనుచునునుని గంటి మనుచు బంగరుగుంటి

కరిగి యలకపీంధ్రు నందుఁ గాంచి.

153

క. అశీర్వాదముచేసి శు, భాశయ సీమహిమఁ జెలిపె నంబుజగర్భం

డాశంబసాధనుని నిక, నాశం బొనరించి ప్రోవు నాకుల నెల్లఁ.

154

సీ. విద్యాధరులు హీనవిద్యాధరులు గాఁగ సిద్ధులు వెఱ నప్రసిద్ధులైరి

గంధర్వులనుబంధిగంధర్వులై యున్ని ఖచరు లనేకదుఃఖచరులైరి

సాధ్యు లాసురదండసాధ్యులై దుఃఖిల్లఁ ద్రిదశు లారబ్ధపత్రిదశులైరి

భాస్వరుల్ గిరిగుహభాస్వరు తాటచే భోగు లానమదాత్తభోగులైరి

తే. శంబసాధనతీక్షణలేజమున నాక, లోక మంతయు నిర్గతాలోక మయ్యె

నేమి చెప్పచు మింక మాకెల్ల సీవె, యాపద హరింప నొడయుండ వనెడువేళ.

ఉ. నారదుఁ డంతయున్ గని రణప్రియుఁ డొటను శంబసాధనేం

ద్రావికులేందుఁ జేరి శుభమస్తు నిశాచరచంద్ర యన్న జో

హః రిడి యేడనుం డెటు ప్రయాణము లోకములో విశేషముల్

నారద యేమి తెల్పు మనినన్ దనకోర్కి ఫలించె నం చనున్.

156

తే. ఏటివింతలు డైత్యేంద్ర హేమశిఖరి, నుండి వచ్చితి నచట నాఖండలాది

దివిజు లందఱు నిన్ను వధించుకొఱకు, నొకవనాటునిఁ బ్రార్థించుచున్నవారు. 157

శా. ఆకార్యం బెఱిఁగింప వచ్చి తసురేంద్ర! (?) యన్న నాజ్యాహుతి

వ్యాకీర్ణాన్నియుఁబోలె మండి యహహ! యాలాగుకార్యంబునే

డాకాంక్షించిరె? యెంత లే దని తమున్ బ్రాణాలతో నిల్పినన్

నాకుల్ మంచిది క్రొత్తిబల్లి నెటులన్ న న్నెల్తురో చూడెదన్.

158

క. కావరమునఁ గన్గానక, నీవఱునున్ లేనిహాని యిపు డూనిరిగా

నావరబాహుబలోన్నతి, దేవర కను మనుచు నుగ్ర తేజోధికుఁ డై.

159

క. ఊణి చలింపఁ ద్రిలోక, ప్రాణిహతిప్రవణశూలపాణియుఁబోలెన్

బాణిఁ గృపాణమరీచి, శ్రేణి దెసల మసల నసుర చెచ్చెర రాఁగన్.

160

మ. దనుజగ్రానుణి యట్టహాసరవ ముద్దండత్వ మొందన్ బ్రతి

ధ్వనిదంభంబున శత్రురాక నిజగోత్రస్వామిసూరింప నా

ననముల్ వెల్వెల వోవ గుండె లగలం డైన్యంబుతో నల్దెసల్

కనుగీర్వాణులఁ గాంచి కేసరి హితాలాపంబులం దేర్పఁగన్.

061

ఉ. ఆరజశీచరాగ్రణి లయావసరాసితసీరదాకృతిన్

దారున రాఁ గనుంగొని యథాయథత్వై సుర లద్విరాడ్సుహల్

దూతెడువారు నిచ్చ విధి దూతెడువారు కపిందుప్రవేశకున్
జేరెడువారు కావు మని చీరెడువారును నై తలంకఁ గన్. 162

ఉ. పోకుండు పోకుఁ డొక నెటుపోయెద రిందఱ నొక్కపెట్ట మ
స్థికరక క్తి కిట్ట బల వెట్టక పోదునె? యంచు రోషభా
హికనవట్టహాసపరుషభస్వి వేల్పులవెంట నంటఁగా
నాకపిసార్వభౌముఁ డపు డడ్డము వచ్చి మహాగ్రుఁడై యనున్. 163

క. ఏరా? యోరిదురాత్తక!, మేరా యారాపు? నీకు మృత్యువు నే రా
నీరాజున ముడిగించెద, రారా మారాడ నేల? రణమున కింకన్. 164

క. యెదిరించు నను గయించిన, కిదవఁగదా త్రిదశపటలి బెడనింపఁదగున్
వద రటు పోయెదు నిలుచిలు, మిదె వచ్చితి నని నిశాచరేందునిఁ బొదువన్. 165

క. గిటగిట పండ్లు గీటుకొని కేసరి దాసి యిసీ వనాట! ని
న్నెటువలె నీడు కేసికొని యే నని చేసెద? నచ్చు మార్కొనన్
నిటలతటాక్షుఁడున్ నెఱచు నీ వన కెంత యొకింతసేపు చెం
గట నిలు మంతమింక నెటు గాఁగలవో కనుగొందుగా కనిన్. 166

క. పాతెడుబండికిఁ బదమిడఁ, జేరెడివీటిఁడి విధాన జేజేలకుఁగా
బోరెడుపనికై పూనుక, మాఱడి మడియంగఁ దొరఁగి తని యసి యెత్తన్. 167

క. నట లూడ్వఁ బడినకేసరి. యటువలెఁ గేసరి భయంకరార్భటి చిక్కుల్
పెటిలివడఁ గన్నుఁగోనలఁ, జటచిటశిఖ లెగయ శిఖరిఁ జేకొని వైవన్. 168

క. ఇదిగద నీసాధన మని, యది గదఁ జదురుప నానర్ప నార్చుచునవురా!
పదరకు మని యనురయిరం, బదురఁగుధరశిఖర మొకటి యడరించుటయున్. 169

ఉ. అప్పునుజాశి సొమ్మసిలి యమ్మెయి గ్రమ్మఱఁ జేరి హామికన్
హుమ్మని హుంకరించి పగనోరి వనాటుఁడ నీభుజాబలం
బిమ్మెయి మద్గదాభిహతి యెట్టిదొ కన్గొనుమంచు నుగ్రవే
గమ్మన వైవ తొమ్మకడఁ గ్రమ్మి వడిం బొడి యై ధరం బడన్. 170

క. ఒకయింతయు దానఁ జరిం, చక యున్నం గినిసి శంబసాధనుఁ డరుణాం
బకుఁ డై శూలము గైకొని, పకపక నగి వైచె దీన బ్రతుకు మటంచున్. 171

తే. ఆకటకుశూల మురవడిఁ దైకి రాఁగ, తాఁగతనమునఁ గాలసర్పంబునొడియు
గరుడునివిధాన నెదిరించి కై గ్రహించి, బలిమి కేసరి మోఁకాలఁ బట్టివిటిచె. 172

క. శూలము వేలమునన కర, వాలము జలిపించి నఱక వచ్చి యతండున్
వాలముఖంబున నడిచినఁ, గేల జడిసి యడిప మపుడు క్రిందం బడినన్. 173

అ. పడినకత్తి మరలఁ బట్టుదునే యని
యప్పు దసురభుజము లప్పళించి
యడుగుచప్పుడులను బుడమి యట్టట్టు గ్ర
క్కదల రొడలు చదలఁ బొదల నడరి. 174

క. తడవాయెఁ గడఁగి వేల్పుల, తడవాయం జేతు నని యతండు పిడికిటం
బొడిచిన రుధిరము వాతం, బుడబుడ గ్రక్కుకొని యసుర పుడమిం బడియెన్.

క. మేరలు మీఁజెను భేరులఁ, దారలయారవము దివిని దైవతదారో
దారప్రమదాశ్రుదక, ధారలు గంధర్వతురగధారలు వెలసెన్. 176

చ. కినుక హిరణ్యం దున్తినన్యకేసరి నాఁ బగుకేసరిన్ సుధా
శను లటఁ గాంచి మిక్కిలిప్రళంస యొసర్చిరి గాడ్పుకాలిము
ల్లనిమిషకోట గుండెదిగు లర్కశశాంకులకన్నులం దెసం
గునెరను వాపి యాతండు నకుంతకీర్తి వహించె నెంతయున్. 177

చ. శమదమనత్యశౌచము లెసంగ వహించితి బ్రహ్మచర్య మిం
క ముదముతో గృహస్థవిధిఁ గైకొనుమంచు సురత్ హితోపదే
శ మొసఁగి పోవ నంత నిజచారుగుణాన్వయలీల కానుకూ
ల్యముగల కన్యఁ గైకొనఁ దలంచి పరామరిసించుచున్నెడన్. 178

అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము.

సీ. ముందు హేచ్చునుగుందుకఁదుఁజెందనిచందుఁ బగలింట నొగలనితొగలతెగల
మలినత్వ మొలయనిమణిదర్పణంబులఁ దొగరారిముదురనిచిగురుటాకు
మొన విచ్చి విరిసిపోవని మొల్ల మొగ్గలఁ బంకంబువంకఁజూపడనిసంకుఁ
దనతావి వీడి వాడనిపూవుబంతులఁ గాకలే కెనఁగుబంగరుసలాకఁ

తే. దా సృజించుట లేకున్కి ధాత నని న
యన కపోలోష్ఠ రద గళ స్తన శరీర
కాంతుల ఘటించి కన్య నొక్కతె నహల్య
యన సృజన చేసి గౌతమముని కొసంగె. 179

క. ఆమదవతి పతిసేవా, సామగ్రి రహింపవలచి శతమఘుఁ డెదలొఁ
గామించి కలసి మాని, గ్రామణి కినుకఁ గన వేయుకన్నులఁ గనియెన్. 180

ఆ. అంతః గాంతచేంల నంతకాంతకు నంత

వింత కినుకఁ బూనుటంత యెఱింగి

తనయమీఁది నెనరు తనమది నెనయంగ

చనరుహాసనుండు వచ్చి పలికె.

181

మ. పవడంపుంజిగివాలేఱిన్ సుఖయు రంభామోహనస్ఫూర్తి యూ

రువులన్ మందగతిన్ సితేభవిభుతీరున్ దంతసంపత్తి వ

త్రివిలాసంబు దగన్ స్వవస్తుచయవిభ్రాంతిన్ సురాధ్యక్షుఁ డీ

నవలూ మేళొనె నేరి నేల కినియన్? నాతప్పె కా కింతయున్.

182

సీ. వదనలూచనకై తవమున రాకాచంద్రకమలంబులకుఁ బొందుకలుగఁ జేయ

మందస్తితోష్ఠదంభంబునఁ జంద్రితోడయరాగములకు బాంధవ్య మునుప

గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱప

సరసభాషారదచ్ఛద్దంబునను శుకీదాడిమిబీజాచి నగులుపఱప

లే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యిఁయిందువదన

స్పృజన నేయుట దెలియక చేసెదలుక

కుమ్మరికి నొక్కయెడను గుడియ నొక్క

పెట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించె నిపుడు.

183

లే. మందయానలదెందంబుమందమలుక-

జెంద నేటికి నాపల్కుఁ జీత్తగించి

యువిద కిది గాక నేరంబు లొకటి రెండు

గావు మని వేడుకొని పద్మగర్భుఁ డరిగె.

184

క. అంచహుమాయివజీరుండు, పంచినపని గాదు నాక బలురోషముఁ జా

లింఁచెన్యతిపతి యలసఁడి, గాంచెన్ హరితేజమున నొకని సుకుమారున్. 185

మ. అకలంకేందునిశాస్య గౌతమతపస్యాకాలిచంద్రావతం

సకుసంగంబున నంతగర్భ మొదవన్ సంపూర్ణరాకాశశాం

కకళాగర్భితస్ఫూర్వదిక్ప్రమదరేఖం బొందురశ్మీవిశా

లకపోలద్మతి మించి యొక్కశుభవేళన్ గూతునుం గాంచినన్.

186

క. మంజులమతి గౌతమయతి, కుంజరుఁ డలరారఁ గొమిరె కొమరొందె వర

త్కంజనయనగుణరంజన, యంజన యసుపేర మతిజితాంజన యగుచున్. 187

సీ. కమ్మనెత్తావులు గ్రమ్మ సంపెంగనూనెఁ దలయంటి పన్నీట జలకమార్చి

తెలివొత్తచలువపొత్తుల మేనిదడి యొత్తి రక్ష నెన్నొనటను రక్షవెట్టి

కళకుకాటుకరేఖ కన్నుల నొలయించి జిలుగువయ్యెదఁ జేర్చి చెక్కు నొక్క
మోముమోమునఁ గూర్చి ముద్దాడి యాకటిపోరార్చి చన్నిచ్చి బుజ్జగించి
తే. జాభవామేడోలలో బాల నునిచి, హాళితో లాలిలాలమృలాలి యనెడు
జోలపాటల లాలించు చనుదినంబు, జనని పోషింప శశిరేఖ సరణిఁ బెరింగె 188

చ. కలకలనవ్వుమోముఁ దెలిగన్నులకాటుకరేఖ సీలపుం
గులుకుమెఱుంగుముంగురులుఁ గుందనపుండీగిచ్చెన్నుఁ బన్నుప
న్నెలు నునుఁజిన్నెలుం గలిగి నేర్పులొనర్పనిచిన్నికన్నె యై
యలరె పయస్యలం గలసి యాటలఁ బాటల ముద్దునూటలకొ. 189

సీ. బెళుకులాననిడాలు గులకరింపనె కాని తొలఁకరింపదు కన్నెతళుకుఁజూపు
గొప్పచక్కెరకుప్ప గుప్పళింపవె కాని చదురుపల్కుదు చిల్క నెదురుపల్కు
మొన చూపి పైఁటమాటునను డాఁగనెకాని చక్కనిక్కదు పూఁపచన్నుదోయి
చంద్రిక మోవిపైఁ జెంగళింపనె కాని ముఱిపంబు నెఱువదు మొలకనవ్వు
తే. మిక్కుటపుఁ డెక్కుపెక్కువ నెక్కఁ గాని
చొక్కపుటొయార మెనయదు చక్కఁదనము
మాటలమిటారి గారాబు మనుమరాలు
చిన్ని పాయానఁ జెన్నొందుచున్న వేళ. 190

క. మునివార మన్ను వేలుపు, దునెదారికిఁ గన్నకొడుకుతో నంజన కిం
పొనరించుచుఁ బతిసేవం, పసరించుచు నొక్కదినమునను బుతుమతి యై. 191

సీ. తనమోముజిగి సోముపనినోము టీక్షించువేడుక నాతమ్మివిరులు విరియఁ
దనకప్పుజడయొప్పుఁ గని యప్పుడుడివోవురహిని గాఢాంధ్ర కారములు దెరలఁ
దననిబ్బరపుగబ్బిచనుగుబ్బగవఁ బ్రబ్బుసొబగునాబక్కవల్ జోడుగూడఁ
దనకన్నుఁగవచిన్నెలనువిన్న నై యున్నలాగున నీలోత్పలములు మొగుడఁ
తే. దననఖరసారరుచి మీఱఁ దాఱెననఁగ, దారకలు జాఱ మానిబృందారకేంద్ర
తరుణి యరుజోదయమువేళ సరసిఁజేరి, క్రుంకి చేరువవని విరుల్ గోయువేళ. 192

సీ. ననలకై నిక్కఁ గ్రన్నన నీవి నడలినఁ గనిపించువాభిపొంకంబు మెచ్చి
విరులు పయ్యెద నించువేళను గాన్పించు సిబ్బెంపుగుబ్బలచెలుపుఁ బొగడి
మొకరి తేటులరాయడికిఁ ద్రిప్పికొనుమోము నెత్తమ్మిలేటకు నివ్వెఱవడి
చిలుకల నదలింప జీనిచక్కెర లుప్పలిల్లుపల్కులకు గుక్కిళ్లు మ్రింగి
తే. కొమ్మ కెంగేలి కందనికొమ్మ వంచు, కొఱకుఁ జేసాఁప నుదిరిబంగరు మెఱుంగు
లొలుకుకరమూలరుచులమే లుగ్గడించి, యప్పు డుదయించుభానుఁ డిట్లనిగణించు.

తే. అందమగుదెనిచనుఁగొండ లాశ్రయించి, వాలిక మెఱుంగుచూపుకొవ్వొడితూపు
గములు కనుబొమ జీనిసిఁగాజివింటఁ, దొడిగి మరుఁడనుచెంచు పాంథులఁగలంచు.

సీ. చక్ర పాలనలీల సమకొన్నపుణ్య మీసతిచన్నుఁగవఁ జేర్పఁ జాలదొక్కొ?
మేరుప్రదక్షిణామేయధర్త నిరూఢి దీనిమైఁ గదియింపఁ బూనదొక్కొ?
విష్ణుపదవ్యాప్తివిఖ్యాతసుకృత మీచెల్కొనుఁ జే నంటఁజేయదొక్కొ?
సారసవనవృద్ధి ఇరగుసక్తర్తమీ సఖమోము ముద్దాడ సలుపదొక్కొ?

తే. యేల మదిఁ జాల సీలీలజాలిఁ జెంద?

బాలికామణి కీవేళ మేలు దెల్పి
కేలుచెమటించి రతికేళిఁ దేలకున్నఁ

దాశఁగాఁ జాల నని యెంచి తమి వహించి.

195

సీ. మందేహదైతేయబృందాహవోత్సాహవిజయదోహళలీల వీటిఁబుచ్చి
ఫాలకీలితహస్తవాలఖల్యస్తవాకర్ణనోల్లాసంబు గాడు పఱచి
మాతరోద్దండాదిమాగధప్రత్యగ్రసాహోనినాదంబు చాకచేసి
యర్ఘ్యాదికానంతరావసీదేవతాకృతవందనాసక్తి క్రిందుపఱచి

తే. పచ్చతేజీల నడపించుపిచ్చుగుంటు

చతురతాగతి నులియించుజాడ మఱచి

కలువరాయలచలుపమైఁ జెలువ మమరఁ

గదియ నేతెంచె మదిరాక్షిఁ గర్తసాక్షి.

196

క. పచ్చిన వెచ్చనిజిగిదొర, కెచ్చినభయభక్తిఁ బూజలిచ్చిన దై మీ

పచ్చినపని యే మని వా, పుచ్చిన నచ్చెలికి భాస్కరుఁడు తమి ననియెన్. 197

ఉ. ఇచ్చటికేల పచ్చితని యీవన నేమని మాటుమాట వా

పుచ్చెదఁ దుంటవింటిదొర కోయని యార్చుచుఁ బువ్వుటంపఱం

గుచ్చఁగ భీతి సీదుచనుఁగొండలు రెండిపు డాశ్రయింపఁగా

పచ్చితి శత్రుభీతుఁ డగువాని ననుంగరుణించు కోనులీ.

198

సీ. వెఱపు మాలిచి నీవు వెనుకవై చికొనంగ వేణియై తిమిరంబు వెలయలేదొ

వగపుమానిచి నీవు మొగమోటనేయంగ ముఖలీలఁ జంద్రుండు ముఱియలేదొ

కలఁక జాఱిచి నీవు కనుసన్న గావింప నీక్షణోన్నతిఁ గల్వ లెనఁగలేదొ

రహిఁ జూపి నీవాచరణయుక్తి మొనయింపఁ బదనఖస్థితినుడుల్ ప్రబలలేదొ

తే. తమము నెలకల్వ లుడులు నాదాయలయ్యుఁ, దెఱవ నినుఁజెంది నేనన్న వెఱవకున్న

తెరువు సరిపూని నేను నీమఱుఁగు సొచ్చి, చెఱకువిల్కాని నొకయింతసరకునేయ.

- మ. దరహాసద్యుతి బొండుమల్లెగమి దంతచ్ఛాయఁ గుండచ్ఛటల్
సరసాలాకనదీప్తిఁ గల్వ లభరోష్ణశీల బంధూకముల్
పరిమాణేతరలీలఁ గీలుకొన నేలా పూల కంచుక నిరం
తరగండోపలచండపద్ధతిఁ బదన్యాసంబు గాబింపఁగన్ ? 200
- ఉ. ఇంతచలంబు చేసి యలయించినఁ గాంత యొకింత తాళ నే
కాంతపువేళ యెలు మని గ్రక్కునఁ బైఁటఁ దెమల్చినంతఁ గొం
డంతగృహస్థు కొంగొడియ నక్కట యేమనఁజచ్చు నంచు వి
భ్రాంతిఁ బడంతి యున్నఁ బ్రియభావ మెఱింగి పతంగుఁ డింపునన్. 201
- ఉ. గ్రక్కున నోమిటారి బిగికొఁగిలి వీడకు మేని వచ్చునో
చక్కెరపిల్లచే నుడిరి సంపెంగమొగ్గలకోరి పూసి వి
ల్లక్కిడి పొంచినాఁ డఱుతనే యిట రమ్మని కొఁగిలింపఁతో
నొక్కనికుంజమంజుగృహ మొయ్యనఁ జేరిచి తత్తరంబుతోన్. 202
- చ. జలుంగుఁబయంటలో బెళకుసిబ్బెపుగుబ్బలయుంబు చూచినన్
గొలుపదు చెక్కు నొక్కఁదళకున్ నునుఁజెక్కిలిపెక్కుపల్ గనన్
పలవదుమోవి యాన నునువాలెఱి గాంచిన నీవి వీడ్వఁగాఁ
దలఁపదు భాను నెత్తుది సుధామధురాధరఁచెల్వ మెట్టిదో. 203
- సీ. శుకవాణియధరోష్ణచుంబనచ్ఛలమున నాస్యచంద్రునిఁ జూచి యాడు కఱచి
జపరాలిచేర్చుక్క సవరించునెవమున వేణికాతిమిరంబు వీఁగ నొత్తి
శృంగారవతికుచ్చాన్లేషకైతపమున హారతారలఁ దాఱుమాఱుజేసి
వనజాస్యరతిపారవశ్యదంభంబునఁగన్ దొగల్ ముకుళింపఁగా నొనర్చి
- తే. కనస్వభావంబు రతియందు మునుకొనంగఁ, దరణి బహుబంధచాతుర్యసరణిమొనసి
తరుణి నలయించి సొలయించి తమి వహించి, లలితరతికేళికానందలహరిదేలి. 204
- సీ. అరగంటిసొక్కులు చిటునప్పుటెక్కులు మరు లూనుచెయ్యులు ముఱిపములును
గిలిగింతకైపులు మెలిగొన్నరూపులు జిలిబిలిముచ్చటల్ కులుకుసటలు
సరసంపుమురువులు సరిగాంచుహరువులు కళలంటువెరవులు కలికివగలు
రతినూనుసన్నలు రాకొట్టుచిన్నెలు కొదలేనిమమరలు గూర్చుజతలు
- తే. మీఱియొకయింత యరలేనివారిరువురి సురతసౌఖ్యంబునిధి కీడుజోడుగలచెర్పి
యివ్విధం బెవ్వరైనచో నెఱిఁగిరేని, సిగ్గుచేటనువెఱి పొండుచెఱిచెఁగాక. 205
- ఉ. అంత రతాంతతాంతతనుఁ డై యినుఁ డింతికిఁ దెల్పి యేఁగులా
గంతయు స్వాంతవీధిఁ గని యాడకు గౌతముఁ డేఁగుదెంచి

కల్పాంతకృతాంతలీలఁ జటులాఱులఁ గీలలు గ్రమ్మఁ బద్ధిసి
రంత దురంతచింత దెడలఁ బరుషస్థితిఁ గాంచి యిట్లనున్.

206

సీ. మూర్తిప్రయాత్తకసూర్తివర్తిలుమూర్తి పరవధామూర్తికె పాలుపడెనె?

వేదవేదాంగముల్ వినువీను లన్యకాంతామణిమణితంబుఁ దారసితెనె?

ప్రజారక్షాదీక్షఁ బ్రబ్ధికొన్ననిరీక్ష యితరాంగనఁ గనంగ నియ్యకొనెనె?

జేజేలచలలెక్కు శ్రీపాదపద్మముల్ పెఱదానికొఱకురాఁ బెల్లెసఁగెనె?

తే. నిరలశయహంససుఖవయోసిద్ధిఁ రహించు, హృదయ మొకబోటిరతి కేళి నింపుగనెనె?

కటకటా! యెంతవాడ వీకిటుకుపసికి, నెటుల నొగ్గితి? పవకీర్తి యెంచవలచె? 207

శా. ఓహో! లోకహితుండ వీవె యిటుగా, చున్నయ్య లస్యాంగనా

మోహం బూన నఘంబుగాఁ దలఁతురే మోసంబు మోమోట మీ

దేహం బూరక జాతి సేరదు సుధారోధైకబోధోక్తిచే

రాహుగ్రస్తుడవై తలంకు మని కార్యవ్యాప్తి సాపించినన్.

208

క. ఆపంకజాఘ్నఁ డానుడి, సేపటి గడగడ వదంకె నెంతటివాడెన్

బాపము గలిగిన భయనం, తాపముఁ బ్రాపించు ననుట తధ్యంబెకదా!

209

క. ఈవిధి నతశేవధి చిం, తావధి గన లేక యెఱుంగ కంటితిఁ దప్ప

నావలన కావమోక్షము, గాపింపఁగదే యటన్న గౌరవుఁ డనియెన్.

210

ఆ. ఎప్పుడంటకుండ నేఁటేట గ్రహియించి, చిడుచు రాహు నిన్ను విశ్వజనుల

కదియె పుణ్యకాల మయ్యెడుఁ జను మన్న, బ్రతుకు గంటి ననుచు భానుఁడేగె.

క. మును తనకు బ్రహ్మ దెలిసిన, మనవి మనంబునఁ దలంచి మానినిమీఁదన్

గినుకఁ గొనఁడయ్యె ముని యల, వనితయు రవివలన నొక్కవరసుతు గనియెన్.

క. ఆగ్రావధేది కొదవిన, యగ్రసూతని వాలి యనియు నరొక్కదృఢవునిన్

సుగ్రీవుఁ డనియు మానికు, లాగ్రణి నామము లొనర్చి యలరుచునున్నన్.

213

మత్తకోకిల. కోడెపాయపుగబ్బిగుబ్బెతఁగూర్చి వేలుపుఁబ్రోడ దాఁ

గోడి యై యొకరేయి కూయిడఁ గోడిగబ్బని నెమ్మదిన్

జూడ కమ్ముని యేటి కేఁగినచోఁ దదాకృతిఁదత్సతిం

గూడుటల్ సుతుఁ డుద్భవించుట కూతు రంతయుఁ గాంచుటన్.

214

ఉ. గౌతముఁ డేగుదేరఁ దనకన్నది కన్నియ విన్నవంప నా

జ్యోతతకీలికాప్యతమహానలముంబలె మండి దేవతా

నేత నధశకరించి యతినిష్ఠురభాషల శప్తుఁ జేసి భా

గ్యోతరతకాశిలాకృతి వహింపఁ గళావతి బెట్టు దిట్టినన్.

215

క. గడగడ పడకుచుఁగనుఁగడ, జడిగొని బాష్పంబు లురుల శాపావధిఁ దా
నడుగుటకు నడుగుఁజూపరి, యడుగులఁబడి పడఁతి కడిఁది యడలుననొడివెన్. 216

తే. ప్రాణనాయక మీదారి బలవిహారి, చేరి వడి మీఱి గడిదేటి చెఱచు టెఱుఁగ
నేర మెంతైనఁగలదు మన్నించి శాప, మోక్షము వచింపవేయన్న మునివరుండు.

క. రామాభిరామ శ్రీరఘు, రామాంఘ్రిసరోజయుగవరాగము మీఱన్
సీమిఁదఁ బొరయ నఘ మఱి, యీమేను శహించెదవన నింతి ముదమునన్. 218

క. మును గనినతనయులనుచలెఁ, గనఁదగు సీనిసువు ననుచుఁ గలికి యపుడు దాఁ
గనినకుమారుని లజ్జా, వనతానన యై యొసంగ వాచయమియున్. 219

అంజనావాసరఝాషిణీత్వాదిచృతాంతము.

ఉ. ఇందునిభాస్యఁ గాంచి విను మింతి! శత్రుత్వఁ దిచ్చ నిక్షతా
నందము లొంది పొంద జననం బితఁ డొందుట నేడిఁకన్ శతా
నందుఁ డనం దనర్చు నిజనందను లంగఱు నన్యభాతుల
న్నం బలనంపు లై మది కనారితఁ గాన నొకండు శల్కెఁగన్. 220

సీ. మున్ను సీకు జనించి యున్నయింద్రుని నేంద్రునజాతు లీయున్ననువు లుడిగి
కన్నతండ్రిలయంద కలసి కడంకంబు లొదఁ వేఱొకకఁ గురయ మంగి
వనచరాకృతు లయ్యు వాలిసుగ్రీవాఖ్య తెప్పటివలెఁ దాల్చి యిద్ద టొక్క
యింతికి భర్త లై యీసుచే నొండొరుల్ కయ్యంబు గావింపఁ గలరటంచు

తే. శాప మిచ్చిన వారు సంతాప మంది, యంతకోపంబు నుతులపై నేలన్ ప్రోవు
తండ్రి! యనివేదనామాటలప్పుడటులఁ, బుట్టుఁదసినకానియటఁబొసిపోవుటయును.

ఉ. అంత నహల్య శత్రుత్వఁ దంజనఁ జూపి చుండెదా! భయోన్నతిన్
జింతిలఁగానె యే మనుచుఁ జెప్పిరి విప్పసి బొలచయ్యు సీ
ఐంతటిజంకవం చెఱుఁగ మొనకు మూలము నెఱ కావునం
గాంత! బిటార మాఱి కపికాంతవు గమ్మని శాపమిచ్చినన్. 222

క. సుగ్రీవుఁ డపుడు వెతవడి, యగ్రజునిం జననిఁ జూచి యఘటనఘటనో
దగ్రత విధి చేసినవని, కాగ్రహ మొదవింప నేల యంబనమీఁదన్. 223

మ. తనకర్తంబై శుభాశుభస్థితులు తత్తద్వేళలం బ్రాణికిం
గనింపం బరు లెవ్వ రిందులకనంగా లేక మిథ్యావిమో
హనిరూఢాత్మకు లై హితాహితమనీషాయ త్తథేదప్రక
ల్పనలం జిక్కుదు రల్లు లంచు భగినిం బాటించి యాతం డనున్. 224

శా. తల్లి! తల్లియు చన్న నిన్నుఁ గినుకన్ వట్టించి రంచాత్తఁ జేం
 తిల్లంబోకు విసేకశాలి యగువానిన్ వానరుం బెండ్లి యై
 ముల్లోకంబులు నెంచ సర్వగుణధాముం బుత్తుసింగాంచి
 రంజిల్లం గాఁగల వాసుతుం బయపునా స్నేహంబు వాటింపఁగన్. 225

క. ఆని యియ్యకొలిపి వీడ్కొని, యినసుతుఁ డినుఁ గలసె వాలి యింద్రునిఁ బ్రాపిం
 చెను మరల బుక్షరణుఁ డను, వనచరునకుఁ బుత్తు లైరి వారలు నవలన్. 226

తే. ఆయహల్యయు శిల యై మహంఘ్రికమల, లేణువున మేను గనె నన్న ఊజికన్య
 యవలనంజనకథ యేమియానతియ్య, వలయుననిభ త్తనడుగుటచెలుపుటయును. 227

— ఆశ్వాసాంతము. —

మ. హరతోదండవిఖండన ప్రవణబాహుపండవేదండ
 దుర్భరశుండాహతచండవిక్రమరణోద్దండారిరంభావనా!
 చరణానమ్రశుభావనా! తరణిభూసంభావనా సజ్జనో
 త్కరనిష్కల్తృషభావనా! నటసముద్యద్విప్రచిద్భావనా! 228

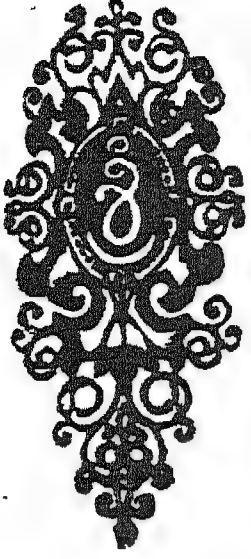
క. ప్రదరాహతకాత్రచడి, ప్రదరాచ్ఛయశకిప్రచార! భక్తాభీష్ట
 ప్రదరాజద్గుణ గోవి, ప్రదరాపహ జనననివహపర్వతభిదురా! 229

పంచచామరము. ఆహంక్రియావిదూరనేవ కాగ్రియాగ్ర నేవధీ!
 మహానలస్ఫులింగపర్కమానిభావనావధీ!
 మహీధ్రరాజకన్యకాసమర్చితార్చనావిధీ!
 బృహచ్ఛిలీముఖాగ్రశీకరీకృతాయతాంబుధీ. 230

గీ. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసక్కటాక్షపీక్షామహత్త్వసంప్రాప్తకవిత్వ
 విద్యావధానగుణనిర్దణధ్యానవాసనాభిధానమానసవిసపుష్పగిర్యప్పనార్య కుమార
 సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిమ్మన నామధేయప్రణీతం బైన సమీర
 కుమారవిజయంబనుమహాప్రబంధంబునం దిష్టదేవతావందనంబును, సమాధిలక్షణం
 బును, సాకేతనగరవర్ణనంబును, కలశజాగమనంబును, జానకీప్రశ్నంబును, నన్య
 బ్రహ్మాండవర్ణనంబును, నేకపాదరుద్రావతరణంబును, భార్వతీశ్వరవనవిహారంబును,
 గేసరిప్రభావంబును, శంబసాధనవధయు, నంజనాజన్మప్రకారంబు నన్నది
 ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మానితగుణముక్తా
దామ! శతసహస్ర తపనధామ! దరసుధా
ధామసుధాసోమవిధా
క్షేమంకరకీర్తిభామ! సీతారామా!

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠః

డగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజుండు
నీశ కవ్వలికథ యేమి చెప్పె? రాముఁ
డానతియ్యఁగదే. యన్న నాతఁ డనియె.

2

చ. అనఘ! ధరాజ యీకరణి నాకథ వేడిన నాతఁ డిట్లనున్
విను కలకంఠి! గౌతమమునిప్రభుఁ డాశ్రమసీమ వాసి పు
త్రుని జనకక్షితీంధ్రునిపురోహితుఁ గా నొనరించి యంజనం
గని నెనరున్ విషాదమును గ్రమ్మెడుభావము దోఁప నిట్లనున్.

3

ఉ. బాలిక వింటె మంచియెలప్రాయము నీ కింకఁ బెండ్లి సేయఁగా
వేళ కుమారికం దగినవేళ నొసంగకయున్నఁ వండ్రికిం
జాలదురంతచింత యగు సర్వగుణంబుల నంబుజాలయం
బోలిననిన్నువంటి విరిబోడి వనాటున కెట్లొసంగుదున్.

4

సీ. పరునిపాలింత యేపాటివేడుక యంచుఁ బట్టినప్పుడె పుట్టు బెట్టగునెగు
లింత యై యంత యై యెదుగఁగానే యెవ్వఁ డొడయుఁడో దీనికం చడరుజాలి
యనువైనచో నిచ్చి యత్తవా రేలాగు నడిపింతురో యంచు బొడము నడలు
మగఁడు లాలనసేయ మట్టు మీఱికుమారి యెటు లగునో యంచు నెనయు వనట

తే. యప్పటప్పటి కరిగి మే లరయకున్న

వెచ్చనూర్చునొ సుతయంచు హెచ్చుఁ జింత

కన్యకను గాంచు టెల్ల దుశఖంబుకొఱకె
మానశాలికి నోతల్లి మాట లేల?

5

సీ. నిండుచేదొరఁ గేరునెమ్మైము సృజియించి సోగమో మొరయ నేజోకఁ జేసె?
లలితలక్షణలీల లాలయందెల్వముఁ గూర్చి నగుఁబాటుసొబ గెట్లు తగులఁజేసె?
సరసమంజులనుధానదృశోక్తుల నొనర్చి మొఱకుఁబ లేర్పిరి మొనయఁ జేసె?
బారుగౌరవకల్యసౌఖ్యము రచించి చలనీల మేలాగు గలయఁ జేసె?

తే. గలికి! నినువంటి తెలిగంటిఁ గరుణ లేక
మరకటపుఁగూట మేలీల దొరయఁజేసె?
దగినమగువకుఁ దగవై నమగనిఁ గూర్ప
కజుఁడు దననేర్పునడి నేల నడరఁజేసె.

6

వ. అని వెడవెడ నడరుకడిందియడలునం బడలువడి యడుగడుగు వెడందకంటిచూపరి
బడదారి యిట్టియిడుమలం బడుట కిప్పుడుచు తొంటియొడల నేమిగఁ దాఁ
బని గడించినదో యని యంతరంగంబునం జింతించి యంతయు నెఱింగి చింత
దొఱింగి కురంగటికురంగనయనం గనుంగొని.

7

అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతము.

తే. తొంటిబామున నంటినదుడుకు వాలు
గంటి! యెటువంటివారికి గంట దుఱక
వెంటవెంటనె వచ్చు నేవెంట నగుటఁ
గంటి నీతొంటితెఱఁ గేమియంటివేని.

8

సీ. పాట వాడినచోట మోటులే కలకంఠవితతికి బువ్వంపువిందు వెట్ట
మాటలాడినబాడ మరల జేజేరాజు లవధరించినకూటిచవి గణించ
బెళికిచూచినవంక వలకేనివెలిదాలు బలుతూపు లొకమాత్ర బయలునేయ
వెలసినవ్విసచాయః దెలిగవ్వరపుదండి నిండించుపండువెన్నెలలు గాయ

తే. సోయగము జాణతనము లేబ్రాయ మలర
గానమున మింతుగాన నుకంకి యనెడు
పేర విజ్ఞప్తికౌతు కాభిఖ్య దాచ్చి
యమరువిద్యాధరుని పుత్రివై చెలంగి.

9

క. ఒకనాఁడు తోడికూరిమి, సకీయలువెయ్యాఱుమంది ననుజేర హిమా
ద్రుకిఁ జని తద్విపులాధి,త్యకవని విహరించి శ్రమకణాపనయేచ్ఛకొ.

10

చ. కువలయకోశవిస్ఫురణ త్కోణివసంపదఁ బోలి పుష్కర
ప్రవిమలబిందుయుక్తి యతిభావముఁ బోలి మహోర్జిసంగతిన్
భవమునుబోలి సారసవనస్థితి భూసురవృత్తిఁ బోలి యిం
పవ్రకొల నొండు గన్గొని వయస్యలు నీవును గౌతుకంబునన్.

11

చ. అచ్చపుటంచఱెక్కతుద లంటిన లెమ్మెరఁ దమ్మిభూవులన్
హెచ్చినపుష్పాదుల్ నెరసి యచ్చట నచ్చటఁ బచ్చపచ్చనై
మెచ్చుల నిచ్చునీటడిగి మీటుమనోజునివారువంపుబా
రచ్చెరు వొప్పఁగాఁబసపులాడెడుజాడలఁ గ్రీడ లాడుచున్.

12

లయగ్రాహి.

విష్వగలతామరలపుష్పాడీదుమారముల గుష్పచుఁ గరాబ్జములు ద్రిష్వచు మరందం
బుష్పతిలఁ జష్పడులఁ గప్పికొనుతుమ్మెదల రొష్పచు జలాహతుల కొష్పచుదళంబుల్
విష్వచు విశేషములఁ జెష్వచుఁ దరంగముల చొష్పన నిజాంగరుచులుప్పరమునిండన్
గష్పచుఁగటూక్తులను చెష్వచుబహుక్రీయల నొష్పచునరోజముఖు లష్పడలరారన్.

తే. తావకవధూమణీకరాగ్రావధూత, తోయజాతమరందబిందువుల నైన
చంద్రకము లెంచ మించెఁ గాసారరమకుఁ, గొమ్మలొసఁగినమగరాలకమ్మ లనఁగ. 14

క. ఉష్పతిలె గొప్పభంగము, లష్పలఁ బ్రమదాళి మునుఁగ నది నిజమెకదా
యష్పల మునిఁగిన భంగము, లెప్పట్టున నుష్పతిల్ల కేల యడంగున్? 15

సీ. లేయీఁద లేయీఁద లివగణింతము గోల నీకేల నీకేల నీరజంబు
నాచాయ నాచాయఁ జూచితే యోచెల్వ! రాయంచరాయంచ సోయగంబు
ప్రమదాళి ప్రమదాళి పద్మాస్యములఁ గ్రమ్మె సీవారి సీవారి నెంచనేల?
కనుమించె గనునించె గలువక్రొవ్విరి మీఁదఁ జెలిమీను చెలిమీను చెలువ మొండె

తే. దావితా విదియల్లి కాంతామతల్లి, దరులఁ దరులత లొరసె బల్లరఁగ లతివ!
సంకుసంకులగతి డొంకెఁ బంకజాక్షీ!, యని యనితరోక్తి విహరించి రబ్జముఖులు.

మ. పతదంభోజరజోమరందకణముద్భాస్రమ్యద్విరేఖాంగనా
శత మాలోలదభంగభంగ మభిగచ్ఛతీరవల్లీసను
న్వితమానోఽచ్రయ మాకులచ్ఛకుల ముద్విగ్నద్రథాంగంబు నై
శతపత్రాకర మించె దావకవయస్యాకేళి కావైఖరిన్.

17

ఉ. తమ్ముల నంచకొమ్మలవిధంబునఁ గ్రమ్ముచు నాఁచుమబ్బుమొ
త్తమ్ములఁ గ్రమ్మెఱుంగుజిగిదాల్చుచు నూర్చి పటాంతరాగ్రభా

గమ్ములఁ బైఁడిబొమ్మలను గాఁ గనిపించుచుఁ దత్సరంబునం
గొమ్మరొ! నీవు నీచెలులఁ గూడి విహారము చేసి పిమ్మటన్.

18

మ. జలజక్రీహృతి గాసిఁ జెంది యతిపుంజంబౌననాంభోరుహ
మ్ముల కెంతే మొఱవెట్టుచున్నవో యనన్ మ్రోయం గుచంబుల్ కల
స్థులటంచున్ గవజక్కవల్ దొరయరాఁ దోరంపుయా నేచ్చ నం
చలుగొల్పం జెలు లీపు తోయవిహృతిం జాలించి గట్టొందినన్.

19

నీ. నేపలితెంచాయపావడఁ దడి యొత్తి తగటిచెఱంగు నెత్తమ్మివిత
వగవ్రాతపనిజెల్లుసొగసుకుచ్చెల లెచ్చుగులుకఁ గట్టి మెఱుంగుకొప్ప వెట్టి
యలరుసరుల్ చుట్టి తిలకంబు నవరించి జంటముత్యపుకుట్టుసరిగమెఱుంగు
జుంటిఱవికఁ బూన్చి జాభవాసొమ్ముల నెమ్మేనిజేగి చింతయెమ్మె యొనఁగఁ
తే. జెలులు గొందఱు కై నేయ నెలమిఁ గొంద

ఱఁ బూడిగంబులు గావింప వేడుకలను

కొలనుకడ నొక్కలేమావికెలన నమరు

చివురుఁబొన్నున నీవున్నయవసరమున.

20

ఉ. వెగ్గలమైనశంకరునివీర్యము దాలించి యావధంబునన్
మ్రొగ్గుచు నగ్గుచుం బడుచు మూల్గుచు నీల్గుచుఁ దూలఁబోవుచున్
వగ్గుఁదనంబునం జనెడువాయుసఖుం గని నీవు నవ్వినన్
భగ్గున మండి నిన్ను గని పల్కె నతం దతిరూక్షవీక్షణన్.

21

చ. కొదమమిటారిగబ్బిచనుగుబ్బల నుబ్బెడునిండుపాయపున్
మదమునఁ గన్నుఁ గాన కవమానము చేసితి గానఁ జాన! యీ
యుదుటున నీశరీర మఱి యొండొకరూపున కీశవత్ని వై
యిది భరియించి పుత్రుఁ గనుమీ యని శాప మొసంగి పోవుటన్.

22

క. ఆనాఁటిశాపమే ను,వ్వి నాటికిఁ బ్రాప్తమయ్యె నిది చైవక్యతం
పోనాతి! కామరూపిణి, వై నీవు వనాటుఁ బెండ్లియాడి మను మికన్.

23

క. పతిభక్తి నిత్యయాపన, మతిశయశీలంబు నిగ్రహానుగ్రహసం
గతి సామర్థ్యము నీ కగు, నతిప యని హిమాద్రి కాతఁ డరుదేరంగన్.

24

❖ కుంజరుఁడనువానరుఁడు పుత్రార్థమై తపస్సుచేయుట. ❖

క. ఆకాలంబున వానర,నాకాగ్రణి కుంజరుండు నా నొకఁడు కుమారా
కాంక్ష నచట పృషభప,తాకాంకునిఁ గూర్చి ఘోరతప మొనరింపన్.

25

సీ. చలిగట్టుదొరపట్టిచనుమిట్టలను దట్టుపునుఁ గిట్టలంబుగాఁ జూయుజూని
జగకందుజిగిఁ జిందుతోగవిందు సిగబొందు సొగసొందు నెగయందు చూపుమేటి
ననవింటనునుదంట తను వంట గనుమంటఁ గనువెంట వెడఁచుగాయకుండు
నునుఁదెమైరల తెచ్చు దిని సొమ్మసిలుసొమ్మకలఁ గ్రమ్మచెలుచమ్మ గలుగుసామి
తే. తనకు సాక్షాత్కరించ నుతసము మించ, హర! మహాదేవ! శంకర! యనుచు భక్తి
వినతుఁడై కుంజరుఁడు కోర్కి విన్నవింప, హైమగిరిధన్వి పలికె నత్యాదరమున. 26

శా. ఆశాస్యంబు వచించి తైనవిను కీశాధీశ పుత్రస్పృహ
సౌశీల్యాత్మక మైనపుణ్యము పురాజన్తంబునకొజేయ వీ
క్షేశం బేల కుమారుమా రొదవు నాలేఖ్యాంగి పృక్వాదమా
నీశానాత్మజ సీకుమారి యయి దా నింటం బ్రవర్తిలెడున్. 27

మ. సంశయమొందకుండు మలచక్రనికన్యకుఁ బుట్టు నస్తదీ
యాంశమునకొ గుమారవరుఁ డాంతరబాహ్యవిరోధియూభవి
భ్రంశరవిప్రభావుఁ డనపాయగుణాకరుఁ డాతఁడే భవ
ద్వంశము నుద్ధరించు దుహితం గను మంచు గిరీశుఁ డేగినన్. 28

— గౌతముఁడు కుంజరునకు నంజనను కూతుగా నిచ్చుట. —

ఉ. ఎన్నఁడు వచ్చు గౌతమమునీశ్వరుఁ డెన్నఁడు తత్కుమారి నా
కన్నకుమారిగాఁ బెనుపఁ గల్గెడునం చతఁ డిచ్చగింపఁగాఁ
గ్రన్నన నంజనం గొనుచు గౌతముఁ డచ్చటి కేగుడెంచినన్
గన్నుల హర్షబాష్పములు గ్రమ్మ నెదుర్కొని వానరేంద్రుఁడున్. 29

చ. అతిథిసవర్య చేసి వినయంబున నేడుగదా! మదీయకాం
క్షిత మొనఁగూడె మీరె యిటుఁ జేరుట నంచు నుతించి పార్వతీ
పతినిగుఱించి చేసినతపంబును దద్వర ముగ్గడింప న
య్యతి మతి గందళింపఁ బ్రమదాశ్రుపరీతదృగ్జుఁ డై యనున్. 30

ఉ. నానెగు లెల్లఁ దీఱఁ గవినాయక! కన్నెను నిన్నుఁ బెంచు మం
చానిటలాక్షుఁడే కరుణ నానతి యిచ్చుట నీవు దెల్పుఁగా
నే నిక నెవ్వఁడన్? సుత గ్రహింపుము పెంపుము కన్నలండ్రి వీ
వీనలినాక్షి సీతనయ యేటికి నా కింక నున్న కార్యముల్? 31

ఆ. ఇంతిఁ జూచి చూచి యేనై వనాటన, కెట్టు లిత్తు వనఁగ నీశ్వరుండె
నీవిధాన వచ్చి నావిచారము మాన్చె, నని కుమారి నిచ్చి యతఁడు ననిన. 32

ఉ. పెన్నిధిః గన్న పేదలవలః బెంపులు సొంపు రహింపః గుంజరుం
దన్నగుమోముకన్నెఁ గని యమ్మరొ! గౌతమమానికన్న నే
ని న్నట లేక ప్రోవఁగల నెత్తుని వింతగఁ జూడఁబోకుమీ
యెన్నఁ దలంచు ముద్దుగొని యింటికిఁ దోకొని వచ్చి మచ్చికన్.

33

ఉ. కామిని! యేమి నోచితిమొకాని పురాతనజన్మతోటులన్
శ్రీమహాకాలలామవలః జెన్నగుసిన్నగుమోముకన్నె నేఁ
డామకరాంకవైరికరుణామృతవృష్టి ఘటిల్లఁ జేకుటెన్
ప్రేమముపెంపునం దనయఁ దెంపుము త్రెంపుము చింతలన్నియున్.

34

ఉ. నా విని యా నటంచు నెలనవ్వు ముఖాబ్జ మలంకరింప వి
ధ్యావళి ముద్దుపట్టిఁ దనయక్కున గ్రక్కున నుంచి చొక్కపుం
దావిమెఱుంగుఁజెక్కిలి ముదంబున ముద్దిడుకొన్నఁ జన్నఁబా
లావహిలెన్ బయంతుఁడెరఁగానంగ నివ్వెఱ భర్త పూనఁగన్.

35

గీ. తనకు మాటికలే రసి జనులు పొగడఁ, దనకుమారికగాఁ గొని తళుకువాలు
గన్నుల నలంచునిడువాలుఁగన్నులందు, నన్నలినగంధి పోషించు ననుదినంబు.

36

క. మును దన్నుఁ గన్న జనసి, జనకులఁ గలవోలె మఱచి జనశీజనక
త్వనిరూఢినెలవు కొలిపెన్, వనచరమిథునమున చైవవశమునఁ జెలియున్.

37

సీ. అతివకు శైశవం బనునవిద్య దొలంగె నిండుపాయపుఁజెల్వి నివ్వటిల్లె
నడలజపామంత్ర నామవైఖరి గాంచెఁ గనుఁదమ్ము లనిమిషఖ్యాతి మించె
లేనవ్వు శృంగాటకానుభూతి వహించె శాశీర మాంతరస్వరము నించె
గౌను సమృద్ధిదాకాశలీల భరించె రదము లష్టాంగయోగదశ నించె

తే. బదనఖంబులు తారకాభ్యుదయమొందె, నాస్యమమృతకరోద్యత్కళాక్షిఁ జెంఁజె
జిగురుమోవి జపానురాగగతి మించె, లలితశృంగార మానందలక్ష్మ్య మొఱసె.

38

సీ. మాయుచీకటిపెంపుఁ బాయుతుమ్మెదగుంపుఁ గలికిపేనఁబోల్కిఁ బలుకరాదు
దగుతమ్మివిరిరేపు తొగమాపు నునుఁజూపు చెలికన్నఁగవయ్యాడు సేయరాదు
నునుఁగెంపువిడివాలు నన కెంజిగురుదాలుఁ బొలఁతిమోవికి సాటిపోల్పరాదు
తెరలుఁకకవజోడు విరులబంతులువాడు వనితచన్నులవంటి వనఁగరాదు

తే. నీలములమేలు పలరాజుమేలిదాలు
దొండపండ్లు కడానివసిండిగిండ్లు
పూరి గఱవక వెలవెలఁబోక పొదలఁ
జొరక బలుకాఁకఁబడ కున్న జోడు వచ్చు.

39

- చ. మనసిజు నిచ్చపండువు సమగ్రమహోజ్జ్వలజన్తభూమి మో
హనదరహాసలక్ష్మీనిలయంబు మనోహితకృద్విలాసభే
లనములప్రాపు లజ్జనసలత్వము తావిబిడారు నిండులు
వ్వనము రహింపఁ దండ్రియు వివాహము సేయఁగడంగుచున్నెడన్. 40
- ఉ. కూరిమిఁ దోడిచేడియలఁ గూడుక వేడుకనొక్కనాఁడు బం
గారపువన్నెకన్నె తొలుకారుమెఱుంగు తెఱంగు రంగుసిం
గార మెనంగ నంగతిగఁ గమ్మని క్రొవ్విరితేసెసోనలం
జీరుకువాఱుకేళి వనసీమ విహారము సేయఁచున్నచోన్. 41
- ఉ. అంతకుమున్ను కేసరియు నంజనచక్కఁదనం బ దేవతా
కాంతలపాటలన్ వినుటఁ గన్గొనుముచ్చటఁ బోటి తోఁటలొఁ
గంతునియింతిసోయగము గైకొని గానము సేయఁ జూచి య
య్యింతి లతాంతకుంతమున సౌతయు గ్రుచ్చి మనోజూఁ డెచ్చఁగన్. 42
- క. బలుమిత నూఁది చెలువుని, చెలు వంతయుఁ జూచి చెలువ చిత్తము గరఁగన్
వలవంజ యూన నతఁడును, బెని నంతటఁ జూచి మరులు చే దనలానన్. 43
- చ. అరుదగుకావిమోవి చిగురా కగురా మగరాల నేలఁబ
ల్వరున బలీ! మిటారికురులా యిరులా తఱులా తరంగముల్
హరు వగుచూపులానిబెళుకా తళుకా తొలుకారుమించులే
యరయఁగ దీనిఁబోలఁ గలరా యలరాయలరాణివాసముల్. 44
- ఉ. ఈమధురాధరంబుచిగి యీబిగిలోరపుండున్నదోయి తీ
రీమురిపంపులేనగవు లీమిహిబంగరురం గెనంగుమే
లీమదహ స్తియానవిధ మీతేలివాలుమెఱుంగుఁజూపు సీ
టిమదిరాయతాక్షి కె రహించె వహించె మహోజ్జ్వలొన్నతుల్. 45
- క. మును విన్నది యిపు డిచ్చటఁ, గనుఁగొన్నది యొక్కతెఱంగుగా నున్నది సౌం
పున న న్నిది వరియించిన, ధన మున్నది యెట్టి కనుచుఁ దమి దలఁచు నెడన్.
- సీ. కపురంపుటనఁటులఁ గనునెపంబున మోముఁబట్టి గ్రమ్మినచూపుఁ గ్రమ్మఱించి
వెలఁదికోయిలపాట వినువ్యాజమున వల్ల కీగానరతిసొక్కు క్రిందుపఱచి
విరులనెత్తానిఁ బర్వినకైతవంబునఁ బైకొన్ననివ్వెఱపాటు మాఁటి
వనవిహారశ్రాంతి కెనయుదంభంబునఁ బొడముక్రొంబులకల కెడ యొనర్చి
తే. చెలుల కెడలోనితమకంబు దెలియసేక
తొలుకటివితాన వారితోఁ గలసిమెలసి

యెట్టకేలక వని. బాసి యింటి కేగి

యువద విరహాన్ని వేగుచునుండె నచట.

47

ఉ. అద్దమరేయివాఁక నలయంజనచక్కయనంబులొక్కనన్

నిద్దుర రాక యక్కఱమసిషి మనోజునిపొన్న బేజుమాల్

పెద్దశిరంగితామడుల బెగ్గిలి యగ్గల మెట్టకేలకున్

ప్రొద్దుపయింపఁ గాల్యవిధి బోరన నీర్చి నివాహకాంక్షి యై.

48

ఉ. ఆపులతోడ నంజన హృదయంబురంబున యాట చెప్పి త

త్వాత్మ కుశాయ మేమి యని పల్కినఁ గుంజరుఁ డెంచ బంధుతా

వాత్తికి యోగ్యుఁ డాతని ప్రయంబున వేడుక మీయ్యుడేని సం

దీప్తభుకాప్రతాపమున దేవరవేకలవియ్యకొల్పంగన్.

49

క. చెలువంబు గలకొమారత, గలిగినయందులకు ఫలముగాదే విభవో

జ్జ్వలమతి బలవృత్తిలీలా, కలితుండ వగునీకు నొసంగఁ గాంచుట లనంగన్.

50

ఉ. చారులచేత నవ్విధము సర్వ మెఱింగి మనీయభాగ్యమా

రార! బాధ్యుఁ గేసరినె యల్లునిఁ జేసె నటంచుఁ గుంజరుం

డగాటఁ డెదియున్నకపియూధపుఁ డంపినపెండ్లి పెద్దలుం

డేరి సవర్య లొంది ప్రభుచిత్తము చెల్పిన వారితో ననున్.

51

చ. పరమతపఃపయోధి మతిబంధురమంధరభూమిభృద్ధురం

ధరత మఖింపఁ గల్గిన సకస్తుతి నీచలకాతపాణినా

హా! నరియించు టర్లు మెకదా యని బాంధవమంత్రి యుక్తిఁ గే

సరిఁ దొడి తెచ్చి పూజనలు సల్పె పనాటకులేంబ్రుఁ డింపునన్.

52

సీ. మహనీయనవరత్న మయరంగవల్లికల్ ధాత్రికిఁ జిత్రవస్త్రములు గాంగ

గోపురాగ్ర సువర్ణ కుంభంబు లభ్రవిర్లు రిణికిఁ బద్మకోశములు గాంగ

జాళనావిరి మేలి మేలుకట్టు దిగంతవంతిరాజకి సుగంధములు గాంగ

భవనకేతువులు దివ్యవిమానగతవధూవరులకుఁ బంపపావడలు గాంగ

తే. మారిఁ గపు లలంకరింప నిర్జరగురుండు, నికటమున నొక్కలగ్నంబు నిర్ణయింపఁ

గుంజరుండు కేసరికి నంతఁ గూర్చి కూర్తు, దారవోసెఁ గులూచితోదారసరణి.

53

సీ. హైమభూపాదుకూలాదు లిచ్చివియచ్చరాధినాయకులసౌహార్దములను

గూఁ ఖుత్తెయంపుటారతు తెత్తుతెఱఁ గంటజోటులపాటలసోయగముల

నాశీర్వదించు బ్రహ్మర్షి వర్ణులవేదసమైక్యతాక్షరోచ్చైస్వరములఁ

గనకవేత్రములు వేకొని బరాబరులు గావింపుచారణలయుద్వేగములను

తే. దివి మొరయుమర్దశాదిధింధిమిరచముల

నెడతెగనిధార వర్షించునీవి మాని

తావిస్తావులసోనలనీవి బూని

యంజనాకేసరులవివాహము జెలంగె.

51

క. మిహిబంగరుభూషణములు, మహితాంబరనివహములుఁ గుమారిక కిచ్చెన్

బహుదుర్గంబులవశల, ఊహారీంద్రులఁ గుంజరుం దొసఁగె నల్లునకున్.

55

క. పరిణయవిభవముఁ గనుఁగొనఁ, బఱతెంచినదివిజులకు సవర్య లొసఁగి శే

సరి పరమాద్భుతగతిఁ గుం, జరహితుఁడై యంజనానుషంగనిరూఢిన్.

56

సీ. కలికిచిల్కల కల్కుగులుకువల్కులఁ జొక్కి పఱతేనియలు గ్రోలుబాళి మఱచె

నెలనాఁగగబ్బిగుబ్బలఁ బ్రబ్బికొని యుబ్బి బహుదుర్గరక్షణప్రాధి మఱచె

బాలికాధరబింబఫలచుంబనాడంబరంబున ఫలరసభ్రాంతి మఱచె

నారితీరై నబంగారుమైనవు రెంచి తా మున్నునివసించుతావు మఱచె

తే. జానలేఁగాను కై వసం బైనదానఁ

దాను బూనిన పేరునై తంబు మఱచె

నేమి చెప్పదు శాఖామృగేశ్వరుండు

తరుణిఁ బెనఁగొని తనువిభేదంబు మఱచె.

57

చ. హృదయ మొకింపయుం బెదర కీవును నేనను భేద మేమియుం

బొదలక లోఁ గరంగి సుఖపూర్తిఁ దదన్య మెఱుంగ కొక్కటన్

నదమలయోగివైఖరిఁ బొసంగురహస్యపుబంధభేదముల్

గదిరి రతిం జెలంగి రరగంటనె సొక్కుచు నవ్వధూవరుల్.

58

కా. ఈరీతిన్ గృహమేధియై కపివిభుం డిచ్చావిహారక్రియా

పారీణస్థితిఁ బార్వతీశ్వరులదాంపత్యంబు స్వాశ్లేషలీ

లారూఢిం గనిపింపఁ బెక్కుదినముల్ కందర్పరాజ్యప్రభా

ధౌరంధర్యము దాల్చి యంతటను సంతానంబు లేకుండినన్.

59

సీ. ఫలదానము లొనర్తు రెలమిఁగోర్కి ఫలించునని యెంచి తపసిముత్తైదువులకు

వృద్ధోపసేవ గాదింతు “రిష్టావాప్తిర” స్తని దీవింప నభిలషించి

ద్విజదంపతులఁ బార్వతీమహేశ్వరులంచు సత్తతంబుఁ గొల్తు రీస్థితము గలుగఁ

బరితాప మడఁగింపఁ బాంథులజతరాన్ని హరియింతు రన్నపానాదికముల

తే. ధనకనకవస్తువాహనధాన్యకన్య, కాదిబహుదానములుసేయు చభిమతార్థ

స్థితకై నేయఁగావలసినవి యెల్ల, శేసి రక్కసిదంపతుల్ సీత! వినుము.

60

సీ. జలధి కట్ట వినాయకుల సూర్యచంద్రుల వరలక్ష్మీ నలమార్గశిరములక్ష్మీ
గరిగారి నుత్తరాగారి సాంవత్సరగారిని బదియారుగారిః బసుపు
పట్టమహాగారి నిట్టుప్పగారిః దంగేటిగారిని జల్లనూటిగారి
సావిత్రిగారిని శల్దిగారిః గరల్లగారి నయ్యాదిత్యగారిః గూర్చి

తే. నోచె నివి మున్నుగాఁగ మున్నుటిమీదఁ

నటువదివ్రతంబు లాత్త నాతాభిలాష

నంజనాడేవి యెవ్వ రేమాచరింపు

మనిరొ యని యెల్లఁ దోడ్తోడ నాచరించె.

61

క. ఆత్తెనచెల్లఁ బత్తిరి, మేకడ రా యైనచెల్ల సీశ్వరుఁ దనుచున్

జేకొని భక్తి భజింపుదు, రాకనిపంపతులనియమ మరుదు నులింపన్.

62

సీ. తార్కాణ యనుచుఁ దెప్పలచేత శకునమున్ గొనకొని చూపించి కొన్నినాళ్లు

ప్రతివారముల నుపశ్రుతి పూజ యిడి దానిఁ గోరి యాకర్జించి కొన్నినాళ్లు

తేలియుఁ బ్రాణాచారములఁబ్రాప్తమని దైవసన్నిధి శయనించి కొన్నినాళ్లు

ఋషులదీవన లెంచి యెదురు చూచి దినంబు లెన్ని యూఱుటఁ జెంది కొన్నినాళ్లు

తే. కడఁగి యూరక చనుచున్న కాలగతికి, భిన్నమతితోడ విన్న నై యున్న వేళ

ధర్మదేవత యామెపైఁ గూర్చి గడిగి, యాత్మజోదయ మెఱుకసేయంగఁ దలఁచి.

అంశకు ధర్మదేవత యెఱుకత యై వచ్చి యెఱుకచెప్పట.

సీ. విరజాణిసరులఁ బర్వినగొప్పనువఁగొప్ప వలపుగుల్కెడుచందువంకబొట్టు

దంతంపుంగమ్మలఁ దగుకూనుచెక్కిలి చనుదమ్మిమొగ్గల జాటుపైటఁ

కభికుఁగడాసిబంగరుసందివండలు వెలిచాయసంకుఁబూసలసరములు

మేనఁ జందా కెంపుమించుబొడ్డాణంబు మొలనూలి చిటుగంటఁ గులుకురవళి

తే. జిలుఁగుఁబందురకానిదువ్వలువనెఱిక, మించుమించినయొడలు రాయంచనడలు

పచ్చరాబుట్టి మూఁపున పొచ్చుపట్టి, మీఱ ధర్మపుకొరవంజితీరు దాల్చి.

63

చ. ఎఱుకలసానిలీలఁ దనయింటికి నీగతి వచ్చి మానవే

తెఱవ! విచార మేల? మదిఁ దెల్పుదు మవ్వ! నిజంబు నమ్మవే

తఱకట గాదు నాయెఱుక తక్కక నిక్కము కోరి వేడవే

యెఱుక కటన్నమాట విని యెంతయు నింతియు సంతసంబునన్.

64

ఉ. చెక్కిటఁ జెయ్యి చేర్చి మునుచింతిలుచున్నది పువ్వుఁబాన్పుపై

గ్రక్కున లేచి పాదకటకధ్వనితో మొలనూలినాదుతోఁ

జిక్కినకొనుతో బటువుసిబ్బెపుగుబ్బలజాఱుపైఁటతోఁ

జక్కెరబొమ్మ తత్తఱ మెసంగ వెసం దనుఁ జేర వచ్చినన్.

66

క. అమ్మరొ! రావే బంగరు, క్రొమ్మరిఁబెను ముత్తియములు గొసితేవే సీ

నెమ్మదితోరిక పెలిపెదఁ, గ్రమ్మినకొల్లాపురమ్మకరుణను దుండీ.

67

ఉ. బంగరుగుంటివింటిదొరపాటి యనం దగుమేటిసాటిమీ

రం గలగొంటురక్కసులరాయిడిగెంఁబెడుపోటుబంటు సీ

యంగదవాపఁ బాపఁ దుదయంబగునా? తెలిగన్నలాన మా

సింగనిపాదమాన నుడి చెప్పినఁ దప్పటలే దొకప్పుడున్.

68

క. అవ్వా! పతియనుమతి మతి, నివ్వటిలం దపమునేయు సీవెతలెల్లం

దవ్వగు నవ్వితమున నని, యవ్వనజాస్యయు నదృశ్యయై పోవుటయున్.

69

క. ఆశ్చర్యహర్షరసములు, నిశ్చలభావంబు చెలుపునెలఁతుకపలుకుల్

నిశ్చయముగఁ దనపతికి వి,వశ్చిచ్చాచ్చాడామణికిం ద్రపాపతి చెల్పెన్.

70

క. బహుకాలమునకు వంశో,ద్వహుఁ డైనసుతుండు లేమిఁ దద్దయుఁ జింతా

వహమానసుఁ డగుకేసరి, గృహిణిపలుకు లాదరించి యిటు లని పలికెన్.

71

క. ఎఱుకలసాని వచించిన, తెఱవునఁ గనఁ గలుగుసుతుండు దేవస్తుశుఁ డీ

వెరవున కనుకూలం బగు, తెఱఁ గొక్కటికలదు వినుము తెలిపెద నబలా!

72

తే. పదమటిపయోధిచెంతఁ బ్రభాస మనెడు, తీర్థ మొక్కటి వెలయుఁ దత్తీరభూమి

మును భరద్వాజుఁడాదిగామునులుగొంద, టుందపోనిష్ఠలువహించియుందురెపుడు.

73

క. వలసినకుసుమసమిత్కుశ, ఫలములుగొనితెచ్చి యిచ్చి బహుమతి వారిం

గొలిచి నిరంతరనిష్ఠా, కర్తవ్యుడనై నేను దపము గావించునెదన్.

74

సీ. తమతండ్రి శంభసాధనునిఁ జంపినయీర్ష్య నవరించి తత్సూతి శంఖశబ్దం

డనువాఁడు మత్తేభమై కాలుమీఱి మా యాశ్రమస్థులకుపహతి ఘటించఁ

గర మూతఁగొని చివుక్కునఁ దైకి లంఘించి కుంభముల్ విడికిటికొద్ది పొడిచి

గెడపిననవ్వునోయి! కేసరి పగుదు పీ వని భరద్వాజుండు నను నులించి

తే. సర్వలాశోపకారి శాశ్వతబలుండు, నిర్మలుండు పుత్రుఁ డొకఁడు జన్మించు సీతఁ

దప్ప దీమాట వేపేగఁ దగినకన్యఁ, బరిణయముచెందు మనుపల్కుఁ బల్కెనబల!

తే. ఆదయాశునిమాట వేదార్థమాట, నాటసుండియు మది పేడ్క నాటి యుండు

నైన సకలార్థములు దపం బాచరింపఁ, గలుగఁ చెలుపు బుధశ్రేణి కమలపాణి.

76

❧ అంజన పెనిమిటియాజ్ఞ చే వాయుపునుగూర్చి తపంబు చేయుట. ❧

ఉ. మానవతీలలామ! నియమంబు తపంబునకుం బ్రధానమా
నానియమంబు నిశ్చలహృదంబురుహంబునఁ గాని నిల్వదా
మానస మున్నచోనెసఁగు మారుతదేవత తత్ప్రసక్తిచే
మానికిఁ గల్గుఁ గోరినసమస్తఫలంబులు నట్లుగావునన్. 77

క. నీ కొకసారము చెల్నెచ, లోకములకుఁ బ్రామైన లోకేశ్వరుఁడా
లోకింప వాయుదేవుఁడె, గాక తదన్యుండులే యొకఁడు నేవింపన్. 78

నీ. చైతన్యసాక్షి నిచ్చులున చిద్దేహేంద్రియములచేష్టకు మూల మైనవాఁడు
కనిపింపరాకుండీయును జల్వ వెదఁబల్లి ప్రజలతాపము లెల్లఁ బొపువాఁడు
వెలి గాక లోఁ గాక వివిధజంతువుల కాయుష్యంబు సాగింప నోపువాఁడు

...

...

...

లే. సృష్టిసంతుష్టియు విసృష్టి సేయువాఁడు, నఖిలజీవుల కాధార మైనవాఁడు
నన్నిచోటులఁ బరిపూర్ణుఁ డైనవాఁడు, వాయువే గాక మఱియు దైవంబు కలదె?
క. విశ్వవ్యాపకుఁ డగుటను, శాశ్వతబలుఁ డౌట నఖిలజంతుకీడా
ధీశ్వరుఁ డగుటను నీ కింక, విశ్వాసము పవనునంచె వెలయింపఁదగున్. 80

చ. చరుణిరొ! యాసదాగతి సదా గతిగా మది నుంచి ధ్యానత
త్పరత భజింపఁ దక్కుదుణ ధర్మ పయా బల కీర్తి సత్య స
త్వర మతి శాంతి శాంతి గుణ ధైర్య పరాక్రమ వేద శాస్త్ర వి
ష్ణు పరిమాదివైభవ విభుత్వహితండు నుతుండు గల్గెడున్. 81

నీ. ఎలకాన్య పెలాగు నై గించెదోకదే! బలువాసకాలంబు బట్టబయట
లరెకరాని పేరితి జెప్ కొచ్చెదోకదే! మండుపేసవి నగ్నిమధ్యమమున
తొలొత్తు వెటుల నాలొకించెదోకదే! యువయాస్తములదొక నుగ్రికరునిఁ
బ్రమంబు తోకచిభక్తి ప్రకటించెదోకదే! ఫలదాన యగువేల్పుపాదయుగళి

లే. నబల వేరిత నిర్భీతి నభివసంపఁ
గలవాకదె! గండధేరుండ ఖడ్గ గండ
శ్రుతాండప్రచండమా కానలొనఁ
దెఱవ! దైవాజ్ఞ యెట్టిదో! తెలియరాదు. 82

చ. చె! విరు పుండకస్థల మశేషతపశఫలదాయి యచ్చటన్
నెలకొని గంధవాహు నతినిష్ఠ భజింపుము నేను సీకుఁ గా

చలసినకృత్యముల్ నడపువాడ మదాజ్ఞ సమీరదైవమున్
గొలిచిన నీగుణంబునకుఁ గొంచెముగా దని భర్త తెల్పినన్.

83

ఉత్సాహ. అంజనామృగాయతాక్షీ ప్రాణనాథువెంబడిన్
మంజకస్థలంబు చేరి బోధరంజనున్ ద్విష
వృంజనున్ నిరంజనున్ బ్రభంజనుంగుఱించి ని
ష్ఠం జెలంగుచుం దపంబు నల్పంగాఁ దొడంగినన్.

84

శ్రీష్ట ఋతువర్ణనము .

తే. మెఱపు లొకవంక నివసించె మేఘవటల
మట్టె జడగట్టికొనె గాడ్పు కట్టువడియెఁ
జందురవి కున్నభితఁ జెందె జాశువాప
సిండి తపియించె నెలరాలు చెమ్మరించె.

85

స్థగర. కర మొప్పెన్ శ్రీష్ట మంతన్ ఘనమృగమృగయాకల్పనానల్ప తేజో
భరభిల్లి భిల్లభల్లప్రతిహతవిహరద్భ్రష్ట కుంభీంద్ర కుంభో
త్కరదాపచ్ఛిన్న పేణూద్గతమణిసుషమాతారతమృప్ర తీక్షా
దరజ్ఞై కాయత్తవిద్యాధరమిథునవివాపక్షమాభృత్తటం బై.

86

శా. మాయాసంస్కృతి సర్వసంస్కృతిజనింపం జేసి పేరాసలం
గాయక్లెశము నొంది లోకులు తలంకన్ మించుకాంతేక్షణ
కాయం బోలినజాల నాఁగ మృగతృష్ణం నూచి సారంగముల్
తోయభ్రాంతిఁ దపించె సంగఫల మెందుం దప్ప దెవ్వారికిన్.

87

మ. తనమేల్ నైఃపనియంధకారవటంబునైనైంచకాత్తియగ
భృనివాసంబున మాటు చేసిన ద్విషదృఢపంబు భావించి పై
రినిరాసార్థము చండభానుఁడు ధరిత్రీదేవి భేదించెనో
యచఁ బాతాళము గానుసంప నెఱియల్ ప్రాపించెఁ జేరెండలన్.

88

ఉ. రేదొర సాంపాసంగి సవరించినకల్వలజీవనోన్నతిం
బ్రోచి యొనర్చె నంచలుక పుట్టి కొలంఘల నింకఁ జేసెఁగా
కాదెసఁ బద్మినుల్ గనులయంబు గనం జినుఁ డెట్టిబంధువుల్
భేదిలినన్ విరోధుల దళింపక మానరుగా మహాప్రభుల్.

89

క. వాడెంబయిరులు కాకలఁ, గూడెం గొలఁకులు దవాగ్నిఁ గుఱనిచయంబుల్
మాడెం బ్రాణులపై నడ,యాడెం బలునెకలగాడు పక్కాలమునన్.

90

ఆ. దుమ్ము కుమ్ము చటుల ధూర్జటినిటలదృ

క్కిలి గాలి విలయకాలమృత్యు

దంష్ట్రికోగ్రుచులవండ యెంద యబాండ

వహనకేళి హేళి కలఃపందరమే?

91

క. అట్టిదినంబులఁ గుండెరు, పట్టి మదిం గాడ్చి వెట్టి పట్టిన ప్రతమున్

గట్టిగఁ గొని పంచాగ్నుల, నట్టినమమ సిరిచి ప్రజ మొనర్చుచు నుండెన్.

92

— పర్వములు పర్వము. —

సీ. కేళికీతరువాటి కేళికాగృహకోటి భోగిసంసూతంబు పొందు చేసి

శరశేకరాసక్తి సరసీరుహవియుక్తి సారంగసంఘంబు సంభ్రమించె

గగనాంకరాళంబు గహనాగజాలంబు శిఖిశిఖామేళనస్థితి వహించె

మానసాంబుక్రీడ మాలతీతతి తోడ కాచంబవిభవంబు గ్రమ్ముకొనియె

తే. వితతపరివేషసందీప్తవిగతజైత్ర, గమనలేలాప్తి నినమండలము పాసంగెఁ

జక్క బక్షిణముగను బర్జస్యుఁ డసిత, తోయదహయాళి వయ్యాళిఁ దోలువేళ. 93

తే. స్తనితహేషలు భువనప్రశస్తధార

లచిరకుచికై ప్రవహకాభిహతులు గలిగి

మలయుమబ్బుకరాళి సామ్రాణి యుప్ప

రా లంఘనసాగెఁ గడఁగి పర్జన్యశిక్ష.

94

మ. తనయభ్యున్నతియందె కాని యితరోద్యద్వేళలం బెంపుసాం

పును బ్రాపింపని చాతకద్వీపచయంబున్ గర్జితస్ఫూర్తిఁ బి

చ్చి నిజస్వర్ణము లిచ్చి తృప్తి మొనయించెన్ భూరిధారాగతిన్;

ఘను లార్తాకి జీవనంబొసఁగరే కాంక్షించియున్నన్ భునుల్!

95

మ. తొలుతం దాను బ్రదాన మియ్య జలదస్తోమంబు ప్రాపించి భూ

స్థలి వర్షించిన జీవసీయము సరిత్పాప్తిన్ ప్రవాహంబు లై

కలయం బొంగు వహింపఁడయ్యెఁ దటిసి కాంతుండు గాంధీర్యవం

తులు దూరిచ్చినయావి తమ్ము దొరయన్ లో నుబ్బఁగా నేర్దురేళి

96

క. శంపాతత కరకాయు, క్షంపాతనవాంఛాధార భిద్యోతవిభా

సంపద గనిషింపదు నిశఁ, బెంపగుభిద్యోతకాంతి బెరయుట చక్కన్.

97

తే. నవ్యపుష్కరపూర్ణనానాసరముల, రాజహంసలయాత్రల రహి వహించు

వాహినులకల్ప వనచరోత్సాహగతుల, శారదస్ఫూర్తి జలదావసరముఁబోలె.

98

ఉ. తాదృశదుర్దినంబుల నుదగ్ర శిలాస్థలి బట్టబైటనే
పాదుగ నిల్చి వై నశనిపాతము లొందునో! వర్ష ధారలన్
భేదము వొందునో! యన కక్కత్రిమభక్తి మదిన్ సమీరుశ్రీ
పాదము లుంచి యాఘనతపస్విని నిశ్చలనిష్ఠ నున్నెడన్.

99

శిశిరముతువర్ణనము.

చ. వెలదులమందహాసములవేడుక లొందుట యంద్రీకాస్థిశిల్
చలవరు ముద్దుగుమ్మలనుధామధురాధరత్పస్తి బాసకం
ములు నది గొందు కంగనలచొక్కపుములనున్కి గేకా
చలవిపులొవరిస్థలి బొసంగరు కాంతులు శీతవేళలన్.

100

ఉ. చొక్కపుగింటెపుంగవముసుంకులు సొంపు లొసంగ మేను మే
చొక్కటియైనలీల బిగివొందఁ గవుంగిట నుంచి ముద్దిడన్
బుక్కిటివీడియం బొసంగి మోహపుటింతులగుబ్బసందులం
చెక్కడ సీతు లేమి నుఖియించిరి పుణ్యులు గొప్పరాత్రులన్.

101

ఉ. ఎప్పుడు గాలికింకెడి నింతయు నోర్వనిప్రాణికోటులన్
జెప్పకు మూలమూలల వసించుట నైఁము వేడివేల్పు నా
నొప్పెడుకప్పుద్రోనదొరయన్ పలి సుక్కిహసంతి కాచలం
బుప్పతిలం గురాళముల నొందెడుపాన్పులక్రింద వర్తిలున్.

102

తే. ఆదినంబులఁ గంతదన్నుంబువులను, నిలిచి నడఁ కింతయును లేనినిష్ఠ పూని
శవముగావించుఁబడఁతిక్షుద్బాధకెదుట, వినమొకధలంబువదనుండు నాద్వివైవ.

103

క. ఊరకయుండిన దైవం, బేరీతి నొసంగు నందు రెఱుంగనిమూసన్
భారముపై వై చినసం,సారికి దైవంబు ఫల మొసంగగ యున్నే?

104

క. ఈలీల బాల తప మతి,వేలధృతిన్ సలువ నేడువే లేం ద్దరుగన్
మేలని పుత్రార్థి యగు,సీలాలక మెచ్చి యయ్యనిలదేవతయన్.

105

వాయుదేవునియనుగ్రహమున నంజన గర్భముధరించుట.

ఉ. ఇందుకళాధరుండు ధరియింపఁగ మున్నిడినట్టిలేజ మ
య్యిందునిభాస్యకోర్కి ఫలియింప ఫలాకృతిఁ జెంత నుంచి పో
వం దరుణీలకామ ప్రతివాసరలబ్ధఫలంబె యంచు నా
త్తం దలపోసి లోఁ గొనినఁ దచ్చివతేజ మఘోఘు మాటచేన్.

106

- సీ. స్తనచూచుకములు కృష్ణవిజాసరతిఁ జెందెఁ జేటచెక్కులు కౌముదిని గరించె
జెలసె దృఢృశ్యవేకస్ఫురణఁ గాను కామగమోద్యుత్తిఁ గనియె మనము
రను వలంకారసంకర్షవర్ధన మొందె గమనంబు ఛాందసక్రమముఁ జెందె
భరణవిస్ఫూర్తిఁ జొప్పడియె గర్భవిభూతి చండమారుతలీల నిండెనూర్పు
తే. లఖలవిద్యానపద్మహృద్యావతారుఁ, డగుకుమారుకళాలీల లధివసించఁ
బట్టు చాలక సేదారి బయలుదేఱె, ననఁ నంజన గర్భచిహ్నములు దాల్చె. 107
- క. ఈరీతి గర్భ మొదవిన, నారీతిలకంబు గని మనంబున నిదియె
కారణముననో యని నియ, నూహభము మాని విస్తయాన్వితమతి యై. 108
- తే. పుట్టనింటికిఁ జొచ్చినయట్టియింటి, కకట! వికటయశస్ఫూర్తి నికట మొంద
సెట్టుల ఖుటియిల్లె నిటువంటికిటుకు సటలు, కటికివేకటి నైకతకటికిఁ గలచె? 109
- ఉ. పట్టి జనించు నంచును బ్రభంజనుఁ డెంచుట లేదు డెందమున్
బట్టినయట్టి గట్టనియమస్థితి యిట్టుట సెట్టుకొట్టుగా
నిట్టియెడన్ నిజేళు రమియింపంగఁ దొట్టెడియిట్టిపోడుమున్
నట్టడవిన్ ఖుటిల్ల నగునా? యగునా? ననుబోటిబోటికిన్. 110
- ఉ. ఎఱ్ఱెయు జవ్వనంబు గలయింతి పతిం బెడబాసి యొంటిగాఁ
ద్రిష్టురుచోట గర్భము భరించినదన్నను గన్న విన్నవా రె
మైయిఁ గల్ల లేమి గణియింతురొ యెంతురొ బంధుకోటిలో
నమ్మకచెల్ల! నానియమ మాగడ మాయె నిఁ కేమి సేయుదున్? 111
- తే. కటకటా! మన సెఱుగనికల్ల యొడలు, మఱచినసివంబు లేదండ్రు మహితలమునఁ
గలిగె నావల్ల నెవల్లఁ బలుకుదాన, భర్తతోనని పరితాపభరిత యైన. 112
- క. సారపుఁబలుకులు నవక, రూరపుఁబలుకులశలంపుఁ బుట్టింప సుధా
పూరపుఁబెక్కువ నక్కచ, భారతిమిరవతికి గగనభారతి పలికెన్. 113
- సీ. “ఓబాల! నీ కేల యూరక చింతిల్ల మున్ను వానరరూపమున శివుండు
దనలీల మొనయుకామినిఁ గూడి నిజలేజ మామెకు మోయ శక్యంబుగామి
భరియింపు మని మహాబలునియం దుంచిన ననిలుండు బహుకాల మది భరించి
యట దొల్లి నీహృదయాబ్జసంగతుఁ డొటఁ బ్రతిదినంబు నొసంగు ఫలము లీల
తే. ముందరను వై వ లోఁగొంటి వందువలన, నమ్మ! నీగర్భయుక్తిఁ బ్రత్యక్షశివుండు
పెరుగుచున్నాఁడు గాడ్పు గర్భకరించె, గాన వాయుజుండను పేరుగాంచు నితఁడు.
ఉ. ఈవరగర్భశుక్తి జనియించు కుమారకరత్న మార్యసం
భూతిదీప్యకీర్తి సురపాలకచాలకిరీటర్షూటాంజో

భావహమూర్తి సర్వజగదంతభవ్యగుణానువర్తి నా
నావిధరామకార్యఘటనాహృతనమ్రజనార్తి" యం చనన్.

115

ఉ. అంత సమీరదేవత నిజాకృతిఁ జూపి నభస్పరస్వతీ
కాంత నిజంబె వల్కెఁ గలఁకం బడ నేటికి? బోటి! యీపిథం
బంతయుఁ బెల్లు సేవిభున కం చతఁ డేఁగిన నయ్యుదంత మా
ద్యంతము కాంతుచెంతఁ చెలియన్ వినిపించి సుఖించుచున్నెడన్.

116

అంత సమీరదేవత నిజాకృతిఁ జూపి నభస్పరస్వతీ

క. ద్వాదశమాసము లేఁగిన, నాదట సూర్యాదికగ్రహశ్రేణి శుభ
ప్రాదుర్భావస్థలములఁ, బాదుకొనిన యొకత్రిలోకపాంచనవేళన్.

117

సీ. నిడుదవాలమువాని నెలఁబొల్పుతలనిల్పుబలువేల్పుతులవేల్పుబలిమివానిఁ
బచ్చచూపులవానిఁ బగడంపుటిగిసొంపు బెగడింపుమైచాయ బెడఁగువాని
నొంటిఁబెమువాని నొంటిపుంచునెఱమించు మఱపించుబంగారుమాంబివానిఁ
గుండలద్యుతివాని గురుహఃరహరహిరకరశానదాకీర్తి గరిమవాని

తే. మంచిమదివానిఁ గ్రొంబట్టుపంచెవాని, మంచుమల నొంచుదిట్ట వావరించువాని
వడుగుఁబాపనిచిన్నారిబుడుత నొకనిఁ, గాంచె నావేళ నంజనాకాంచనాంగి.

118

తోటకము:—

మొరనెన్ సురగోముఖవాద్యతతుల్
నెఱనెన్ మలయానిలలోలగళుల్
విరినెన్ బలుకాచిరి నల్దెసలన్
గురినెన్ విరు లగ్గురులగ్నమునన్.

119

కా. తత్కాలంబునఁ దండ్రి గన్గొనియె నార్తత్రాణసంచారి సంప
తౌత్కూహలకారి సూరిజనసంభాష్యశ్రుతాచారి ॥
ల్లత్కారుణ్య హృదబ్జహారి నలబాలబ్రహ్మచారిన్ మరు
త్కుత్కిలస్థిరతానుసారిసుమతిక్షుణ్ణాంతరారిన్ హరిన్.

120

భువంగప్రయాతము:—

విలోకించి లోనన్ వివేకంబుతోడన్
బహ! నేడుగా! మాతపకపుణ్యలీలన్
ఫలించెం గలించెన్ విపత్తోక్తు లంచున్
వలంచెన్ బాధారాధనం బాచరించెన్.

121

మ త్తకోకిల:—

కన్నతల్లి కుమారశేఖరుఁ గాంగిలించుచు రార నన్
గన్నతండ్రి తపఃఫలాకృతి గౌరినోములపంట నా
చిన్నిముద్దులకూన! యంచుక సేపు పో రిడకుండు మా
యన్న యాకలి దీఱఁ బండ్లు పనాంతరంబునఁ చెచ్చెదన్.

122

పంచచామరము.

కృశాంగి పట్టి నిట్టులాదరించి పోమలప్రవా
ళశయ్యఁ బర్ణకాలలోపలన్ ఘటించి యందుపై
శిశూత్తమున్ వసింపఁజేసి శీఘ్ర మేఁగుచెంచెదన్
సకాంతలీల నొందు మంచుఁ జూన కాన కేఁగినన్.

123

క. ఆపిన్నపాపఁ డాకట, వాపోవుచు జననివెనుక వాయుసమగ్ర
వ్యాపారసత్వరోద్ధతి, దీపింపఁగ జనుచుఁ దూర్పుదెసఁ గనుగొన్నన్.

124

సీ. హైరణ్యకూటప్రభాఖర్వపూర్వక్షమా భృచ్చిరోరత్నమకుటమనంగఁ
దిమిరప్రపంచాపహమహోగ్రసమయేశసంఘట్టఫాలలోచన మనంగ
నమితలోకాయుష్యసుమనార్థవిధిక్ష్మప్రత్నసంఘట్టఘరట్ట మనంగ
త్వాసురోపాస్తిప్రసన్నతాసన్నగాయత్రిసువర్ణసింహాసన మనఁ :

తే. బొడుపుమలచక్కిఁ గరకర పాడిచి యట్టె యుట్టిపడ్డట్టు లరుచెంచుచున్న భాను
బింబ మరుణారుణప్రభబింబలీల, నాశపుట్టింప గేవలశైశవమున.

125

క. తొట్టినయాకటిబెట్టును, నట్టిట్టు గణింప నెఱుంగ కది ఫలమనుచున్
బుట్టినదిట్టతనంబున నట్టె యెగసె గాడ్పుపట్టి యాకసమునకున్.

126

మ. శరధుల్ ఘూర్ణిల దిక్కరీంద్రములు మూర్ఖుం జెందఁ గ్రందొంద నం
బర మంభోరుహగర్భుచిత్తము భయోత్పాతాప్తి క్షోభింపఁగా
శరభంబుంబలె గర్జ నేయుచు జగత్సంహారవేశాభయం
కరకూలాయుధుఁ డొక్కొ! నాఁగ నతఁ డాకాశంబునం బోవుచున్.

127

సగ్ధర. వాలం బల్లార్చినంతన్ వడి నెడి జడదవ్రాతముల్ తూల లీలం
దూలెన్ నిర్ఘాతకోటుల్ తొరఁగె సురిఁగె నల్త్రోవలన్ దేవపక్తుల్
రాలెన్ దారల్ విమానప్రజరుచిరరుచిప్రస్ఫురద్రత్నఘంటా
జాలాన్యోన్యైకసంఘర్షణ ఘణ ఘణ నిస్వానముల్ సాలఁ గ్రాలెన్.

128

క. ఆవేళ నతఁడు శౌర్యర, యావేలమహోద్ధతులు భయాద్భుతలీలల్
గావింప యక్ష రాక్షస, దైవత ఫణి సిద్ధ సాధ్యతతి దమలోనన్.

129

సీ. అఖిలలోకశ్రేణి నాహుతి గొనఁబూని ప్రళయాన్ని యాలీలఁ బ్రబలెనొక్కొ?

నిఖిలాంత్యకాలాభ్రని ర్భేదఝంఝాసమీర మీరూపున మీఱెనొక్కొ?

యప్రతీవప్రతాపాటోపగతిఁ జూప విలయార్కుఁ డీలాగు వెలసెనొక్కొ?

కాండంబు నిండకే యండంబుఁ జెండాడ నాభైరవుం డిట్టు లయ్యె నొక్కొ?

తే. కానిచో నిట్టిదుర్నిరీక్ష్యప్రభాజ,వప్రతాసోగ్రగతు లెట్టివారియందుఁ

గంటిమే వింటిమే తొంటికలలనైన, నిదిమహాద్భుత మీవీరుఁ డెవ్వఁడొక్కొ?130

ఉ. ఇక్కడ నక్కడం గన కొకించుకఁ గొంచ కనర్గళత్వరన్

దిక్కులు వ్రయ్యఁ దోక వడిఁ ద్రిప్పఁచుఁ బోవఁగ మేనిగాడ్పుచే

చక్కట! నుగ్గులయ్యె జలదాళి విమానము లింక వీనిచే

నెక్కడి పద్మజాండ మని యేగిరి చిక్కమొగంబులై సురల్.

131

మ. చిచలద్వాలముతోఁ దరంగితవలీవిస్పష్టఫాలంబుతో

రుచిమద్ధుర్తకణాన్వితాననముతో రోదోంతరోద్యేదకా

ర్యచణావార్యరవంబుతోఁ బవనతార్జ్యాశ్చర్యకృత్సత్వర

ప్రచురాహంకృతితో నతండు రవిబింబప్రాంతముం జేరఁగన్.

132

క. తెఱగంటియేటితరఁగలఁ, దరలనిరాయంచఱెక్క దరియ దొరఁగఁ దా

మరతేనెచలువతావుల, నెరసి విసరె గాడు పెంతనెనరొ నిసువుపై.

133

చ. తనవెనువెంటఁ గ్రంజలువతావులఁ జల్లుఁచుఁ దండ్రి తోడు రా

వెనుకను ముందుఁ గన్గొనక వేడిమిగా యనఁబోక లక్షయో

జనము లతిక్రమించి చని చయ్యన నయ్యనమండలంబుఁ దూ

ఱినఁ గని యెప్పు డయ్యెడఁ జరించుదివాకరపారిపార్శ్వకుల్.

134

కా. మాంపాహీతివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్.

గంపింపన్ జపమాలకల్ విడిచి సాక్షాత్తాలరుద్రక్రీయా

సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసింపం బూని యిమ్రేటికిన్

సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్.

135

ఉ. నిస్తులదేహదీప్తులను నేత్రము లంధము లయ్యెఁ గాల మే

ఘస్తనితాధికార్భటులఁ గర్ణములుం జెవు దొందె శత్రుసం

త్రస్తమనస్కులన్ మము ననన్యశరణ్యులఁ జూచి ఈయెడన్

స్వస్తి యొనర్పవే యనెడువారికి వారిజమిత్రుఁ డిట్లనున్.

136

ఉ. ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరవీర్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ

త్యాతతబాహుశౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే

- నీకటి నన్నుఁగన్దొని ఫలేచ్చ గ్రహింపఁగ వచ్చె నిందునన్
భీతిలనేల ? యంచు వినిపింపఁగ నజ్జగజెట్టి యట్టిచోన్. 137
- క. పం దుండఁ జేరి కన్నుల, పండుగుగా నేడుమాడ బడసితి ననియు
ద్దండతఁ గవిసిన రచి వే, తొండొకమఱి వేడి చూపకుండె నెనరునన్. 138
- క. అంత నతఁ దరుణకమలము, దంతకేళువు తివియునట్లు దారునఁ గేలం
గొంద చెమలించి నలిసి, రంశం గబళించి పట్టి పట్టి యగుచున్. 139
- క. ఇట్లు నటుమాచి ముఖమున, నట్టె యొకటనుంచివేడి యైనను వెడలం
బట్టికొని కేలగొట్టియు, దిట్టియు వెనఁబోయి మఱియుఁ చెమలించునెడన్. 140
- శా. ఆస్వర్భాసుఁడు నాఁడు పర్వదినమా టాభీలనిర్హతసి
ర్లు స్వానోచ్చలితాజ్ఞలాంశుఁడయి హంకారంబు భూరంబుగా
భాస్వంతున్ విప్యతాస్యయుక్తిఁ గబళింపం బూని దుర్వారగ
ర్వస్వాతంత్ర్యనిరూఢి మీఱి పఱితేరంజూచి సామీరియున్ 141
- శా. కల్పంతాగ్రహసర్గభర్తకరజాగ్రద్వ్యగ్రీఢకార్పటి
కల్పనల్పభయంకరారవమునం గర్జించి ధైర్యచ్యుతిం
గల్పింపం దిగు లొంది కుంది యట చక్కం జూడ శంకించి సం
కల్పక్షోభముఁ జెంది రాహు వుటుకంగాసాగె వేగంబునన్. 142
- క. వెఱపింపఁ బోయి వెఱచిన, తెఱగున నెఱి దఱిఁగి తిరిగి తిరిగి కనుచు సి
జ్వేర నివ్విధ మింద్రున కిక, సరఁగున నెఱిఁగింతు ననుచుఁ జని స్వర్గపురిన్. 143
- సీ. జంభాదిజై తేయజయకథల్ వొగడువిద్యాధరస్తుతివిన్కి నడరుసొంపు
తుంబురునారదాదులవీణలఁదొరంగుగానామృతంబునఁ గాంచుసొక్కు
బీరుదు లొందినవేల్పువిరిబోఁడిరతనాలవింతకోపులచూడ్కి వెలయుమెప్పు
నలికకీలితహస్తలై కొల్చుతెఱగంటిదునెదార్లఁ గడకంటఁ గనెడుపెంపుఁ
- తే. దగసుధర్తాసభాస్థలాంతరనితాంత, పృథులచింతామణీభద్ర పీఠియందు
నిండుకొలువుండు దేవతామండలేశ్వరునిఁ గనుంగొని రాహు విట్లని వచించె. 144
- ఉ. మేటిగుణంబు నీయెడనె మించె మఱే మనవచ్చు నిచ్చలుం
బాటలగంధు లింపెనఁగుపాటల నాటలఁ జేటమాటలం
బాటిలుసీటులం చెలివి మాటినజాణకు సీకు నున్నజం
జాటము లేల యన్న విని శక్తుఁ డదే మన రాహు విట్లనున్. 145
- ఉ. ఈలుపుమాలి తేల్పెద సురేశ్వర! పర్వము గాన నేడుషః
కాలమునన్ రవిం బోదువఁగాఁ జన సంతకు మున్న వచ్చినా

- పాలికి దాయయై రవిని బట్టినవాఁ డొకవింతరాహు వే
నేల యొకఁ? రవీందుల గ్రహింపఁగ వేటొకరాహు వున్నెడఁ. 146
- క. ఈక్షింప నుఱిమి తఱిమిన, భక్షణకుం గాక మరలి బ్రతికిలిని సహ
ప్రాక్ష! జనుల్ రాక్షసికిని, బ్రోక్షసి యనుమాట సత్యముగ నేడొపవెఁ. 147
- క. సత్యవతి నీవు నను మును, ప్రత్యబ్ధము భాను శీతభానుగ్రసన
స్థిత్యాభ్యుజ్జేసి యొండొక, యత్యున్నతుఁ బన్ననాయ మానే యనినఁ. 148
- క. మిట్టవడి మఱువుఁ డేమి?, యిట్టితెరంగెఱుంగ మెన్నఁ డిపు డొకఁ డినునిం
బట్టెనె? నను నెట్టెనె విధి, కట్టడ దప్పించు టెంత కైవస మయ్యెఁ? 149
- శా. ఓహో! యీల విచార మీ వెఱుంగవే యున్నతవృత్తాదిదై
త్యాహంకృత్యవహృత్యుదగ్ర మగునాహస్తాసి? రమ్మంచు నా
రాహుం బల్కి సితేభ మెక్కి కయి వజ్రం బించ సాధ్యాగ్రణి
సాహోనాదము మించ వేగము రహించఁ జిష్టుఁ డేలేరఁగఁ. 150
- ఉ. నిర్జరరాట్నహయమున నెక్కొను పెక్కువ నిర్జితాంబుభృ
ద్గతితర్జనార్భటి సదాగతిసూతి నెదిర్చినంత న
య్యూర్జితశౌర్యుఁ డాగ్రహమహోగ్రత నాగ్రహవక్త్ర మెఱ్ఱ నై
గర్జిల మంచిపం డని యెగాదిగఁ జూచి గ్రహించువేడుకఁ. 151
- క. విప్రతాననుఁడై కహకహ, రవమఖిలదిగంతముల నొరయ నుగ్రనృసిం
హువిధమున మరుద్దారుడ, జవగతి పై నుఱుక నిలువఁజాలక భీతిఁ. 152
- క. స్వర్భానుఁడుదిగ్భ్రమఁ గొని, స్వర్భువనాధీశుఁ జేరి చంపఁగడగె నీ
యర్భకుఁడిదె ననుఁ గైకొని, నిర్భీకునిఁ జేయవే యనిన సురపతియుఁ. 153
- క. ఇంతభయంపడ నేల? విధుంతుద నాచేతికత్తిఁ దుత్తుమురుగఁ గా
వింతుఁ నీకు ముదంబు గ,డింతుం గను మనుచుదంఱి డీకొల్పుటయుఁ. 154
- క. అభ్రంకషఘోరకణా, దభ్రరవభ్రమితవలయధరణీధర మై
యభ్రముపతి సంభృతమద, విభ్రమగతిఁగాలు మీఱివెనఁదై నడిచెఁ. 155
- క. ఈపండు ధవళదీప్తుల, దీపించుట దీనిఁ దినఁగ దీపించుక్షుధం
దీపించు నంచుఁ దా నిలఁ, బ్రాపించి క్రసించ నెంచి పాయనివాంఛఁ. 156
- తే. బాహుబలభూతి శ్రీగంధవాహసూతి, ప్రళయఝంఝాసమీరంబుఁభూతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగమును శారదాభ్రీతి, భీతిఁ దెరలిన జంభాభియాతి కనలి. 157
- క. శతకోటికల్పితాశని, శతకోటికఠోరధాటి జళిపించి మరు
త్సుతు వైప హనువు పగిలిన,నతఁ డుదయాద్రిపయి వివశుఁ డైనటు లున్నఁ.

క. అంత సమీరుడు చింతా, త్రాంతస్వాంతాజ్ఞుడై జగజ్జనబాహ్య
భ్యంతరసంచారము లేకెంతయుఁ గ్రోధించియున్నయెడ నిచ్చోటన్. 159

— అంజనాదేవి యాంజనేయుని గానక చింతిల్లుట. —

క. మే లెంతయుఁ దా నై తగు, బాలెంతయు మరలివచ్చి పానుపుమీఁదన్
బాలునిఁ గానక ధృతి చెడి, నేలం బడి కొంతవడికి నెట్టూ ర్పడరన్. 160
మానిని.

హకులభూషణ! హా గళితేషణ! హా కలభాషణ! హాశామరా!

యీకడ నిన్నిడి యీవనికిం జన నెక్కడఁ బోయితి వింతటిలో

నాఁకటిపెల్లన నారట మందఁగ నక్కట! వన్యమృగావళి ని

న్నేకడకుం గొనిపోయెనొ యే మని యేమని దూఱుదు నింక విధిన్. 161

క. తల్లి యింక ఫలము లీడునని, యుల్లంబున నెంత నమ్మియుండితివో నే
జెల్ల కుమారక! రారా, యెల్లరుచుల్ గలుగుఫలము లిచ్చెడ నీకున్. 162

క. ఆటలకు డాఁగినావొ మహాటవి నొంటి విడిచనుట కలిగి తొలఁగితో
పాటించి యిపుడు నాతో, మాటాడవ దేమిరా కుమారక! చెపుమా. 163

తే. నేను నోచిననోములు నేనొనర్చి, నట్టితపమును నేఁడు నీపుట్టినందు
వలన ఫలియించెననియుత్సవంబు చెంది, యుంటి నింతటిలోఁజైవమోర్వవయ్యె. 164

ప. అని బహుప్రకారంబులఁ బలవించుపికాలాపినిం గని త్రికాలజ్ఞానఖని యగుకేసరి
యిట్లనియె. 155

— కేసరి యంజన నూఱడించుట. —

తే. జాలిఁబడ నేల బాల! నీ బాలకుండు, బాలభానుని ఫలమని పట్టుకొనిన
రాహువెఱిఁగింపనిండ్రుఁడాగ్రహముమించ, హనువు భేదింపనుటయూర్చినవశుఁడయ్యె.

క. ఆపనికి దేవవిభువై, గోపముఁ బ్రాపించి గాడ్పు కొడుకునకు శుభం
బాపాదింపఁగ సుభగ, వ్యాపారము మానియున్నవాఁడు లతాంగీ! 167

తే. సకలమహిమలు నీదుపట్టికిని జేకు, అంగలా వంగలార్వఁ గురంగనయన!

వలదనిన భేదమోదభావంబు లైక్యమొంద నవ్వేళ కొకయింత యూఱడిల్లె. 168

ప. అంత. 169

— దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట. —

కా. సర్వప్రాణులప్రాణముల్ పవనుఁ డాచాభిదింప నిస్త్రాణులై

గీర్వాణుల్ వెఱ స్రుక్కి బ్రహ్మఁ గని భక్తి మ్రొక్కి బాహ్యంతరా

ఖర్వక్రౌర్యము గాంచెనేమొ తగవింకన్ గాడ్పు నీవింకఁ ద
ద్వర్వారార్తి హరింపవేయన సురస్తోమంబుతో ధాతయున్.

170

తే. గట్టుపగదాయ తనపట్టిబిట్టుగొట్ట, నిట్టిచలమూనెఁ బవమానుఁడింక నతని
గట్టిగా నేను వేఁడినఁగాక కాఁక మానఁడని బ్రహ్మ తద్వంద్యమానుఁడగుచు. 171

ఉ. రిక్కలకెక్కు చ్చొక్కుతెఱి జెక్కలపక్కిహుమాయి నెక్కి పెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్కవేల్పు లిం
పెక్క భజింప గాడ్పుకడకేఁగి కడానిమెఱుంగుబోఁడిరాపా
క్కిటిపాప మందనపుబొజ్జయగారు వచించెనేర్పునన్.

172

క. సకలజగత్పాఞ్చిఁడవై, సకలజగజ్జనవిహారసంధాతపు నై
సకలాత్మలఁ గలనీకును, సకలాత్మక ! యింతకినుక సనునే యనినన్.

173

మ. పరితాపంబుదొఱంగి తెమ్మెరయు జంభద్వేషిదంభోఽదు
ర్భరధారాహతిమూర్ఘపాల్పడినలేబట్టిన్ మరుల్ పుట్టఁ దాఁ
గరయుగ్తంబునఁబట్టిచెచ్చెర వచః కాంతామనఃకాంతృశ్రి
చరణాంభోజయుగంబుపైనిడి నమస్కారంబు గావించినన్.

174

ఉ. స్వస్తియొనర్చి వాయుజునిచక్కి గనుంగొని యీతఁ డార్థ్యవ
ర్యస్తవనీయశౌర్యుఁడని యాతనిమేను సరస్వతీలతాం
గీస్తనపద్మకోరకమృగీమదపత్రవిచిత్ర లేఖన
ప్రస్తుతహస్తపద్మమునఁస్పర్శ యొనర్చినయంతలోపలన్.

175

తే. పూర్ణిమాచంద్రకరసుధాస్ఫూర్తి వాడి, పడినసస్యంబు క్రమ్మర నడరుకరణి
నాంజనేయుండు దేహదాహంబుమాని, చెంతఁజెరలాడఁజూచి రాజీవభవుఁడు. 176

మ. ఫలకాంక్షాహృతబాలసూర్య ! గిరిశుంభచైర్య రావోయి యం
చెలమిన్ దగ్గఱఁజేరి యెత్తికొని మో మీక్షించి ముద్దాడఁగా
బలుసంతోషముగాంచి గాడ్పుమరలన్ భాషావధూభర్తయం
ఘ్రీలకున్ మ్రొక్కి తదాజ్ఞ నెప్పటితెఱంగుంగాంచె లోకంబులన్.

177

ఉ. ఈగతి గాడ్పులోకముల నెప్పటిలాగున నిర్నిరోధలీ
లాగతి సంచరింపఁ గమలప్రభవుండు మరుద్ధితార్థియై
శ్రీగిరిజాఢినాథ సురశేఖర వాయుసుహృత్ప్రేతరా
ట్నాగరరాజముఖ్యదివిజప్రభులం దిలకించి యిట్లనున్.

178

అబ్రహ్మదు లాంజనేయునికి నలభ్యము లైనవరములెల్ల నిచ్చుట. 179

శా. ఓదిక్పాలకులార! ఈపవనజం గూహింప లోకత్రయా
మోదప్రోవ్యముఁజూట నిత్తము వరంబుల్ మీఁపటన్ సౌఖ్యమా
పాదింపంగలఁ దాభ్యుత్పాత్తులను సంభావింపఁగా శంభుఁడే
ప్రాదుర్భావముఁజెంచె నిట్లనిన గీర్వాణుల్ ప్రమోదించుచున్. 179

సీ. తమకింప వేదశాస్త్రములు వచ్చునటంచుఁ దనతోడిలేజంబుఁ ధరణి యిచ్చె
నిజపాశములచేత నీట నిర్భయుఁడుగా వరుణుండు కరుణతో వరములిచ్చెఁ
గాలవందము మృత్యుగతి రుజుల్ సతతంబుఁ బొరయనివర మర్కపుత్రుఁ డిచ్చెఁ
దనచేతఁ దనయాయుషములచే విక్రాంతిఁ బూననిమహిమ మీశానుఁ డిచ్చె
తే. నని జయం నీచ్చి తనగదాహతికి వెఱసి, మనికి ధనవతి వయచేసె మును స్వనిర్తి
తంబుతాశస్త్రములభీతి దక్క నొసఁగి, కనకకుండలములు విశ్వకర్తయిచ్చె. 180

మ. తనదంభోః హనుస్థలిం బెరసియున్ దారింప లేకుండుటన్
హనుమంతుం దనుపేర మీరు నని జంభారాతివజ్రాయుధం
బున నిర్భీకుఁడుగా వరం బొసఁగె సంభోజాసనుండుం బరం
తనదీర్ఘాయువు మానిశాపతరచౌద్ధత్యంబు నిచ్చెంచయన్. 181

క. ఆనలాదినిర్జ్వరేంద్రులు హనుమంతున కిచ్చి రంభ నంచితవరముల్
వనజాసకుండుగ్రమ్మఱ ననిలు నిరీక్షించి యప్పు దరుదుగఁ బల్కెన్. 182

ఆ. ఆనభు! నీకుమారుఁ దమలక్ష్మిర్విహారుఁ, దళతుఁ డేకవీరుఁ డన్తి ధీరుఁ
దళులగుదువారుఁ దార్తతత్త్వవిచారుఁ, దాంతరారిదూరుఁ దనఁగమిలు 183

సీ. ఆణిమాదు లప్రతిహతము లైతనుఁ గొల్వ నొకరికుత్పాదింప నోపు నితఁడు
కమలబాండము నిర్దగ్ధమనోవేగంబుకలమి నెంచినమాత్రం గాంచు నితఁడు
సతతవైరాగ్యోపరతుల నిష్కాముఁడై కామరూపముఁ బూనఁగలుగు నీతఁ
దనివార్యకౌర్యదైత్యదయాదిసద్గుణస్తోమంబులకు జన్మభూమి యితఁడు

తే. కడువిచిత్రక్రియల్ నేయంగలఁ డితండు
మహిమ నభుటనభుటనాసమర్థుఁ డితఁడు
రామకార్యార్థమై పూని రాక్షసాళి
నెల్ల హరియించి పతికిమే లిచ్చు నితఁడు. 184

ఎన్ని యని నన్ను తెంచెద, నన్నా! నీచిన్నవానియద్భుతలీలల్
కన్నులఁ జూచెద వీవే, యన్నియు నని ననియె విధి నిజాలయమునకున్. 185

సీ. ప్రతిలేని తనప్రతాపము చెల్పుటకు నింతపని చేసెఁగాబోలు ననెడువారు
కాదులే తనకాంతిగతిఁదోచిన నసూయ నరుదెంచి కబళించె ననెడువారు
దనత్రిమూర్త్యాత్మకత్వమహత్త్వ మతిశయం బగుట నిక్కముచేసె ననెడువారు
నన్యగోళాధీశుఁ డగు టెఱుంగనిరీతిఁ దనుమాగ్ధ్య మొనరించె ననెడువారు

తే. కాక బాలుర కీజోక లోకములను

గలదె? యనువారు నై నిర్జరులు గణించి

గొనుచుఁ దమలోకముల కేఁగఁ గొడుకుఁ గొనుచు

నంజనను జేరఁ జనుదెంచె ననిలుఁ డపుడు.

186

—అవాయుదేవుననుగ్రహముచేఁ దనవద్దకు వచ్చి చేరినకొడుకు నంజన లాలించుట. —

తే. వచ్చి యచ్చిన్నిపాపని నిచ్చి నిచ్చ, లిచ్చ మచ్చిక హెచ్చి వియచ్చరేంద్రు
లిచ్చినవరంబు లెఱిగించి మచ్చెకంటి, నెచ్చరిక చేసి పవమానుఁ డేఁగుటయును.

శా. నన్నుం బాసి ఫలాశ డాసి యరుణున్ భక్షింపఁగా నిచ్చఁ జే
కొన్నన్ నిన్ను బలారి వజ్రహతిజేఁ గుందించినన్ వ్రాలి నీ
వన్నా! యేమని నన్ దలంచితివా యం చబ్బాక్షి ప్రేమంబునన్
గన్నీటం గడిగెన్ ధరాగతపరాగక్రాంతపుత్రాస్యమున్.

188

ఉ. ఎక్కడి కెక్కడయ్య దివసేంద్రమయాఖము లాడనుండి యీ
దిక్కునఁ బాటినంతటనె దేహము దాహము నొందుచుండఁగా
స్రుక్కక చక్కఁగా నెదిరి సూర్యుని చేకొని మ్రొంగె సీతఁ డ
మ్మక్క! మహాత్ముఁ డంచుఁ గొనియాడి రతిధ్వనులం దపోధనుల్.

189

క. మిహిరపరిగ్రహము తమో, గ్రహఘోరాగ్రహము దివిజగణశేఖరుని
గ్రహము శివాదిసురాను, గ్రహముఁ దలఁచి కేసరియు సుఖస్థితి నొందెన్.

190

—అ హనుమంతునిశైశవక్రీడాదికము. —

సీ. అమితాగమారూఢినాయాయిశాఖల ననుకూలసంచార మాచరించుఁ
బటుశాస్త్రగరిమచొప్పడి నఖరప్రాధి యమరకృత్యాచ్చాదనము లడంచు
సవనవర్తనలీల సరి మీఱికుశలతావర్ధనోదారభావము వహించుఁ
గనినయజ్ఞానసంగతి ధర్మవేదిఁ బాయని నేతియుక్తి మాయను హరించుఁ

తే. గానఁబడుఁగానఁబడ కొక్కకడఁ జరించు, నతులగతులను గురులీల లతిశయించుఁ

... .. బ్రబలమతి మీఱి వానరబ్రహ్మచారి. 191

- క. శిష్టగతి దక్కి మర్కట, చేష్టలు గానింప నేల? శిశువీలలచే
ముష్టింపచులఁ గలఁచని, కృష్ణు బని తల్లిసంక్తు లెఱిఁగించుటయున్. 192
- క. అలపలుకులు మదజలములఁ, బొలుపగు నేరుంగుకు నూలిప్రోఁగులయట్లుం
బలె నయి క్రమ్మఱ మునుచటి, నలెఁ ద్రిమ్మర మునులు భరితపరితాపమునన్. 193
- చ. భువనము లెల్లఁ బ్రోచుటకుఁ బుట్టినయీధునుఁ డిట్టికట్టు లై
శవమునఁ జెంద నేల? యని స్రష్టవరంబున విప్రశాపముల్
పవులమి లోపలం దెలిసి వందడిఁ జెందఁగఁ దాళలేక భా
ర్తవకులు లై నకొంద అనఘప్రతు లిట్లుని రార్యసమ్మతిన్. 194
- ఉ. ఇంతటికౌర్యశాలి కొకయించుక యద్దము లేకయున్న నే
నింతలు నేయఁజూచుచో భుమి జలరాశికి వేల గల్లఁగా
నింతియ కాక ముంచుటరుదే జగ్గి మట్లగుటకొ నిజంబు నే
సంతటివాడ నం చెఱుంగ కెప్పుడు నుండెడు సేతందం చనన్. 195
- క. అందులకు చెందమున భయ, మందినగతిఁ బవనజాఁడు బలాహంకృతి మి
ద్ధిం దలఁపక సాత్వికగతిఁ, పొందినచో నదియు నొక్కభూషణ మయ్యెన్. 196
- తే. అఖిలలోకోపకారార్థమై మహాత్ము, లెంత తగ్గినఁ దగ్గుగా చెంచిమాడ
దేవకార్యార్థ మై పొట్టిదిట్ట యైన, హరికి నగుఁబాటు వచ్చెనే? యందువలన. 197
- క. సాదులనంబునఁ రనరెటు, గాదిలిసుతుఁ జూచి ముచ్చుఁ గైకొనినమనః
భేదంబు వాసి ప్రియకా, న్యవరణాచరణశత నంజన పల్కెన్. 198

❧ హనుమంతుఁడు పల్లయాశ్లాఘ చే సుగ్రీవునొద్దఁ జేరుట. ❧

- సీ. వినవయ్య సుత! పూర్వమున బ్రహ్మ నిఁసృష్టిచాతుర్య మంతయు సంగ్రహించి
కల్పించినయహల్య గౌతమునకు ధర్మపత్నిగా నిచ్చె నప్పడఁదియందు
బలభేదిగూర్మలు గలుగఁదేసిరి వాలిసుగ్రీవు లనువారి కూరవరుల
వారిసీమృదు మాసివలన నేఁ గల్గితిఁ గాన వారలు నీకు మేనమామ
ఆ. లమ్మహాత్ముపుత్రినై కుంజరుఁడు వేడు, కొనిన జనకుఁ దొనఁగఁ దనుజ నయితి
నాఁడ దాదరించి మీతండ్రి వేడినఁ, బెక్కు వలర నన్నుఁ బెండ్లికేసె. 199
- శా. ఆర్తత్రాణపరాయణుండ పగుసీ వస్త్రతపోవైభవ
స్ఫూర్తుల్ మించ జనించుటల్ విన ముదంబుం జెందినా పుష్కల
తీర్తిశ్రీనిధి వాసవాత్మజుఁడు సుగ్రీవుండుఁ గిష్కింధవకొ
గర్తల్ నీకును మాతలుల్ గనుక సఖ్యం బొందు టర్హం బగున్. 200

- క. వారలలో సుగ్రీవుని, చేరువ హితమంత్రి వై వసిపుము దమలోఁ
దా రెడసిన సుగ్రీవుని, గూరిచి యింద్రజునిఁ గూల్పకుము మామ సుమీ. 201
- క. అనయము వినయము పెనఁగొన, సనయస్థితి నెనయు మనిన 'జనని హసా'దం
చని మ్రొక్కి భక్తితో నిట్లను హనుమప్పృష్టాచారి యంజనతోడన్. 202
- కా. తల్లీ! నత్యదయాదిభర్తములు నిత్యబ్రహ్మచర్యత్వమున్
ముల్లోకంబు తెలుంగ నా కొనఁగినన్ మున్ ధాతకే భక్తి సం
స్థిల్లన్ మ్రొక్కి భజింపఁగాఁ దగినమూర్తిం గాన నెవ్వఁడో నా
యుల్లంబుం దను వేలుకొఁగలవిధుం డూహించి తెల్పంగదే. 203
- ఉ. నావుడు ధాత సీయొడలినవ్యవిభూషణరాజిఁ గాంచువాఁ
డే వివరింప సీకు గతి యిష్టఫలప్రదుఁ డీశుఁడున్ జగ
జ్జీవనుఁ దైనవిష్ణుఁ డసి చెప్పిన వింటి యథార్థ మైనచో
మీవచనంబునుం గలుగ మేలగు నన్న లతాంగి యిట్లనున్. 204
- ఉ. ఓయి సమీరపుత్ర! కమలోద్భవుఁ డాడినమాట తప్పనే?
సీయొడలం బెడం గగుమణీమయభూషణరాశి దేని దై
తేయవియచ్చరప్రతతివృష్టికి గోచర మాటఁ గన్నవాఁ
డే యధికారి సీకు నిజమేఁగుము నా ముద ముద మ్రొక్కుచున్. 205
- ఉ. ఆపనజాక్షియాజ్ఞ తనయాదలఁ దొల్చి యతండు వాలిను
గ్రీవులచెంత కేఁగి నతికిం దగువారలు గాన మ్రొక్కి సం
భావన నేయ సిర్వరును భాసుతనూజునిమంత్రి యై సుఖం
బావహిలంగ నుండె; ఘరు లంబయనుజ్ఞ క్రమింపరేకదా! 206
- క. ఈరీతి మాతులప్రియ, కారణుఁ డై వేదశాస్త్రకలితాభ్యసన
ప్రారంభసంభృతేచ్ఛా, పారంపరి సున్న నొకప్రభాతమువేళన్. 207
- మ. సరసీజార్తి క్రమించె మిం చెనసె దిక్చక్రంబు చక్రంబు హృ
త్పరితాపంబు దొఱంగె రం గెడలె నత్తారాభి తారాభిజా
లరవం బింపు గడించె డిం చెఁగి కష్టరంబు హరిరంబుత
గ్గు రహిం జల్వ రిమించె మించె నరుణాలోకంబు లోకంబులన్. 208
- మ. వరపద్మాభ్యుదయప్రసన్నుఁ డగుభాస్వస్తూర్తి మంచేహదు
స్తరగర్వంబు లడంచుశూరుఁడు తమస్సంభేదనుం డాప్రభా
కరుఁ డార్యస్తుతుఁ డై జగద్ధితమతిన్ గన్పించు చక్రేశ్వరుం
డరుదేరం గని గంధవాహనుతుఁ డుద్యద్బంధురానందుఁ డై. 209

హనుమంతకుడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట. ౧౧

- కా. ప్రత్యాహచితకృత్య మంతయు సమాప్తం బైనఁ దద్ధిరుఁ డా
దిత్యుంగూర్చి మరుద్గరుత్తదుదితో ద్వేలత్వరాహంక్రియా
ద్ధత్యం బొప్ప వియద్ధతిక్ జని రషిక్ దర్శించి “తుభ్యం నమ
స్సత్యజ్ఞానకళాత్మనే” యని నమస్కారము గావించినన్. 210
- క. శంక యొకింతయు నిజరుచి, మంకం ననకున్న మెచ్చి “వాయుజ! భవత
స్సంకల్పసిద్ధి ర” స్తని, మంకహితుఁ డతని కపుడు బహుమతి ననియెన్. 211
- క. ఓయంజనామనోవా, క్కాయయుతానేకజన్మఘటితపణపు
శ్శాయుతపరిణామోదయ!, యియెడ కి వరుగుదెంచు భేమని యడుగన్. 212
- కా. ఆసప్తాశ్వన కాశః డిట్లనియె నయ్యా! వేదశాస్త్రాగమా
భ్యాసం దెప్పుడు వేడ నప్పుడె యొనర్పం బూనినా రాట నే
మీసాన్నిధ్యముఁ జెందినాఁడ దయకల్పిం బ్రోవరే యన్న నెం
తే సంతుష్టమనస్కుఁ డై రవి తదంతేవాసితో నిట్లనున్. 213
- మ. వటుమూర్ధన్య జగద్ధితార్థమతి నై స్వర్ణాద్రిచుట్టున్ సము
త్కటవేగంబునఁ ద్రిమరన్ పలనె శాస్త్రగ్రంథముల్ మార్గలం
బటసంపర్కమునం బరింపఁ గతినప్రాయంబు లై తోఁచు నె
ప్పటిలీలన్ భ్రమ మొంద కిట్లు చరియింపన్ జాలుదే నావుడున్. 214
- ఉ. పాపని పల్కె నోభువనపాపన! నావడి నేనె పేర్కొనం
బోవుట నెంచగర్వి యని బుద్ధిఁ దలంపకు పూర్వపశ్చిమ
గ్రావయుగంబునం బదయుగం బిడి వెంబడిఁ జెంది యుందునో
దేవరకంటె ముందు నగతెంతునొ యానతి యియ్యవే యనన్. 215
- ఉ. ఏడుగుఁజాలజోడు పచియించె నొహా మహిమాధ్య! సేను సే
రేడుగుంబులందుఁ గలదేని యవిలంఘ్యము రెండుకొండలం
గూడఁ బదంబు లుంచి కనుఁగొన్న వియచ్చరు లిచ్చ మెచ్చఁగా
పేడుకయుం బ్రతిష్ఠ యొదవింపుము నా కని పల్కరించినన్. 216
- మ. జలజాతాప్తనకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి మున్
బరి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణః జూపంబూనువిష్ణుండునుం
బలెఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుఁ డై కపీంద్రుఁ డలచెన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్. 217

మ. హనుమద్దేవునిదివ్యవిగ్రహము బ్రహ్మాండంబునన్నిండినం
తనె తద్వాప్తిఁ బటీలనం బగిలి కానన్ వచ్చుభద్రంబొతో
యని తత్కర్పరమధ్యరేఖ గని భాషాధీశుఁ డుద్రాభ్రతుఁ డై
మొనయుం జేయఁగ నేఁగుడంచి తిరిగెన్ మున్నున్న తీరెచ్చుచున్. 218

సీ. సంధ్యాభ్రతారకాసముపయాభ్యుదయంబువలె నురంబున హారములు వెలుంగఁ
బూర్వాస్తశిఖరాగ్రముల మించుసూర్యచంద్రులపండిఁ గుండలద్యుతి చెలంగఁ
గమలగర్భాండోర్ధ్వకర్పరచ్ఛత్రకాండములీల వాల మున్నతి వహింప
ముప్పేటముంజితో మొనయుమేఖలరేఖ ధరియించి పలయభూధరమువెలయ

తే. జవనిరూఢి విరాట్పాదాధి నవఘృణించు
కపి విరాడ్వృత్తి సర్వదిక్కలితుఁ డైన
మునులు దివిజులు “హరయే! నమో నమోస్తు
తే”యని నుతింపనతఁ డుగ్రతేజుఁ డగుచు. 219

స్తగధ. తనకాలోద్వేగలీలాతరణవిభవమున్ దర్శనీయంబు గావిం
చెనొ నా వాణీశసంయోజితసకలజనశ్రేణికర్తాశ్రయాయు
ర్హనసార్థార్కప్రయాణోద్యమపంచితఘ్నార్వాస్తశైలంబులందున్
హనుమంతుం డుంచె భక్తాయతహృదయసరోజాస్పదంబుల్ పదంబుల్. 220

వ. తత్సమయంబున. 221

కా. భానుం డద్భుతచిత్తుఁ డై పలికె నోప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేర్చిన్వచ్చినా వింతెకా
కేనా నీ కుపదేష్ట నిన్ను మును నే నేమంటివో బుద్ధిలో
నానేరంబు తమింపు మన్న వినతుం డై వాయుజుం డిట్లనున్. 222

ఉ. ఇట్టుల నానతియ్యఁ దగవే జగదీశ్వర! వేదరాశికిం
బట్టగుపెన్నిధానమవు పట్టి నుతింపఁగ నేల? నన్నుఁ జే
పట్టి త్రయీప్రపంచముఁ గృపన్ విపరింపు మటంచు దిట్ట యై
యట్టై నిజాకృతిం బొలిచె నారవిలేరికి సమ్ముఖంబుగన్. 223

క. పదరక యొకగడియకుఁ దొ, మ్మిదిలక్షలయోజనములమీఁదన్ మఱిడె
బృదివేలు దిరుగురవిక, ట్టెదుర నతనికంటె పడిఁ గసీంద్రుఁ డరుగుచున్. 224

సీ. పాడిపదక్రమప్రాధినేర్చియుం దొల్తఁ బాడిపదక్రమప్రాధి నేర్చు
బ్రాభాకరోస్తుభిభావస్థుఁ డయ్యును బ్రాభాకరోస్తుభిభావ మొంట
నియతిఁ బ్రత్యాహరసిపుణుఁ డయ్యును శబ్దనియతిఁ బ్రత్యాహరసిపుణుఁ డయ్యె

స్త్రీపురాణార్థసంగతు లెఱింగియు బహుస్త్రీపురాణార్థసంగతు లెఱింగె
తే. నిరతసంగీతరతగ, ధృతరత గనియె, నిరతసంగీతరతగ, ధృతరత గనియె
విమలవిద్యాధికుం డయ్యె విద్య లెల్ల, జదివె సామిరి లోకైకసంగ్రహాచ్ఛ. 225

ఉ. చండకరోక్తశాస్త్రవిలసచ్ఛ్రవణక్షమ భావిపద్మగ
ర్భాంధవిభూతమాంగచలనాస్వితకర్ణసువర్ణవర్ణమ
తుండలకాంతిచక్రకలు కొల్లలుగా దిశ లెల్ల సింధ బ్ర
హ్మండకరండ మంతయును హుటకర్పి వహించె నెంతయున్. 226

తే. ఇద్విధంబున రవిచెంత సంత నంత, ముందుగా నేగుచుఁ దధాభీముఖ్యమునను
సర్వశాస్త్రము లెఱింగి ప్రాంజలి లలాట, సీమఁ గదియించి వానరశ్రేష్ఠుఁ డనియె.

కా. “విద్యోతత్కరుణారసేన భవతో విజ్ఞాతమర్తాః కళా
స్పద్యోఽవేహి న దాతు మీశ మితి మాం స్వామిన్! గురోర్దక్షిణాం
హృద్యాం స్వీకురు పాదపద్మనిలం ప్రేక్షా కృతాం తే” యటం
చాద్యోరత్నము నంత వీడ్కొని జగత్ప్రాణాత్మజుఁ డింపునన్. 228

ఉ. గ్రంథము లెఱింగి బుధగణ్యుఁడు మాతులదర్శనేచ్ఛుఁ గి
షిగ్రంథకు వచ్చి యచ్చటివిశేషము లన్నియు నింద్రపద్మసీ
బంధుజనన్నిధిం దెలిపి భాస్కరసూక్తి జగత్ప్రయోకపా
ణింధమమూర్తియైనతను నెయ్యమొనర్పఁగఁ నుండె నయ్యెడన్. 229

క. శ్వననస్త్రియసూతి రవి, గ్రసనవ్యసనాభ్యుఁ డౌట ఘనతరవిద్యా
భ్యసనార్థి యగుట నొకపరి, రసనాగ్రముఁ జేర్చె నిహపరంబులు గలుగన్. 230

క. అని రాముఁడు వినిపించిన, విని జనకక యవల నెట్టివిధమున మెలఁగెన్
హనుమ వివరింపఁ గదవే, యని యడిగిన నుడువఁ దొడఁగె నని తెలుపుటయున్.

❧ ఆ క్వా సాంతము. ❧

ఉ. బద్ధనదీన! దీనజనపక్షవిలోకన! లోకనార్థితా
త్తోద్ధవసంగ! సంగరభరోజ్జితదేవన! దేవనవ్యకా
ర్యోద్ధృతిభూమ! భూమహికయోనిజపావన! పావనత్వసం
సిద్ధవిచార! చారణరుచిశ్రితసీరజ! సీరజస్పృహ! 232

క. దశనాదాభ్యసనాదృతి! దశనానామ్నాయకేళి! ధరసీరలస
ద్దశనాతిశుభద్యుతి! మరు, దశనాధిపశేముషీ! రమాతతవిహృతి! 233

భుజంగప్రయాతము.—

బుధాంతస్సమాధిప్రపూర్ణైక కేళీ!, విధానంబిదాకాశవిఖ్యాత హేళీ!

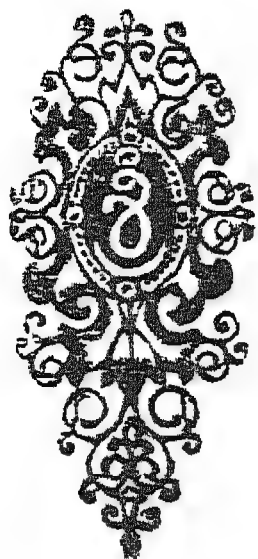
విధూత్తంసహృత్పద్మవిభ్రాజితాళీ!, యధిష్ఠానచైతన్యహరిత్వశాలీ!

234

శ్లో. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయూరసలసత్కూటాక్షవీతౌమహాత్వసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యష్ట
నార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతంబైన
సమీరకుమారవిజయంబును మహాప్రబంధంబునందు అంజనాపూర్వజన్మప్రత్యంతం
బును, కుంజరతపశ్చరణంబును, అంజనాప్రాప్తియు, తన్వివాహంబును, అంజనా
వ్రతచర్యయు, వాయుమాహాత్మ్యంబును, ఋతుపర్వనంబును, అంజనేయూపతారం
బును, సూర్యగ్రహణంబును, దేవతావరప్రాప్తియు, కిష్కింధాగమనంబును,
సూర్యునివలన వేదశాస్త్రంబు లభ్యసించుచుండునన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

కాంతోజ్జ్వలకస్తూ
రీకాశ్చీరాదిసరసరేఖాదృతభృం
గాకారస్సరదలకథ
రాకన్యాశాలభలక! రఘుకులతిలకా!

1

తే. అవధరింపుము భూతవయాగరిష్ఠుఁ
వగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజాతుఁ
డవలికథ యేమి వివరింపుఁ డనిన స్వామి
తెలిసినక్రమంబు విను మని తెలుపఁదొడఁగె.

2

❧ రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము. ❧

ఉ. వాలి ప్రతాపకేళిఁ గడు వాలి కరాళితనాన నానలా
మాలి విరాళి హేళిసుకుమారుని మోహపుటాలి నైంద్రసి
లాలి మదాలివేణి జవరాలి గ్రహింప నశక్తుపోరికం
దాళె మరుత్సుతుం డతని దండన సేయక తల్లియాజ్ఞ చేక.

3

సీ. అగ్రజాగ్రహసమగ్రావమానపయోధి మరుదాత్మభవదైర్యతరిఁ దరించి
కాంతావియోగసంక్రాంతచింతావహ్ని హరివటూక్తిసుధాలహరి హరించి
ఘనరాజ్యరాహిత్యగతదుఃఖతిమిరంబు తరణిశిష్యునిమిత్రతను గలంచి
నిజపరాజయమనోంబుజరుజాగజరాజిఁ గేసరిశిశుసంగకేళి నొడిచి

తే. తనఁడె గాక హనుమత్ప్రధానుఁ డఖిల, కార్యధౌరేయుడై మీఱఁగా రవిజుఁడు
లేనిచోఁ జానమాని బల్కాన నాని, ప్రాణమూని మనోగ్ధాని బ్రతుకఁగలఁడె? 4

శా. కార్యాకార్యవిధిం బ్రధానుఁ డయి శోకధ్వంసనాయుక్తి నా
చార్యుండై బహుచింతితార్థఘటనాసంపత్తిచే దేవుఁడై
చైర్యోత్పాదన శక్తి దాత యయి నిత్యంబున్ మరుత్సూతి త
త్సూర్యప్రొద్భవుఁ డ్రోచె; తనజనసంతోషప్రదుల్ గా బుధుల్.

5

- తే. తనకు గురుడైనద్వాదశాత్మకుమారుఁ, డనుచు మైత్రిని బహుమైత్రినలరఁజేసె
నాంజనేయుండు ధర్మాత్తు లైనవారి, కాత్మగురుబంధురక్ష నాయంబ కాదె! 6
- ఉ. ఉగ్రమతంగశాపకనినోక్తుల వారికి ఋశ్యమూకశై
లాగ్రముఁ జేరరామిఁ గుహనాకృతిధారుల నుగ్రభానుభూ
నిగ్రహబుద్ధిఁ బంపఁ దన నెమ్మది సర్వమెఱింగి వీరలో
కాగ్రణి వాయుసూతి తెగటార్చె ననేకుల దుర్వివేకులన్. 7
- ఉ. ప్రాజ్ఞుఁడు తత్త్వం డుత్తముఁడు పావనమూర్తి మరుత్సుకండు స
ర్వజ్ఞుఁడు గానిచోఁ దపసివాలకముల్ విలునమ్ములున్నవం
చక్షత నమ్మకున్నపవనాత్మజు నమ్మఁగఁ బల్కి మమ్ము మా
ప్రజ్ఞ లెఱింగి సత్యమృదుభాషల సంధి ఘటించ నేర్చునే. 8
- సీ. విద్యజ్ఞనంబులో విద్యచ్ఛిరోమణి కవులలో నుత్తమకవివరుండు
గాయక శ్రేణిలో గాయకశ్రేష్ఠుండు బలియురలో మహాబలసమగ్రుఁ
డలతపోనిధులలో నతులతపశ్శాలి బహుయోగిపటలిలోఁ బరమయోగి
ధీమద్గణంబులో ధీమత్కులస్వామి గుణులలో లోకైకగుణధూరీణుఁ
- తే. డఖిలవైరాగ్యపరులలో నతివిరక్తుఁ, డధికవీరులలోన వీరాధిపీరుఁ
డప్రమేయుఁడజేయుఁడీయాంజనేయుఁ, డితనినుతియింపఁగలఁడె? భోగింద్రుఁడైన. 9
- సీ. ఘనవిరక్తుం డైన గానవిద్యారాశి విజితేంద్రియుండైన వీరవరుండు
పటుశాంతుఁడగురిపుప్రళయకాలహరుండు విద్యాధికుండైన వినయపరుండు
నతమనస్థాయి యైన మరున్త నోపేగి బహుకార్యవిదుఁడైన బ్రహ్మచారి
సౌఖ్యనిధియైన శాఖామృగస్వామి యతిబలైశ్వర్యాశ్శ్యుఁడగు నిగర్వి
- తే. యఖిలలోకజ్ఞుఁ డాత్మశక్త్యజ్ఞుఁ డమిత, కామరూపధరుం డైనఁ గామదూరుఁ
డనఁగ మీఱుననంతకల్యాణగుణవి, హారగుణసంగతులు త్రిలోకాద్భుతములు. 10
- క. లోకంబుల గలవేలుపు, లేకైకగుణప్రసక్తి సెంతయు ఘనతత్
చేకొనిరెంట తత్సకలగు,ణాకరుఁ డనిలజుండు కీర్తులందుట యరుదే? 11
- తే. సకలదైవప్రభావముల్ సద్గుణములు, పరమసుజ్ఞానవై రాగ్యభక్తికరుణ
లతులకాంతిప్రతాపంబు లైక్య మొంది, పవననందనరూపమై పరిణమించె. 12
- సీ. సత్కర్మగతిజూపె సద్బ్రహ్మచారియై పూర్వాశ్రమాచారభూతిఁ జెంది
భక్తి గన్పించె మద్భక్తాగ్రగణ్యుడై స్వాతంత్ర్యలీలావశత్వ మొంది
జ్ఞానంబుఁ బ్రకటించె జ్ఞానప్రభాసియై ప్రార్థమాత్రానుభవత కొదవి
విరతిభావముఁ దెల్పె విరతినంపన్నుడై జన్మప్రభృతి నన్యసంగ ముడిగి

- తే. స్వామిభృత్యనయోద్యోగసౌమ్యవినయ, ధర్మదాక్షిణ్యకార్యసంధానచైర్య
కౌర్యచాతుర్యముల నాత్మసరణిఁ దెలిపె, నఖిలలోకోపకారి యత్నాసురారి. 13
- క. కాంతారహితుని నిజకుల, కాంతారహితుని నితాంతకాంతన్నేహఁ
భ్యంతరులఁ జేసె శ్రీహను, మంతునిఁ జింతింప శక్యమా యని పలుకన్. 14
- క. భామిని శ్రీరఘునాథ, స్వామినిఁ దిలకించి మైత్రిసమ్మతి మిమ్మున్
సామిరి మైత్రిసలుపుట, యామిఁదటికధలుఁ చెలుపుఁడని వేడుటయున్. 15
- శా. జంభారాతి శుభప్రదానకలనా సంభూతసంభావనా
హంభావక్రమణాత్రివిక్రమపదాబ్జాంగుష్ఠవేగావధూ
తాంభోజాశభవాండభాండ బహిరుభ్యస్తీరరాశిస్తవ
ద్దంభీరాంబు శుశం ఘృకార్భులు లెసంగన్ రాఘవుం డిట్లనున్. 16
- క. చెవులకుఁ జవులగు హరుమ, క్కవిచంద్రునిపుణ్యకథలు కడువేడుకతో
సవిశేషములుగ నీ కింక, వివరించెద నెఱింగినంత విను మవి యెల్లన్. 17
- చ. రమణిరొ! ఛార్వచంద్రకళ రాహువు మ్రింగినచో జగంబునం
దమము సమగ్రమానటులు దైత్యుఁడు నిన్ గొనిపోవ నామనం
బమితవియోగబంధురమహంధతమిస్త్రనిమగ్న మైనచో
నిమిషము నొక్కచో నిలువనిల్కడ గానక కానలోపలన్. 18
- సీ. నిండుపున్నమరేలఁ బండువెన్నెలవేడికార్చిచ్చువెచ్చలఁ గ్రాఁగి క్రాఁగి
చిలుకతేజీరాతుచెఱుకుసింగిణివింటినారి. మ్రోతలఁ దాల్చి తాటితాటి
యలరుపుప్పొడికుమ్ము కెలనఁ జల్లుచుఁ గ్రమ్ముచలువతేమైరదొమ్మి సొలసి సొలసి
చెవులకు ములుకుతా చిగురుమేపరిపుల్లు జిల్లుపాటలసూటి చెదరి చెదరి
- తే. నెగడునిట్టూర్పునెగలచే వొగిలి నొగిలి, యిరవు దొరయనివిరహాబ్ధి నీఁది యీఁది
వైదప దరి గన్నగతిఁ గనిసింపఁ బంప, దరిగని వసించి యున్నఁ దత్సమయమునను.
- సీ. రాకేందుకరనిభ బ్రహ్మసూత్రంబుతో మెలిగొన్నమాక్తికావళులవాఁడు
పసిఁడికెంజిగిపట్టుపంచెపై సరిగంచు మొనయుముప్పేటకొమ్ముంజివాఁడు
నవరత్నఖచితకుండలశుభప్రభలతోఁ దళుకెక్కుచెక్కుటద్దములవాఁడు
చాలార్కశోణాస్యలీలతో సరిపోల్పఁదగు కేలిమేలికెందమ్మివాఁడు
- తే. పసిమిగోచియు ముంగేల మిసిమికంక, ఇంబు ధరియించి నిజదేహనవ్యకాంతి
బయలు బంగారు గావించు బ్రహ్మచారి, యొకఁడు మాచెంత! కరుడెంచుచున్నఁ జూచి.
- ఉ. సోదరు నంటి యంటి సుగుణోత్తమ! కంటివె యల్ల కొండపైఁ
భాదము లూఁది డిగ్గి మదబంధురసింధురలీల నొయ్యనే

యీ దెస సుప్రసన్నశుభదృష్టిని జూచుచు వచ్చుచున్నవాఁ
డాదరణీయుఁ డీవటుకులాగ్రణిఁ జూడఁగ వేడు కయ్యెడున్.

21

ఉ. బంగరుపట్టుగోఁచి మనుపచ్చనిముంబియు నొంటిజం దెమున్
ముంగయికంకణంబు జిగి మోహనహారము కుండలప్రభా
భంగకపోలముల్ తరుణభానుసమానముఖాంబుజంబు మీ
జంగ వటుక్రియన్ శివుఁడు రాఁడుగదా మనచింత దీర్పఁగన్.

22

తే. శివుఁడె కావలెఁ గాకున్నఁ జిన్నిచటుక, పాపనివితాన మనలోనితాప మార్ప
మను మని యకృత్యము సహింప మనవి దెల్ప, వచ్చువాణీశ్వరుండుగావలయునితఁడు.

ఉ. ఉక్తివధూసతీశ్వరుల నొక్కఁడు గా కితఁ డున్న సీశుభ
వ్యక్తియు నీవిరక్తి విభవాద్యనురక్తియు నీమహత్కళా
వ్యక్తముఖాబ్జయుక్తి కలదా? యితనిం గని మాటలాడఁగాఁ
బ్రాకనన్తపుణ్యపరిపాకవశంబునఁ గాక కల్లునే?

24

ఉ. మచ్చిక కెక్కునిక్కపికుమారునిచారుశరీరకాంతిచే
నిచ్చటిచెట్టు లన్నియును హేమపువన్నియఁ బెన్నుమీతెనే
నెచ్చటఁ గాన నిట్టిఘను నీతనిఁ జూచినయంత నిచ్చలో
హెచ్చె ముదంబు విచ్చె వెత లేమి విశేషము గల్గ నున్నదో!

25

వ. అని పల్కుసమయంబున.

26

ఉ. ఇంగిత మాత్తలో నెఱిగి యే ననువాక్యము లాలకించి మ
మ్ముం గదియంగ వచ్చి కయిమోడ్పు లలాటమునం పమర్చి సా
ష్టాంగ మొనర్చి మచ్చరిత మంతయు లక్ష్యణుచే నెఱింగి మా
యంగద వాయ రంగదమృతాక్షరసంగ మెసంగ ని ట్లనున్.

27

క. రావించెద సుగ్రీవునిఁ, గావించెద మీకు బంటుగా ననిశంబున్
సేవించెద మీపదములె, భావించెద మిమ్ము స్వామిభావమున నృపా.

28

ఉ. కేసరి కంజనారమణికిం బవమానవరప్రసన్నతం
జేసి జనించినాఁడ నృపశేఖర! నన్ హనుమంతుఁ డండ్రు ప
ద్మాసనుఁడేరి నాకు గతి యాపతిఁ డెల్పు మటన్న నిష్ఠైయిన్
భాసిలుభూషలం గనినభవ్యుఁడె పొమ్మనియెన్ ధ్రువంబుగన్.

29

ఉ. ఆచతురాస్యుఁ డాడినటు లాత్మవిభూషణపాళి నాకు దృ
గోచరమయ్యె హా! మతిలఘుస్థితిఁ బల్కితి సర్వలోకలా

కాచరితక్రియల్ తెలియునంతటిమీ కొక్కరైతి ముంజీయురి
గోచియుఁ గంకణంబు గనుఁగొంట విచిత్ర మె లోకనాయకా!

30

ఉ. వృష్టిసమష్టిభావములయందు నిరంతరసాక్షి జై నదా
సృష్టివిపర్యసప్రళయశీతలమాయ స్వీభద్రాక్రియం
శేష్ట లోనర్పః గర్భోదేహించిన్త యమూర్తిపి నీవు నేడు నా
వృష్టికే గోచరించుట లవృష్టము గాన! విశిష్టవైభవా!

31

సీ. హృదయాంధకారంబు లెడలె మీముభిచంద్రు దర్శించుమాత్ర సీతాకళత్ర!
బహుపాతకశ్రేణి వాసె నీనామంబు వాకునఁ బలుక నిట్వోక్షుతిలక!
పరమపావన మయ్యె భవసంక్రమ్యుగళంబు కెలనమే నొలయ సాకేతనిలయ!
కామితార్థము లెల్ల ఘటియిల్లె మిముఁ గూర్చి కమనీయగతి డాయఁ గౌసలేయ!

తే. మొగిచె భవపంకజారము మోడ్చుఁగేలు,మీ కొసంగినయంత లోకైకకాంత!

నెగడ నిత్యోత్సవశ్రీలు నిన్నుఁ గొల్చి, చంద వాయనిప్రేమఁ గోదండరామ! 32

ఆ. అనుచు మమ్ముఁగొనుచు ననుచు మనంబున,మనుచు మనుచు వేడుకొనుచు నున్న
యతనిభక్తియుక్తి కత్యుచరక్తికి, నాత్మ కందరింప ననుజుఁ జూచి. 33

ఉ. ఈకవికుంజరుండు వచియించినమాటలు వింటివే? నవ

వ్యాకరణార్థదీపకము లంచితకబ్బనిగుంభనక్రియా
స్తోకము లస్యధా శ్రుతవిశుద్ధపదాస్పదము ల్తనశ్శ్రీవ
శ్లోకహరంబు లెట్టిగుణసుందరు నెందులనైనఁ గంటిమే?

34

సీ. అమృతంబురుచి మోవి యర్థగంభీరసంపద నాభిసరసి కోమలత మేను
తిన్నచనంబుపొందిక మందగమనంబు చాతుర్యములు విలాసక్రమంబు
నుతिसంగతిత్ర పాగతి నవోధానూధి యరుచై నయపకబ్బ మసదుఁగౌను
కనిపించుతేలు చక్కనిముద్దులేనప్పు కనదనర్గళితశృంగారఘరము

తే. రక్తపదపల్లవచ్ఛాయ రమ్యరీతి, సరసభావంబు నవలీలజవ్వనంబు
గాఁ జెలంగుహనూమన్త'భిప్రసక్త,వాణి వలపింపదే యెంతవారి నైన? 35

చ. అని కొనియాడుచున్న సమయంబున వాయుజుఁ డేగి భానుజుం
గని ఘనశోకవార్ధి కడగాననిసేకుఁ గపింద్ర! రాఘవుం
డనుదరిదాపు గల్గె నిక నాపదలన్నియుఁ దీతె వేగ ర
మ్మని యిట వచ్చి మీభటున కర్కి-కి దర్శన మియ్యరే యనన్.

36

క. ప్రేమలు నరవానరులకు, నేమించి సఖిత్వ మొనఁగునేర్పున నారా!
యీమహి నఘటనఘటనా,సామర్థ్యము నీకె కలదు సామిరి హరీ!

37

శా. ఈనిర్వాణపరోపకారవిభవం బీనిత్యసత్యప్రతం

నీనైపుణ్య మనన్యదృష్ట మని నే నెంచంగ లజ్జించుచున్
దా నెంతే దగుభక్తి దోడుకొని చెంతన్ ఋశ్యమూకాప్రపై
భానుప్రదృశ్యం గానిపించె నితఁ డాపద్భేది సామాన్యఁడే?

38

శా. బంధున్నేహధురీణఁ డైనరవిజుం బాటించి వాల్మీకి నురా

బంధుశ్రేష్ఠమదాపహారబలసంపచ్చులఁ దూరించి కి
ష్కింధాపట్టణపట్టబంధురునిఁగాఁ జేయింప నేఁ గంటిఁ ది
త్సంధానోచితవాగ్విధాననిధియకా సామీరి చేకూరుటన్.

39

చ. వినునుషేణముఖ్యకపివీరుల నిన్ వెదకన్ దినేంద్రునం

దనుఁ డొకకొండఱం బనిచి వక్షిణభూమికి నంగదాదులన్
బనువంగ వారిలోఁ గలసి పావనియున్ జరుగూడి పోవఁగా
ననిలక! యిందు ర మ్మని స్రేయంబున దగ్గఱఁ బిల్చి పల్కితిన్.

40

ఉ. నావిధ మంతయున్ జనకనందనతో వివరించి తొల్తఁ ది

క్షవన ముద్ధరించి మఱి సీతశుభస్థితి నాకుఁ దెల్పి మ
జ్జీవవిధాయి వై మరులఁ జేయుము తండ్రి! వివాహకార్యశ్రీ
లావిధి సేదయన్ రఘుకులంబు పునర్జననంబుఁ జెందఁగన్.

41

ఉ. అని మణిముద్రికామణి స్రయత్వ మెసంగ నొసంగ భక్తిఁ గై

కొని శిరసావహించి కనుఁగోనల నుంచి ప్రసాదమయ్య! నేఁ
జని త్రిజగంబులన్ వెదకి జానకిఁ గల్గొని కాని యూరకే
నీనుఁ బొడఁగానరా నిదియె సిక్కము స్వామి! యటంచు మ్రొక్కుచున్.

42

చ. బహుమతి మమ్ము వీడుకొని భానుజలత్ప్తణనంబృమానుఁడై.

సహచరవానరప్రవరసంఘముతోఁ జని పర్వతంబులన్
గహనములన్ మహానదుల గ్రామములన్ ఘనపట్టణంబులన్
బహునగరంబులన్ నెమకి భామిని నిన్ గనలేకపోవఁగన్.

43

స్థగర. రాజించెన్ వ్యాళరాజు ప్రజరుచిరఘటారంగరంగన్నజిత్రి

శోణాభాయుక్తరంగశ్రుతకరకలనాసూచితానేకనాక
స్త్రైణస్తోకస్తనాగ్రస్థలఘుసృణఘృణీసంగగాంగప్రవాహ
శ్రేణీసంశ్లేషలీలాంచితతతగరిమన్ సింధురా జంతఁ జెంతన్.

44

క. ఆకడలిసేటి దాటంగ, లే కడలి కపేంద్రులలపు లెక్కించుకొనన్

జో కడలి జాంబవంతుం, డాకడ లివఁ జూపకున్నయనిలజుఁ బల్కెన్.

45

సీ. ఘనసత్వసత్వరక్రమసిరూఢిః జెలంగి కవిన క్తజీవనఖ్యాతిః బొంగి
 యవనిభృద్వరకుమారాశ్రయత్వముః గాంచి లలితప్రవాళలీలలు ధరించి
 బహువాహినీగతిప్రాభవస్థితి మించి పరమగంభీరసంపద వహించి
 బాడబస్సురూ రూపమునందు వెలయించి పుణ్యజనప్రాప్తీపాలుపు తెంచి
 తే. యనిలతనయ! సముద్రుండ వైనకు
 దుస్తరుండ నంచునో మ్రోయఁదొణఁగినాఁడు
 ప్రతిఘటించునముద్రుండు భంగమొంద
 నిస్తరించి భవతీర్తి విస్తరింపు.

46

మ. ఆన నుప్పొంగి మరుత్సృతుండు కపులారా? దుస్తరంచైన తో
 యసిధిం దాఁటెద లంక మీటెదఁ దృణప్రాయంబుగా జానకిం
 గని వే వచ్చెదఁ గానకున్న జలధుల్ గాలింతు భూలోక మె
 ల్లను దూలింతు నుడుప్రకాండ మిల వ్రాలన్ పంతు నాకాశమున్.

47

జ. అని పరికి.

48

శా. బాహుస్ఫూలన మాచరించి నిజరూపం బుద్ధతిం బెంచి కా
 హాహీశానవిశాలవాలలత మస్తాగ్రంబు హత్తించి తే
 జోహంకారత మించి వార్ధిపయిఁ జూపానించి రార్జ్యానిలో
 త్సాహస్రీల రమించి రాము మదిలో ధ్యానించి హృష్టాత్ముఁడై.

49

లయగ్రాహి.—

అక్కడిసమీపగిరి యెక్కి శిఖరాగ్రధరఁ
 ద్రొక్కి తదుదగ్రశిలచక్కి కరముల్ రెం
 డక్కరణి నూఁదికొని చక్కఁగ సురారిపురి
 దిక్కు స్థిరదృష్టిఁ గని మిక్కుటపువేడ్కన్
 దిక్కి మనభీతి యిఁకఁ జీక్కి దశకంధరుండు
 స్రుక్కి దనుజాన్వయము నిక్కమని వేల్పుల్
 దిక్కులఁ బ్రసూనముల స్రక్కులొలయింప వడి
 నెక్కొనఁగఁ బావని చివుక్కునను దాఁటెన్

మ. లవణద్వీపవతీశ్వరోత్తరణవేళాలోలవాలోల్లల
 త్వవనప్రాధతి భూపరాగము జగత్ప్రాణాత్మజుం గూడి పో
 వ విలోకింపఁగ నొప్పెఁ గూఁతుఁ గనఁగా వాంఛించి భూదేవి వా
 యువుపుత్రుం డట పోవ వెంటఁ జన నుద్యోగించెనో! నాదివిన్.

51

మ. హృతబాలార్కుఁడు మెట్టస్రంగి యెగయన్ హీనస్థితిం జేలి ప
ర్వతముల్ దూలముకన్నఁ జుల్కఁదనమున్ బ్రాపించి భగ్నంబు లై
క్షీతిపై వ్రాలె ధృతిం ధరించి నెలవుం గేడించి బైనొందుని
ర్గతు లెందుం బడిపోవ కాత్తగతధైర్యం బూనఁగా నేర్తురే?

52

ఉ. మాయవనీఁజఁ జూడఁ జనుమారుతికిన్ ఫలకోటిఁ దృప్తిగాఁ
జేయుద మీప్రయాణమున జేరువనే చని యంచు వెంబడిన్
బోయి దశాస్యునిం దలఁచి పోవ భయంపడి జాఁజెనో యనన్
వాయుజుమైవెనన్ బెకఁచి వాముగతిన్ జని కూలె సాలముల్.

53

మ. హనుమత్స్వరుచిసింహగర్జనలచే నచ్చోటికొండల్ ప్రతి
ధ్వను లిచ్చెన్ సురలార! మీకు భయముల్ వర్దింక నిశ్శంక భూ
తనయం జూడ దశాస్యుగర్వ మడఁపన్ ధానేఁగుచున్నాఁడు పా
వని యం చున్నతిఁ జాటుచున్నవా! యనన్ వాగప్రమేయోద్ధతిన్.

54

ఉ. ఆలవణాబ్ధిసీరు పవనాత్మజుమైవడిఁ బాయ సప్తపా
తాళములుం గనంబడియెఁ దద్దశకంతుఁడు నాగబాలికా
జాలముతో స్వరత్నములు సర్వము గొంట రవచ్ఛలంబునన్
బోలఁగఁ దెల్పి లోఁ గలుగుపోడిమి వారిధి చూపెనో యనన్.

55

మ. అఖిలాశ్చర్యకరప్రభావుఁ డతఁ డత్యాసక్తి లంకాపురో
స్తుఖుఁడై పోవ జగద్ధితార్థ మితఁ డెంతో దూర మిట్లేఁగెడున్
సుఖరూపంబు వహింపఁ జేయఁచగునంచున్ వార్ధి మైనాకుఁ డన్
శిఖరిం బంచిన నాతఁ డడ్డముగ రాఁ జింతించి చిత్తంబునన్.

56

కా. అక్షీణోద్ధతి రామకార్యఘటనాహంకారి నై పోవఁగా
రక్షోమాయఁ బ్రయాణవిఘ్నమునకై రాఁబోలు దీనిన్ ధృతిన్
శిక్షింపం దగు నంచుఁ గాంచనగిర్మీ మించుమైమించుతో
నాక్షేపించి మరుక్కుమారుఁడు శిఖర్యధ్యక్షు దాఁకెన్ వెనన్.

57

ఉ. మించులమించుచైటవడు మేటిగుణాలవజీరుచేతి నూ
ఱంచులక త్తిపె ట్టెఱుఁగనట్టి మహాగిరిపట్టి యంతకున్
మించిన గాడ్పుచూలి బలుమే నొరయన్ ధృతి దూలి యంతటా
నించుక దేటి క్రమ్ముఁగపీండ్రునిఁ జూచి మరుష్యుఁడై యనున్.

58

మ. కసిలోకేశ్వర! సర్వలోకహితసత్కార్యార్థివై పోవునీ
కపకారం బొనరింప రా నుదధి నీయాత్రాశ్రమం బార్ప న

- స్నిగు దంపెన్ బహుకంఠములములచేః వృష్టంత వై మార్గసం
గవత్క్రాంతి దొఱంగి పొమ్మనుచుః బల్కన్ వాయుజుం డిట్లనున్. 59
- క. ఆకడ గని వచ్చెదనే, నాకుం దగ నేల! విడియ నడిసంద్రములో
నాకుం దగవే యచి మై, నాకుం దగ నిల్పి పవననందనుః డవలన్. 60
- మ. స్వరధీశుల్ స్వపరాక్రమక్రమపరీక్షాబుద్ధిమైః బంప నం
బరపీఠిం దనకంఠె క్లిష్ట మగురూపం బూనఁగాః బూనఁగా
సురసాగర్భము పూర్వరూపమున నచ్చోః బొచ్చి పేష్టచ్చితే
సరిపుత్తుండుచరంబు నెల్లకియె నంచబ్బాలభానుప్రభన్. 61
- క. ఆగ్రహమున గ్రహగ్రహ, నిగ్రహ మొనరించి తోయసిధి దాఁటి నువ
లగ్రహగ్రహ్యగ్ర ము, పగ్రహవాహాధి నెక్కి యశిలజుః డలరెన్. 62
- కా. ప్రత్యూహప్రచయం బడంచి ప్రకృతిప్రాఫత్వ మొడించి నం
సృత్యంభోధిః దరించి గట్టు గని వాసిం జెందుయోగీంద్రునా
న్నత్యం బొంది తదంతికంబున ధరానాకంబా! నా మీఱునా
నిత్యద్వేషిపురంబుడంబు హనుమద్దేవుండు వీక్షింపంగన్. 63

❧ సూర్యాస్తమయవర్ణనము. ❧

- చ. రిపుపరిధేదనంబు నడరించి ప్రతాపము మించుగా ననం
తపఁమునందుఁ ద్రిమృతి పదంపడి రక్తి బయల్పడంగ మో
హపునఁదిః కేరకాంతునిక్రియన్ నునుఁగెంపు నడంపుఁగెంపుతో
నవరదిశాంగనం గదిసె నర్కుండు తీవ్రత మాని యయ్యెదన్. 64
- మ. చరమత్వాధరగైరికప్రభల నాచ్ఛాదించి వైయచ్చరాం
బురుఁజక్షీమణిహైమకంకణస్పృణిస్సూర్తిన్ విడంబించి సా
గరరాట్టుంగతరంగదిద్రుమలతాకాంతిం బ్రదీపించె న
జ్వరతార్కద్యుతి శోణమృత్కలన నాశాకుద్యభాగంబులన్. 65
- చ. ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము
ప్పదిగడియల్ ప్రయాసపడుపద్ధతి నొక్కక్షణంబులోపలం
బదములు నిల్పినట్టిహనుమంతుండు చూడఁగ నెట్లు నిల్వఁబో
యెద ననుసిగ్గుచేబలె దినేంద్రుండు పశ్చిమవార్ధిఁ గుంకినన్. 66
- చ. తడవుగ నెంతయెని వడి దవ్వుఁ జరించుటఁజేసి మిత్రుఁ డ
బృహలిక దీర్ఘఁ జేరుటను బశ్చిమదిక్పతినిల్పువేడుకన్

- విడిచి ఘటించి చుట్టు నొదవించినచొక్కపుటింద్ర గోపపుం
దెడలుసరాతిరీతిఁ గనిపించెను దద్దిశ సాంధ్యరాగముల్. 67
- సీ. సంచరద్యామినీచరవీరఘోరాంగముల మషిచ్ఛాయతో ముచ్చటాడి
సంకేతపదసమాశ్రయ పాంసులాసీలచేల కాంతులతోడఁ జెలిమి చేసి
వికసిలేందీవరప్రకరచంచద్దళప్రత్యగ్రుచులపై బారు దీఱి
గిరిగుహనిర్దచ్చదురుమ త్తకరిఘటాచటులదేహాశ్రీల సంస్పృశింపి
- తే. నయనయుగళసముస్తీలనంబువలనఁ, బ్రాణిశలి కప్రయోజనభావముగను
నూచి మొనకైన భేదింపఁ జో టొసంగిని, గానతిమిరంబు నిక్కుడుంగముల నిండె.
- తే. అభ్రఫలకంబు సకలశబ్దావిదేవ, తాళహం బవుటన్ సమయాఖ్యచిహ్న
దర్శనావేళఁ జలికింప నమరుచంద, సంపుణ్ణదురువలన నుడువ్ సొంపు మీఱె. 69
- చ. ఆలవిధిపేరియొజ్జలు వియత్ఫలకంబునఁ గాలబాలుకే
లలవడఁ జేయఁబూని వలయంబుగఁ జుట్టిన వానిలోపలం
బలుమఱు దిద్దఁగా మొదటిబా గఱి యంతయు నిండికొన్నను
న్నలొ యివి నాఁగఁ దారలు గనంబడియెన్ బలుబంతు లేర్పడన్. 70
- చ. తనరుచి దిక్కుడుంగములఁ దార్కొనుదీకటిఁ ద్రోయఁబోక చం
కనదురురత్నకుండలయుగప్రభ లంబర మొందసేక య
ప్పెనుతిమిరంబుపెం పడర భీషణవేషము డాచి కొంచెమై
హనుమ యవిద్యవాక నసదైనములుండెడునాత్మ నాఁ జగెన్. 71
- చ. నెలవునఁ బెన్నిధి దొరయం, పలఁచినజనుఁ డితరజనులదంపడి జడియన్
పలసినగతి నినుఁ గనుఁగొన, నలపురిసంబడి యడంగ ననిలజుఁ డెంచెన్. 72
- క. తఱి యెంచి పొంచి లంకా, పురియంతయుఁ గాంచి నిన్నుఁ బొడఁ గని పిదపన్
మెఱసినయనిలజుబల మీ, వెఱిఁగినదే యనుచు రాముఁ డింతికిఁ దెలిపెన్. 73

— ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము. —

- క. అనిన నరుంధతి పెనిమిటిఁ, గని గౌతమసూతి పరమకరుణాకరపా
వని లంక వెదకి జానకిఁ, గనిచేసినబలిమిఁ చెలువఁగాఁ దగు నన్నన్. 74
- తే. ఆవసిష్ఠుండు పలికె న ట్టాంజనేయుఁ, డసురపురి డాసి యసమసాహసవిలాస
భాసమానస్వభావుడై ప్రతిభటాళి, కలకలము వాయునందాఁకఁ గాచి యున్న.
- సీ. కోలాహలధ్వనుల్ కొంచెమై యటమీఁదఁ గోటవాకిటివారిగుఱుక లెచ్చెఁ
గటువార్త లెడలి యంతట దైత్యకాంతల కలుచరితలు వింత వెల్లవరించె

సరసోక్త లుడిగి విక్రాంతిమై నట కూడు కొలయుదంపతులయూర్పులు నెలంగె
 సకలేంద్రియోన్వృత్తి సడలి పిమ్మటఁ జౌరజనులరూపుల వివశత్వ మొంచె
 తే. నట్టిసమయాన గజసమయాన నరయఁ, దత్తఱంబున నుత్తరద్వారమునను
 జొచ్చి చనుచోట నెడ సొచ్చి వచ్చులంక, బింకమడఁగించి సామీరి పెంపుమీఱి.
 క. సాలముల సాలసాలర, సాలముల నిరుద్ధసురభిచరబాలనిశా
 పాలికలకేళికాగృహ, పాళికల లతాంగి వెదకి పావని యవలన్.

77

చ. పరుల కదృశ్యుడై యసురభర్తవిజానగృహంబు చూచి త
 త్పరిసరభూమి రమ్యమణిభర్త వినిర్మితవర్తహర్త్యము
 దొరసి రదూర్ధ్వము వరసి తోయమహాననఁ గాన లేక వా
 నరపతి కొంఠ చింతిలి మనంబున నిట్లని యెంచె వెండియున్.

78

క. వీలిక దొడ్డవాడ వని యెల్లకపుల్ విన సన్నుతించినన్
 చాలికతోడక పెంచుకొని వచ్చితి నిక్కము చూచి వచ్చెదన్
 బాలిక నంచు నాప్రతిన భంగము గా సతిఁ గాన నన్నిష్ట
 జ్వాలికపంటివార్త యింక స్వామికి నే మని విన్నదింపుదున్.

79

. క్రిందుమీఁదై యొడ్డగిలఁ జుల్కఁగాఁ గేలఁ గబలింతునొ! యజాండకర్పరముల
 ఫణి ఘోడి ముదికచ్చపమువీపుఁ బ్రాపింప నడఁగఁద్రొక్కుదునొ! హేమాచలంబుఁ
 బూలపోరిక చాలలీల జల్లున నేల రాలఁజేయుదునొ! తారావ్రజంబుఁ
 దొండముల్ దునిఁగి వేదండముల్ గీఁపెట్ట నొక్కచో వైతునో! దిక్కు తెల్ల.

తీ. నింతచేసిన బ్రహ్మరుద్రేంద్రవహ్ని
 ముఖ్యదివిజాధినాయకుల్ ముదిత యున్న
 నెలవు చూపెద రని యెంచి యలుకఁ బెంచి
 హర్త్యభిరాగ్ర మెక్కి యయ్యగ్రభూమి.

80

క. కక్షయపుణ్యశాలి మరుదాత్మజుఁ డయ్యెడఁ గాంచె శింశుపా
 వృక్షము స్వప్రసూనవరిపేష్టితకాంభ్యరుచికృతక్షపా
 వృక్షము ప్రత్యహస్ఫురదుదగ్రలతాగ్రనిరుద్ధభానుచ
 క్రాక్షము నంధకారిస్మజనార్హ దళాకలితాంతరిక్షమున్.

81

క. ఆయవసజ మిట్లు గని యచ్చట సీతఁ గనం దలంచి హ
 ర్షాయతనంబు డిగ్గి మరుదాహతతద్గతకేతుఘంటికల్
 మ్రోయుటలొప్పె సీత యిదె ముందరిసాలముక్రిందఁ జూడు పో
 వోయి కుమార! యంచు నెన రూని సమీరుఁడు తెల్పెనో యనన్,

82

పంచచామరము. అపారదోషప్రతాపశాలి యక్కపీశ్వరుండు శిం
శుపారసారుహోగ్ర మెక్కి సూక్ష్మకాయుండై తది
యపాదభూమి మైమవేదికాంతరస్థలంబునన్
క్షపాచరాంగనాగణంబుఁ గాంచి వారిలోపలన్.

83

ఉ. ధారుణి మైపరాగమువిధంబున లోచనబాష్పవైశిరిన్
నీరము విప్రయోగశిఖినీటునఁ దేలము వేడియూరు పై
మారుతమున్ మనోరథసమగ్రత వ్యోమము గొల్వఁగా గ
త్కారణలీలఁ బెల్పెడునొకానొకమానిని గానిపించినన్.

84

ఉ. ఆమహాసీయధామ “దురితాపహనామ! సమగ్ర భోగసు
త్రామ! ద్విషద్విరామ! రఘురామ! పరామరిసింహ వేమియున్
నామొఱి యేలాతో విన వనాథశరణ్య! నృపాగ్రగణ్య; నా
స్వామి;” యటంచుఁ బేర్కొనఁగ జానకి యానని నిశ్చితాత్ముండై.

85

ఉ. పట్టణం మంతయున్ వెదకి భాగ్యవశంబునఁ జూడఁగంటి నే
నిట్టియెడన్ లతాంగి నని యిచ్చఁ గపీశ్వరుఁ డుబ్బి యంతలా
బిట్టడ లూని కాంత దురపిల్లఁగ “హా! రఘురాముమోహపుం
బట్టపుదేవి కిట్టివెత పాటిలెనే?” యని సాశునేత్తుండై.

86

శా. భర్త న్నమ్మఁగఁ బల్కినట్లు సతి చూపట్టన్ ముదం బెచ్చెఁ గాం
తార్తత్వంబున వెచ్చె నెమ్మది “సుఖస్యానంతరం దుఃఖ” మన్
వార్తార్థంబు మదర్థ మయ్యె మిథిలానాథాత్మజాతార్థమై
స్ఫూర్తిం జెందదొకో తదన్యవచసంబోధంబు శోధింపఁగన్.

87

శా. శార్దూలీగణవేష్ట్యమానహరిణిం జంచత్కరిణ్యావస
మృద్ధాంభోజినిఁబోలె రాక్షసవధూమధ్యంబునం గుందుచున్
దుర్దాంతవృథఁ జెందుచున్నసతి నేత్రోవన్ విచారింతు మ
న్నిర్దోషప్రియభాష లెప్పు డింక విస్కిం జేతు నంచున్నెడన్.

88

శా. దోషాటాన్వయచక్రవర్తి మదనార్తుం డై ధరాపుత్రి దు
ర్భాషామార్గణపక్షిక్కి నొంప నతనిన్ భంజింప నుంకించి త
ద్రోషజ్వాలిక శేముషీజలముచేఁ దూలించి లేఖర్నభ
ద్యేషస్త్రీ త్రిజటాఖ్య చెప్పినకలన్ విభ్రాంతి నిద్రింపఁగన్.

89

క. సమయము గని కారుణ్యరసమయహృదయుఁ డగుట శాఖశాఖలు డిగి భూ
రమణీజాతకు సీతకు, బ్రమదమున నమస్కరించి పావని పల్కెన్

90

ఉ. రామునిబంట మారుతవరంబున నంజనగర్భశుక్తికన్

మామకజన్మమంబ హనుమంతుఁ డనం దగువాఁడ స్వామి మీ

సేమ మెఱింగి రమ్మనియెఁ జిత్తములో నను నమ్మరేని యా

రామునిముద్రికామణిఁ దిరంగుగఁ గన్గొనుఁ డంచు నిచ్చినన్.

91

సీ. అంశుభీయక మంది కెంగేలఁ గొనినంత రమణిమైఁ మలకాంకురంబు లెనసె

రత్నముద్రిక సాదరిమునఁ గన్గొనినంతఁ గలకి కానందా. శ్రుకణము లురిలె

నూర్చి కామణి చెక్కు లొరయించుకొనినంతఁ గాంతదేహం బుత కంపమొందె

నుంగరం బొకయంత యురముఁ జేర్చినయంత నింతి బాహ్యభ్యంతరేచ్ఛ మఱచెఁ

తే. జెలువుఁ డంటినఁ గనుగొన్నఁ చె క్కలమిన, నక్కుఁజేర్చిన నేసుఖం బావహిల్లు

నాసుఖము ముద్రికాయుక్తి నైన వాయు,జనకుఁ బ్రత్యుపకృతిచేయసుదతిమఱచె.

చ. జనకఁ యీగతిన్ విభుసినన్నిధిఁ కెందినభంగి నుంగరం

బున ముదమంది తన్ చెలసి ముందర బ్రాంజలి యైనయంజనా

తనయునిఁగాంచి నీదయఁ గదా! జగదాచరణీయరామభూ

జనవరభద్రముద్రిక ప్రసన్నతఁ జేకుట నాకుఁ బావసే!

92

చ. రమణుఁ డొసంగె నుంగరము రామ! కనుంగొను మన్నమాత్ర మే

ను మఱచి సొక్కి యొక్కటఁ గనుంగొనుచుండితిఁ గాని తత్ప్రేమా

దమునకు నాదికారణ మితం డని ని న్ననసైతి నెచ్చటన్

బ్రమద లెఱుంగ నేర్తురే? కృపాశ రొనర్చినమేలు మారుతీ!

93

శా. లోకుల్ ప్రాణమే ముఖ్యవస్తు వని యాలోకింతు రా ప్రాణమే

నాకు న్నిల్పితి నీకు డీవన వినా నాచేరఁ గా దొండు స

త్యాకల్పంబుగ వృద్ధిఁ బొందు మొక సేవాకల్పపర్యంతమున్

గాకుత్థాన్వయరక్షణ(?)ఘృణాగణ్యప్రభావోదయా!

94

క. నా విని పావరి త్రిభువన,పావనిఁ గని బంటు నేల ప్రయతింపంగా?

బోవలయు మీశిరోమణి, దేవీ! దయసేయుఁ డన క్షితిజ యిట్లనియెన్.

95

శా. ఆకారం బెఱిగించుప్రజ్ఞ జనులం దట్టాట సేప్రజ్ఞ కే

కాకారం బయి యుండ దీయొడలు సత్యంబై నసీరూపమున్

నాకుం జూపక రత్న మే నొసఁగనన్న న్నట్ల కానిమ్మటం

చాకారుణ్యపయోధి దివ్యలనులీలాశాపథారోధి యె.

96

సీ. తెలిచాయబలుసామితలపూవుచెలిగంపుచిటుగజ్జె లడుగుఁదామరల వఱలఁ

బుడమిమోపరి పాఁపపడగగుంపులసొంపు విడిసింపుమైపెంపు వెఱపు నెఱప

వినుమానికముచాలు గొనఁజాలుతనడాలు నలునెస మిసమిసల్ గలయ వెలయఁ
దెఱగంటిదొరవింటినెఱవంటితెఱఁగంటి సరి గెంటినిడుతోఁక చపలఁ బొడల.

తే. మేలిజందెమ్మ కెమ్మోము కేలిమోడ్పుఁ, బసిఁడిముండియుఁ గ్రంబట్టుమిసిమి దేర
హనుమ మున్నీటిమొలనూలియన్నచూలి, కన్నుఁగవ కచ్చెరువు గాఁగఁ గానిపించె.

క. ఇప్పుగిది గాడ్పుఁగొమరుని, గొప్పశరీరంబు చూచి ణోమలి మదిలో
నప్పు డరు దింపు వెఱపును, ముప్పిరిగొనఁ గన్నుదోయిమోడ్పునఁ బలికెన్. 99

మ. విపులాకారుడ వై జగత్త్రయ మావేశించుసర్వాత్తు సిన్
గపిసామాన్యునిఁ గాఁ పలంచితని బక్కం జూదఁగా శక్యమే?
చపలాలోకల మైనమాదృశలహన్ జూలన్ భయం బయ్యెడున్
గృహ సీయెప్పటిసూక్ష్మహాపమునఁ సంప్రీ! నిల్వపే వేదెచెన్. 100

క. ఆపాఘోనిధిఁ గపించిన, కైపున నామనభివార్ధి కడగాంచుటకై
నాపాలిభాగ్యమే నీ, రూపంబు పహించె నో మరుత్ప్రియతనయా! 101

క. అని యనితరహితఫణితిన్, వినుతింపఁగ నేధమానవిధ మడఁచి మునుం
గనిపించినటుల నిలిచిన, యనిలజానకు మణి యొసంగి యవనిజ పలికెన్. 102

క. వసుధేశుఁ బాసి పదినెల, లసువులఁ బట్టితి భరింప నతిభర మింకన్
మనలిన నసురేంద్రుఁడు నా, కసుర(?)నని హనుమ! యచుమా విభుతోన్. 103

సీ. ననుఁ బ్రధానంబుగాఁగొనుటచేఁ దన కీశ్వరత హెచ్చె ననెడు గారవపుమాట
నేను గల్గకయున్నఁ దా నేవిలాసంబుఁ బొరయఁబో ననెడి యప్పరపుమాట
క్షణము నన్ బాసిన జగ మంత శూన్యమే యొందు గన్నడ దన్ననింజుమాట
సీగుణావళిఁ గూడు నే యిట్ట దని నాఁడు సన్నుతింపఁగ నన్నచనువుమాట
తే. ప్రేమ మున్నాడి మున్నాడి పెంపు సేయు, టెఱుఁగఁడే సర్వసాక్షి రూనిపుడుపేక్ష
యెల గావించెనని మీఱి రెను దూఱి, పలికినా నని విపరింపు భర్తకనిన. 104

ఉ. తెమ్మెరమాలి మ్రొక్కి జగతీపతికెన్ భవమట్లు లెల్ల ని
క్కమ్మగ విన్నవించెద నికన్ వెత చెందకు సీముద్ర శ్రుచ
ర్షమ్మ న కాదిగర్జయగు రామధనుర్గుణఘోషణంబు మా
యమ్మ! నిజమ్మ నమ్మ మని యాయమ వీడ్కొని వేడ్క మీఱఁగన్. 105

మ. సుమనోగంధవివర్ధనస్థితి ద్విజస్తోమధ్వనిప్రాప్తి ది
ప్రమధుప్రస్ఫుటతం బ్రశాంతకలనాభంగిం బహుశీర్ష్యముం
దమయందుం గనిపించె వీనిఁ దొలుతన్ దండింతు నన్నట్టు ల
త్యమితోద్వృత్తిఁ బెక్లెచ్చె వాయుజుఁ డశోకానోకహాసకమున్. 106

మ. మఱియును.

107

స్తోత్ర.—

కూర్చెన్ శాఖావశాఖన్ కుసుమవిసరమున్ కుట్టలంబున్ దళంబున్
వ్రాల్చెన్ రాల్చెన్ ఫలంబున్ వనచరణచరస్వామి తద్రక్షకాశిన్
నల్చెన్ నందెన్ వనిల్చెన్ నిలకెలగుచున్ గింకరశ్రేణిమేచున్
బొల్చెన్ రక్తాంబుధారోద్ధురర మకరికాతోరజారూఢిఁ బొల్చెన్.

108

తే. సకలబలహేతుభూతపంచకముకడిమి, చార్చి సప్తప్రధానాత్మజప్యసనము
లడఁచి విజితాత్ముడై సుస్థిరాత్మయో, మతిశయిల సంతసిల్లె నయ్యతివిభుండు.

మ. శత్రుకోకాపనయాధి రామణి జగద్భిమన్వయంభూకరం
బరిగర్వంబున వైవః పశ్చరముఁ న్రోయం హరియున్ ధాతృదే
వర సీతీంచయి రామణితి గనన్ వాంఛించియున్ ధీరుడై
హుతభుక్తిప్రసరుండు కట్టువడిన ట్లందెన్ విలాసంబునన్.

110

మ. అసమబ్రహ్మశరోక్రతాగ్రసనలీలాగాత్రుఁ డగ్రంథవా
హనుతుం డీగతి సున్న ఘోరభవపాశారూపవిధ్వంసన
ప్యసనుం డిప్పిరిత్రాల్ల నిల్వఁ దనిపో కష్టేఘనాదుండు పా
శసమావేశితుఁ జేసెఁ దామసమతుల్ సత్వంబుఁ జింతింతురే.

111

మ. దివిషడ్లోహి మహాగ్రపాశములు సంధింపంగ బంధింపఁగా
వివశుండుంబలె నూరకుండె గుహనావిశ్రాంతలీలన్ గపి
ప్రవరుం డయ్యెడఁ గొంచుఁదోయి జనకాభ్యాశంబునం దుంచ దా
నవమూర్ధన్యుఁ డమర్షంతురితదంబభ్యాసుడై యిట్లునున్.

112

శా. ఆగ్రాదులకున్ బ్రయాస మగులంకావాసమున్ జొచ్చి నన్
లేశంబుం గయికోక కేళివనపాకం గూల్చి రక్షచ్ఛటా
నాకం బక్షహృతీన్ ఘటించినమదోన్మత్తుండ వెవ్వొడ వో
తీ శాఖామృగ! యెవ్వ రంపి రిటు వారిం జేప్పరా నావుడున్.

113

చ. ఉరవుగఁ జుట్ట చుట్టుకొనియున్న మహాఘణి నాగఁ జుట్టునుం
బరివృతవాలవల్లి దగఁ బాలసముద్రములీల వత్సభాం
తరశశికాంతవేది బిగి దాల్చి నెడన్ ధృతిలక్ష్మీహెచ్చఁగా
హరి పలికెన్ బ్రహ్మసమయాబ్ధబృహద్ర వగర్భితార్భటిన్.

114

శా. స్వామిద్రోహి! దశాస్య! యోరి! విసురా సాక్షాద్రమాభ్యక్షుఁ డా
రామత్వాపతిబంట వాయుజుడఁ డద్రాకేందుబింబాననా

క్షేమం బారయ వచ్చి యిచ్చట లతాంగిం జూచి యస్తద్భుజా
సామర్థ్యంబొకయింత నీకుఁ గనిసించంజేసితిన్ బోవుచున్.

115

ఉ. నావినుతప్రతాపకలనం గలనం జలనంబు నొంద కిం
దేవడిబంటు నిల్చున్? దగదీపగ దీఱఁగ నీనతోపు నీ
తావిభుఁ జేరి మీఱవలదా? కలదా? యిలఁ దాన్యగర్థ మో
రావణ! నాదుబుద్ధి వినురా కనరాకనురా శుభస్థితుల్.

116

క. కైలాసశైలచలనా, భీలభవద్భుజసంబాసభేదనలీలా
లోలగిరీశశరాసా, భాషన కవనీజ నొసఁగి బ్రతుకుమ నున్నన్.

117

ఉ. ఆహనుమంతుమాటల దురాగ్రహుఁడై దశకంఠుఁ డుద్ధతా
జ్యోహుతిపర్థమానదహనాకృతి దగ్గఱివారిఁ జూచి తా
ద్రోహ మొనర్చియున్ వెఱక త్రుళ్లెడునివ్వెడక్రోతి వీనిమీ
రాహుతి నల్పుఁ డన్న విని యన్నకు మ్రొక్కి విభీషణు డనున్.

118

చ. అలయక స్వామికార్యపరులై పఱతెంచినవార లెన్నిభం
గుల నయినన్ వెడంగుపలుకుల్ పచరింపుడు రవ్వధంబు దూ
శలకు స్వభావ మీం దలుగ ధర్మముగా దటులై నఁ నిత్యమం
దలుక శమింపజేసి తగిన ట్లొకదండన కానతిం పనన్.

119

క. ఈయదవిద్రిప్తురిం గొని, పోయివెసం దోక గార్చి పోనిం డని బై
తేయాగ్రజి సెలవిచ్చిన, నాయనఁ గని బైత్యులత్యుదా త్తస్ఫూర్తిన్.

120

క. పట్టిరి పవనజు మోఁకులఁ, గట్టిరి బైల్వార్ద్రపటనికాయము తోకన్
జుట్టిరి బెట్టుగ మంటలు, వెట్టిరి రాక్షసులు లోకభీకరభంగిన్.

121

కా. రక్షోవంశవినాశ హేతుభృతిజాగ్రద్ధామకేతుస్థితిన్
వీక్షింపన్ శిఖభీమలూమలతతో వీరచ్ఛటాధ్యక్షుఁడ
య్యతారాతి చరించుటల్ కని తనున్ ద్రార్థించునీతాపయో
జాక్షిప్తార్థనఁ జల్ల నై యపుడు స్వాకాభర్త తోచెటయున్.

122

సీ. సుర లుపద్రష్ట లుద్ధురసింహనాదంబు శ్రుతిసూత్రనికరంబు దిభిజకులము
పశుకోటి గృహదారుపటల మింధనరాని కోపవహ్ని మహాప్రతాపవహ్ని
లాంగూలవహ్ని గూడంగ వహ్నిత్రయప్రజ్వలజ్వాలికాపాలి లంకఁ
బూర్ణాహుతిగ రామభూమిశ్వరార్పణబుద్ధిమైఁ గావించి పొలఁతి గాంచి

తే. సౌఖ్యవారిధి నవభృథస్నాత యగుచు, నాహవకళావిశారదుఁ డపుడ మరలి
కడలి లంఘించి యవ్వలికడ వసించు, వానరుల కున్ముఖతఁ జెందివచ్చునపుడు. 123

- ఉ. అంబుధరధ్వనికొ శిఖచయంబన మారుతిసింహగర్జన
జ్ఞాంబవదాదు లుప్పి సతిజాడ గనుంగొను లెంచి హర్షబా
హ్మంబునదీవధూటికల నంబుధిడం బవఁగించి విక్రమా
డంబరు లర్కసూతివని డగ్గటి దుండగముల్ ఘటించఁగన్. 124
- క. దధిముఖుచే రవిసుతుఁ డ,ద్విధ మెఱిఁగియుఁ గినుక గనక వెసఁ బిలిపింపన్
గుధరచరుల్ చని సుగుణాం,బుధి రఘుపతిఁ గాంచి రనిలపుత్రుండంతన్. 125
- సీ. అవికారలీలఁ గెల్లన నిటలతటంబు గదియించి నృప! కింటిఁ గలువకంటిఁ
దనువుక్రిందవడించి స్థిరదృష్టి వహియించి యుపవాసములఁ జిక్కియొలుపు చక్కి
నెఱికురుల్ జవగట్టి తెరలుచూరుపు చట్టి భావంబు నినుఁ గేర్చి బాధ కోర్చి
సీనామమె జపంబుగా నుగ్రపుండపంబు గావించునటు లున్నగరితఁ గన్నఁ
తే. గందకున్నె? మనం బశోకవనరాశి, డాసియును శోకవనరాశి గాసిఁ జెందు
చున్నయన్నాతి కీవు ప్రసన్నుడవికఁ, గాక మదిగాఁక యేజోకఁ గడవఁగలదు?
- క. అని తెలిపి తానుదధిదాఁ,టినగతి మొఱలుకొని యట ఘటించినవని సూ
చన చేసి జీవమణి యి,చ్చినగతి సతిరత్న మొసఁగ శ్రీరఘుపతియున్. 127
- మ. అది గన్నన్ మదినున్నతాప మెడఁబాయన్ జేయఁ గన్నట్టు లిం
పొదవం బావనిఁజూచి యాయనికరోద్యోగప్రతాపక్రియా
సదుపాయస్థితు లెందుచుంగలవె? యస్తద్వంశసంరక్షణం
బు పయఁజేయనె నీశుభోదయము గాఁబోలుం గన్గొమఱి! 128
- మ. శ్వసనోదగ్రజనోగ్రధాటిఁ పటిసిచక్రే శ్వరుం దాఁటిపో
వసమే? దాఁటినచో సుపర్వభయపస్వైరప్రచారాఘ్నం దా
యసురగ్రామజీవీడు చూడఁ దరమే? యట్లైన నీరితిశౌ.
- ర్యసముద్రేకతఁ జొచ్చి శత్రుహృతి నేయంగూడు నే? పావసి! 129
- మ. పవనుండున్ గరుడుండు మర్భరగతిన్ బారావరోల్లంఘన
ప్రవాప్రక్రము లింతె గానివని దీర్పన్లేరు వారుండసి
యవలంబోయినచుదుఁ డైన మరలన్ ప్రాణాన రానోపునే?
జవముం దేజము మించ నీకిటు ఘటించం జెల్లఁగా కెల్లెడన్. 130
- మ. కృతకృత్యుండవు నీప్రతాపజవకీర్తిస్ఫూర్తిఁ గీర్తింపఁగాఁ
జతురాస్యండును నోపఁ డన్యజనతాసాధ్యక్రియల్ నీవు
చేసితిగానన్ బ్రతి గాననైన నిదె సంశ్లేషింతుఁ బాటింపుమా
ప్రతికారంబుగ నంచుఁ గొంగిటును సంభావించె వాయ్వర్భకున్. 131

ఉ. అంకటిలోన నిట్లు పవనాత్మజుఁ గూరిమిచేసి డాసి వా
ర్థి దరియించి రావణు వధించి మరుత్ససునూ క్తి నుత్సవం
బొందినసీతఁ డైకొని యయోధ్యకు రాఘవుఁ డేఁగె నాశతా
నందుఁ డరుంధతీప్రభు ననంతమణిప్రభుఁ గాంచి యిట్లుచున్.

132

క. ప్రాణేశుం బెడఁబాసి ప్రాణ మెడలింపం బూనుసీతాసతికొ
బ్రాణాపేక్ష భరింపఁజేసినజగత్పాణాత్మజుకొ సర్వగీ
ర్వాణప్రస్తుతకౌర్యు వెండియు వినకొ వాంఛించుచున్నాఁడఁ ద
ద్వాణీదేవతఁ దత్కథానుగతిఁ జెందం జేయవే నావుడున్.

133

పంచచామరము. భగీరథోర్వరాధిరాట్టపరిప్రసన్నపన్నగ

స్రగూర్ధ్వమార్గనిర్గళ తరంగిణీతరంగసం
ఘగర్భితార్భటికొ వచకప్రగల్భతావిభూతివా
సిగా దయాగరిష్ఠుఁ డవ్వసిష్ఠుఁ డప్పు డి ట్లనున్.

134

మ. అనఘాగ్రేసర! బ్రహ్మకెన నుతిసేయకొ రానిసంజీవరా
యనిచారిత్రము లే నుతింపఁగలనా? యైనకొ విదేహాత్మజా
వనమే కా కతఁడాత్మ రామహితభావం బూని పెక్కండ్రఁ బ్రో
చినయాశ్చర్యకరప్రభావములు సంతేపంబుగాఁ నెత్పెదన్.

135

సీ. సౌహృదస్థితి విభీషణునియం బెఱిగించి పతిఁజేర్చి స్థిరరాజ్యపదవిఁ గూర్చెఁ
బెద్దనిద్దురవోవుపెనుమూఁకల విశల్యకరణిఁ జెచ్చెగ మేలుకన నొనర్చెఁ
గలనఁ గొలినరాముగారాబుతమ్మునిప్రాణముల్ క్రమ్మఱఁ బడయ నేర్చెఁ
దనవాగమృతధార మొనయించి భరతేంద్రుగాఢశోకజ్వాల కడకుఁ జూర్చెఁ

తే. గదనమునఁబెక్కు దనుజులమనములార్చె, మఱియుఁబఱచైనమహిమముల్ దొరసిపేర్చె
బవనతనయుండు శ్రీరామభద్రభద్ర, దయకునిజరూపమునకు భేదంబు లేమి. 136

క. హాసనకోటులు నను రా, మాయణకథ యనెడు హేమమాలికకు మహా
నాయకరత్నం బగురఘు, నాయకభటుమహిమవర్ణనల్ గావింపకొ.

137

సీ. విచుము శతానంద! మును రాముఁ డంజనాసుతునిచే జానకీస్థితి యెఱింగి
దశకంధరజగీష దక్షిణాంబుధియోర వీరవానరులతో విడిసియున్న
నది విని దుర్జయుం డగునిర్జరారాతి దుర్జాతిమంత్రులఁ గర్జ నుడుగ
దుర్క్మంత్రు మెఱిగింపఁ దొడఁగిన ధర్మార్థకామమోక్షములకుఁ గానితెరువు

తే. పరవధూసంగమాపేక్ష పరవధూటి, మాత్ర మాసీత లోకై కమాత యామె

కెగ్గు గావించి చెడ నేల? యిమ్ము రామ, చంద్రునకు సీత నని విభీషణుఁడుదెలుప,

చ. అవిరళకావ్యగౌరవసమర్థతఁ జెందుకవీం ద్రుమాట లొం
 డువిధిఁ దలంచుచుం దనకతోరపదాహతిఁ జూపఁ బూనుదు
 ష్కవివలెఁ దామసీచరశిఖామణి తమ్మునిబుద్ధిమాట లొం
 డువిధిఁ దలంచుచుం దనకతోరపదాహతిఁ జూపె నేపునన్. 139

మ. ఘనకర్తానుగ మైనకాయమునకున్ గాలంబు పర్యాప్తిఁ జెం
 దిన నంతఃకరణంబుతోఁ దగుగతిన్ దీసింపఁగాఁబోవుజే
 పునితేవన్ సహితుం డతండు జముతావున్ జెందఁ గాలంబు డా
 సినపాలస్త్వనివీడు వీడి పటతెంచెన్ రామసేవార్థి యై. 140

ఉ. కాకులమూఁకలొఁ బెరింగి కమ్మనిక్రొవ్విరివేళ యైనచోఁ
 గాకి కుహూకృతుల్ విని వగన్ బెగడించిన గుంపువాయుపుం
 స్కోకిలముంబలెం దశముఖుం బెడఁబాసి విభీషణాసురుం
 డీకడ రాఁ గనుంగొని వివేంద్రకుమారుఁడు సేనతో ననున్. 141

క. కంటిరె! కపు లచె మింటన్, వెంటన్ హితు లంట వచ్చువీనిన్ దివిష
 త్కంటకుని గెంటుఁ డంటకుఁ, గంటకతరు లూనువారిఁ గని యతఁ డనియెన్.

పంచచామరము.—

వలీముఖేంద్రులార! మీకు బంధుఁడన్ మరుద్విష
 త్కులీనుఁడన్ మలీమసాత్మకున్ దశాస్యుఁ బాసి ని
 శ్చలప్రపత్తియుక్తి రామచంద్రుఁ జేరితిన్ మదా
 విలత్వ మీరు సామిఁ జేరి విన్నవింపరే యనన్. 143

క. అక్కపు లక్కజ మెక్కెడు, రక్కసునుడివడువు నొడువ రవిసుతుఁ డదిరా!
 యెక్కడిపని? యని రాముని, చక్కికిఁ జని మ్రొక్కి పటువచనరచన ననున్. 144

క. రావణునితమ్ముఁడంట! బలు, కావరమున నున్నయన్నఁ గా దని మిమ్మున్
 సేవింప వచ్చినాఁడంట!, యీవితలు వింటిరే నరేశ్వరతిలకా! 145

కా. భాషం గూర్పరు బుద్ధి బుద్ధిపటిమం బాటింప రుగ్రక్రియల్
 దోషం బన్న నొకింతయుం దలఁప రెందుం దూషితస్వాంతు లీ
 దోషాటుల్ బహువేషధారులు మదాంధుల్ వీరిఁ జిత్తంబులొ
 సీషన్మాత్రము నమ్మి చేకొనఁగరా దిత్వాకువంశోత్తమా! 146

క. మార్తుఁ డని విన్నవించితి, వార్తల కెడ యేమి స్వామివారికి బుద్ధిన్
 వర్తించినటు లొనర్చుటె, కర్తవ్యం బనిన జనకకన్యాధిపుఁడున్. 147

ఉ. చెంగటిమంతులం గని వచించె గపీశ్వరులార! యన్నతో
డం గలహించి వచ్చెనొ దిటంబుగ సంధి ఘటంప వచ్చెనో
యింగిత మేమియో తెలియకే మన కీతని వీడనాడుటల్
సంగతిగా దెఱుంగ నగుజూడ లెఱింగెఱింగింపుఁ డీ రనన్.

148

క. సుగ్రీవుఁ డనియె సీతిన, మగ్రత మన్నింప మమ్ము నడుగుటగా కా
ర్యాగ్రణి! మీ రెఱుంగనికా, ర్యగ్రహణము లేమి యున్నవని పలికినచోన్.

సీ. శత్రుం డతనిగూర్చి మైత్రి చింతఘటంపరా దని పల్కెఁ దారాసుతుండు
తఱిగానితఱి వచ్చు టరయంగ సంశయావస్థార్హుఁ డని జాంబవంతుఁ డనియెఁ
దగువానిఁ బంపి చిత్త మెఱుంగకయె తొడిఁ బడఁగూడ గడుసని నొడివె శరభుఁ
డదియెనిక్కమువీనిహృదయమర్త మెఱుంగ దొరయుమేలనుచు మైందుఁడువచించె
తే. నివ్వినంబునఁ దమతమయిచ్చ సెనసి, వచ్చు హెచ్చున వాక్రుచ్చువార్తలు విని
యార్తరక్షాపరాయణుం డాంజనేయుఁ, డన్నరేంద్రున కిటు లని విన్నవించె. 150

తే. అవధరింపుము శరణాగతార్తిహరణ!, మీ ప్రధానులపలుకు లేమియు శుభంబు
లనుసరింపమిఁ గార్యబాహ్యములు దోష, హేతువులు గాఁ దలంచెద నెట్టు లనిన.

మ. పరమర్థంబు లెఱుంగఁ గోరుకుమతుల్ ప్రాగ్రూపమే పూని వ
త్తురే? వేషాంతర మొందినం బలుకులం దుర్భావసద్భావముల్
పరిశీలింపఁగరాదే? లోఁ బ్రబలమా భావంబు నాకారవై
ఖరి మాటంగలఁడే? విధాతయు బలాత్కారంబునన్ రాఘవా! .

152

ఉ. రావణుతోడ న న్నపుడె రాక్షసుఁ జంపుట సొం పటంచు ను
గ్రీవుఁడు తెల్పె రావణునికిల్బిష మీతనిఁ జెంది యున్నదే?
రావణుతమ్ముఁ గైకొనియె రాముఁడు దీనశరణ్యుఁ డన్నచో
దేవర కింతకంటెను బ్రతిష్ఠ మఱిం గలదే? జగంబునన్.

153

ఉ. ఆదశకంఠసోదరుఁడ నాదు భయార్తుఁడఁగల్గ నాయెడన్
లేదు దురుక్తి కాదు మరలింపక సామికి విన్నవింపరే
యాదృతి నింపరే యనఁగ నంగదుఁ డీతనిశత్రుఁ డంచు నా
హా! దయ లేక పల్కె శరణాగతభావము శత్రుభావమే?

154

సీ. వార్ధి దాఁటినమీఁద వచ్చె నేనియు శత్రుదేశంబు గాన సందియముఁ జెంది
యభయ మియ్యరటంచు నటు గాక మురిదర నరుగు దెంచుట సదేశాగతుండు
దమయన్నక్రోధంబు దైత్యవంశవినాశ మెదుటిజయంబు నూహించి సమర
మొదపకమును వచ్చు టుచితకాలజ్ఞుండుగావున దేశంబు గాల మరయ

తే. కీతఁ డేతెంచె ననునీతి నీతి గాదు, కూహకము చేయ వచ్చినకుచ్చితుండు

దూత నంపిన హృదయరీతుల నొడువునె?, శరభమైందులనుడి కార్యసరణి గాదు.

ఉ. సా దుపకారి గోల గుణకాలి యితం డితఁ డాదుమాటలన్

భేద మొకింతయేని కనిపింపద యన్న కుబుద్ధి చెప్పినన్

గా దని తన్ను బంపఁజెఱుంగన్ వివరించఁగ సంశయించఁగా

రా దది గాక యాదచురత్నముచిత్తము నే నెఱుంగుదున్.

156

చ. చలమున రాక్షసక్షయము సల్పినయాసున న న్వధింపఁగాఁ

దలఁచినపక్తికంఠునకు ధర్మము నామదికిన్ హితంబుగాఁ

బలికినపుణ్యఁ డీతనిస్వభావము ధర్మమయం బటంచు నేఁ

దెలిసితి నాటనుండి జగతీవర! నందియ మొంద నేటికిన్?

157

మ. కినుకన్ వాలి వధించి భానుజుసెఁ గిష్కింధాపురిం బట్టభ

ద్రుసెఁ గావించినరీతిఁ బక్తిముఖునిం దూలించి లంకాపురం

బనపాయస్థితి నిత్తు రంచు నభయం బర్థించి రాఁబోలులే

మనలో సేఘనుఁ డున్న దానవులమర్తంబుల్ ప్రకాశం బగున్.

158

క. ఇరవుకొనుతెరువు దోచిన, వెరవునఁ దేవరకు విన్నవించితి ననినన్

దిరువడినుడిహరువిడి మడి, బరువడి రఘువీరుఁ డనియె భానుజుతోడన్.

159

క. మ్రొక్కినచేతులు గోయుట, రక్కాసునే మమ్మువంటిరాజుల యిందున్

దక్కక యభయం బిచ్చితి, గ్రక్కునఁ దొడితెమ్ము పొమ్ము రాక్షసరాజున్.

160

తే. అనిన సౌమిత్రి మైత్రి వాగాత్మమైత్రి

సెంత జెలిపిన వినఁడయ్యె సీశ్వరుండు

కార్యభాగంబు హృదయ సంగతి యెఱింగి

విన్నవించిన వటుసూక్తి వినుటఁజేసి.

161

క. ఇనతనుజాంగదజాంబన, చనుజోక్తులు వినక ప్రియములాడె నితఁడు మున్

దన కనినమాట వినియెన్, హనుమపయిని స్వామిప్రేమ మతిశయముగదా!

162

క. రామునిసేమ మెఱుంగును, సామిరి సమీరసుతునిస్వాంత మెఱుంగున్

రాముం డితరేతరప్రియు, లామహితాత్మకులఁ బరుల కలవియె తెలియన్?

163

మ. కుటిలవిఘాతి యైనతనుఁ గూర్చి హితం బతఁ డాడకుండెఁబో

కటువగునోటు తద్గుణము గ్రాహ్యము నేయుటగాక చేసె నా

కట నుపకార మంచు సమయంబునఁ జెల్పి తదీయకార్యసం

ఘటన మొనర్చె వాయుజుఁ డకారణబాంధవుఁ డెంచి చూడఁగన్.

164

ఉ. ఇంచుక మాటమే తెఱింగి యెవ్వరు పల్కినపల్కులకొ నివా
రించి మహోపకార మొనరించె విభీషణుఁ గూర్చి పెద్దకై
యించినమంచిమాట పరమోద్ధవసంపద నింపకుండునే?

మంచిధర్మిత్రి విత్తినసమంచితబీజము రిత్తహోవు నే?

165

తే. ఈవిధంబునఁ బలిపల్కు నిసకుమారుఁ

డచ్చెరువు గాంచి నుతియించి యపుడె పోయి

యావిభీషణుఁ దోడైర నధికభక్తి

నతఁడు సాష్టాంగ మొరఁగి యిట్లని నుభించె.

166

క. కాకుత్స్థతిలక! హతనత, శోకా! వీరాధివీర! శుభదాకారా!

రాకేందువదన! కరుణా, లోకస్మిరామ! సుకృతలోకవిహారా!

167

క. నీవే దిక్కని వచ్చితి, దేవా! సకంఠా నన్యదేవత నెఱుంగకొ

నేవకుండఁ బ్రోవు మని నుతి, గావించిన రాముఁ డతనిఁ గొంగిట నుంచెన్.

168

మ. ఇనపుత్రాదు లవగ్రహప్రకృతిఁ గీ డెంచంగ నాత్మీయమం

త్రసిరూఢిం చెరలించి రామసునరారాతక్రపాంచద్విలా

కనవృష్టిం బరితుష్టఁ జేసి మఱి లంకారావ్యవహారభిషే

చనసౌఖ్యం బొసఁగెకొ విభీషణునకుకొ సామిరి సామాన్యుడే.

169

నీ. శక్తిత్రయాంగపంచకషడ్గుణారూఢఘణితిమంత్రము చెల్పువట్ల మంత్రి

పనిచిన నెటువంటిపనియైన పంచింప కెలమిఁ గావించురావులను భృత్యుఁ

డేల చింతిల నంచు జాలి గ్రమ్మినకూర్కిఁ బ్రకటించువేళల బాంధవుండు

మాటపొంది తెఱింగి మనసులోనె మెలంగి యింపొందుకలుదుల సిద్ధసఖుండు

తే. ప్రస్తుతు లొనర్చుచోటుల బట్టుసుకవి

తోడువినయంబు గనునెడఁ దోడునుతుండు

తాన యై రామవిభునిచిత్తంబు వడసె

గాడ్పుకొమరుండు పలి కేడుగడయుఁ గాడె?

170

చ. బలమున నీతి బుద్ధి మృదుభావమునకొ సరసోక్తి శైలి

ద్యుల బహుకార్యనిర్వహణతాగతి సత్య వివేక కీర్తులకొ

బలియుండు గాన మెప్పుసఁగె భర్తకు మారుతి యిట్లు లన్నిటకొ

మెలకువ లేకయున్నఁ దరమే? సరనాథులకొల్పు నేయఁగకొ.

171

తే. విను శతానంద! రామభూవిభునికరుణ, యాంజనేయునితోడు లే కనువువడని

జాడ నొడివిరి వల్లీకసాభవాదు, లగుటఁ బరిపాటిఁ దత్కథలాలకింపు.

172

తే. అని చసిష్ఠుండు మఱయు నిట్లనియె నట్లు
దానవునిఁ గూర్చికొని రఘూద్వహుఁ డతండు
దెలుప మూనాళ్లు వార్ధిఁ బ్రార్థించి పదప
నలవు గుండించి మ్రొక్కిన నభయ మొసఁగె.

173

క. వారిధి నేతువు గట్టఁగ, నేరుచు నలుఁ డనిన ధారుణీపతి నలుసిన్
గూరిచి పంపినవానర, వీరులు తరుగిరు లొసంగ వెనఁగట్టునెడన్.

174

మ. మలయ ద్రోణ హిమాన్త దుర్ధరకుభృ స్తంభాన వింధ్యాభిధా
చల సీలాచల హేమకూట సిషధ స్వర్ణాద్రి తారాదికా
చల శృంగంబు లనంఖ్యముల్ గొని వెనక్ సామీరి యేతెంచుఁ జే
తులఁ బార్శ్వంబుల వాలమం దురమునందున్ సందు లేకుండఁగన్.

175

మ. బహుభూజప్ర జరాజితక్షితిధరభ్రాజిష్ణుసర్వాంగుండై
బహురాజీవభ వాండభాండకలనాభాస్వద్విరాడై వ్విఖరిన్
బహుశాఖామృగకోటిలో హనుమ చూపట్టెం గవుల్ భారముల్
బహువారంబులు దెచ్చు లొక్కపరి లీలన్ దెచ్చుటల్ సాటిగన్.

176

మ. ప్రతిరోమంబున భూధరప్రతతులన్ బంధించి యుంఝాసమీ
రతిరస్కారమహాత్వరన్ నలునిఁ జేరన్ వచ్చునే హెచ్చుప
ర్వతపుందొంతులు పువ్వుబంతులొకొ మార్పం గొప్పగా నంచు దే
వత లీక్షింతురు వాయుజుండు గిరులన్ వారాశిఁ గట్టింపఁగన్.

177

ప. వెండియు నఖండగండోపలప్రకాండంబు లొంటి నంటి గెంటి నప్పడుపొడము
చప్పుడు గొప్పయులుములచొప్పన గుప్పగుప్పనం బడుపిడుగులవడిం బెడగడరు
రవళిం దవులనవులనవులగుహాకుమారశయాభిలేశయచయంబులు భయంపడి వెడలి
తడంబడునెడలఁ గడలుకొను మినుకుమినుకుమనుగనగననిమణులఘ్నుల పెంపుశంప
లసొం పలరింప లలితఝరీవరంపర జలసంపాతసంపద నింప నిలింపపతివారువంబుల
తీరుల మెండుకొనుబలుకొండలతండంబులు తండోపతండంబులుగాఁ దెచ్చుచు
నలున కిచ్చుచు నిదె తేచ్చెద నని వాక్రుచ్చుచుఁ దరువులబరువునఁ బొరలక పరు
వునఁ బఱతెంచుకపులమెచ్చుచు నెదురు వచ్చుచుఁ గొంగిటఁ గ్రుచ్చుచు చిట్ట
తనంబునం బట్టి బలుగట్టు లట్టిట్టు వట్టి బిట్టెడలించుపట్టున బెట్టులికి చిత్తంబున
నెత్తినతత్తఱంబున నెత్తంబులపట్టున నెట్టినతమిం దమతమపతులతో నెత్తంబు
లాడుపేడుకలు వీడి కొడెవయసువేల్పుసిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బెత లుబ్బునెడి యబ్బుర
పడి నిబ్బరపువెఱనొగిలినవగల దిగులునం దగులు నూరుపుసెగలు బెళుకు గులు

కుకందొగలు చిటుచెమ్మటలు గ్రమ్మిన నెమ్మోములు చెవరినమరు వెలిసాములుగుబులు
 కొనుమైతావులు కులు కెడలినమోవులు గడగడవడకుతోడలు కడుదడబడియెడు
 నడలు చెక్కులం బడునరులు జాఱినపయ్యెదలు చాఱినపేరెదలు కొలఁదిగడచిన
 సద్దులు కొదదీఱనిసుద్దులును గలిగి యయ్యెడ నడుగు లిడఁగూడక భయగూఢ
 వ్రీడ లై ప్రాధాంగనలు క్రీడల గాఢాలింగనంబునం బొరసినసరససుఖరసలహరి
 రహిం గని యహిసురఖచరవరు లహితహాలాహలకోలాహలుం డగుతనుఁ గని
 కొనియాడినం గనికరంబునం బయలుపడ కుండుదురె పొండని కొండదిగునంత
 వడి యూరక వసియించుచు వియచ్చరు లిచ్చుమచ్చికదీవన లాలించుచు
 వారి నుపలాలించుచు గొప్పకొండ లుప్పరం బొరయ మీటుచు మీటి మీఁదికిం
 దాటుచు దాటి వాటినికరంబులో మాటుచు వింటి నంటినతెఱగంటిదొరలకుం
 జాటుచు నుదగ్ర భుజార్ధశనిరర్ధశబలోదగ్ర పలాశనప్రాణానిలగ్ర సనవ్యసన శ్వస
 నోల్లసనజాగ్రల్లామాగ్రలోమగ్రంథిత వసుంధరాధరవారంబులు బహువారంబు
 లకు భారంబులుగా దూరంబు లరుగ నెఱుఁగనికపులయెదుర నిడి సనుచుఁ దరు
 లు గిరులు గలచెనలు గనుచు నెట్టిగట్టు నైన సునాయాసంబునఁ గొనుచు బలు
 త్రిప్పట నెప్పటిచొప్పు దప్పి దప్పి గ్రమ్మి పడినయడవిద్రిమ్మరుల రమ్మని నిజభుజ
 శిరకి కర కక్ష వక్షస్కంధాద్యవయవసంధుల సంధించిన ధరాధరవితానంబులఁ గల
 కొనలకానలఫలంబులుఁ జల్లనిదొనలజలంబులు నిరూపించి యక్కడి కెక్కించుకొన
 నక్కపికోటు లక్కడక్కడఁ గ్రిక్కిఱిసినతరువుల కెక్కి మిక్కిలియగు తేనియలఁ
 జొక్కి ఫలంబులుమెక్కి బడలికలుదక్కి పెక్కుభంగులం దనమక్కువఁ బేర్కొని
 కడలిచక్కి నొక్కండునుంజీక్కక కొండలు డిగ్గనుఱికి యూరకచనక చన శంకిం
 చిన వలసినగిరుల లంకించికొనుండని తాఁ చెచ్చినవి యొసంగుచు నాకసం బగలిం
 చుఢాక నెసంగుచు బహుమహీభృన్నివహంబులు మస్తంబున దొంతులిడి హస్తం
 బునం బట్టకయే విద్దెంబు చూపుకోపున భూపతుల మెప్పించుచు మునిదేవవిహార
 యోగ్యవనపర్వతాదులఁ దప్పించుచుఁ దక్కినవి భారవహుల కొప్పించుచుఁ
 బుడమినలుగడలు చలింప దెప్పరంబుగఁ గుప్పించుచుఁ గష్టబేగి యొప్పు గప్పి
 కొనుమలలశృంగంబులు హాటకకుధురకూటంబులు శ్వేతగిరిశిఖరంబులు చెచ్చుతఱి
 నవ్వెలుంగులు మువ్వెలుంగుల కనుంగగు టెఱింగించుతెఱం గవధర్మించుదు వివిధ
 వినోదంబులఁ జరించుచు బహుగోత్రోద్ధరణనిపుణుండై మహారాజులేజంబున
 భ్రాజితాగమశాఖాకరుండై ద్విజేంద్రు చందంబున రామాలింగితాంగుండై భుజంగు
 రంగున నమందసంచరణాంచితుండై కుక్షింభరి తెఱంగున దీర్ఘతరశృంగసంగతుండై

భాగ్యవంతువంతున హరిబలసమన్వితుండై యాఖండలుమెండున నదినపథావలాకి
యై యభిమానిపూనిక సమవిషమవృత్తప్రసరోద్ధరణచణుండై సుకవిహవణికః
గామప్రచారానుసారియై సోముగోమున నక్కపిచక్రవర్తి యెక్కడఁ జూచినం
దానయై కపిబలంబునకు బలంబుం బ్రాపునుం జూపుచు సకలసుకృతహేతు వగు
సేతువు నలునిచేతంగట్టించె నట్టియెడ. 178

కా. అక్షద్వేషణుఁ డీనిధంబునఁ ద్రిలోకాశ్చర్యధుర్యక్రియా
దత్తుం దయ్యు హరిత్వముందనకు సార్థంబయ్యె నా రామచం
ద్రక్షోణీంద్రునిమేనఁ బూని సురగోత్రస్వామిపై వాసరా
ధ్యక్షుండండుట గానుండుఁ జనియెన్ జైత్రేంద్రు బల్ నీటిపై. 179

కా. ఆమీఁదన్ నిజవంశజుల్ ధృతి సన ప్రాప్తేచ్ఛ నీక్షింప సు
గ్రామత్వాతలదుర్గ మగ్రతరగర్జం గోయుధూమాక్షర
క్షోమేషంబునడంచి తద్రుధిర మహోఽఁ గాల్వలై పాఱఁగా
రామోద్వీవరశేవధిం గనియె కౌర్యశ్రీ నతం డుబ్బుచున్. 180

ఉ. శోణితపంకిలక్షీతి కుసుభరసార్ధ్రవితర్దిగా నిజా
క్షీణమహోగ్నిసాక్షి బుధశేఖరు లుత్సవ మొంద నభ్రకం
ఖాణముఖిప్రకంపను నకంపను నాశఁడు మిత్తితోడఁ గ
ల్యాణ మొనర్చె వానిబలప్రాణములుంకువయై ప్రవర్తిలన్. 181

చ. శివప రఘూద్వహస్త్రముల భేదిలినిల్చుటకప్పరేతరా
ట్సరసము విస్తృతింబెయఁ జయ్యనఁబొమ్మని వక్త్రీకంకు బి
ట్టదలిచి గొమ్ము ముష్టిహతి నట్టెపగిల్చిన వక్రిదంతికొ
మ్మదటున నూడినేలఁబడె నాసరణిన్ ధృతిలక్ష్మీ వెల్వడన్. 182

మ. రణరంగావశు రాముతమ్మ రజతగ్రావప్రకంపక్రియో
ల్బణదోశ్మక్తిఁ జెమల్పఁజాలమిఁ బ్రతాపశ్రీరహిన్ దానవా
గ్రణివక్త్రముల రక్తధార వెడలంగాఁ గున్చి కొంపోయె నా
భణిరాజాంశజుస్వామిచెంతకు మరుద్బాలత్వమున్ జెందియున్. 183

మ. దనుజాధీశ్వరువీక్షణాశులకుఁ జెందన్ దుశ్శకంబైనకాం
చనసూనచ్ఛవి మించుచంచలత గాంచంబోనిశ్రాన్తింబుపైఁ
గనింపెన్ ఘనమంచు చెంచంగను సంగ్రామంబునన్ రామచం
ద్రునిఁ దాల్చెన్ విమతార్తిఁ జెల్పుప్రతిభానుశ్రీ నతండొప్పఁగన్. 184

మ. వివిధప్రాణినికాయకంఠకుహరావిర్భూతరక్తారుణ
 చ్చవిలీలం బెనుమంట లద్రిచరహృత్సంప్రాప్తవైర్యాటవిన్
 దవులన్ దైత్యవరానుజాతకరముక్తంబై రుమాకాంశుపైఁ
 గవియన్ శూలము మట్టువెట్టె నగదంకారత్వమం జేర్పడన్.

185

మ. నలనీలాదిబలీముఖాస్యబిససూనంబుల్ శరోదారధా
 రల దాఱన్ ఘనలీలగాఢతమ మూరంజేయ గ్రీష్ణార్క-ని
 స్తులతేజస్థితి మించి కాలుకడ కచ్చోబంపె దేవాంతకున్
 విలసద్దేవముదశ్రు వర్షములప్రాప్తద్వేళ రాఁ గ్రమ్మఱన్.

186

మ. దశకంఠాపయశంబు గన్నడుగతిన్ దైత్యాంగనాత్మవృ
 ధావశతాలోకనకజ్వలంబు లమరీవక్షోజకస్తూరికా
 విశదచ్ఛాయ నెసంగ ఘట్టితరఫోద్వేలార్భటుల్ బెట్టుగాఁ
 గ్రిశిరుం జంపె జముండు తల్పుగడియల్ దియ్యం దదాకర్ణనన్.

187

చ. ఖచరతఁ జెందియుం దశముఖప్రియసూతి యసీతిమై పల
 శిచరుల నాశుగాశనులఁ జిక్కులఁ బెట్టి మదాత్మజార్థ మై
 యిచట వసించి రిట్టియడ రిందఱ కడ్డము చెందుటర్హమం
 చచట వసించె నాఁ దనువులందు పరాగము గ్రమ్మ వ్రాలినన్.

188

ఉ. బంధువు లీగతిం బడినపాటుగనుంగొని ప్రేమనవ్విప
 ద్బాంధవుఁ డచ్చభల్లపతిపంపున నప్పుడె హృజ్జనంబునన్
 సింధువు తెల్లఁ దాఱి గిరిఁజేరి ధృతిన్ సరిఁబోలవచ్చుగ
 ర్వాంధత మాన్చి తెచ్చి కృపనందులమందుల లేపెనందఱన్.

189

మ. బవరం బుత్సవ మస్త్రముల్ తృణము లాపన్నాసురక్షాతిలో
 లవిహారంబు స్వభావ మంబుధులు కాల్యుల్ దుర్ధరోదగ్రశై
 లవరోత్పాటనపాటవంబు లవలీలల్ మానసోద్యన్తరు
 జ్జవసంచారమ లంతియానము గణించన్ శక్యమే మారుతిన్.

190

చ. నగచరసాలజాలము కనత్పరిఘాయుధహస్తవృత్తి ను
 గ్గుగ సమరాటవిం దగునికుంభమదేభము నొంచి పంచవ
 క్త్రగరిమ చూపియుం బిదప దైత్యచమూకదళీవనంబులోఁ
 దగిలినవేళ యూధపవిధంబు యథార్థము చేసె నెంతయున్.

191

చ. ఘనగతి నిల్చి పోరుదశకంఠకుమారుండు క్రింద క్రిందఁబా
 యనిభుజగాంశ మొంద నతఁ డంబర మందఁగఁ జేసె నెంతఘాఁ

డని సుర తెంచనూర్ధ్వముగ నప్పరుఁ డేయుశరాళి హంకృతిన్
జన జయ మిచ్చె రామనృపచంద్రునితమ్మునిఁ బూని పోరునన్.

192

ఉ. సూనునిపా బెఱింగి సురసూదనశేఖరుఁ డల్కశక్తి రా
మానుజు మూర్ఖ ముంచ నృపుడాఁ డార్తిఁ గనుంగొని పానరాళికిన్
బ్రాణములిచ్చిన ట్లతిరయంబునఁ దమ్మునిప్రాణ మిచ్చినా
ప్రాణము నిల్పవే ఘనకృపావని! పావని! యంచుఁ బల్కినన్.

193

సీ. శివునిచేఁ దలకుఁ బాసియు మానిపోనిపద్మోద్భవుం డిఁక నాయు వొల్లడేని
యస్తమించియు నట్టె యడఁగనిరవి పునస్సంచార మెనయఁ గాంక్షించఁడేని
బడబాగ్నిచేఁ గ్రోలఁబడియు నింకనివార్ధి గాంభీర్యము వహింపఁ గడఁగదేని
ధనువయు్య వంకచెందనికుందనపుగట్టు భూభారము భరింపఁ బూనదేని

తే. మానసుమిత్రాత్మజుఁడు మూర్ఖ మునిఁగి మరల, లేవకుండెడు నింతేల సేవకునకుఁ
గలబలోద్వృత్తి మీ రెఱుంగరె యటంచుఁ, బతికి నతి చేసి ద్రోణాద్రి కతఁడుగదలె.

క. దేహద్యుతు లెల్లెడలఁ ద, మోహృతి ఘటియింప వేల్పుమూఁకలు పరమో
త్సాహము గన విసినాచల, వాహిన్యంబుధులు గనుచు వడిఁ జనువేళన్.

195

మ. అమరుల్ దైవపనప్రసూన సురభివ్యాసంగభృంగాంగనా
వళి నెత్తావులఁ బిల్వఁబక్వఫలదీవ్యత్కాంతి బాలార్కుతోఁ
దులదూఁగన్ శుకశారి కాదివిహగస్తోమధ్వనిన్ బైలు మా
ర్వలుకన్ గృత్రిమతాపసాశ్రమము తత్ప్రాంతంబునం దోచినన్.

196

క. మున్నడతు నెన్నఁడున్ గన, నిన్నడుతెరువున వనం బీదెక్కడితెరువో
యిన్నేల సటలు! లేఁడే, యిన్నేల జటిందుఁ డడిగి, యేఁగెద ననుచున్.

197

ఉ. అల్లన డిగ్గి యగ్గిరిచరాగ్రణిమొగ్గల నగ్గలించుబల్
మల్లెలవల్లులం బెరయుమావులతావులతావు లెల్లెడన్
జల్లుచుఁ జల్లగాడ్పొలయుచక్కి వసించి సమాధినిష్ఠమై
నుల్లము నిల్పికొన్నమునియుంబలె నున్నయొకండు గన్నడన్.

198

ఉ. నిక్కముమానిగా వగచి నెక్కొనుదాహము దక్క మంచినీ
రిక్కడఁ గల్గదే? యన వహించినకై తవనిష్ఠదెచ్చుకో
ల్కక్కువఁ బెక్కువాక్కుల విలంబము చేసి పొసంగ కున్నచో
నక్కుటిలుం డొకానొకజలాశయ మక్కడిచక్కిఁ జూపినన్.

199

— మకరీశాపవిమోచనము. —

మ. అమరీరత్నము శాపయుక్తి మకరిత్వావృత్తి జెందం దదం
గములక్కామిని పూని యొందుకడ కేగన్ లేక తత్పూర్వవే
షముఁ బ్రాపించఁ దలంచి వచ్చినదో! నాఁ జక్రాంగచక్రాభిసే
కుముదాబ్జాదులఁ బొంకమై తగుకొలంకుం గాంచి తోయస్పృహన్.

200

మ. పదశోణాంబుజదీప్తిసీరమణి సౌపానాళిఁ బ్రాగైంపుసం
పదనింపన్ నునునాఁచుఁబాసి చనఁ బైఁపైద్రోచి నాడీప్రభే
దదశన్ లోనమృతంబు గాంచుయతించందం బొప్ప నెత్తావిఁ బొ
క్కి దృగ్బంబులు తత్సరోబ్జములమాడ్కిం బూన నీరానఁగన్.

201

ఉ. ఆనినదంబు మోక్షవివశాత్తుఁడు పక్షిణకర్ణదీర్ఘం
టానినదంబురీతి విని నానెగు లింక హరింపవే దయా
ధీన యటంచు జక్కవలదీనరవంబునఁ బెల్చి మ్రొక్కఁగా
బూనెనో! నాఁగ నక్రి కపిపుంగవుపాదము పట్టెఁ బట్టినన్.

202

శా. ఏభాగ్యంబు ద్విజత్వ మొంది పరహింసేచ్ఛాచరత్సత్వలీ
లాభివ్యాప్తి వహించు టంచు గడద్రోయం బోలునాదంతరే
ఖాభంగం బొనరించి తద్రహితభాగం బొందవేలా? రస
జ్ఞాభిఖ్యం దగునీకు నన్కరణి జిహ్వనాడియున్ ద్రంచినన్.

203

చ. అడఁగఁగ మ్రొంగఁబూన నసదై దవకీల లతాగృహంబులో
నడరెడులీలఁ దజ్జర మట్టె సొరన్ దన కెల్లఁ దక్కఁబో
యెడుకడి గాదు నా కనఁగ నెమ్ములు ప్రేవులతం దగల్ప బె
గ్గడిలి భరింపరానివెత గ్రమ్మినతోన విషంబు ద్రావినన్.

204

ఉ. తొట్టిననీటి కడ్డముగ ద్రొబ్బినప్రేవులముద్దమట్టిచేఁ
బెట్టినపొట్టివేలుపుగఁ బెన్గడుపన్ ఖురళిన్ తుధాఖ్యకున్
బట్టగుజెట్టిగొట్టి మయిఁ బాటిలునెత్తురుచెమ్మమట్టితో
నట్టె కడిందిజెట్టివలె నాతఁడు వేల్వడ నక్రి యంతలోన్.

205

సీ. సరిప్రాద్దుకడ నెట్లు మెఱుఁగెక్కెఁ బరిపూర్ణచంద్రబింబముతోడ సారసములు
ఘన మెందుఁ గన మెట్లుగనుపట్టె శిఖిపింఛకలనతో మీఱుక్రొక్కారుమెఱుఁగు?
పండువెన్నెల గాయుపట్ల నెట్లు స్రవింప కందమై చందురా లతిశయించె?
నరుణకాంతివిలాస మలవొందునెలవందు నడఁగ కెట్లు రహించె నుడుగణంబు?

తే. లని మహాద్భుతగతి మించ నర్హమైన, మొగము కన్నులు కొప్పు మై నగవు చెక్కు
లడుగులు నఖంబు లఖలమోహనత నినుప, నమ్మకరియప్పు డొకముద్దుగుమ్మ యయ్యె.

చ. అమితదినంబు లానరసియందె వసించుటఁజేసి తద్విలా
సములే ఘటిల్లెనో యనఁగ ఎక్కవచన్నులు కల్వకన్నులున్
భ్రమరశిరోరుహంబులు తరంగవళుల్ బిసబాహు లొప్పుఁగాఁ
గొమిలె చెలంగె రాహుముఖగోళము వాసినచంద్ర రేఖ నాన్.

207

సీ. అరజాటుపయ్యంటచెరఁగు వెన్కఁకుఁ దిసి బిగియ ముంగటిమీఁద బెరయఁ జెక్కి
కరకంకణ శ్రేణి కదియ ముత్తెపుఁగుట్టుఁబవిక కైముంజేతికవల ద్రొబ్బి
యలిక మంటెడుముంగురులకెంపుబుగడలు చెవిచాయకడకొనఁ దవుల దువ్వి
మొదటిరూపముగన్నమువంపు చెలువంపుగరువతనంబు మాన్ద్యమున మాటి

తే. యడుగులట మెట్టకెందమ్మ లడరఁ జేయ, నొయ్యనొయ్యన వచ్చి యాయ్యపాప
ములు నిరీక్షోత్పలములఁబూజలు ఘటించి, కరములు మొగిడ్చివినయొక్కిఁగలికివలికె.

మ. జయ సంసారమహాంధకారతరణీ! సౌవర్ణభూభృష్టుణీ!
జయ నానాగమతత్త్వభవ్యసరణీ! సచ్ఛక్తచింతామణీ!
జయ దుష్టాసురజీవమారుతఫణీ! చంచత్ప్రతాపారణీ!
జయ సాధూత్తమచిత్తవారణస్పణీ! కాఘామృగగ్రామణీ!

200

✓ కందగర్భితశార్దూలవిక్రీడితము.—

నీ కే మ్రొక్కెదఁ బ్రోవు మున్నతకృపానిర్దానదీప్యతక్రూటా
క్షా! కాకుత్స్థకులాగ్రగణ్యకరుణాకల్పా! యనల్పవ్రతా!
పాకారిప్రముఖస్తుతప్రతిభ! దుర్భావాక్షశిక్షైకద
క్షా! కోకాప్తరుచిప్రకార! గుణనిస్తారా! సమీరాత్కజా!

210

ఉ. ఎవ్వఁడు వార్ధితోడఁ దరియించె భవాంబుధి రామముద్రతో
నెవ్వఁడు యోగముద్ర ధరియించె నిశాచరరాట్పురంబుతో
నెవ్వఁడు కొంచెపుంబురి దహించి రహించె యశోవిభూతిచే
నవ్విబుధాగ్రగణ్య నిను నా ర్తశరణ్య భజింతు పావనీ!

211

చ. జడగతీకొగ్గి పంకమున సగ్గి దరాతిశయస్థితీకృత్రియం
వడి వడిసుళ్లఁ బెల్లడరి భంగము వాయక యింతకాల మేఁ
బడినయవస్థ నీకరుణఁ బాసి నిమేషములో నిజాకృతిం
బడసితి నీవిచిత్రమహిమం బిఁక నే మని నే నుతించెదన్.

212

మ. అమృతోత్పాదికి సీరు చూపునటు లయ్యా! సీకు నే నొక్కకా

ర్యము సూచించెదఁ గాలనేమి కుహనాధ్యానముఁ దై దుష్టన

త్వముతోఁ దానును బోనియీసరసిఁ బెందం జేసి మి మ్మిట్టిక

ప్రమతిం గెల్చి ప్రయాణమందుఁ డన నక్షద్యేషణుం డి ట్లనున్.

213

క. కరివై రిమధ్య! సీవు మ, కరివైఖరి మొదటఁ బొలిచి క్రమ్మఱ బింబా

ధర పై గనిపించుట క, చెచ్చెరువయ్యెడు నొడువు మనినఁ జెలియిట్లనియెన్.

214

— ధాన్యమాలి తనశావవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పట. —

మ. కరుణాసాగర! నాయుదంత మరయంగా వింత రంభోర్వశి

హరిణీముఖ్యసురాంగనల్ చెలులుగా యజ్ఞల్ మహాహోరసం

గరముక్తాంగులు మేటికాముకులు గా గానాదివిద్యాసము

త్కరసంచాలిని ధాన్యమాలిని యసంగా మించుదివ్యాంగనన్.

215

క. కైలాసంబునఁ గంతే, కాలుం డొకనాఁడు ప్రమధగణములతోఁ జే

రొలగ మున్నెడ నేనా, మేళముతో నేఁగి మ్రొక్కి మృదునియనుజ్ఞన్.

216

సీ. కామసింహము గెల్వంగల బిరు దనఁగ సింగపుతలాటపుసీలికాసె యెసఁగ

నడలభ్యసింపఁ జేరెడునంచకఁబోలి యిరువంక ధవళచామరము లొలయ

నలకరేఖకుఁ బోల కళకుక్రొన్నెలలీల నెలవంకబావిలీ చలనమంద

నంగముల్ లోకమోహనము లంచు గణించుగరిమ శబ్దకళాసికలు చెలంగ

తే. హూయలు కప్రముసిరములయొలుపుతీరుపు

లాగు మైసరిబెళుకుపల్లటియుఁ గులుక

ఁక్కిణి నటించి నను మెచ్చి శంభుఁ డిచ్చె

మానితవిమాన మొక్కటి వానరేంద్ర!

217

ఆ. ఆవిమాన మెక్కి కీవి మానక మేని

తావులన్నిదిశల నావరింప

నుచితగతుల మెలంగు చొక్కనాఁ డీజలా

శయమునందుఁ గేళి నలుపువేళ.

218

క. రెండునయనములు మొగిచి ప్ర, చండతపోనిష్ఠ నుండుశాండిల్యముసీం

ద్రుండు జలరవము దనచెవి, నిండినఁ గను జెఱచి చూచి నివ్వెఱ దవులన్.

219

సీ. చరణముల్ గన రక్తి సంధిల్లెఁ బ్రపదంబు లింతగాంచినఁగ్రియ లెల్ల ముణిఁగె

జంఘ లన్వేషింప శరధినిమ్నత మానె మిహి తొడల్ చూడ లో మెత్తవడియెఁ

విఱుందు గన్దొన్న నిబ్బరపుటబ్బర మబ్బె గొను చూచినఁ దాల్చిలేనిదయ్యె
 నాభి నీక్షింప వెందపుఁదమ్మి నుడివడె నార రసిన హరిధ్యాన ముడిఁగె
 లే. వలిచనుంగవ దృష్టింప బలిసె మేలు
 మొగము దర్శింపఁ గళ రేఁగె సొగసుకప్పుఁ
 గొప్పుఁ దిలకింప బలుతమి గప్పుకొనియె
 జటిలచక్రేశ్వరునకు నాశ్చర్యముగను.

220

ఉ. చూచినచూపు ద్రిప్పకొనుచొ వృతఁ డప్పడు గానకున్నచో
 నాచిగురాకుబాకుతురకాయన కో యని యార్చి జాజినే
 వాచెయిఁ బూచి వైచె మునిచంద్రునిచి త్తము వ్రయ్య నంతలో
 రాచిలుకల్ రొదల్ గులుకురాయిడితె మ్మెరదొమ్మి గమ్మినన్.

221

లే. జవతపంబులు చాలించి శాంతి డించి
 తమకమున లేచి యడుగులు తడఁబడంగ
 వడి నిగుడ మేను పులకింప వచ్చినిలిచి
 పలికెఁ బలుకుల నునుఁదొట్టుపాటు గదుర.

222

మ. అడుగుల్ కెంజిగికుంకుమంబు ధర కియ్యకొ మేను బై లెల్లఁ బు
 త్తడిసేయకొ నునుచూపు లెల్లెడల నిద్దాకల్వపూమేలుక
 ట్లడరింపకొ నడయాడుమించువలె నొయ్యారంపులేబ్రాయపుం
 బడుచా! మించఁ జరించఁ గాంచి భరియింపంజాల మన్నింపవే!

223

ఉ. సీముఖపూర్ణచంద్రకళ నిండిన మోహతమంబు గ్రమ్మె సీ
 మైమెఱుఁ గావరింప నియమంపుమయూరము చిక్కె సీవళి
 స్తోమతరంగముల్ వెలయఁ దోరపుఁ గాఁక జనించె సీదృగ
 బ్జామితలీలచే ధృతిమదాఁ చలించె నిజేమె? కోమలీ!

224

చ. ఎలనగ వంకురింప మొగ మెత్తి కనుంగొనరాదొ మేనఁ గ్రొం
 బులక లెసంగఁ బై నొరఁగి పొంకపుఁ జన్ద్రున లుచ్చిపాటఁ గౌఁ
 గిలి పయనేయరాదొ విడికెంపులకెంపు నడంపుమోవిలే
 నెల వడ దేర్పరాదొ దమి నిల్పంగరాదొ వధూటి! నాయెడన్.

225

క. ఇప్పు డొకమాట చెప్పవె, తప్పక యోయొప్పులాఁడి తప్పనొడువులకొ
 నొప్పించెదొ సీమది రతి, కొప్పించెదొ నన్ను మరున కొప్పించెదవో.

226

క. అని తనఘనవర్తనమున, కనుచిత మగుపలుకు పలుకునమ్మునిమూర్ధ
 న్యునిఁ గనుఁగొని వినయము నయ, మెనయ నిజం భావహిల్ల నే నిటులంటిన్.

227

తే. అమ్మ నేఁ జెల్ల మునినాథ మిమ్ముపంటి

పెద్దలకు నింతవలవంత పెరిమ యగునె?

యల్పసుఖ మింతె యింత లేదనక యింత

పాలుమాలినఁ దప మెల్లఁ దూలిపోడె?

228

కా. అంతర్నాదసుఖంబుకంటె ఘనమే? యయ్యో! రటత్కంకణా

క్రాంతక్వాణధురీణనూపురమణీకాంచీరవప్రస్ఫుర

త్కాంతాకంతురణోజ్వలన్తణిత మాకర్ణింప నేలయ్యో? వి

భ్రాంతిం జెందెద రింతమాత్రకె మునీంద్రా! యన్న నాతం డనున్.

229

సీ. సుదతి! నీనెమ్మోము చూచినంతసె కల్లె ద్విజరాజదర్శనోద్వేలఫలము

కలికి! నీచిటునవ్వు గనినయంత ఘటిల్లెఁ బ్రాప్తి కావిభవవీక్షాఫలంబు

వనిత! నీమోవి గాంచినయంత జేకూరె నరుణబింబాలోకనాభిఫలము

చెలువ! నీకంత మీక్షించినంతఁ బొసంగెఁ బరమశంఖనిరీక్షఁ బ్రబలుఫలము

తే. అతివ! నీయారు దర్శించినంత దొరకె నీలవర్ణవిలోకనిర్నిద్రఫలము

తరుణి! మఱియింతకంటెను దపము చేసి, యేను బ్రాసింపఁగలఫలంబేమి చెప్పుమ? 230

క. వాతెఱి ఫలంబు చెక్కులు, నాతిరొ! లవలీదళములు నాభి సర మురో

జాతములు గిరులు నై తగ, నేతెఱుగునఁ దపసి వపలు నిన్నియుఁ గనియున్. 231

ఉ. అట్టిటు మాటలాడి విరహంబుధి ముంచక నన్ను నీదుచ

న్గట్టులఁ జేర్చుకొన్ననుచు గ్రక్కునఁ బైఁబడి రా జటీంద్ర! హా!

ముట్టకు మే రజస్వలను మూడుదినంబులదాఁకఁ దాళుకొ

మ్మెట్టులనైన మీఁద ఘటియించెద నీవదసేవ నావుడున్.

232

క. మొగ మింతై వగవిత్తై, తగవు దలంచి నిలిచి యెటులు దమినిలుపుదు నే?

మగువా! మూడుదినంబులు, దగవా? ఖగవాహసుతునిధాటికిఁ ద్రోయన్.

233

చ. అలరుకటారిమన్నెదొరయాయుధశాల సమీర మల్లసం

కులఖురళీస్థలంబు మదకోకిలవట్టుదరాజకీరమం

డలి బెడిదంపుమ్రోతలకొటాట వనం బెటులొంటి నిల్వఁగాఁ

గలఁ దొకబ్రాహ్మణుం డనక కామిని! యేమని పాసిపోయెడే?

234

ఉ. నీరహిఁ బల్కుచిల్కలకు నీనునుగొ వ్వున నొప్పుతేటికిన్

నీరుచిరాంగవాసనల నెక్కినుగాలికిఁ గొంతయోర్చెద

న్వేరెవరాకుగాక తరుణి దివసత్రయ సన్నఁ దానమై

మేర దలంచి రాఁ దగుసుమీ యని యమ్ముని యెట్లకేలకున్,

235

తే. ఒప్పుకొని వల్తులుచు జెప్పి యొకవిధమున, నవలి కేగిన నతనిమోహంపుఁగోర్కి
 కియ్యకొని వచ్చుదాననై యేచు గంధ, మాదనాద్రికిఁజనియున్న మానియచట. 236
 మ. మరుక్తరాస్త్రభయాన్తిఁ గుంజము సౌరక మత్తాలి మల్లాలిదు
 స్తరహల్లోహలశబ్దమం దదర సంతాపించి చూతంబు డా
 య రటతోక్కిలపజ్జు లాడ వెత నేయక నిల్వశంకించి వెం
 బఱనిత్తై నలునంకలక ముని స్తరావస్తారలోలాత్తుఁడై. 237

మ. అచలక వట్టుదయుంకృతుత్ దొరయునో యకభీతి నంతర్నద
 శ్రవణం బొల్లండు వెన్నెలల్ వెలయు నకశంకన్ స్వనాసాగ్రదృ
 ప్తి విరాజిల్లండు చంద్రుపే రసఁగు నకచింతాస్థితిక రాజయో
 గవిధం బూగఁడు గాడ్పుఁ బట్టండు మదాకారంబై చింతించుచుక. 238

ఉ. చందనగంధవాహశిశుసంచలదంచితచూతపల్లవా
 త్తిం దగుతోకిలంబురొద వి ట్టడరక దనుఁ బిల్చెనో యటం
 చందుల కేగి చూచి మరుఁ డంది వెనక జరిపించువారురీ
 తిం దిలకించి హా గుణవతీ! యిక నెప్పుడు ఫిల్తువే యచుక. 239

ఉ. కొ ప్పాకచేతఁ బట్టి తరుకుక నునుఁజెక్కిలి నొక్కి లేనియల్
 చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక సీతక్కలి నింపఁ గెంపులం
 గప్పి కవుంగిలించుకొనుగాధత ముచ్చగ నీవి వీడగా
 ముష్కిరిగొన్న మోహమున ముద్దియఁ గూడి నుఖించు టెన్నఁడో. 240

క. అని పలికినదే పలుకుచు, జనినయెడకె చనుచుఁ గనినచక్కియె గనుచుక
 గినములు మూఁడెటువలెఁ జను, ననువనటక మాని దలఁక నమ్మెదటినిశక. 241

అచంద్రోదయవర్ణనము. ౨౨

సీ. నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డకెంపుటక్షతలపొన్నిసై యనఁగ
 సమయబౌలుండు వైవ నమరుక్త్రంబచ్చెనఁ గడు హెచ్చుగొడుగుబొంగర మనంగ
 గగనవాజీవధూకంఠభాగంబునఁ బొలుపుమీఱినతాలిబొ ట్టనంగ
 హరశిరోరుహసంగ యగుగంగలో నొప్పుకమనీయనవ్యకోకనద మనఁగ

తే. జం ద్రుఁ డుదయించ వెన్నెలల్ జగతిమించ, నప్పు డప్పర్వతంబుపై నలరుతావి
 బుగులుకొనునొక్కపచ్చరాజగతి నుండి, తాయిగా నేను గానంబు సేయువేళ. 242

ఉ. ఆచ్చటి కేగుదెంచినదశాననుఁ డంతయు నాలకించి యే
 యచ్చరమచ్చెకంటియొ గదా! యని మెచ్చి మదగ్రభూమికిక

నచ్చి గగత్తయిన్ గెలిచి వచ్చిననన్ విరివిల్లుఁ డమ్ములన్
గుచ్చి జయించె సింకఁ గయిన్ ముని నెట్టనఁ జెట్ట వట్టినన్.

243

తే. దీనమానస నై పరాధీన నగుట, యుచు రజస్వల ననియు నాశనికిఁ జెలుప
వేశ్య కెక్కడిపరతంత్రదృత్తి? యదియుఁ, గాక పుష్పిణి వగుటసౌఖ్యంబై యుచు.

చ. బరిమి భుజామృతాశములు పట్టి పయంబు దెమల్చి గబ్బిగు
బ్బ లలమి మోవికెంగిగురు వల్లూన లంట నన్జునన్జుగాఁ
బలుమటు నొక్కి పేరురముపై మృదులాంఘ్రముఁ జేర్చి మోహ మ
గ్గలమయి యున్ని నింగితము గాంచక మించి రమించి నొందినన్.

245

తే. అంతలోపల నతికాయుఁ డనుకుమారుఁ

డుదయ మొందిన నుతుఁ గొంచు ముదయుఁ జెంది
యతఁడు ననియెఁ ద్రిరాత్రుండు లైన దాన
మేను గావించి మునిఁ జేర నేగుదేర.

246

ఉ. వాడిన మేను నజ్జలనవాతెఱయున్ గడువిన్నఁబాటుతోఁ
గూడిన నెమ్మెగమ్ము చదను న్నడ లంతకు మున్న తెల్పనా
జాడ యెఱింగి నెమ్మదిపొసంగక రాగము కన్నులందుఁ దో
డ్తోడ నెసంగ నజ్జటిలధూర్జటి పల్కె రదాని గీటుచున్.

147

ఉ. నీను వరించియున్నతది యించుక గాంచక కొంచ కెంచ కె
వ్వానికి జ్వరం బొసంగి వచ్చినవే? మటుమాయబాడి! యే
కీనుఁడు నన్నుఁ గైకొనక యింత యకృత్యము చేసె నయ్యయో!
యేనియమం బ వేశ్యకన చిటికిఁ జేసితి? గాండ్ సీయెదన్.

248

ఉ. చిత్తము వంచుటో హరి భజించుటో బంధము లూడ్వ ధైర్యపుం
గర్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటో యాత్మఁ గాంచుటో
చిత్తజరోగముల్ పెనుచు నీ కనుమాలపుదోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు మూఁడు వితా క్రమించినన్.

249

తే. ఒకనితో మాటలాడి వేళ్లొకనిఁ గూడి

యొకనిమనసున నెంచి యొండొకని నొంచి
యెవ్వనికి మర్తమీసిమీ కెల్ల మొలఁ
బుట్టఁగాఁ బుట్టినవిగావె యిట్టివగలు.

250

ఉ. కాయము చూత మన్న నతికష్టము నెమ్మది యన్న వక్రభా
వాయతనంబు మోహగుణ మన్నను జంచలచంచలాలతా

ప్రాయము గ్రామ్యధర్మగుభి మన్నచు స్వల్ప మనేకదోషనిం
దాయుల మింతె కాక కలదా? సుఖమితలయం దొకింతయున్.

251

శా. శీలక్షాధరవజ్రధారలు చయోసింధూస్వలద్బాడబ
జ్వాలల్ లోభమృషాభిమానమచహింసాజన్తభూముల్ వృథా
కాలక్షేపవిధాదికారణలు జాగ్రత్తీ-ర్తిబాలానిల
వ్యాళస్త్రీలు వివేకపాకసుకృతవ్యాపారసారంగళా
ర్దులల్ కొమ్ములు నీరినమ్ముమరె సాధుశ్రేష్ఠు లెప్పట్టునన్.

252

ఉ. కామిని! నిన్ను సాధనముగాఁ గొని కాముకకోటి గెల్చున
క్కామునిటెక్కెపుండెఱుగుఁ గాంచి విచారము డించి నక్రి వై
యీమెయిఁ బాసి యుండు మీల నేను వరించిననిన్ను బల్కిమెఁ
గాచుకరార్తిఁ గైకొనినకష్టుఁడు కామినివంక నే చెడున్.

253

ఉ. తప్పదు పొమ్ముటన్నఁ బరితాపము కాపముఁ గ్రమ్మఁ గన్నులన్
జప్పిలుకోకబాష్పములచే జడదారికిఁ బాద్య మిచ్చి యీ
తప్పు ఘటిల్లె నక్కుటిలదైత్యబలాత్కృతినంక నింక నా
యెప్పటిరూప మెప్పుడు వహింపఁగలనొ వచింపరే యనన్.

254

ఉ. ఆమునిరాజు క్రమ్మఱ దయార్ద్రమతిన్ ననుఁ జూచి “సిద్ధసా
ధ్యమరయక్షకిన్నరముఖార్తి మోపహృత్తికి యామహో
ధాముఁడు వాయునందనుఁడు దాశరథీశ్రియుఁ డిందు వచ్చి నీ
బాము హరించి పోవు”నని పల్కి చనెన్ వినవే గుణాంబుధీ!

255

ఉ. ఒక్కొకచోఁగదా మకరితోజ్జ్వలతల్ వహియింపు రెక్కడన్
జక్కెరబొవ్వు లా గతి పొసంగక తాపసశాపసంగతిన్
గ్రక్కునఁ గోమలాంగ మఱి కర్కశదేహము గల్గె నంశలో
నెక్కడఁ బోయెనో గుణము లే నెఱుంగన్ మకరిత్వ మొందితిన్.

256

శా. శాండిల్యుండు గణించినట్ల తెలిసెన్ స్వామీ! భవద్విక్రమా
ఖండప్రాభవ మాండుదానఁ బొగడంగా నేర నేబోయెదం
దండం బాశ్రితరక్షణప్రవణ! మీదాసిం దయాదృష్టిఁ జూ
డుండీ యంచు విమాన మెక్కుకొని వీడ్కొన్నం గోస్వామియున్.

257

మ. తనలోఁ జేరి త్రిలోకభీకరమహాదర్పంబునం బేర్చున
క్రిని ఇక్కడినఁ నత్సరణములభృంగీనాకసంపత్తి గీ

వన గావించి ప్రసల్లకై రవరజోవ్యాసక్తహేవాకమో
హనమందానిలయుక్తి గంధవడిమై కర్పింప మోదించుచున్. 258

తే. కపటమునివేషమున నున్నకాలనేమి, నపుడె వైవస్వతునివీటి కతిధిఁ జేసి
కహకహర్భటినభ్రూర్దమున కెగసి, యతిజవంబున ద్రోణపర్వతముఁ జేరి. 259

మ. రతనంపుండిగినించుకూటములు మీఱఁ జందవేటండవి
శ్రుతగంధర్వసమృద్ధి వర్ధిలఁ దృణజ్యోతిర్లతాదీపికా
తతి నల్వంకలఁ దోఁప సాను లిరవొందకొ గహ్వరకొ బొప్పఁగా
క్షీతిభృత్సంజ్ఞ నిజంబు నేయుళిభంగకొ కీర్తించె సౌమ్యస్థితికొ. 260

ఉ. ఓనగచక్రవర్తి! సుగుణోర్జితకీర్తి! జగద్ధితంబు రా
మానుజప్రాణరక్షకుఁ ద్వదౌషధముల్ గనిసింపు మన్న స
న్తాన మెఱుంగ కగ్గిరి స్రమత్తతఁ జెందెఁ గతోరగహ్వరం
బూనెడుగట్టువాయులు మృదూక్తిస్వభావము పూన నేర్తురే. 261

వ. ఇత్తెఱంగున మొఱకుఁదనంబున సరకుగొనని కఱకుమలం జూఱుకు చుఱుకునం
గనుంగొని. 162

చ. అడరి ధరాధురంధరుల సందఱఁ దాల్పుచుచోఁగింద్రుడే
పుడమి సుమిత్రపట్టి యయి పుట్టి సురద్విషదగ్రగణ్యుచేఁ
బడి యటు లున్నవాఁ డతఁడు ప్రాణము లొందఁగ మందు లిమ్మటం
చడిగిన మేల్ చలందొకొనవైచి కృతస్మృత భూధరాధమా! 263

సీ. పలుధాతురాగదంభమున నెప్పుడుఁ గిన్కచేబలె మోమెఱ్ఱి చేసికొనుట
పలుకూటములఁ గూడి పరవంశదహనసంపత్తి నొక్కొకచోటఁ బ్రబ్బికొనుట
బహుగనుల్ గొనియు దుర్భరతచే ద్విరసనప్రాప్తి నెత్తములసొం పందుకొనుట
పాదంబు సాను లెప్పటికీఁ జెందిన శృంగమిషమున మిన్నంది మెందుకొనుట
తే. నీకు నైజంబు లివి యెల్ల నేఁ డడంతు, చూడు నన్నని పవమానసూనుఁ డడరి
చండదోర్దండలీల నక్కొండబండ, దండధరుఁ జెండుచండిశుదండి నిండి. 264

స్తగ్ధర.—

పంచాస్యధ్యానశంకకొ బ్రమచకరిఘోశో పర్వ లెత్తం దటోర్ద్వం
జంచద్విద్యాధరస్త్రీకగముపతులు మెచ్చకొ హతాశ్లేషముల్ గ
ల్పించకొ దకొ బ్రోచువారికొ బెదరి కుభరమే! విల్చెనోనా గుహల్ ఘో
షించకొ గర్జించి తమ్మిం జెనయుకరిగతికొ శ్రీహనూమంతుఁ డంతకొ. 265

చ. పదహాతిః జుట్టపాదములు భగ్నము లై చన మందరంబుచు
 ట్టాదవినసర్పరాజుతెఱఁ గొప్పంగ వాలము గట్టచుట్టుఁ జు
 ట్టి విటవువాపుటన్ గిరి కడఁదివెతం గనుబాష్పవైఖరిన్
 బొదలి యురంబు లెల్లెడలఁ బోవఁ బెకల్చి వహించి పోవఁగన్.

266

కా. గంధర్వుల్ పదుమూఁడుకోటులు మహోగ్రక్రోధరక్తాస్యు లై
 సింధూదగ్రగభీరఘోషముల నాక్షేపించి యిక్కొండ న
 ర్వాంధత్వమ్మునఁ గొంచు నెం దరిగెదం చుగ్గంధవాహత్తజుం
 గంధేశంబు నెదుర్చుదోమగమిజోకన్ వీరమైదాఁకినన్.

267

మ. పదివేలర్కులరూపుఁ జూపెడుప్రతాపస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁ ద
 న్నట్లుబాల మడంచుఘోరకరచండవ్యాప్తి శస్త్రాఽపిగా
 ఘవశోద్భూతతమీసముల్ విరియఁ గ్రీడన్ వాల మల్లార్చి పె
 ల్లడరం గొంతులఁ జట్టి మించి కెగవేయన్ వారు భీతాత్ము లై.

268

చ. తుసిసినకాలుచేతులును దోరపునెత్తులఁ దోంగుమేనులన్
 ఘనపదతాడనంబుల చకావక లైన యురంబులూసి యో
 పనచరనాశ! నిక దొడర వచ్చిననెరము గాచి కొంపఁ గై
 కొని చను మింక దీనులము కోపము సిల్పకు మంచు మ్రొక్కినన్.

269

ఉ. ఆపరదృష్టి వారిఁ గని యక్కఱరాజు భుజాగ్రపీతపైఁ
 పాదుగ నిల్పికోన్నగిరి ధానురసానుతటిచిరత్నర
 త్తోదిలకాంతు లంధతమిరోద్ధతి మాన్చి పడంబు నూప రా
 నాదు మాల్పవంతుడను దశాననుపంపున కౌర్యవంతుఁడై.

270

క. మేటినిశాటులు చితశత,కొలులు గొలువంగఁ బరశుమంతత్సురికా
 యూటము మీటుగ నక్కఱి,జాటునఁ గని ధాటి కెదిరి శూరతఁ బలికెన్.

271

కా. మీర వానరి! సత్వరంబు గల పం చూహించియో యిట్లుప
 ల్లాదున్ మందులగట్టుఁ దెచ్చె విక నేలా పేర్తి నానుండురన్
 బోరా నీత్వరకేశవాదులకు సంభోరాని సీతైలముం
 బాఱన్ వైచిన బోవసిన్నెదను నిక ప్రాణంబుతో నావుడున్.

272

కా. ఆరామక్షీతినాథుబంధు నిదుతోఁ కల్లార్చి యేమంటివో
 నీ రాత్రింపర! గట్టుమా టిపుడు వాడ్లి దావకీయాంగమే
 పాఱన్ వైచె బంబనై నిలుపు నీపాలింటికాలుండ నే
 నే రా యంచుఁ బ్రదీక్షపావకశిఖిల్ నేత్రంబులం జూపినన్.

273

ఉ. బింకపుమాటలాడి వెలిసింది పనాటుండు పొంబులొంగి గం
డింక నిశాటులం! చనినియ్యక పట్టుండు గట్టుండు చంచు ని
శ్శంకత మాల్యపంతుండు చివర జక్త శరాసనముఖ్యసాంభవా
లంకృతహస్తు లై కలిలలాముని చూకే సురార లీనునన్.

274

శా. దేహచచ్ఛియలఁ బడకటల్ బటయ నుద్రేకించి శస్త్రాస్త్రసం
దోహంబుల్ నిబిడంబుగాఁ గురిసి రోగోగోభేదిభిక్తార్కరగ
రాహుంకారము లంకురింపఁ గన లెచ్చన్ దీర్ఘవాలంబు వే
నాహేతిప్రముఖాయుధచ్ఛటలు మాయం జేసి యచ్చేటియున్.

275

సీ. విమతభుజాభుజంగమగర్వరమ మార్చుతటిఁ బతంగవరప్రతాప మంజి
యహితోత్తమాంగశృంగాదికముల గల్పువేళి భృతాశనిలీలఁ జెలఁగి
పరనైకనాళికబహుళి హేతు లడంచునెడ గునప్రబలత్వ మెటుకపటిసి
విద్విషత్పురసముద్వేలలీలలు మాన్పుచోని నుగ్రసమగ్ర ఛాటి నాటి
తే. మూక నెల్లరు సిశ్లేషముగ వధించి, బండి చూచనమాల్యపంతుండు గిసిసి
కార్తుకమునారి సారింది ఖరభరములు, గునము నిర్భాణతతి సీనుకరణిఁ గురియ.

276

ఉ. అన్నియు వాలహస్తచటులానిలశక్తి శరాభ్యా నిక్క మొం
డ న్నడుమన్ సుళించియు రణంబునఁ దార్మ్యండు పావతున్కఁ దూ
డ న్నెడుచెన్నునన్ దనువుఁ దన్నిన మందులగట్టు గొన్న వి
ద్యన్నతు గిట్టి బెట్టుగడవైవ నురిస్థలి చూక నుగ్గుగాన్.

247

శా. చేశాలంబు దళించి వైచిన హుతాశజ్వాలికాభీలమై
రాశూరాగ్రణిలేలఁ బట్టి దిగజాఱన్ భద్ర మంకించి యా
కాశం బంటినమంట నొంటిముదిరాకాసిన్ సునాసీరము
ఖ్యాశాధీశులు మెచ్చఁ బార్షిహతి దయ్యంజేసెఁ గయ్యంబునన్.

278

శా. ఆలో మూర్ఖిఁ లేటి వైరిపయిరా నత్తురి తత్కంఠమన్
చాలాగ్రంబునఁ జుట్టి వార్ధిఁ బడవైవం గుల దుష్కీర్తిజం
బాలంబుంబలెఁ బంక మంగ మెనయన్ భంగంబునం దూలి పా
తాశద్వారముఁ బట్టి యట్టె సనియెన్ దర్శించుచివ్యుల్ నగన్.

279

శా. జేజేరాజులు పూలవానలు ప్రపన్నింపన్ మహోత్కర్షహ
ర్షాజేయుండయి యేగుదెంచి నిఃపాహగ్రాచలాధిప్త్యా
భూజాతౌషధయుక్తి లక్ష్మణుననుసూర్తుల్ గవంజేసె న
య్యాజేయుం దనుజప్రదాయి యని డాయం బిల్చి నెయ్యంబునన్.

280

మ. రవివంశం బరుపైరు మల్సహజమూర్త్యుతాపగ్రహ

స్త్రీ వికాసం బటివోవ సీవు ఘనరీతిక భీతిఁ బోకార్పఁ బూ
ర్వవిధిక్ వృద్ధిపహించె నింకఁ బ్రతికారం బేది? నాచిత్తమే
భవదాయత్త మటంచుఁ గౌగిటను సుభావించి దీవించినన్.

281

ఉ. అద్రిచరాధినాథులముద్రజలంబులతో సుధాశిక

ల్పద్రునుపుష్పవర్షము లపారములై కురియన్ నిశాచరా
చ్చిద్రభుజాప్రతాపశిఖ శీతతఁ డెందఁ దనీయకీర్తిది
ప్యద్రుచిహంస మేఁగె దివియం దనురీశిఖనృత్యముం దగ్గన్.

282

సీ. పడియున్న సౌమిత్రి ప్రాణంబు క్రమ్మఱఁ బూన్ప మందులు దేరఁబూనుమైత్రి

పూని వార్ధిద్వీపభూము లన్నియు దాఁటి త్తణములో గిరిఁ జేరఁ జనెడుజవము
చని మందులొనఁగూర్పు ఘని వేడినను గొండ యీకున్నఁ బెకలించి యెత్తుకడిమి
యెత్తి తద్రక్షకు లెదఱుద్దము సొచ్చి దురము చేసిన వారిఁ దురుముతేగువ

తే. తుసిమి తెరువున నేవిఘ్నములు బొరయక, వచ్చిబ్రతికించి యచ్చటివారిలోన

నొక్కరుం డయి గమకింప కున్నమహిమ, హనుమయెడఁగాకయితరులయందుగలదే?

మ. సమరాధీలుఁ డతండు శైలము యథాస్థానంబునం దుంచఁగాఁ

గమియింపం దశకంఠుఁ డంపఁ బటుసం గ్రామస్పృహకొ స్థూలజం
ఘమహాపంష్ట్ర మహోదరాద్యసురసంఘాతంబు మాఝొన్నచో
నమితాహంకృతి నన్ని రాత్రి చరులారా! నిల్వఁడం చుద్ధతిన్.

284

చ. శిరములు ద్రెంచి కంఠములు చించి కరంబులు ద్రుంచి శస్త్రముల్

శరములు నొంచి మించి నిమిషంబున నేన నడంచి యమ్మహో

దరముఖపైనికాగ్రణుల దక్షిణవిక్పలఁ జూడఁ బంచి త

ద్దిక నలచోట డించి చనుదెంచి రఘూర్వహుఁ గాంచి రంజిలన్.

285

సీ. వానరావళికెల్ల వజ్రపుఁగోటయై వలనొంచె నెవ్వనివాలవల్లి

వరగు నెవ్వని పెంపు పాతాళలంకేశముషితరాఘవబంధమోక్ష మగుచు

నెల్ల వేల్పులకీర్తు లీక్షింప నెవ్వనిసామర్థ్యమున శతాంశంబుఁబోల

నెవ్వనికనుదోయి కిసుమంతి మశక మై కనిపించుఁ గలకరక్కసికులంబు

తే. లట్టిజగజెట్టి గాడుపుపట్టి గట్టి

దిట్టతన మిట్టి దని మాటఁ బట్టుకొలువ

నెట్టివారికెట్టు నే నెట్టు లనంగ

నెట్టుకొనుకేడ్క విని శ్రోత యిట్టు లనియె.

286

క. పాతాళలంకరాక్షసు, నేతం బట్టుపడి రట్టు శ్రీరఘనాథుల్
వాతూలసూతి యిరువుర, నేతెఱి: గవల నెచ్చెఱ నెలుపనీ యని యుచుగన్. 287

మ. శరసంధారణ! ధారణస్త్రియమహస్వద్యావ! పద్యావవా
సిరమాహృద్యశ! హృద్యశర్వసుత శ్రీసార! శ్రీసారసే
శ్వరతావాహన! గాహనప్రముఖతీవ్రత్యాగ! వ్రత్యాగమో
త్కరబృందారక! దూరకత్వకృతయోగన్యాయ భన్యాయనా! 288

క. సారంగహరణ మునిజన, సారంగఘనాంగ! జనకజాహ్నులినీ
సారంగ! దశముఖాసుర, సారంగవిభంగ కార్యకౌర్యమృగేంద్ర! 289

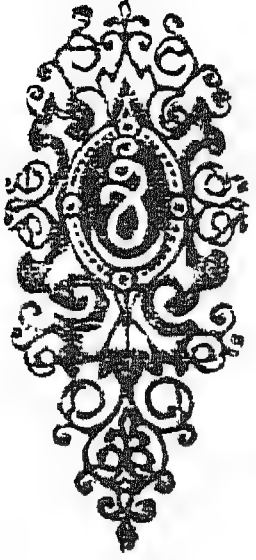
కవిరాజవిరాజితము. —

ప్రణతనందన! బంధురనందన పాలకనందన నేత్రభిదూ
చణ! శరపన్నగ! సాధువిపన్నగశక్ర! ప్రపన్నగణప్రమనా!
గణలివికస్వర! కంధ్యధికస్వర! కంఠకకస్వరభీశమనో
ప్రణపరిహర! కరప్రవిహరకరాజితనర! కళాచతురా!

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతన యశమూరసలసక్కుటాక్షవీణామహాత్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యా
వధానసగుణనిర్మలా ధ్యానవాసనా నిధానమానసచిసపుష్ప పుష్పగిర్యస్పనార్య
కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజననిధేయతిమ్మన నామధేయ ప్రణీతంచైన సమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్ర బంధంబునందు గుణవర్ణనంబును రామసుగ్రీవసంధానం
బును సముద్రలంఘనంబును సీతాసాదర్శనం బును రావణసంభాషణంబును రఘువీర
దర్శనంబును రామచంద్రునకు విభీషణు గానుగించుటయు నేకుబంధనంబును
ఘాత్రాక్షాదిరాక్షసశిక్షయు మకరికాప మోక్షణంబును లక్ష్మణప్రాణదానంబును
నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

ధర! రుచిమూరకథా
రాధర! ధరణీనతావిరాణుధాధా
రాధర! పరమావరథా
రాధర! ధైర్యాభిరామ! రఘుకులరామా!

1

తే. ఆవధరింపుము భూకదయాగరిష్ఠం
డగువసిష్ఠం దనియె గౌరమాత్మజునకు
విను శతానంద! యక్కఱివీరుడవల
సంఘటించినకార్య మాశ్చర్యముగను.

2

ఉ. రావణుడ డాంజనేయునిపరాక్రమమున్ రఘురాముఁ ఘోరబా
హువళియుం వలంచి భయమున నిదాన్వయచాశ మెంచి చిం
తావిలుడై యుండున కుపాయము గన్గొని నాగలొకలం
కావిభుమాయదారిఁ జెలికానిఁ చలంచిన వాఁడు పచ్చినన్.

3

క. తత్కాలోచితవార్తల, సత్కార మొనర్చి రామజనపతి నన కా
పత్కారి యగుట రాత్రిచ, రోత్కర మీల్గుటయు నొడివి యు శుకుచుఁ బరీక్షెన్.

క. నాపయిసి వానరబలం, బేపాండవ నిన్ను వంటిసీతశీలండు మా
యో పాయజ్ఞుండు గలిగియుం, జూపెట్టుక యుండుటకునె సువ్రత యరుదున్. 5

క. లంకేశుతోఁ రసాతల, లంకేశుఁ డచెంతపని చలంబున నరులన్
గొంకక గొని చని నాపురి, కంకాకికి బలియొనర్తుఁ గనుంగొను మరుచున్. 6

ఉ. అప్పుడె పచ్చి యచ్చెడు గహంక్రియతోఁ దనపూనిక్ర పత్నికన్
జెప్పిన నప్పయోజముఖి జిహ్వా దడంబదఁ బ్రాణనాథ యీ
చొప్పున కొప్పి రాదగునె? చొప్పుడునే పెరివారిమాటలం
గప్పిన నేర్పునం జని జగత్పతి రామునిమాయఁ గప్పఁగాన్.

7

శా.సాధింపం దరమే రసూత్తముని నత్సన్తంత్రి యై భృత్యుఁడై

మేధాశాలి జగత్తయైకనుతగాంభీర్యుండు ఖండేందుభ్య

ద్యేభిముఖ్యులుధేంద్రదత్తపరవర్ధిష్టప్రభావుండు సు

బోధాంభోధిమహాజ్ఞమిత్రుఁడు మరుత్పుత్రుండు వర్ధిల్లఁగన్.

8

క. ఆతఁడు వానరమాత్రుఁడై, యాతశశత్రుకులజై, త్రుఁడగుటనగుటనా

స్వాతంత్ర్యశుభచరిత్రుఁడు, నీతరమా? యతనిదొడరి నిలువఁగఁ బోరన్.

9

సీ. కపటంపుడదారిగతిఁ బూని యతనిచేఁ గడతేఱఁడే? సిన్న కాలనేమి

ప్రతిఘటింపఁగ నున్న బలుతోఁక వడి నొచ్చి సురుఁగఁడే మాల్యవత్సరవిరోధి

కామరూపము లూని గమకింటి రహకేళి స్థూలజంఘాదులు దూలపోరె?

చేకొండ విడు మంచుఁ బిత్ర సేనాదికుల్ బవరంబులోఁ బడ్డపాటు వినమె?

తే. అక్షధూమ్రాక్షదేవాంత కాదిదుష్ట, దైత్యవిధ్వంసనోద్ధరార్థతి యెఱుంగవె?

కనియు వనియును జిచ్చొకిఁ గట్ట నేల? చుట్టములకీడు పైఁ బూని గట్ట నేల? 10

శా. ఆధూమ్రాక్షురోధి బాల్యమున బాలార్కుండు జంభాసుహృ

తృప్తాగ్రస్థుఁడై హేమకుంభనిభ మించన్ బింబబుద్ధిన్ నభో

నీధిం బోయి దినేంద్రుని బొదువఁగా వీక్షించి రాహుగ్రహం

బాధిం జెంది పయోజసంభవున కయ్యాశ్చర్యముఁ దెల్పినన్.

11

మ. విని రోషించి కషాయితాక్షుఁడయి భావిబ్రహ్మపై బ్రహ్మయున్

దనదివ్యాస్త్రముఁ బాపఁగా నదియు నుద్యతొక్కిటిమార్తాండలం

ఘన సంఘాలకముగాంతగీర్ణ తదనిర్హతచ్ఛటాభీలని

స్వనభిద్యుద్ఘాతాండభాండఘటనాసన్నస్వతంత్రే శ మై.

12

చ. కఱకఱ ముందుచు బొదువఁ గన్గొని మారుతసూతి వాలమున్

బీటబీట ద్రిప్పి కొట్టుటయు బెండయి తచ్చిరమున్ బెళాలునన్

విజిగిన భాభవైరిముఖదివ్యులు బాలుర కిట్టిబెట్టిదం

బిరువుగ నెన్నటం గలుగునే? యని కోయనియాల్చి యుగ్రతన్.

13

క. బవరంబున కరుదెంచినఁ, జవరెం దంభోళికర్కశం బగుతోఁకన్

దివిజులు బెగడఁగ నంజన, జవమునఁ బఱచెంచి పలికె శక్రాదులతోన్.

14

క. చిన్న శిశువు పసిపాపఁడు, కన్నులు దెఱవఁడు చక్కఁగా బవరముము

న్నెన్నఁ దెఱుంగం డనిచన, కిన్నిసువు బొదువఁ జేతు లెట్టాడెనొకా?

15

ఆ. పాలపాపఁ డగుట బాలభానునిఁ జూచి, పం డటంచు వచ్చి పట్టికొనినఁ

బట్టి బట్టి యుగ్గ పెట్టి పోరావ్వక, నిట్లు అట్లు నేయ నేల? యనిన.

16

మ. పరమేష్ఠిప్రముఖానురేశు లనిలోఁ బద్మాక్షి! సీపుత్రులోఁ
దరమే? పో రొసరింప మాదృశులకున్ ధాత్రాశుగస్తంభనో
ద్ధరదోస్తంభవిజృంభణోగ్రుణ్ణు సమర్థుఁ డాట సీమేటికిన్
బరుండై మీతెమవీరుఁ డెవ్వఁ డని సంభావించి రాసాటికిన్. 17

ఉ. మాటలు పేయు నేల? హాసమందు మహాబలవతునిన్నిరా :
ఘాటపటుప్రతాపశిఖ గ్రమ్మిన సీవెడమాయ లాయెడ
బాటి వహించునే? యుఱక పై నుఱకం జను బేటిధాటి?యి
ప్పాటి యపాటకొటికి సపాటము గాటముగా ఘట్టిల్ల దే? 18

క. చిత్రేశ! నాశ్రియోత్తులు, చిత్తములో హత్తికొనుము శ్రీమారుతిపై
బత్తి గనుము బహుసుఖిన, పత్తి మరుము సీ వటించుఁ బడఁతుక వెలుపన్. 19

క. ఆలదోషాచరుఁ డను ని, శ్చలదోర్బలశాలిఁ దొడరఁ జనిన నెటులు గాఁ
గలదొ యని వెఱవపల దో, ఆలదోపమవేణి! నాదుకౌర్య మెఱుంగవే? 20

క. అని పలికె నంత నిక్కడఁ, దనమగనికి సరమ యన్విధము చారులచే
వినిసింప విని విభీషణుఁ, దలలజుకడ కేఁగు దెంచి యపు డిట్లనియెన్. 21

ఉ. టక్కరు లుక్కివుల్ బలుతుటారులు క్రూరులు వేషధారులున్
రక్కసు లాట నెక్కరణి రాయిడి నేయఁ దలంచివత్తురో
యిక్కపికోటికిన్ నృపుల కీపుగదా! బహిరంగజీవ మిం
కొక్కటి పేర్చి బ్రోవఁదగు నింపఱ నేఁ దని విన్నవించినన్. 22

సీ. ఆత్మీయచలనలీలాధూతకంజాతగర్భాండభాంజోర్ధ్వకర్పరంబు
నిజకర్పరప్రభానిరేభదితత్త్వాద్రశాసనోదగ్రబాణాసనంబు
ప్రత్యర్థిరాక్షసప్రాణాహృతిక్రియాభీలకాలవ్యాళభేలనంబు
పర్వతోత్పాటనోద్భటపాటవకశోరతాటోపవిజితవజ్రాయుధంబు.

తే. నై వెలుగెను లాఁకాల మట్టై పెంచి, క్రింద మీఁదట నెల్ల నేకీభవించి
చుట్టు నేరకుఁ గోటగాఁ బెట్టి యొక్క, పట్టునను నెట్టుకొని గాడ్పుపట్టి యుండె.

తే. వజ్రపంశరమున నున్నవానికంటె, నిర్భయస్థితిఁ గోకోటి నిదురఁ జెంచె
క్రాంతిఁ బొందిరి రామలక్ష్మణులు నపుడు, ప్రహరి నిరుగచు రావభ్రాత యుండె.

వ. అయ్యవసరంబున. 23

ఉ. గాటంపుగావిబొట్టు మొలఁ గన్నపుంగత్తియు సీలిదట్టిలో
మాంటినసొక్కుబూదిముడి మాయలమందుకరాట మొంది ధో

హటుడు దొంగయంగున రయంబున పచ్చి కపింద్రువాలఁ
గోటతెరం గిటుంగుటకుం గుండ్చినవేంగలవారిఁ బంపినన్.

26

ఆ. నేల శ్రవ్వి శ్రవ్వి నిలిచె సూదీముఖుం, డెగిరి యెగిరి ఘటకుం డెత్తువడియె
వెనుక నుందు గాంగ వినికి చేసినవారి, వలనఁ గోటతెరంగు వాడెఱింగి.

27

పంచచామరము.

విభీషణాకృతిన్ వనాటవీరుఁ జేరి మైత్రిపూ
ర్వభాష లాడి చొచ్చి పోయి రాము లక్ష్మణున్ నిల
ప్రభావలీలఁ గాంచునాత్మ పట్టణంబుఁ జేరఁ బో
యి భద్ర కాళిచెంత నుంచి యింట వేడ్క నున్నచోన్.

28

సీ. అంత విభీషణుఁ డవ్విభం బెఱింగింపఁ బాతాళలంకేశుపట్టణంబు
మార్గంబు గని పోయి మత్స్యవల్లసనాముఁ దనకుమారు రణంబుతఱిఁ దరించి
నగరాంతికమున నున్నఁడదంతరంబున దుర్బండి యనుదానితోడువలన
దనుజుమర్త మెఱింగి డ్వారపాలురం బంగి పుగిఁ జొచ్చి పలుసేనఁ బోలియఁజేసి.
తే. తన్మరుసి బుత్రమిత్రపాత్రంబు గాంగఁ, నత్తణంబునఁ దునిమి దుర్బండిసుతున
కప్పద మొసంగి యశఁడు తన్నభిరుతింప, రాసువులఁ దెచ్చెఁ గ్రమ్మఱి నాఘనుండు.

క. ఇట్టియసహాయశౌర్యం, బిట్టినిగూఢప్రయత్న హితచాతుర్యం
బిట్టిసున్ధార్య మంజన, పట్టికె కా కెందుఁ గలదె? పరికింపంగన్.

30

క. కపు లలరి రుర్విదాలో, కపులఁ గని జగము లుత్సకత్వ మెనసెఁదో
రపుమహిమ హనుమ నిర్జర, రిపుపాఠచ్చరుని సంహరించుటవలనన్.

31

ఉ. ఆప్తుడు దన్నుఁగొర్చి యటు లాపదఁ జెందినఁ బక్షి కంఠుండుం
ప్రాప్తవిచారుఁ డై మఱి యుపాయము గానక సంగరక్రియో
ద్ధిష్టమనోగతిన్ రఘుపతిన్ దొడరన్ బనుదేర విక్రమా
వాప్తిని భద్రరోమునిని వాయుకుమారుండు చాకె వీరకతోన్.

32

క. నిస్తులనిజముష్టిహతి స, మస్తము స్తుతియింప దనుజుమస్తముఁ గెడపన్
భూస్తటిఁ బడె వాస్తోష్పతి, హస్తాసిద్ధస్తపర్వతాకృతి వాడున్.

33

మ. అనిలోఁ బక్షి ముఖామగప్రహృతి నేయంజాలియున్ వాయునం
పనుఁ డిచ్చుం దశకంతకంతవళనోద్ధందై కదోద్ధండముం
డనకోదండవిముత్తచండతర కాండప్రాప్తకీర్తిప్రతా
పనిరూఢోన్నతి రామభద్రున కదభిస్ఫూర్తివర్తిల్లంగన్.

34

క. పావనిముందర మశకము, రావణుఁ డన నెంత పట్టి రాచఁగలేఁడే?
దేవునికీర్తి జగత్త్రయి, తావుకొనఁగ నూరకుండుటయ కాక యనికొ.

35

మ. కనకత్వాధరదేహదీప్తి దనరాకొ మున్నుగాఁ దెల్ప ఘో
రనిశాటికరిణీగజంబు హరిగర్జన దాఁక గారానివా
సనిరుద్ధామరకామినుల్ ప్రమదబాష్పసూఫ్ఫర్తి శోకాగ్నిఁ బా
య నిలాకన్యక డాయ వచ్చి వినతుడై పల్కె సౌమ్యాత్మలకొ.

36

క. చిత్రవరిత్రుఁడు నేపతి, చిత్రసిరుధిరమునఁ గాఁక నడలించె జామి!
ధాత్రికి నేఁదెలుపుట జనయిత్రీ! నిజ మయ్యె నని కపీంద్రుఁడు దెల్పెకొ.

37

ఉ. నొచ్చిన నౌషధక్రియల చూల్కొనఁ జేయుట శత్రు వాసముం
బొచ్చుట హెచ్చుటల్ సహజశూరతఁ జచ్చినగంధమాదనుకొ
దెచ్చుటగాదె! వింత జగతీస్థలి నావిని గౌతమాత్మజుం
డచ్చెరు వొంది తెల్పఁదగు నాకథ యన్న వసిష్ఠుఁ డిట్లునకొ.

38

మత్తకోకిల.—

రావణాసురవీరుఁ బోరను రాముఁడీగతిఁ జంపినకొ
దేవతల్ చనుదెంచి స్వామి నుతించి కూలినవానరేం
బ్రావళికొ బ్రతికించి పోవ ననంతరంబున జానకీ
దేవితోఁ బతి పుష్పకస్థితఁ దేరిల్లుచు వేడుకకొ.

39

చ. ఘనముఖు లైనవానరశిఖామణులకొ దనపుష్పకంబుపైఁ
గనుఁగొని గంధమాదనునిఁ గానక యెక్కడఁబోయె నావుడుకొ
బెనఁగొనుభక్తి నప్పడు విభీషణుఁ డాతఁడు కుంభకర్ణుతో
మొనసిన మైనలంతవడి మున్ననిలోఁ గడలేటె నావుడుకొ.

40

ఉ. వేదనఁ దత్తఱిల్లి రఘువీరుఁడు పల్కు మనయకార్యలీ
లాభ్యునిఁ దోడు వచ్చి యకటా! తెగటాటెనె గంధమాదనుం
డెదురవస్థఁ బాప ఘనుఁ డెవ్వఁడొకొ? యన జాంబవంతుఁడే
లా? దురషిల్లఁ బావని గలఁడు భవవ్యర్థ మాన్వ నన్నచొకొ.

41

ఉ. భూపతి సంతసించి క్రియస్తూర్వముగా హనుమంతుఁ జూచి మా
యావన లెల్లఁ బాప మహిమాంబుధి నేవె కదయ్య! శత్రు చే
కూచటిపోయె నాతఁ డొకరుండు నను సకపీంద్రకోటిలో
నాపనిఁ బూని వచ్చి తెగినం దగునయ్య! యుపేక్ష నేయఁగకొ.

42

ఉ. ఎక్కడ నున్నఁ దేగల వహీనబలాఘృడ వౌట నిక్కడం
జిక్కినకార్యముల్ దడవుసేయక సేయు మటంచు నక్కునన్
గ్రక్కున మక్కువం బొదివి క్రమ్మర మూర్ధపుఁజిక్కి మూర్కొనన్
జొక్కపుబత్తి నిక్కి నృపసోమున కాయన మ్రొక్కి యిట్లనున్. 43

హనుమంతుఁడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట.

ఉ. హెచ్చన నేల! శ్రీరఘుకులేశ్వర! యిప్పుడె మృత్యుగర్భమున్
వచ్చెద దండపాణిగర్భవర్ణముతోఁ బడఁబెట్టి యావలన్
జొచ్చెద నందుఁ జూడఁగలచోటులఁ జూచి నిమేషమాత్రలో
కెచ్చెద గంధమాదనుని దేవర! చూడు మటంచు నుద్ధతిన్. 44

సీ. పెళ పెళ పెళ నార్చుభీకరార్భటులచే వికృతగుండీయల్ దిగ్విమనఁ
బిర బిర బిరఁ ద్రిప్తప్రభువాలవిస్ఫూర్తిఁ దూలంబులై గిరుల్ తోననెగయఁ
గహ కహ కహ నవ్వుకనినాట్టహాసంబు సురలఁ గాంతాశ్లేషసుఖులఁ జేయ
బిన బిన బినఁ బోవుపెరువీక నిలలేక పైమేఘములు పటాపంచలుగను

తే. నుప్పరమునకు గుప్పించి యుబ్బి గబ్బి
నిబ్బరంబున సంయమసేపురంబు
ద్వారమునఁ బేర్చి యూర్చినఁ దత్తటిల్ల
జముఁడు పఱి తెంచి పూజించి సంభ్రమమున. 45

క. సద్భావ మెసఁగ సిట్లను, మద్భవనమునందు గంధమాదనకపి లేఁ
డద్భుతవిక్రమ! సరసిరు, హోద్భవుఁడెన నిష్ట డాతఁ డున్నాఁ డనినన్. 46

ఉ. మంచి దటంచు మ్రొక్కి నవమానకుమారుఁడు భూర్భువర్భుఁ
దంచితపుణ్యలోకములు దాఁటి క్రమంబున సత్యలోకముం
కాంచి తడియవైభవము కన్నులపండువు సేయఁ బోయి య
క్కాంచనగర్భుఁ డున్న మణికాంచనకూటము సొచ్చి యచ్చటన్. 47

సీ. ద్వాదశార్కకిరీటతటసీలరుచు లంఘి)వద్దంబులకు మధుపములు గాఁగ
నమరఫాలన్యస్తహస్తాంజలులు వాకిటికిఁ బద్మకోశమాలికలు గాఁగ
నటనలీలాస్పరగకుటిలాలకాలోకనంబులు నీరాజనంబు గాఁగ
వర్ణనాయికయతీశ్వరభాష లాత్మచారిత్రవన్యలకుఁ గీరికలు గాఁగ

తే. దనసుతుండు వీణె వినిశించువిధమున
కెద మయూరంబుగాఁ గూర్చి యిగురులొత్త

నాసరస్వతిఁ గూడఁ పద్మాసనమునఁ

గమలగర్భండు పేరొలగమున నున్న.

48

తే. అచ్చటిజనంబు దనమేనిపచ్చనిబిగి, కచ్చెరువుఁ జెంద నలువకు వచ్చి మ్రొక్క
గుచ్చి కొఁగిటఁ జేర్చి సేవచ్చుటేమి, మచ్చిక వచింపు పవనకుమార! యనిన. 49

ఉ. అక్కపిచంద్రుఁ డిట్లును మహాత్త! సమస్తము సీ వెఱుంగవే?

యిక్కడ గంధమాదనకపీశ్వరుఁ డుండు టెఱింగి వచ్చితిన్

గ్రమ్మనఁ బంపు మక్కపీశిఖామణిఁ జూడక పోవకున్నవాఁ

డక్కడ రాముఁ డన్న విని యాతని నిచ్చి విధాత యిట్లచున్.

50

ఆ. ఇతఁడు రామకార్యహితబుద్ధి ఘటకర్ణ, మేన నలగి తొంటిమేరు మాని

యజరుఁ డమరుఁ డయ్యె నవని కంపఁగఁజెల్ల, డైన సీవు రాఁగ నంపవలసె.

51

క. తను వుడిగినజనుఁ గ్రమ్మఱు, గొనితెచ్చెద ననుచుఁ బూయకొని రా వశమే?

విరుత ప్రభావతేజో, ఖసి వగుసీయందె చెల్లెఁగాక మహాత్మా!

52

మ. అని సార్థంబుగ బ్రహ్మ సన్నతులు సేయన్నముఁ దై గంధమా

దనునిం గొఁగిటఁ జేర్చి తోడుకొని రాఁ దత్తజ్జగద్వర్తనుల్

దనతేజోబలధైర్యశౌర్యమహిమల్ వాక్రుచ్చి వర్ణింపఁగాఁ

జనుదెంచెన్ రఘురాముడెంత కఖలాశ్చర్యప్రభావోన్నతిన్.

53

సీ. వచ్చితె మాతోడినెచ్చెలితన మీవు మఱదితో యని చెంతఁ దిరుగువారు

సీవు లేకుండిన నెందఱు లేనట్లు యందె మా కని చేతు లూఁచువారు

ఎచట నెఱెంచె సీ కిటువంటిదేహంబు మరలనం చంగం ఁ లరయువారు

నాపేరు చెల్పుమా నాఁడు నే నే మంటి నని తొంటిచందంబు లగుగువారు

తే. ఎచటమంటివి? మముఁ బాసి యన్నిదినము, లేటుల నచ్చొటి కరుదెంచె సేమహాత్ముఁ

డనుచుఁ గవు లెల్ల గంధమాదనునిఁ జుట్టు, కొనిరి మృతజీవిఁ గ్రమ్మఱు గనుటఁజేసి.

క. అనిలఁ! సీవె విధాతవు, విను మది గాకున్న మృత్యుని వెనుకొని మరలం

గొనిలేవచ్చునె? యితరుల, కని కవివిభు లెంచ స్వామి కనిలజఁ డంతన్.

54

తే. వినయమున మ్రొక్కి గంధమాదనవనాట, చంద్రుఁ బొడ గానినింప నాశ్చర్య మంది

మెచ్చి కొఁగిట గుచ్చి భూమిపతి యవల, సేతుతటమున శివుఁ బ్రతిష్ఠించె ననిన.

ఉ. గౌతమసూతి పల్కె ననఘా! మును రాముఁడు శంభులింగము

సేతువుభూమి నేమిటికి సిల్పె నొక్కో! పవమాననందనుం

డాతటి నేమియైన విహితాద్భుతకర్తము లాచరించెనో!

చేతన కింపు గుల్మఁగ వచింపు మనంగ నసిద్ధుఁ డిట్లునున్.

55

ఉ. ఎక్కడ నద్భుతక్రియ వహింపఁడు? రామకథాంబురాశిలో

నక్కపిచక్రవర్తి సకలాత్ముఁడు రాము శివప్రతిష్ఠ పెం

పెక్కుటకై ఘటించె విను మిక్కడ యక్కరణిన్ రహూద్వహుం

డిక్కడ గంధమాసనన గేంద్రముచెంతకు వచ్చునంతకున్.

58

తే. ధశరథాత్మజుడండ కావండకావ, నాంతరంబున నున్నమహర్షి పరులు

వచ్చి పూజించి శుభసూక్తివైభవము, భాసిలంగ నిట్లు లభియతి చేసి రపుడు.

59

సీ. రవిమశసంజాత! సవనావనోపేత! ఘనశాతశరధూతదనుకాత!

చలితయోషాశాప! దళితశంకరచాప! త్రివినుతాంశర్దీప! శ్రుతికలాప!

భార్గవాహంకారభయదబాహుసార! సప్రాప్తకాంతార! జయవిహార!

యినతనూభవపక్ష! యంద్రనందనశిక్ష! సింధుబంధనగక్ష! జితవిపక్ష!

తే. పాలితవిభీషణైశ్వర్య! పరమధైర్య!, గతీతాయోగ్య! నేవకారంభసాధ్య!

శరణు పొందినమము నేఁడు కరుణఁ జూడఁ, గవిసహస్రమహస్సాంద్ర! రామచంద్ర.

క. అని కుంఠసంభవాదులు, వినుతించిన సంతసించి విభుఁ డతిభక్తిన్

మునులకుఁ బ్రాజలి యై వందన మొనరిచి ప్రాప్తడంబుదధ్వని ననియెన్.

61

సీ. అఖిలజీవులకు సప్రాప్యఁడ నైన నే నతివిశుద్ధాత్ముడ నౌట కేమి

యరుదు మద్భృష్టిగోచర మైనజాతు వెప్పటికిని కైవల్యభాజన మగు

నైన సుస్వాంతవిజ్ఞానసంతుష్టుల శిష్టుల సర్వభూతేష్టతముల

నిరహంక్రియుల శాంతినిధుల బిలేంద్రియు లగువారి నెఱింగి సాష్టాంగ మెరఁగి

తే. నేవ గావించు బ్రహ్మజ్యోతిషుఁ డనంగ, నేను వేఁడెనఁ గాలస్త్వ డైనదైత్య

పతి వధింపంగ నైనమష్కృతి దొలంగ, నిష్కృతి వచింపుఁ డిపుడు మౌనిపరులార!

— రాముఁడు బ్రహ్మహత్యాసిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠ నే నిలుట. —

మ. అనినన్ నకానులు సంతసించి పరమాత్మా! నీను దోషంబు గ

ల్లనె? లోకంబు ననుగ్రహించుటకు నాలోచించి తత్తైన శం

భుని నిచ్చొటఁ బ్రతిష్ఠ నేయు దురితంబుల్ వాయు లింగప్రతి

ష్ఠ నుతింపన్ బరమేష్ఠి నేరఁ డన నస్తాదృగ్గనుల్ నేర్తురే?

63

తే. కాశికాలింగదర్శనాగతఫలమున, కరయ శతకోటిగుణితమహాఫలంబు

గలగుజనులకు నేపేర గంధమాద,నమున నేపారుశివదర్శనంబు నేయ.

64

క. డం బడరఁగఁ బవనంబు జ, మంబడచు జమంబునన్ భవం బడఁప నదా

లంబ విలంబము నేయక, సాముఁ బ్రతిష్ఠింపు మని మహర్షులు పల్కున్.

65

గ. శంతోషశరంగితాంతరంగంబుతో హరిత్పురంగకులతరంగిణీప్రమణకురంగలాంఛనము

దం లింగప్రతిష్ఠాపనంబున కభంగురమాంగల్యముచూర్తంబు ప్రసంగించి మునిపుం
గవ్రలవలన ముహూర్తద్వయమాత్రంబుగా నెఱింగి కుఱంగటం జెలంగునమీర
మమారుం గతుంగొని. 66

క. కలకాతభరాధరమునః, గలిగినదింగంబు నాల్గుగడియలలోఁ జే
నలయు నట పోయి తెచ్చి! వలయుదువే యెట్టివనుల కనిలకుమారా. 67

మ. అనినకొ సామి! నానా వటం చతుడు బాహుస్సాలి యై గంధమా
వన మెట్టట్టయి యూఁగఁగా నెగిరె గంధర్వాపురస్సిద్ధసా
న్యసికాటోరగకిన్నరప్రముఖు లాహా యావిచ్ఛంభంబుతో
నను కైలాసమె తెచ్చునో యని బహున్నత్యంబు వర్ణింపఁగాక. 68

తే. ఎగిరి కైలాసగిరిఁ జేరి తెగువ మీఱి, యల్లసామిరి శివలింగ మందు వెదకి
వెదకి కానక కానకవిభఁ దనర్చు, నచటకానక వెఱంగంది యందు నిలిచి. 69

మ. చరణాంగువుముచేత చూరఁగొని పక్షద్వంద్వముకొ విచ్చి భా
స్కరు పృష్ఠింపచు నూర్ధ్వబాహుఁ దయి నిశ్వాసంబు బంధించి బం
ధురనిశ్వాసముతోఁ దపంబు నలువకొ దోడ్తొన ప్రత్యక్ష మై
హరుఁ డిష్టార్థము వేడు మన్న వినతుం దై పల్కె సద్భక్తిగోక. 70

కందద్వయగర్భితసరసిజవృత్తము.—

వీనా నిన్నుకొ ధ్యానమహీనాదృతి గొని కనుఁగొన నెద నహహ మహా
మాసికానుల్ భానుసమానుల్ మది నిద నెఱుంగక మనీకితపవఁగా.

నీనామంబే లోనిడినే నంతటిమీఁ గొలువఁగ నెరరుచు దనరక

సానందోక్తుల్ మానక యా నంచని మనుషంగ దగు నసవ్యసనమునా! 71

కందద్వయగర్భితభాస్కరవిలసితవృత్తము.—

తాపము గెడవఁగ నోషనచూపుకొ దాపనచునసుల సొబగగురూపుకొ

పాపపుదనుజుల మాననయేపుకొ బంకజవరునకు సితవగురూపుకొ

గోపురవిలసన మాననమూపుకొ ఘోరహలహలము మొనసినయేపుకొ

గోపతిగమనము చూనకొపుకొ గూడితవరునిచుఁ గొరిచెద నభవా! 72

ప్రగ్విణిభుజంగప్రచూతగర్భితవృత్తము.—

క్రికపద్మీ! మునిశ్రేయ! కామాపహ,రీ! కృపావార్ధి; నీరేజహృచ్చేకరా

ధ్యాః! కపాలస్ఫురద్ధస్త! గండేభదా,రీ! కపోలోద్ధ్వలశ్రీ! జగజ్జీవనా! 73

తే. వేశోశప్పక రత్నని విభుఁడు పల్కె, నిష్టమొనఁగూర్పవే యన్న నీకుఁ డలరి

యశసి కప్పుడు లింగద్వయం బొసంగి, తక్షణంబునఁ జూడ నంతర్ధిఁ జెందె. 74

ఉత్సాహ.——

అంత నిండు నూనిచంద్రు లానినగుచు జేమొనరు
త్యంతతామసము చేసె నయ్యె పోల నిర్మల
స్వాంత సీత చేసినట్టి నైకతపుంగు మీ
నింతలోఁ బ్రతిష్ఠ నే గు మేలపోల పోవఁగాఁ.

75

సీ. అనిన మంచును యెఱుఁగె నట్లునానీక నీకలఁ మొగళన్నాత యగుచు
జ్యేష్ఠమాసంబున సింహస్థమున నుండెను బ్రహ్మచర్యవాసమునను హస్త
తారను గరళరజాయాను మనఃస్వరీ పాతమోగంబున భాస్కరుండు
వృషభంబునను గన్య నిండుఁ బంజరమునఁ పుట్టినదోమోగమునను గంధ

తే. మాదనాచలమున నేనుచున్నమునను, జేసె లింగప్రతిష్ఠ ప్రసిద్ధి గాఁగ
నఖిలలోక ప్రతిష్ఠాత బట్టివేళ, నభిపుంగ ప్రతిష్ఠ యర్హంబకాదె.

76

సీ. ఆవాహన మొనర్చి యగ్న్యపాత్యము లిచ్చి భక్తితోఁ బూరుషసూక్తి నమక
చమకాదిజేసి మంత్రములతోఁ బంచామృతస్నాన మొనరించి సపనసంద
నాసితగంగాదితా నీకలటినీలంబుల నభిషేచనంబు చేసి
వననవిభూషాదు గొనఁగి వైష్ణవహస్త నాచంబులను బూజనంబు సలిపె

తే. ధూపదీపంబు లైవఁ దోడ్పడెడు ప్రసాదనైవేద్య మర్పించి యంత వీటి
కార్యణంబు బ్రహ్మేణమాచరించి, గున్నతిఁబొంది శ్రీరామచంద్రుఁ డపుడు. 77

నాగబంధము.——

చ. జయ జయ నాగదేవీయ! హా! సారసగర్భరోహరా! పురం
జయవిజయ భిక్షేయ! మృగనాగవంశ! మఖాభిభంగదా!
భయదహనాగజేయ! భవభావంగర్వభిల! యమోహ!య
శ్యయమరిదా! శివా! యమగవారకపుణ్యద! రామలింగనా!

78

కందగర్భితమణిగణనికరము.——

నాగదొంగిరిగి దొంగినసిగఁబాఁ, నెగగను కరుణానర బెనకినవగయుక్
మగువ సగము గలమయినిగనిగయుక్, నెగడిననిను మది నెనిపెన నభవా!

79

అనులోమవిలోమకందము.——

ధీర హిమభూమహి రథీ, తారరనా మహారాహంబమవారరతా
మారవరవీరవరమా, నారసదాయ పరాధయదాశరసా.

80

పంచచామరము. —

ఛరాధరాధిరాజభూసుధాధరాధరాధరా!

ఛరాధరాతిదూరసారదాచ్ఛక్తిస్మందరా!

పురందరావరాగదారణాపురందరా!

సురాసురస్థిరాసురార్చ్యశుద్ధమూర్తిభాసురా!

81

తే. అని నుతించినఁ బ్రత్యక్షమై శివుండు

మీరు నిల్పినదింగ మీ మీఁద సకల

పూజ్యమును దోషహరమును ముద్యాఫలవి

ధాయి యగు నిక్క మని యేఁగెఁ దత్త ఇంబ.

82

తే. శ్రీరఘస్వామి గంగాభిషేకమునకుఁ

బొనశుద్ధోదకములకై తప్తమీప

ధరణిఁ దనవంటికోపునఁ ద్రవ్వె నూయి

నేయ నది కోటితీర్థప్రసిద్ధిఁ గాంచె.

83

ఆ. వినినయంత సుకృతవిభవరీతు లమర్చుఁ

గనినయంతఁ బ్రకృతికడకుఁ జార్చు

శుభము లొసంగ నేర్చు నభిమతం బొనఁగూర్చు

కోటిసరము కలఁషకోటిహరము.

84

తరల. —

సురమునీంద్రులు సిద్ధసాధ్యులు శోభనక్రియ గానకీ

చరునిలింగము పూజనస్థిరి వానరుల్ పరమారురా

గరసవారిధి నోలూడిరి కంజగర్భదిగీశ్వరుల్

పరమభక్తి నుతించి రన్నరు బల్కె శ్రోత వసిష్ఠతోన్.

85

క. కాలము వప్పక రమ్మని, లాలించి మరుత్పుతుని నిలూపతి పసుపన్

గైలాసంబునకుం జని, యాలస్యము చేసెఁ దెలుపుఁ డతనికత యనన్.

86

చ. మునిపతి గౌతమాత్మజునిమోము గనుంగొని పల్కె ప్రిగతిన్

దినకరపంతుఁ డీశ్వరుఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్చినమీఁద వాచునను

చనుఁడు నమందబుద్ధి వివదత్త మహత్తరలింగయుగ్మముం

గొని భుజవేగి యై గిరులు ఘూర్జిల వచ్చుచుఁ ద్రోవలోపలన్.

87

ఉ. ఉగ్రమయూఖవంశుండు ముహూర్తము వప్పక లింగమూర్తిఁ బ్ర

త్యగ్గవిసేతి నిల్పఁడుగదా! ఇగదాదరణీయకీర్తి మ

జ్ఞాగ్రదుదారబుద్ధిఁ గనఁజూలక యింటిటిలోన నన్యలిం
గగ్రహణంబు నేమునె విచారము చెల్ల నటంచు ముంగలన్.

88

సీ. జడి వట్టి పురియునిగ్గరులఘోవులసోన తావిఁ జెందెడుమిళిందములమ్రోత
బెగురుఁజూపులామించుతగును మించ నటించు ప్రతిగంటిచెలులయందియలమ్రోత
జయ రాజశేఖర! జయ ధరాత్త భవేశ! యాదు వేల్పులు సన్నుతించుమ్రోత
తంతులు సారింది తపసి వీణియమీటఁ బరగుగీనీపరంపరలమ్రోత

తే. మద్దెలలమ్రోత బుప్పి పాత్యమానవేద
మంత్రములమ్రోత లొక్కటై మట్టుమీఱి.
తనకు శ్రీరామలింగసంస్థాపనోత్స
వంబు నూచింప నొకయింతడంబు మాని.

89

చ. ధరణికి డిగ్గి రానువసుధాపనికిన్ నలిచేసి నానకి
తరుణికి మ్రొక్కి లక్ష్మణుపదంబుల కానంద ధై సమస్తవా
నరుల యశోచితస్థితి మనకప్రచుదాంబుధి ముంది నైకత
స్థిరశివలింగపూజనము సేయిరఘూద్వహూఁ గాంచి ఖర్చుఁ దే.

90

క. కంపింపఁ బెదవితో సెన, కెంపులగిరిచిన్ను కన్నుఁగ్రేవల నీటం
జెంపలు దడియంగ శోకపరంపర నప్పచననుతుఁడు రామునిఁ బత్కెనన్.

91

క. కనవలవదు ననుఁబోలిన, తనుబాతుని నెప్పటికిని దల్లి! నిజం బో
జననాథ! వృథాస్థూలము, ననువుండిన నేమి తేక తలఁగిన నేమి?

92

ఉ. అదఱముందఱన్ ననుఁ బ్రియంబునఁ బిల్చి “సమీరపుత్ర! నీ
కెందు నసాధ్యముల్ గలుగ విప్పడె తప్పక వెండికొండ నెం
చం దగులింగముం గొని వెనం జనుచు” మ్మని తెచ్చునంతలో
దందడిచేసి వాసి నిక తామయలింగము నిల్పఁ చెల్లునే?

93

క. నే నెంత నాదుబల మనఁగ నెంత యనంతశక్తికలితుఁడ వగునే
కేనా? యుద్యోగంబులు, పూని ఘటింపం దయాప్రభునితహృదయా!

94

క. పరితాపానలకీలల, భరియింది వసించుకంటెఁ బ్రాణంబులు వే
గిర మేఁ బెడఁబాసి చుటి నే, చరణంబులు గనుట మిగులసౌఖ్యం బనుచున్.

95

భుజంగ ప్రయాణము. —

వగం బుట్టుబాష్పాంబువర్షంబుతోడన్
దెగం బిట్టు చింతించుతీవ్రంబు గూడన్

నెగం బెట్టునిట్టూర్పుచే మోము వాడన్

దగం దొట్టునజెట్టి దర్శించి క్రీడన్.

96

క. కరుణ జిగి చూపుమాపులు, చిఱునగవు ప్రసన్నముఖము చిన్ని పలుకులున్

మరులుకొనఁజేయఁసోయగ, మరుదుగ నను రామదేవుఁ డనిలజుతోడన్.

97

ఉ. ఇంకవిచార మయ్యెఁగద! యేనుచు నీ మనుభేదయుక్తిసి

స్వాంతమునందు వర్తిలుట నన్యఁడు నే ననుచింత యెంతప

ర్యంతము జంతుసంతతిహృదంతమునందు వసించు నంతప

ర్యంతము జన్మమృత్యువుల కంతము లేదు సమీరనందనా!

98

ఉ. ఊరక శోకమందెద వయో! వినయొన్నత! సన్నతుల్ తిర

స్థారము లాత్మరీతిఁ గన సర్వము దేహగతంబు లెవ్వియుం

జేరక చిత్స్వరూప గతిఁ బెల్వగుసేకు శరీరమం దహం

కారము దూర మైన నధికారము గల్గెడుఁ దత్త్వసిద్ధికిన్.

99

క. నిత్యానిత్యవివేకము, ప్రత్యేకము దేహ మనెడుభావము సంత

స్థిత్యచలత్వము గల్గిన, సత్యాశయుఁ డొందు ముక్తిసంపద ననఘా!

100

చ. జననము నొందుజంతువులు సజననం బయి యున్నజంతువుల్

తనువులు వీడు జంతువు లుదారగుణాకర! లెక్కలేవు సం

జననము నొందునట్టడయ చచ్చుట తప్పదు చచ్చినప్పడే

జననము దప్ప జేటికి విచారము? నిత్యమే దేహ మేరికిన్?

101

చ. కలిగినయట్టె యున్నవి జగంబులు స్త్రీధనజాతసౌఖ్యముల్

తలఁగనియట్టె యున్నవి సతం బయి దేహము కాలసంగతిన్

నలఁగనియట్టె యున్నది జనంబుమనంబున కింత మాయ వె

గ్గల మసి యుగ్గడింపఁ గలకారుణికుండు గురుండు గల్గిమిన్.

102

చ. చనియెడువేళ భోజనము సల్పెడువేళ శయించువేళ లే

చినయెడఁ గామిసేరతి వసించినవేళఁ గృతాంతం డేజగ

జ్జనముల వెంబడిన్ విడువఁజాలక ద్రిమృదుచున్ని నిచ్చలొ

గనుఁగొనలేక లోప లధికస్పృహ మాన రదేమొ! మేనిపై.

103

క. ఈదేహమునకు నీకును, లేదనుబంధ మన దేహలీలావిభవా

పాదిత మగునొకపస్తువు, నీది యగునె? యెల భ్రమ? మసీపివరేణ్యా!

104

లే. కర్తృవశమున సుఖము దుఃఖము పొందు, నదియే బీజంబు వివిధదేహాంకురముల

కంగసంగతి హెచ్చుగుం దగుటఁ దొలుత, దేహి దేహవిభేదంబు బెరియవలయు.

- క. పరవస్తువు నావస్తువు, వరి మిత్త్రం డ నెడువికృతి యంతయు నంతః
కరణవశంబునఁగా యని, పరకించితివేని భేదభావము పాయున్. 106
- క. ఏనును నాయది యనునభి, మానంబునఁగాచె జననమరణము లగుటన్!
మానసమున దేహదృఢి, మానము లేకున్నచోఁ బ్రమాదము గలదే? 107
- క. తను పభిమానించినయది, మన మగుటన్ బద్ధిపలన మఱి దోఁచిన వె
ల్లరు మిక్కిలిగా నెఱింగిన, ననఘా! దేహభిమాన మంత నడంగున్. 108
- క. ఒడ లన్య మస్థిరం బని, బలమతి తెలిసికొని దీన సౌఖ్యము దుఃఖం
బెడ చేసి శత్రువుంబలె, విడువుమికం దదభిమానవిభవము వత్సా! 109
- తే. సిజము చెప్పెద విను సేకు నిఖిలబగము, ప్రకృతివశమునఁ గలిగినభాతిఁ దోఁచుఁ
గలిగినది కాదు జ్ఞానియె కాని దాని, కల్పితం బని యితరుండు గానలేడు. 110
- సీ. ప్రత్యక్ష మైనప్రపంచ మేలొసిన సత్యంబు గా బని సంశయించి
కలిగినవిశ్వంబె కాదన్నఁ గనరానియాత్మ నిశ్చయ మెట్టు? లని శలంచి
కర్తాతిశయమునఁ గాద? బ్రహ్మదులు ఘనుతొట లసి కర్తగతి నుతించి
పరమాత్మకును బీషభావంబునకు భేద మై యుండు నైక్య మెట్లని చలించి
- తే. విపులవిపరీతసంశయావేశు లగుచు, నజ్ఞులై స్త్రీధనాసక్తి నన్య మెఱుంగఁ
బాలక కుయుక్తి గురుభక్తి సలువలేక, యిటు సంసారమునఁ జిక్కి చెడుదు రనఘ!
- క. అంతఃకరణవశంబున, జంతువులకుఁ జావుపుట్టు సంగత మైన
జ్ఞెంతయును దోఁచుఁ జూచిన, భ్రాంతియకా కందు లేవు భవమరణంబుల్. 112
- తే. పపననందన! సకలప్రపంచమునకు, సర్వరత్నంబు సిద్ధంబు శాశ్వతంబు
బ్రహ్మ మిందున సందియపడఁగ నేల? మనన మొనరించితెలియునమానసమున. 113
- ఆ. పంచభూతములకుఁ బసియింద్రియములకు, విషయములకుఁ జిత్తవృత్తులకును
దెలియఁబడక తానె తెలివియై యస్నింజి, దెలియుచున్నతెలివి దెలిసికొనుము.
- క. జాత్యజ్ఞానజ్ఞేయము, లేతాదృశబుద్ధి సిద్ధక నేకాకృతి నీ
వైతన్యంబునఁ గనఁబడు, వైతన్యమె చూడు కలుగు సౌఖ్యము తెల్లన్. 115
- తే. తనువు కడఁ ద్రోసి మది నొందుతలఁపుఁ బాసి
కన్నుఁగవచాపు చంద్రభాస్కరులమండ
లాగ్రముల నుంచి లింగత్రయప్రముక్త
సచ్చిదానందరూపంబు సరగఁ గనుము. 116
- ఉ. తత్త్వము లైదు వాటిలఁగదాఁ దను పయ్యెఁ దడియమోహసం
గత్వమునంగదా భవము గల్గె నటంచు వివేకి వై రజ

- స్వత్వం మోగుజేతరవిశాలమతిం దిలకించి చూడు మా
తత్త్వమసీతివాక్యభరితస్ఫురితార్థము వాయునందనా! 117
- క. ప్రీతిని హృదయాకాశము, భూతాకాశంబుఁ గలయ బొందించినచో
నాకటి గతలక్ష్యం బగు, చైతన్యాకాశ మొదవు సౌజన్యనిధి! 118
- క. పొడవుగఁ బెరుగుట లెల్లఁ, బడుకొఱకె కూడు లెల్లఁ బాయుటకొఱకె
పుడమి బొడముట లెల్లఁ, గడవట లయమందుకొఱకె గా! కపిముఖ్యా! 119
- తే కాన నీలోన దేహభేదమాన ముడిగి, యద్వయజ్ఞాననిష్ఠ సహర్నిశంబు
నాత్మ చింతయె ఘటియింపు మందువలన, మొనయ నేరవుభవరోగములుకపీంద్ర! 120
- క. మత్కృతము స్వత్కృతం బగు, ద్వత్కృత మగు మత్కృతంబు ద్వైతమువలదో
సత్కృతి లింగస్థాపన, సత్కృతి సేవాచరించుసత్కృతిగాదే? 121
- ఉ. లగ్నము చారు వౌట జటిలప్రవరుల్ వివరింప భూసుతో
ద్విగ్నమృగాక్షి చేసి యొడవించిననైకతలింగమున్ గ్రీయా
మగ్నత నిల్పి పూజన లమర్చితి మిచ్చట నింతమాత్రకై
భుగ్నతఁ జెడవ నేల కపుంగవ! నాపలు కాదరింపుమా. 122
- ఉ. ధీరవరేణ్య! నీ విపుడు దెచ్చినలింగము నేడె నిల్పు నీ
పేర జగంబులన్ వెలయఁ బెంపుగ నెల్లదనంబు లింక నీ
పేరిటిలింగమున్ మొదటఁ బేర్కొని పూజ లొనర్చి యంత
నాపేరిటిలింగముం గని యగ్రేష్ఠగతిన్ భజియింతు రెప్పుడున్. 123
- ఉ. ఈవును బ్రహ్మరాక్షసుల నెందఱునేని వధించి తాఁగి
గాఢన నీదుపేరఁ గుతుకంబున శంభుః బ్రతిష్ఠ చేసినన్
బోవు నఘంబు లెల్ల వయః గాని మహేశుః డొసంగినట్టిసి
దేవుని వామదేవుని ధృతిం దిలకించినవారె యుత్తముల్. 124
- క. అని మఱియు నిట్లనియె. 125
- మ. సికతాలింగము దీసి లింగముఁ బ్రతిష్ఠింపం వలంతేసి దు
శ్శకమాకార్య మదెట్టు లన్నఁ దిలకించన్ సప్తపాతాళభూ
మికలం బాదుకొనెన్ మహేశుః డింకఁ దేర్చిన్ దియ్యనే శౌర్యరా
శి కళక్యం బటు గాక నీసినఁ బ్రతిష్ఠింతున్ భవల్లింగమున్. 126
- చ. అనవుడు నెఱ్ఱెగంబుఁ దెలియం నెఱునవ్వున గంధవాహనం
దనుఁడు రఘూవ్యహంఘ్రిలకు దండము వెట్టియిదెంతకార్యమో

దినకరతేజ! దేవరప్రతిష్ఠ గదా యని కొంకినాండఁ గా

కనిమిషశైలమైన ద్రుహిణాండము దాటఁగ మీట నేరనే?

127

సీ. అని విజృంభించె బాపని నా శతానందుఁ డావసిస్థునిఁ జూచి యచ్చెరువడి
పరతత్త్వమార్గంబు పలికెల్పు విని యగును దత్ప్రతిష్ఠితశివోత్పాటనంబు
పదుల కసాధ్యమం చెఱింగియు స్వామిభృత్యన్యాయసరణి దానధికుఁడయ్యుఁ
డన కసాధ్యం బైన దాశరథీశ్వరోత్పాటనోద్ధతి కేల పాలుపడియె?

ఆ. నెఱుంగ కిట్టిచ్చెల్ల మెనసెనో యెఱింగియుఁ, శేయవలసి చేసెనో యథార్థ
వచనరచనఁ జెలువవలయు నానుడు లెస్స, యడిగి తని వసిష్ఠుఁ డతని కనియె.

సీ. శ్రీరామలింగంబు సికతామయఁబుగాఁ గొంతించులోకులభ్రాంతిఁ బాపఁ
బరరి సాంబద్రోహ మొదవించి ఘనుఁ డైన నెఱి దూలుననుమాట నిర్వహింప
నతలాదిలోకముల్ న్యాసించె శివుఁ డన్న రామువాక్యము నిదర్శనము సేయ
నణురేణు వైన రామాపసీశుఁడు నిల్ప నొరుల కసాధ్యమా లెఱుకపఱపఁ

ఆ. దలఁచి రామనాగదైవతోత్పాటనో, భృతి వహించె గాక భర్తవేది
పరమపుణ్యుఁ డతఁడు ప్రత్యక్షపరమేశుఁ, డజ్ఞుఁడే చెలుగ నవల వియము. 129

వ. ఇద్విధంబున దశకంఠరపరిపంధివచస్సంధియిద్ధి ననుసరింపక గంధవాహనందనుండు
పుండరీకంబునను శుండానందంబు నిగిడించుమనవేదండప్రకాండంబుమొందున
నాఖండలాదినివిషత్తండలభండనసముద్గండపండధరాఖండప్రతాపప్రచండచైతేయ
మంబులేశ్వరమదాంధ కాంక్షామార్తాండ కరప్రకాండభీకరతరకరప్రకాండంబుసారింది
నితాటోపవిలోకనజంఘమానభయవేపమానగౌరీమానవతీ హతాత్కర్షితదృఢా
లింగం బగురామనాగలింగంబు ననాయాసంబునం చెమల్చి యగలకున్న దిగులువడక
కలకల నగుచుఁ గిలకిలాగ్భటీ సముష్ణుటించి మోఁకారించి వాలం బెగవట్టి కరద్వయం
బునం బట్టి దిట్టతనంబున నిట్టట్టుగా నుంఁగియుం బట్టుకన్న గట్టియై కెట్టుకొన్నయట్టి
లింగంబునెడ నుట్టిపడుకట్టల్కు నహంకారంబున హుంకరించుచుఁ దటతట కటత
టంబు లదరఁజటులతరలోచనంబులఁ గటచిట నిప్పుకలు చెదర గిరిగిట పండ్లుగీటుచు
బటపట బ్రహ్మాండభాండంబు వగుల నట్టహాసంబు చేసి యట్టియాశ్వరాపరాధం
బున నేమి పుట్టుకో యని పుడమివట్టి బిట్టడల నింతయహంకృతి దగునే యని
లత్తెణుండు నోడూపి సీబలవంతున కింత యసాధ్యం బగుట వింత యని రుమాకాం
తుండు చలంప రామప్రయుక్తతృణంబు ద్రుహిణాస్త్రం బగు లెఱింగియుం
దత్ప్రతిష్ఠితలింగంబు భంగంబు నొందింపఁ పలంచుట వివేకంబు గా దని విభీ
షణుం డాడ నాడాడ నంగద నుహువ నల సీల వనస జాంబవదాదివనచరనాయు

కులు దమకుఁ దోచినతెఱంగునఁ బలుభంగులం బలుక ర్కూరులఁభ్యత్తునికటాక్షం
మున జగత్ప్రాణసూనునిప్రాణాంబులకు హాని లేకుండెడు నుని మహర్షి లాశీర్వ
దింప నభోభాగంబున బారులు గీటి నగవిహారిప్రముఖబద్ధిత్వంబు గరుడ గంధర్వ
కిన్నర కింపురుష యక్ష రాక్షస సిద్ధ సాధ్యాదివియచ్చరులు మచ్చెకంటులతో నిచ్చ
నచ్చెరుపడి చూడ సప్తమారుతంబులు నిజానుమాలంబుగా వాలంబునను బలంబు
గూర్చ సాటి యేర్పఱుపరానియున్నిద్ర రౌద్రంబునఁ బ్రళయ కాలరుద్రుని కకాల
రుద్రుం డై దిక్కులముద్రజసముల్లోలకల్లోలంబు లై సప్తసాగరంబులు గలంగ
నభంగభయభంగురంబు లై సప్తద్వీపజనంబు లెలంగ సప్తశర్మప్రముఖగ్రహ
వివహంబులు త్రోవలు దొలంగ సప్తకులపర్వతంబులతో ధరావల ముఖూత
లూఁగ మహాభూతంబు లాక్రోశింప దిక్కురులు స్మింకరింప భుమిభరంబు భరింప
లేక వ్యాకులపడుకాకోదరలోకనాయకునిఁ బట్ట నట్టిట్టగురతకమతపరివృథు నాను
టకై ముట్టె బిగఁబట్టి యాదిమకిటిపట్టభద్రుండు గట్టిగాఁ బట్టపెట్ట నెట్టియుత్పా
తంబు పుట్టె నని పట్టుపుట్టంపుఁబట్టంపువేల్పుపట్టిఁ బెట్టపపుఁజింత దొట్టికొనఁ
బాశాంకుశ త్రిశూల డమరు ఘక్కా కుంక ఖట్వాంగునిసాధనంబులు కైకొని
తత్తఱిం చుకుమార్ప్రముఖప్రమథులు వారణానననివాసరక్షోద్ధులు సైరింది కాచి
యుండ నానతాంగంబున సమంబులుగఁ గరచరణంబు లిల్లాతలంబునం బెట్టి సింధు
బంగనసమయసముత్పాతీతమంధరధరాధరబంధుల రేఖాధురంధరవసుంధరాధరజాలం
బగువాలంబున లింగమాల మామూలంబుగాఁ జాట్టి పట్టి చలపట్టి కరువలిపట్టి
యప్ప ట్టించుకయుఁ దప్పించి యుప్పరంబునం బెట్టెనని చట్టుపలుగనుపట్టి మిట్టి
పడుగట్టుజేసిగుట్టు మట్టుపెట్టుగట్టి తనంబున విట్టెగసి గంగంబు వీరక తనతోక
వెంట నంటిరాక నిరాకరించుటచేసి యాకసంబున సేకరింపలేక సకలలోకపాల
హాహికారంబులతో నవరంధ్రంబుల బుడచుట నెత్తురాలు పడియ పడి యడఁగి
యక్కడికి రెండుగడియలయెడ నొడ తెఱుగక పరవశుని డై పుడమిం బడియె
నప్పుడు.

130

క. పవమానతనుజన్తుని, నవరంధ్రములందుఁ దోరఁగునవరక్షమునే

నవలోకసురవధూద్యుక్తువలయవలయ మన రక్తకుండమువెలసెన్.

131

సీ. గమనవేగంబున భునజటాబంధంబు గళితమై యంసభాగమున గునియఁ

గేలఁ గుచ్చెలకొంగు గీలించి దగ మించ ననురుసురై సీత యరుగుదేర

భుజముల వెడజాఱుభుజపక్షపల్కలంచలము చేఁ బూని లక్ష్మణుండు నడవఁ

గైదండ యొసఁగుటకై దండసాచినశయముతోడనె విభీషణుండు గాఁగ

తే. నేరిపైఁ గింత లేక హాహారవంబు, తోడఁ గన్నీటిమున్నీటఁ ద్రోవ దడియఁ
దడయ కప్పడు దశరథాత్మజుఁడు వచ్చెఁ, బవనతనయుండు మూర్ఖిల్లి పడినయెడకు.

ఉ. అప్పడు ధూళిధూసరితుఁ డై కనుదమ్ములు మోడ్చి మక్షికల్
గప్పగొనంగ నెత్తురులు గ్రక్కెడునక్కపిముఖ్యుఁ జేరి మా
యప్ప! యిదేమిరా? యని ధరాత్మజ కన్నుల బొప్పపూరముల్
చిప్పిలఁ గేలుదమ్మిఁ దుడిచెన్ దనుసక్తధరాపరాగమున్. 133

తే. అచట వసియించి తొడమీఁద ననిలసుతుని, శిరము గీలించి నెత్తుటిచేతఁ దడిసి
పుల్లసిలుమోము గనుఁగొని తల్లడించి, ప్రేమ సీతాధిపతి నిలపింపఁదొడఁగె. 134

ఉ. దాయలశూల ముద్గర గదా పరశు ట్సురికాదిహేతులం
గాయము గీయముం గననికాయ మపాయముఁ జెంది కంచెనే
మోయి? మదీయసూక్తి వినవోయి! యి దేటికి నూటలాడ వా
హా! యసహాయశూరవిజయైకవిహార! సమీరనందనా! 135

క. మాతయుఁ దాతయు మీరని చేతులు మొగిడించి సేవ సేయుదువుగదా!
నాతండ్రి! మున్ను నాకును, సీతకు నిపు డేల? భక్తి సేయవు చెవుమా! 136

ఆ. కన్న తల్లిఁ గండ్రి నున్నసోదరులను, జిన్ననాటనుండి చెలిమినిండి
మన్నవారి నెల్ల మఱియింటిఁగదోయి, గాడ్పుపట్టి సీవు కలుగఁబట్టి. 137

ఉ. షోణికుమారి కామణి నశోకవనిం గని సంతసించి త
త్ప్రాణము నిర్వహించి వనపాలకులన్ విరళించి రావణా
రీణచమూవరేణ్యుల హరించి చరించుట లెంచ కక్కటా!
స్థానపుచంగు మొంది వివశత్వముఁ జెందుదురయ్య? పావసే! 138

ఉ. పోటకగర్భబాణము నిశాటకుమారుఁడు నాటనేయఁ బో
రాటము వాయఁ బట్టువడి యట్టిటు మిట్టిపడంగ రావణున్
నోటికి వచ్చి నట్టని యనూనభుజాగతి సేటుమేటికిన్
బాటిల నేటికిన్ వివశభావము దైవమ! యేమి సేయుదున్? 139

క. సేమంబున సీవున్నను మామూర్ఖు లడంది ప్రాణి మరలింతు వయో
నే మెందఱ మున్నను నిను, సేమంబున మూర్ఖు నెలుపనేరమ తండ్రి! 140

తే. అకట! కనుసన్న చేసినయంతమాత్ర, నాత్రమున నేఁగి సంజీవనౌషధంబుఁ
బెచ్చి యిచ్చిననినువంటిధీరమణికి, జీవ మెడఁబాయనాయె సంజీవరాయ! 141

ఆ. జగతి యేల నేల సౌమిత్రి యేల సీ,తాలతాంగి యేల తక్కియున్న
వార లేల నిన్నువంటిగుణాధ్యుండు, లేకయున్న నాకు నోకుఘార! 142

క. అని పలురీతుల మారుత, తనుజుని వసనాబుజంబు దర్శించుచు రా

మన్యపాలకచూడామణి, కనుగవపెన్నీట నతనికాయము దడిపెన్. 143

అ. అంత మూర్ఖదేహి యక్షరక్షోవైరి, చింత జాతి రాజసింహుఁ జేరి

కొంత తన్ను దూఱికొని బత్తిఁ దగుదారి, వింతసూక్తి మీఱి వినుతిజేసె. 144

నిరోష్ఠ్యదండకము.—

శ్రీరాజితాకార! సాకారసాకేతరాచారసాకేత రాజన్యసన్యస్తనానాక్రియా! ధన్య
సంకీర్తనా సత్తనక్తంచరాదైన్యజన్యాచలాగణ్య! ధైర్యాశ్రయావాస! నిశ్రేయ
సాధార! సాధారణాన్యత్రయీకేశికాకాలినాళీకరాబ్జంతతిక్షీరసీరాకరాధీశ రా
కానిశాకాంతశాస్త్రైకరాధ్ధాంతగాధేయ యాగాంతరాయక్రియా కారణాదిత్య
రాచారినిర్దారణ! చారణశ్రీహృతాంచజ్జటాధారినారీశిలాకార! శ్రీకంతకాండా
సనా హీంద్రనాగాంతకా శాంతకాంతాంతరంగాధరాకన్యకారీణ కల్యాణకల్యా
సకల్యాణ! కల్యాణధాత్రిధరస్థైర్య! రక్షశ్చటాహస్తిహర్యక్ష! క్షత్రక్షమాక్షయ్య
శక్తిస్థిరజ్యోజరేశానసంఘర్షణాశాలితా శ్రాంత సత్కీర్తిసంఘన్నద్విగేశకర్ణాంత
దృగ్గీర్ తానందితానందనాత్యచ్ఛసీరేజలేజి కళానిర్జితానంగరత్నాంగదా! రంగదా
కాశగంగాతరంగచ్ఛటాసంగజంఘాలనిర్ద్వావభేదా! నతాన్వైకదృశ్యద్దశస్యంద
నాజ్ఞాదృతారణ్య! తారాకళత్రాననశ్రీచకాసత్కళత్రాశితాశ్లేషణానంద! నానా
జటీశాగ్రణీశాగ్రదర్పాలసచ్చిత్త! సత్యాశయాంత్రపారంగ! దైతేయశిక్షాకళా
దక్ష! సత్తాంత! సాక్షాచ్చిదాకాశసంకాశహేతీ! కిరాతీకృతానేకసత్కార!
సత్కారజై రాదృతాదిత్యసంజాత! శాతాస్త్రసంధాత! లేఖాధిరాణ్డందనాకంధి
సంత్రాససన్నాహానిన్నాదితేయారి! యేరీతి నీరీతి నీరేజజాతాదిధీరాగ్రణీజాతికిం
జింత సేయంగఁ జిచ్చక్తి రంజితైడిక్ జెల్లరే హల్లకాస్త్రారిదారిక్ గ్రసింపక్
హృషీకేశతాసక్తి రక్షింపఁగంజాసనాఖ్యం జగజ్జాతసృష్టిక్ ఘటంపక్ నటంపక్
ద్రిలోకాధినాథాకృతిక్ జెంది సీశక్తి నిత్యస్థితిం గాంచఁగారాని హేలాగతిక్
రాజలీలక్ రజశ్శి లాలింపఁగా నెంతయాసక్తి యయ్యారె యయ్యాసతీసంగతిక్
రాగలీలాదృతిక్ గన్న చందాన నందంద క్రిడింపడెందానసీక్రిడ ధ్యానించి యజ్ఞా
శిరాజన్యతాజ్ఞాతృచాంచల్యసంగాంతరంగస్థితిక్ జిక్కితర్కించిహీనక్రియంగాంచి
కించిజ్ఞాధీలీల సీహేల శ్రీలాకుటీసక్తిగానిర్జరాధ్యక్షరక్షావనారక్తిగానెంచి యిష్టార్థ
సిద్ధిం గనం జాలె నజ్ఞానరింభోశినీహఃశికంజాతజాతాండకాండక్రియాశాలిగాఁ
గాంచి నీచిత్కళాకారరేఖాగతిక్ జ్ఞానదృష్టి నిరీక్షించి చిత్రేంద్రియాదిక్రియా

సాక్షిచైతన్యరేఖన్ నిరాఘాటతన్ జేసి రాజ్యలై శ్రీజానకీకాంత సీచెంతనత్యంత
కాంతాకృతిన్ నిల్చి కల్గింపఁగాఁ గంటి నేతాదృగంగాభ్యులీశాతపన్యస్థితీన్ గన్న
నీచేతనే భ్యాతి రాజ్యలైడిన్ ఒండరాత్రించరచ్ఛేదనక్రీడఁ గ్రీడింపఁ దండ్రీ!
జగత్కారణక్రీడ లిచ్చాగతిం జెంది యాద్యంతహీనాకృతిన్ గన్నజెజే గలాఁడే
యిహకన్యకాచిత్త కాసారసంచార! చంచద్దయాదృష్టి దృష్టించి నాచాతిచేష్టాని
కృష్టేహ దృష్టింప కిష్టాదృతిం జేర్చి రక్షింపఁగా నీకె కా జేరికిం జేరికే? హరి
కల్యాణసంధాయకా! దైత్యహృత్స్పాయకా! జానకీనాయకా! 145

మ. అని వినులించి రామవసుధాధిపుచెంత వసించి మూస్ఫిలం

గను గనుదోయిబొప్పములె కాతుకబొప్పము లైనమాతకున్

జనకకుమారి కామణికేఁ జొంగిలి మ్రొక్కి కరదవ్వయంబు చ

క్ర సుదుటఁ జేర్చి యిట్లనియె గౌరవచారువచోవిజృంభణన్. 146

మత్తేభకంబగర్భితసీసము.—

విగతకామాత్ములు విశ్వమాతపుగదా కల్యాణియం చెన్నఁగాఁ దనర్చి

విహితతత్త్వస్థితి విద్యలై త్రిగుణతాహేలాకృతిం జెంది యీక్రమమున

సతతసౌశీల్యవిశాలతల్ వెలయఁగా దర్శించి భయ్యుల్ సదా ముదమున

నిశితబుద్ధ్యున్నతి నిన్నె కొల్తురుగదా సీతా జగత్కారిణీ! తిరముగ

ఆ. ననుచు వివిధగతుల ననిలతనయుఁడు పొగడ్తిన వినుచురు దగుక్రరుణ ననెను

జనకన్యపతితలకణనయ ఘనతరల, సదమృతరససుఖదవివితగతిని. 147

మ. సకలసజ్జానకళాకలాపుఁ డినపంశస్వామి లోకావనో

త్సుకుండై శాశ్వతభక్తియుక్తి శివు సీచోటన్ బ్రతిష్ఠించినన్

సికతామాత్రునిగాఁ దలంపఁదగునే నేడాదిగా నిట్టిగా

యకముల్ సేయకుమన్న! స్వామిహితకార్యానన్నతం మత్రకా! 148

తే. తప్పు చేసితిం బతి కని తల్లడిలకు, నీమనశ్శుద్ధి యెఱుంగు శ్రీరామవిభుఁడు

పాపఁ డాటల కెనసినపనులు చూడఁ, దండ్రీకానందములు గాక తప్పు లగునె?

క. స్వామి నిజమర్త మంతయు, సీమిఁదియనుగ్రహమున సీ కెఱిఁగించెన్

బ్రేమమున దాఁచ కిప్పుడె, నామర్తము చెల్లపెదను సనాతనఫణితీన్. 150

క. రామస్వామిపరాత్పరుఁ, డేమూలప్రకృతిఁ గార్యహేతుత్వములన్

మే మిరువుర మై చెలఁగుదు, మామిఁదటియొకరహస్య మధిపుడె యెఱుంగున్.

శా. తత్సాన్నిధ్యవిశేష మేఁ గని మహత్తత్త్వాదితత్త్వైకసం

పత్సామగ్ని పహించి తద్విషయరూపవ్యాపకం బైనయే

- తత్సర్వంబు సృజింతుఁ బెంతు నడఁతున్ దైగుణ్యవిస్ఫూర్తిచే
వత్సా! మన్తహిమందె సుమ్ము మతిదృగ్వాప్యపారదృశ్యాకృతుల్. 152
- మ. త్రిపుటీశూన్యన కీజగజ్జననశక్తిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ
గపిలోకేశ్వర! సత్వసంకలితసంకల్పాకృతిన్ మించి భే
దపుభావంబు వహించి యుండియు నభేదవ్యాప్తి వర్తింతు నీ
యపురూపంపురహస్య మీ వెఱిగి నిత్యానందముం బొందుమా. 153
- తే. తావకీనాంగకీలాలధార జాఱ, వఱలుకుండంబు నీ పేర వన్నె మీఱ
ఘోరదుఃతాపహరప్రకార మగుచు, నిది మొదలుగాఁ బ్రసిద్ధి వహింపఁగలదు. 154
- సీ. పొడగన్న నడ రెన్నఁ డిడకున్నఁ గడచన్నయెడ మన్ననల నిల్పు నీతటాక
మరుదెంచు బిరుదెంచునరుముంచు తెరనొంచి పెరిగించు గురుఁ జేర్చు నీతటాక
మనువారఁ దనుఁ జేర నెన రూఁఁ దనివార నినపారరుచి సేయు నీతటాక
మును మానమున మాన కనుతానమున పాన నెనలేని సిరులీను నీతటాక
- తే. మిది జగజ్జనజీవనం బిది సుబైక, జీవనం బిది లోకైక పాపనంబు
ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష, మీసరంబు సరంబులమీసరంబు. 155
- తే. జనులయెమ్ములు సీసరోజలములందు, నెంతకాలంబు వసియించు నంతకాల
మంతకాలయ మొందక చింతమాలి, దివ్యగతి నుందు రమరసవృత్తు లగుచు. 156
- తే. హేళిలీల తమశపాళి హాళి మాలి, వ్రాలులీల సదాలోకలోలలోక
జాలభవహాలహాలహారి! శూలపాణి, త్వత్సరోమణి మునుఁగ దుర్దశ లడంగు. 157
- సీ. భవజటాజూటసంభవ యైన గౌతమీనదిలోనఁ దాన మొనర్చుసుకృతి
కశ్వమేధసహస్ర కాశ్వతఫల మబ్బు నబ్బుర ముబ్బింప నంతకంటె
శతగుణాధికపుణ్యసంపద నింపుగంగావతంగకుమారి కాతరంగ
సంగతి గలసరస్వతిలో మునింగిన నానదీస్నానోపమానఫలము
- తే. చేరుఁదావకకుండాభిషేకమహిమ, నహిమ హేశ్వరునంతవాఁడైన దీని
నెఱిగియిదమిశ్ఠ మని నుతియింపఁగలఁడె, నిజము చెప్పెద విను మింత నిష్కళంక!
- క. హనుమత్కుండంబున నే, జనుఁడేని తిలోదకము లొసఁగు ముదమున నా
తనిపితరులు ఘృతకుల్యం, దనరుదు రని సవతియై జనకసుత పలుకన్. 159
- క. సీతా రాములపలుకుల, చేతఁ గలకదేఱి యచట శివలింగము సం
ప్రీతిమెయి నిలిపె మారుతి, భూతలజను లెల్ల మొదటఁ బూజ లొసంగన్. 160
- మ. ఇతైఱంగున లోకోత్తరుం డైనమరుత్తనయుండు సీతామత్తకాశీసీచిత్రేశచిత్రహర
లింగంబునకు నుత్తరంబున నిజయత్తలింగంబు నభంగసిష్ఠం బ్రేక్షించెనట

న్నతనిలాంగులవేష్టనంబున రామలింగంబు పశ్చిమకలితాంగంబై యిప్పటికి
జగజ్జనదర్శనంబులకు నిదర్శనం బయ్యె నని రామలింగప్రతిష్ఠాపనకథనంబు దురధి
గమజనురంబుధిసిర్తగ్ధనం బని వసిష్ఠమునిపురుషూతుండు గౌతమసూతి కిట్లనియె.

ఉ. వాయుజుష్టై భరాత్తజకు స్వామికః గల్గినప్రేమ తత్కృపా
శ్రీ యిరవోందుటత్ తలియఁజెప్పినయాకథ విన్నమేటి నీ
ర్థామూరు పేతుఁ డై బహుధనాన్వితుఁడై వెలువొంది యంతటన్
శ్రేయముఁ బొందు నా విని వసిష్ఠతపస్వికి శ్రోత యి ట్లనున్.

162

ఉ. హృత్పరితాప మార్చి కృప సీగతి మారుతిఁ బ్రోచి రామభూ
భృత్పరమేశుఁ డెందు వసియించె? విశేషము లెవ్వి? శ్రీహనుఁ
మత్పరసత్కథామృతము మాటికిఁ బ్రోతఁడె చల్పవే యనన్
దత్పరతం దగ్రావిధక గాలిదుఁ డమ్మునివర్చుఁ డి ట్లనున్.

163

ఉ. రాజకులైకభూషణుఁడు రాముఁడు పుష్పక మెక్కి-జానకీ
రాజముభాసమేతుఁ డయి రమ్యమతిన్ నిజరాజధానికెన్
దేజ యెలర్పఁ బోవుచును దివ్యులపువ్వులసోనతో భర
ద్వాజులయాశ్రమం బినసి వాయుకుమారునిఁ జూచి యి ట్లనున్.

164

చ. పరహృదయజ్ఞ తాగరిమఁ గ్రాహవచోరచనాచమత్క్రియన్
సరసుఁడె వొట మాభరతుసన్నిధి కేఁగి మదాగమంబును
చృరితముఁ దెల్పి రమ్మనుచు స్వామి ప్రియంబునఁ బంపె మారుతిం
దిరువడికంటె నాప్తుఁ డవసిపతి కెవ్వఁడు భక్తిశత్రులన్.

165

ఉ. పంచిన మంచి పం చరిగి పావని మానవరీతి నాతనిం
గాంచి తదంచితార్చనలు గైకొని రామకథామృతంబు వ
ర్షించె హరించె శోకశిఖాజీవన మిచ్చి తటంచు నెంచి హ
ర్షించె ఘనప్రభావులకుఁ బిత్రమె యల్లము చల్లసేయుటల్.

166

తే. హనుమ రాక పహిల్లినయాక్షణంబ
దరహసనచంద్రికలు గాయఁ దమము వాయఁ
దటుచుగా హర్ష బాష్పామృతంబు గురియఁ
బటుకళానిధి చెలువొందె భరతుఁ డపుడు.

167

మ. ఘనసే నావళిమేనఁ బూనికొని శాకద్వీపమర్థక్షణం
బునఁ బ్రాపించినసత్వరంబు దనరం బోనిచ్చి రామాభిషే

కనిమిత్తం బయి యుత్తరాంబునిధి రంగస్నేరభూరంబుకాం
చనకుంభంబునఁ దెచ్చు టేమిటికి నాశ్చర్యంబుగా నెన్నఁగన్.

168

ఉ. మారుతిఁ గూర్చి స్వామి బహుమానము మిక్కిలి చేసి యున్నచో
నారఘరామునానతి మహామణిహారము పూని దీనమం
దార! కుమార! రమ్మసుచుఁ దానె యురంబున వైచి చూచె న
య్యారె! ధరాకుమారి కనిలాత్మజుడైఁగలహార్తి యెట్టిదో!

169

ఉత్సాహ.—

ధారుణీకుమారికాప్రదత్తరత్నహార మ
క్షారి వక్షమందుఁ బూని యభ్రశుభ్రవాహకణ్
దారతారకానభివృత్తస్ఫురత్సురాచలా
కారుఁడై చెలంగె నన్న గౌతమాత్మజుం డనున్.

170

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రుఁడు శతాననరాక్షసశిక్షఁ బూనుటల్
జెప్పర మైనమారుతికడిందిబలంబునఁ బూనె నంటిరే
యప్పని యెట్లు పూనెఁ బవనాత్మజుఁడంత సవిస్తరంబుగాఁ
జెప్పఁగదే యనన్ ముని పచించు సమంచితవాక్సమత్కి)యన్.

171

ఉ. ఆహవభూమి రామవినుతాత్మశరోదితశోణితోద్భవో
త్సాహబృహచ్ఛతాననశతంబు హతంబుగ నేల మట్టుచున్
వాహన మై ద్విషణ్ణయ మవారణ నిచ్చిన మెచ్చి మచ్చికన్
శ్రీహనుమంతుఁ గన్గొనెమనీత జగత్త్రయమాతఁ గొల్చెదన్.

172

చ. క్షీతిసుత మున్ను రాఘవునిచే హనుమత్కృపి యేకపాదరు
ద్రతయుఁ దదంశ మూని యవతారముఁ జెందుట లాలకించె నం
చతని రఘూద్వహుండు గొనియాడిన చెల్ల ను దేటుగా పచిం
చితిఁ గద యంతమీఁదటివిశేష మశేషము విన్తు తెల్పెదన్.

173

శా. కాకుత్స్థాగ్రజి యట్లు లాత్మకథ పక్కాణింప భూపుత్ర య
త్యాకాంక్షన్ పినఁగాఁ బ్రపత్తిమెయి సాష్టాంగంబు నేవించినన్
మీ కారుణ్యమునం జెలంగుభటునిన్ మీ రింత పర్ణింతురే?
యోకారుణ్యచరిత్ర! శత్రుహృతి కుద్యోగింపరే నావుడున్.

174

సీ. పురరక్ష కనురూపబుద్ధిసంపన్న మహామాత్యు నియమింప నవధరించి
యుటవైనప్రజ నేటువటచి తోతెండని నేనాధిపతులకు నెల హాసంగి

కౌసల్యమొదలుగాఁ గలతల్లులకు మ్రొక్కి వారిచ్చుదీవనల్ వరుస నంది
తమయ తలకు మ్రొక్కి తాను రాఁ బయన మాక్షితిసుతరాక కంగీకరించి
తే. మణిమకుటమూని హైమవర్కంబు దొడిగి
హారకేయూరకరకంకణాదివిరుద
భూషణాలకృతాంగుఁ డై భూమివిభుఁడు
వేగమున యుద్ధసన్నద్ధవేషుఁ డయ్యె.

175

సీ. తనవామహస్తంబు సక్షిణమృదుపాణి వహించి సీత పార్శ్వమున నడవ
నాబద్ధతూణీరుఁ డై వెన్క సౌమిత్రి శరచాపములఁ బూని యరుగుదేరఁ
దొడి పూసి కట్టి యప్పుడు పచ్చప్రజఁ జూపి భరతశత్రుఘ్నలెచ్చికసేయ
నుభయభాగంబుల నొడ్డిలోగంబుగా నబలు లర్కజవిభీషణులు గొలువ
తే. గజరథతురంగమపదాతికలితమనుజ, దనుజవనచరసైనికోత్కరముతోడ
హనుమ వలపనిమూఁపుపై హస్త మూని, యినకులస్వామి నగరోపవనముఁజేరి.176
తే. భరతభానుజపాలస్త్యపతులఁ జూచి, మనబలము లెల్ల వచ్చెనే యనిన స్వామి
యన్నియును గుఁచి ననివారు విన్నవింప, హనుమకడఁజూడనతఁడుసాష్టాంగమెరఁగి.
క. చుక్కలు మొలఁగూసలుగా, చిక్కుల కవకాశమిడనిచివ్యాంగముతో
నెక్కడఁజూచినఁ దా నై, యక్కపిశేఖరుఁ డజాంఢ మంతయు నిండెన్. 178
సీ. ఒక్కొంగకుఁ జాల వుల్లోలకల్లోలసంప్లుతాంబరసప్తసాగరంబు
లొక్కచక్కికిఁ జాల వుగ్రభానుహిమాంశునుండలోద్యద్ద్రహమండలంబు
లొక్కఘట్టిన కోర్వ రుర్వరాఖర్వధూర్వహవరాహిపరాహరాజముఖ్యు
లొక్కయుద్ధతి కాన దూర్ధ్వలోకానీకగర్భితబ్రహ్మాండకర్పరంబు
తే. శక్రవిద్యేషివిభవంబు నాక్రమింప, విక్రమించుతివిక్రమోపక్రమమున
నధికుఁ డమ్మేటి కమలగర్భాండపేటి, నిండి నిజమూర్తి విస్ఫూర్తి నిలిచె నపుడు.
సీ. మయి గదల్పఁడు గాక పయిమార్జమై రాలుక్షణములో నూర్ధ్వలోకంబులెల్లఁ
జక్క నిక్కఁడుగాక వ్రక్కలై పడిపోవు గడి దక్కి యట మీఁదికర్పరంబు
పడము మెట్టఁడుగాక భగ్గున నడుగంటుఁ బైమోపుతోఁ గచ్చపప్రభుండు
చిగువు మాపఁడుగాక పెటిలి బీటలువాటుఁ జక్రవాళముతో దిశావలయము
తే. అఖిలదుస్సహరాక్షసాన్యక్షశిక్ష, కెనయుతను వావహించుట యింతె కాక
యట్టివిగ్రహమున నాగ్రహమును బూని, నిగ్రహించిన లోకముల్ నీటు గావె?
తే. మారుతి సమస్తలోకోపకారి గనుక, నొక్కచిక్కున ఘనమూర్తి నొందియున్న
నవని యెక్కడఁ గ్రుంగునో యతిభరమున, ననుచుఁ గళుభంతముల నెల్లనావరించె.

మ. తననిర్ఘాతకకోరవాలము బృహత్కాయంబు రక్తాననం
 బును బద్ధాంజలియాన్ రఘూర్షహపదాంభోజాతవిన్యస్తస
 ద్విదయాలోకము దుర్నిరీత్యతనుకాంతిస్ఫూర్తి వర్తిల్లగా
 హనుమద్వానరపీరుఁ జక్క గనలే రవ్వేళ బ్రహ్మాదులున్. 182

సీ. ఆపదుద్ధారకం బనుమనూత్తమముచే నవృత్తుఁ డై విభీషణుఁడు పొగడె
 మంత్రి గాఁడలఁచుదుర్తదుఁడనన్ తమియింపుమనిహస్తములు మోడ్చెనర్కసుతుఁడు
 మాత్రివిక్రమమూర్తి మారటమూర్తియే చూ నని ఋక్షేశుఁ డభిరుతించె
 నింతవాఁ డై గర్వ మింతయుఁ గనఁ దంచుఁ గాకుత్స్థసతి శిరఃకంప మూసె
 తే. ధరణికుల కన్నుఁగవ మోడ్చె భరతుఁ డెంచె
 నలరె సౌమిత్రి శత్రుఘ్నుఁ డరుదు నెందఁ
 గొడవవారల నేమి చెప్పదు కపీంద్రుఁ
 జక్కఁ గను విచ్చి చూడ నశక్తు లైరి. 183

సీ. ఆవేశ హనుమంతుఁ డాకాశ మంటినతనదీర్ఘదేహంబు ధరకు వంచి
 పతి కెక్క నజ్ఞుగా నతి సేయునటు లున్నఁ దన్తహాకంధరాంతరమునందు
 ధరణిజ నెక్కించి తానును మున్నెక్కి మెట్టి రాఁ దలఁకుతోఁ బుట్టువులను
 నరనైనికుల వనేచరనైనికుల నిశాచరనైనికులఁ జూచి శంక యేల?
 తే. హనుమ నారోహణము సేయుఁ డనిన వారు, నేల యీనినచందాననిండియున్న
 తమతమబలంబుతోఁగూడి తరుచరేంద్రు, వీపుపై నెక్కి వినుతి గావించి రపుడు.

సీ. ఎవ్వనిబలుసేన లెత్తిరాఁగలవన్నఁ బల్లటిల్లుదు రిలాభారవహులు
 లెక్కసేయఁగరాని దిక్కున నేరాజుమూఁకపేరుగణించు లోకవిపతి
 యేరాజువాహిను లెదురొడ్డి లవణాబ్ధి బెట్టిదం బడఁగించి కట్ట గట్ట
 నేరాజుబలతోటి నీక్షించి జేజేలు చుక్క లెన్నికయైన సులభమండ్రు

తే. సాగరము వెల్లివిరిసినచంద మొందు, నేమహారాజునళ మట్టిరాముసేన
 యఖిలమును గూడి వీపుపై నధివసించె, ననిన సామిరిమహిమయేమనఁగవచ్చు?

క. హనుమచ్చరమాంగార్తం, బున సీతాయుక్తి రామభూవరుఁడలరెన్
 గనకథరాధరశిఖరం, బున నిలిచినమెఱుఁగుతోడిమొగులు తెఱఁగునన్. 186

ఉ. నందడి నెంది వందురక సందుల గొందులఁ జిక్కి తొక్కుడుల్
 నెందక వెక్కసం బడరి చిందఱవందఱ గాక మూఁక లా
 నందము నొందుచున్నరఘునాథునియాజ్ఞ శిరంబునన్ మరు
 న్నందనుఁ డావహించి గగనంబున కుద్ధతి నుద్గమించినన్. 187

తే. వనచరేంద్రునిలాంగులవల్లియనెడు, కాండతుడఁ గూడి లోనఁ జుక్కలబెడంగు
దొరసి మెఱసినయూర్ధ్వకర్పరము వొలిచె, బుడమిఱేనికి ముత్యాలగొడుగులీల.

శా. ద్యౌవాభూపరిపూర్ణభృత్యచరమాంగ్రస్థలాభ్యాసి యై
భూవర్యాగ్రణి మింటి, త్రోవఁ జనుచున్ బుణ్యాశ్రమోర్వీరుహః
గ్రావారణ్యసరిత్సరోవరనదగ్రామావళుత్ చూపి నీ
తావామాక్షీకిఁ జెల్పె నిట్లనుచుఁ దత్తద్వర్ణనోద్గీర్ణతన్.

191

చ. అరిహరణ్ధియై చన నిజాయశవార్లహగీఘమంఘమ
స్వరమున గెల్పుదీవన లొసంగుచుఁ దుంపరము త్రియంబులు
త్తరళతరంగహస్తములఁ దాల్చి బయార్థము నేన వెట్టెడిన్
గరువలిపట్టికిం గగనగంగ గనుంగొను మంగనామణీ!

192

ఉ. గిబ్బవయాశికానిజడరెంబిగి యంఁకెనొ వేల్పుసిబ్బెపుం
గుబ్బెత లుబ్బియాడుతఱి గుబ్బిల నొబ్బిలుకుంకుమప్రభుత్
ప్రబ్బెనొ మంచుగుబ్బలిఁ దొఱంగుట జేగురు రేఁగెనో యనన్
గబ్బివహించె నెఱ్ఱనయి గంగ మరుత్సుతుకాంతి పర్వినన్.

193

మ. సరసభ్రాజదనంతపాదకటకున్ సంఘాదితాశాంబరున్
సురసంసేవ్య శిరస్సముజ్జ్వలసురస్తోతస్విసీచంద్రు బు
ధురశుభ్రచ్ఛవిమూర్తిఁ బల్లవధనుర్దుస్సాధ్యయోగీంద్ర భా
సురసారంగసముత్కరున్ హిమగిరీశుం జూడు మబ్జాననా!

294

లయగ్రాహి.

రంగుగల పచ్చలమెఱుంగుఁ గని పచ్చికబెడం గనుచు పచ్చినకురంగములగుంపుల్
చెంగటనె భగ్గునఁ బతంగమణు లంటినమిడుంగులులు గెంటితమయంగములఁబాఱన్
చంగునను దాటి యులుకం గెలన నవ్వెడిసురాంగనలనవ్వులఁ గరంగునెలరాలం
గాంగలహరింబలెఁ దొరంగుచలులం గెలయుబంగరపుగ ట్టదె కుఱంగట లతాంగీ!

తే. కొంజరేయాంగరుచివల్లికలు కడాని, గట్టు ముంచినఁ గని తెఱగంటిచెలులు
మింటఁ జనుదెంచె రెండవమేరు పనుచు, నుఱక భయవిస్తయము లొందియున్నవారు.

సీ. డిండిరఖండప్రకాండధావశ్య మాననము వెల్వెలఁ జేసికొనుట గాఁగఁ
దోడ్డోఁ బొడముసేటితుంపరల్ నెఱమేనఁ దవులున్వేదాంబుబిందువులు గాఁగ
వినువాఁక మొనదాఁక నెనయ నుబ్బుట పత్నిఁగూడియోజింప నేఁగుటలు గాఁగ
సర్వదిక్కులంకషధ్యాన మిది మానుఁ దని బిట్టు మొఱిపెట్టుకొనుట గాఁగఁ

తే. వివిరి మురు వక్షిణాబ్ధి బుధించినటుల, వచ్చెనో తన్నుఁ గట్టింప వాయుజుఁ డని
వెఱువు మది గ్రమ్మి ముత్యంపువిరులఁ బూజి, బొసఁగుచున్నట్టులున్న దీయు త్తరాబ్ధి.

తే. సహజగుంభితశబ్దముల్ శ్రావ్యములుగ, సహజగాంభీర్యమాధుర్యసహిత మగుచుఁ
గవుల నోరూరఁజేయునత్కావ్యరీతి, యిత్తురసవార్ధి చెలువొందె నింతి కనుము.

ఉ. ఊరక మ్రోయుచుం దెసల కుద్ధతిఁ దుంగతరంగహస్తముల్
బారలు చాఁపుచున్ నురుగుఁ బైపయిఁ జూపుచుఁ దుంపరల్ పడం
బాటుచు బొంగుచున్ బయలు ప్రాఁకుచు గట్టులు దాఁకుచున్ సురా
సీరధి మించెఁ జూడు తరుణీ! జడభావము మాన దెయ్యెడన్.

299

మ. జలకాంతాకబరీభరోజ్జ్వలమిశ్రచైఘ్నవాలనీలప్రభా
వలయోత్తుంగతరంగసంఘవిదలద్వైమానికానీక మై
జలభద్రే భవిహారముద్రితసమంచచ్చంద్రికావర్త మై
చెలువొందెన్ ఘృతవారిరాశి యెదుటన్ సీతాసితాజ్ఞేక్షణా.

200

కా. ఆకర్ణాంతవికాలలోచనశతాస్యాదిత్యవిద్విడ్భుజా
వ్యాకప్తామితపాలనాన్విశము మాయాపట్టణం బున్నత
ప్రాకారోపరిశృంగలగ్నరవిచక్రక్షేమసాక్షాత్కృతే
చ్ఛాకల్పారుణదోషప్రయాస మదిగో శాకాంతరీపంబునన్.

201

ఉ. దానవలోకనాథునిప్రతాపశిఖల్ వడిఁగ్రమ్మి నిల్చిన
ట్టినగరంబుచుట్టుఁ దగు హేమపుంగోట త్రినేత్రుఁ డైనచో
మానిని చక్కఁ జూడ నసమర్థుఁ డనన్ బెఱవారు శక్తులే?
వీనిఁ దృణీకరించి కపివీరుఁడు మారుతి వచ్చెఁగా కిటున్.

202

మ. అతిలోకం బగుదైత్యవానరనరేంద్రాసీకమున్ వీఁపుపై
భృతిగావించి నభోగతిం ద్రిజగదాభీలప్రయాణోద్ధతిన్
జతురంభోధులు దాఁటి శత్రుపురిఁ జేర్చ నేర్చు నెవ్వఁడు? మా
రుతపుత్రుం డవలీల నింతవని కారోహించెగా కియ్యెడన్.

203

ఉ. నాలుగువారిరాసులు క్షణంబున దీవులతోఁ దరింపఁగాఁ
జాతినయప్రమేయజవకాలికి మున్లవణాబ్ధి దాఁటుటల్
చాలబ్రయత్నమే? భువనజాలము లన్నియు నొక్కజంగకుం
జాలునె? కామరూపత పొసంగిననిక్కపిచక్రవర్తికిన్.

204

మ. మన లంకాపురిమీఁదఁ బోవుతఱిఁ నిమ్మూర్తిన్ విజృంభించి ని
ల్చినఁ దద్రావణకుంభకర్ణు లెదురే చింతింప మత్కిర్తిభూ

- జను లెంచక లవణాబ్జబంధనముఁగోతా హైకసాహాయ్యుఁడై
తనరెక నా కితఁ డాపుఁడై తగ నసాధ్యం బెద్ది లోకంబులన్. 205
- క. ఈకడ వింతలు మనము వి, లోకింప జవైకగతిని లోభము వారసెం
గాక మనోబవగమనముఁ, గైకొన నిట్టివి నిమిషగతి కున్నదియే? 206
- ఉ. బాలమరుచ్చలత్కిసలపాణి చలింపఁ బికాళిరాజకీ
రాళిమృదూక్తిఁ బావని నిజావనిఁ బాదము లూఁదఁ బిల్చుఁ ద
తేలివనాంతలక్ష్మీఁ దిలకించితి? చంచలనేత్ర! యచ్చటం
బాశేము డించి రక్కసులఁ బంపున మర్కజువీను చూడఁగన్. 207
- మ. అని రామక్షితిపాలమా! సుమనోహరిత్వరంభాదిరం
జన మై సంక్రతదేవవల్లభరమాసంభావితం బైననం
దనముంబోనిద్విషత్పురోపవనమున్ దర్శించి ఎంతాత్మజుం
గని సేనాతతి నీడ డించు మని పల్కన్ భూమికిం డిగుచోన్. 208
- ఉ. అబ్బురమయ్యె నద్దిర యజాండము నిండినదండమేనితో
గొల్బిన వచ్చుచున్న దొకకోఁతి యటం చురుదండపాణు లై
ప్రబ్బినకిన్కఁ బూనువనపాలురు మగ్గగడ్డిగ నేలకున్
డెబ్బదిరెండువెల్వలను డిగ్గను డిగ్గిరి నైనికాగ్రణుల్. 209
- క. ఆరామన్యపతి సతితో, నారామ మలంకరించి యర్కజముఖులం
జీరి సురారిమహాపురి,పై రణమున కరుగుఁ డనుచుఁ బనిచె ననుటయున్. 210
- క. విని గౌతమసుతుఁ డిటువలెఁ, బనిచినపతియొజ్ఞ భూని భానుజముఖ్యుల్
చని సురవైరులతో నని, మొనసినపని చెలువుఁ డనుచు ముని నడుగుటయున్.

అశ్వాసాంతము.

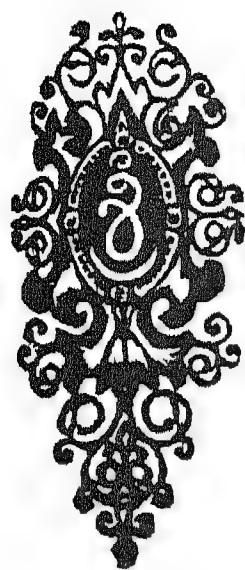
- చ. అసురహారా! హరాశమహితాత్మ! హితాత్మవిచార! చారణా
ప్రసరదయా! దయారసనిరంజన! రంజనభావ! భావనా
భ్యసనపరా! పరాశరముఖాదర! ఖాదరధీర! ధీరతా
హసితధరా! ధరావనసమాహిత! మాహితబోధ! బోధకా! 212
- క. శరణాగతభరణాభ్యా, శరణాహతదూషణాదిశాస్త్రవ! కరుణా
శరణా! పరిహృతశరధీ!, శరణాకరణాదిదూరసంవిధరణా!. 213

స్వగ్నిణి.—

అబ్జపత్రేక్షణా! యార్తసంరక్షణా! యబ్జరేఖాననా! యాశ్రయత్కాననా!
యబ్జకీర్త్యాదరా! యార్యవర్యాదరా! యబ్జసింధూర్భదా! యచ్చుచిద్ధ్యాస్పదా!.

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షపీఠామహాత్వసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధాసమాన సబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్య
కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయతిమ్మననామధేయ ప్రణీతం బైనసమీర
కుమారవిజయం బసుమహాప్రబంధంబునందు మైరావణవధయును సత్యలోకగతుం
డైన గంధమాదను మరలఁ చెచ్చుటయు లింగప్రతిష్ఠాపనకథయును దత్త్వోపదేశం
బు నేయుటయు హనుమత్తీర్థమాహాత్మ్యచర్ణనంబును హనుమద్విశ్వరూపంబును
మాయాపురప్రయాణంబును దత్పురోపవనప్రవేశంబునునన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

క్షోణీస్త్రియకన్యా
భీషణలీలామిలింపబృందసరోజా
పేతానఖిలక్షణముఖ!
దూతాయణ్యుక్తనామ! దశరథరామా!.

1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగర్భిణీ, దగువస్థిష్ఠుఁడనియె గౌతమాత్మజునకు
విను శతానంద! శ్రీరామవిభునియాత్మఁ గపులొనర్చినరణము సాంగంబు గాఁగ. 2

ఉ. మర్కటసైసిచేంద్రుల సమగ్ర బలాఘ్నలఁ బేరుపేరునం
జేర్కొని యర్కజాంగదవిభీషణముఖ్యుల నన్యసైన్యసం
పర్కముగా శతాన్యపురిపైఁ బురికొల్పి పరాగపాళిచే
నర్కునిఁ గప్పచుం గిలకిలార్భటి దిక్కులు వ్రక్కలించుచున్. 3

చ. తరుధరచీధరాశ్తములు దాల్చి సముద్ధతి భూమికోట ద
గ్గఱి నలువంకలం గలయగడ్డలు పూడిచి పోటఁ గూర్చి గో
పురములు నేల వ్రాల్చి తలుపుల్ బడ దుల్చి యదల్చి పౌరు ల
చ్చెరువడఁ బెచ్చురేఁగి కపిసేన విభీషణసేన హెచ్చినన్. 4

ఉ. ఎక్కడిక్రీడిగంపు లివి యెక్కడిరక్కసిమూఁక లిష్వరం
బక్కట! లోకభీకరశతాననపాలిత మా టెఱుంగవో
చిక్కె నిం కెందుఁ బోవు నని సింహానినాదము మేదురంబుగా
నొక్కటఁ గాలశేయు లన నొప్పెడుతత్పురరక్షణక్షముల్. 5

సీ. ఖరకుతారత్సరుక్షురికాశుగన్యగాదిబహు సాధనోదగ్రపాణు లగుచు
హయతరక్షుమదేధహర్యక్షముఖిసమితప్రేక్షకవాహనారూఢు లగుచు

స్వచ్ఛవచ్చుటోచ్చోచ్చయకంకటచ్చప్రచ్ఛాదితవ్యోమభాగు లగుచు
భీమాట్టహాససంభేదితాశాకుంజరస్వాంతకర్ణాంకరాళు లగుచుఁ
లే. గనుఁగొనలఁ బ్రస్ఫురస్ఫులింగములు చెదరఁ
జండగుణఘోషణముల బ్రహ్మాండ మగల
గర్జితాప ర్తకోద్వృత్తిఁ గాలకేయు
లడరి కపిచైత్యనరులపై నడచి రపుడు.

6

క. కాలవ్యాళకరాళ, క్షేవజ్వాలాగ్ర న్నికతకరవాలా
భీలప్రభ లూరసిన రవి, యాలా నద్దంపుబిల్ల యనఁ గనించెన్.

7

చ. పాడుపాడు పట్టుపట్టు మచె పోయెడుఁ బోయెడుఁ బోవసేతు మ
న్నొడువుల దెట్టిదం బొదప నూలులసంఖ్యలు గుంపు లై పడిన్
బుడమి చరింప సిర్జరకెపుల్ కపినేనలఁ దాకి లగ్గ లె
క్కుడు గనకుండ బల్లెములఁ గ్రమ్ముచు రెమ్ముచుఁ బాఱఁజేప్పుచున్.

8

లయగ్రాహి—

తిట్టుదురు పాదములమట్టుదురుశూలములఁ గుట్టుదురుమీఁదికెగఁ, గొట్టుదురుబాఱన్
నెట్టుదురు పాశముల గట్టుదురు పెన్దదలఁగొట్టుదురు నేలఁ బడఁబెట్టుదురుమీదన్
జెట్టులును గట్టులును జట్టులును హస్తములఁ బట్టి వెన వైచి కపులిట్టు నటు పోరన్
జుట్టుకొని యట్టెబలుదిట్టతన ముట్టిపడ నట్టియెడ బిట్టడరి రట్టడి యొనర్పన్.

9

శా. బద్ధస్పర్ధగడంగుదైత్యులమహాబాహుబలాటోపసం

పద్ధాటీపటిమం దిటంబు వహియింపం జాల కుదాభ్రాంతి లై
యుద్ధక్షోణిఁ జలించువానరుల నోహో నిల్వఁజే యంచు స
న్నద్ధం దై నవిభీషణుండు కపినేనన్ నిల్పి సక్రొధుఁ దై.

10

మ. అలఘుగ్రావమహోగ్ర కాయల సుకౌఘజేయులం గాలకే
యుల సేక్షించి స్వసైనికోత్తముల కత్యుద్వృత్తి జే వీచినన్
గలహారం భవిజ్యంభజోద్ధతి పాసంగన్ వానరుల్ వారితో
దళముల్ గూడిరి తారసిల్లి రట శస్త్రాశస్త్ర నదైత్యులన్.

11

శా. ఉల్లోలధ్వజవిస్ఫుటత్పటపటాత్యగ్రభటుల్ దైవహృ
ద్భల్లోద్యత్పటహచ్చటాధణధణంధాణంధణల్ శత్రుహ
హల్లోలస్వనముల్ విభీషణబలాధ్యక్షక్షపాటాగ్రణి
కిల్లిల్లిధ్వను లెల్లడం జెలఁగె నేకీభావ మై యయ్యెడన్.

12

శా. సాహంత్యం సరిరంకుశం హవముఖం హంఘ్రికాలాప మై

బాహుబాహికచికచిం జల మెలర్పం గాలకేయాసుర

వ్యూహంబుం బొదివెం గట్టప్రభము బాహుస్ఫూర్తిమై బోర వా

రాహోరిక నిజభూషనిర్దలితతద్రక్షోపధూగర్భ మై.

13

చ. అగచరు తెత్తివెచువిపులాచలశృంగములక గణింగునక

దగిలి మిణుంగుఱున్ పొగలు దొర్కొనురక్కసిమిక్కుటంపుటు

క్కుగదలు మింటితో సూరసికొన్న మహోల్లకశంక బొలువె

ల్ల గణము నొల్లం డింద్రుం దకలంకవిమాన మలంకరించుచున్.

14

క. కరనఖరచరణవాల, గుర్గులం గవు లనురవరుల బొదిబిరి వారుక

శరవరశుమంతతోమర, శరవాలోద్భవులం గవుల గడిమిరి సోరక.

15

క. పూనినతరుగిరు లలుంగుల, చేనొగి చూర్ణములు సేయ సింహధ్వనితో

వానరవీరులు దనుజుల, పై నుఱుకుటె కాని చేటుపా టెంచ రటక.

16

క. చూచి తము నడచిద్రిష్టరి, రాచటికము వైచుటాలు రక్కసిగుంపుల్

డాచేతదట్టివైచిన, భీచరులకు మిగులపొడవుకే చనవలసెన్.

17

తే. ఉదుటంచనమున హరి యొక్కఁ డెదుటివాని

మదమదావళ మరుదేర సెదిరిశొండ

మూఁది పట్టి చివుక్కున మీఁది కెగసి

కుంభముం బ్రచ్చె నఖిముఖోజ్జ్వంభణమున.

18

సీ. క్రూరాంఘ్రిహాశుల దేవారిశతాంగముల్ వారిశతాంగముల్ ప్రక్కఁబి

యలపుమై గూర్వదేవాజినంచారంబు వాజినంచారంబువై పడంచి

వడి మీఱి దానవచారణస్ఫురణంబు వారణస్ఫురణంబుతీరు మాన్చి

బలుకిన్క శత్రుసంపత్తిప్రాబల్యంబు పత్తిప్రాబల్యంబు పరిహరించి

తే. పోరువానరవీరుల భూరిశక్తి

దాటి నిల లేక ముందరిబారు విఱుగఁ

గాలకేయాదిదనుజు లాగ్రహము మిగులఁ

గవులపై సేనఁ బురికొల్పి కడఁగుటయును.

19

ఉ. శంక యొకింత లేక కపిసైనికు లుద్ధురసింహనాద మ

భ్రంకష మై చెలంగ జలరా శివదాహతిజాతధూళిచే

నింక భుజాభుజిం దొడరి రే మని చెప్పుదు నట్టిపోరునక

బింక మెలర్ప మార్కొనె విభీషణుసేనలు కాలకేయులన్.

20

క. ఈరీతి నై నికర్షయ, మారూఢమిశోజయార్థ మై రెండునెలల్
హోరాహోరం గడంగి య, హోరాత్రము లని ఘటించు చుండెడుచోటన్. 21

ఉ. ఆనగరాధినాథుడు శతాననుఁ దంతకు మున్న శంకరున్
ధ్యాన మొనర్చుచుండి కలహాన్వితనైసికదుర్భరార్భటుల్
వీనుల సోకినన్ మది చలింపఁగ నత్తటి ద్వారపాలకుల్
గానఁబడం బురంబు వెలి గ్రమ్మెడున ద్దది యేమి? నావుడున్. 22

ఉ. మ్రొక్కి భయంబు మీఱఁ గరముల్ ముకుళించి సరాకు రా నొకం
డెక్కడివాడో యొక్కకని నెక్కి నరాసురవానరాశితో
సిక్కడ డిగ్గి రెండునెల లేగఁ గపుల్ మనకాలకేయులుం
దక్కక పోరసాగి రిని తద్ధ్వని స్వామి! యటంచుఁ బ్రసన్నన్. 23

క. ఆహ! నాపురిపై కొక, బాహుజుఁ డరుడెంచి త్రొక్కిబలములతోడన్
బాహుబలమున రణస,న్నాహము వహించె ననిన నగరే లోకుల్. 24

క. ఆది బిర్రాజుఁడుమొదలగు, జేజే లల వుడిగి నన్ను జేజే యనఁగా
నేజాడ వచ్చె నిచటికి, రాజు వనచరులఁ గూడి రణమొనరింపన్. 25

సీ. గుటగుటార్భటుల మిక్కుటపుబెబ్బలి యున్నపొదలేడికొదమలు పొదివినటులు
అడఁగి యూరకయున్న హర్యక్షపతిగుహాంతర మేనుఁగులగుంపు దొరసినటులు
చుట్టఁబెట్టినభోగి పుట్టపట్టున దొట్టి చిటుతెమ్మెరలు ద్రిమ్మినయటులు
కడిదిమార్జాల మాఁకటఁ బొంచి యున్నచోఁ బట్టెల్కగమి తారసిల్లినటులు
తే. మది మది వసించి మత్తు లై మచ్చరించి, నన్నుఁ బొదివినదచుజవానరనరాళి
పచ్చిపాల శూలశిఖరీల వెచ్చచేసి, భూతకోటులఁ బరితృప్తిఁ బొందఁ జేతు. 26

మ. అని రోషించి కషాయితాక్షుఁ డయి రక్షోధ్యక్షుఁ డాత్ర్యక్షుఁచిం
తనతో నక్షసరంబు డించి సచివాప్తశ్రేణి మున్నైనవా
రిని సన్నద్ధులు గాఁగఁ బంచి రణభేరీభూరిధాణంధణ
ధ్వని బ్రహ్మాండము నించి యుద్ధమతుకోద్యద్ధామితధ్వానుఁ డై. 27

సీ. ద్విశతపాణింధ మోద్దీప్తాయుధప్రభల్ డాలయేలికచపేటంబు ప్రేయఁ
గరకంకణాంగదగ్రై వేయకాద్యంశువల్లికల్ బ్రహ్మాండ మల్లికొనఁగ
శతమస్తకస్థలాంచత్కిరీటాగ్రంబు లాఁగి నక్షత్రాళి వీఁగ నొత్తఁ
గపటగాఢతమిస్త్రఘటనాపటుస్ఫూర్తి నిష్ఠురాంగము హొంగి నింగి మ్రింగ
తే. సమరసంరంభసంభృతోత్సాహలీలఁ, గాలనిర్గంధనోత్కంఠకాలకంఠ
నోజ శతకంఠుఁ డుగ్ర శౌర్యోపకంఠుఁ, డగుచుఁ బురి నిర్గమించునయ్యనసరమున,

మాలిని.—

బిరుదపటహాశంఖాభీలథక్కాహుమక్కా
ద్యురుతరరవధూతాహూతసన్నద్ధవీరా
చరితకహాకహాదిస్వాననిరేభదితాశా
శరణకరణకర్ణసాన యై సేన మించెన్.

29

సీ. ఘోర మై కురియునంగారవృష్టికిఁ దోడు తురగవాలధినిష్ఠ లురులసాగె
నెడలేక పుడమి రాలెమతారలకుఁ దోడు కరులకన్నులబాష్పకణము లొదవెఁ
దమయిచ్చ దివిఁ గబంధము లాడుటకుఁ దోడు ఘనవతాకలమీఁద గ్రద్ద లాడె
దళ మైనభూతదేతాశార్భటికిఁ దోడు మదఘేరవారావ మెదురుకొనియె
తే. మొనయుమృత్యువునిశ్వాసమునకుఁ దోడు, పరగైబ్రతికూలవాయువు బలముమీఁద
మొఱకుఁదనమున నవి యెల్ల సరకు గొనక, బెఱసురక్కసి యని సేయుకొఱకు రాఁగ.

ఉ. వానిధగద్ధగోద్ధృతసువర్ణకిరీటశిరశ్శతద్యుతుల్
వానివిభూషణోజ్జ్వలదవార్యకరద్విశతాయుధద్యుతుల్
వానిశరీరజృంభణము వానిమదోద్ధతిఁ జూచి జానకీ
జాని శిరోవ్రకంపన మెసంగ మహాద్భుత మంది యుండఁగన్.

31

ఉ. అంత సమీరసూతి నతుఁ డై కరముల్ మొగిడించి స్వామి! యా
ద్యంతవిదూరవిగ్రహుఁడ వవ్యయతత్త్వమ వయ్యు నెంతయున్
వింతగఁ జూడ నేమిటికి? వీఁ డెదురే భవదీయదృష్టికిన్?
చింత దొఱంగి శత్రుహృతి సేయుము నేఁ డని తెల్పి పొల్పుగన్.

32

సీ. శతకోటిమార్తాండచండలోచనములఁ గాలానలజ్వాల గీలుకొనఁగ
దుష్టరాక్షసవంశధూమకేతువుఁ బోలి కాలంబు విరవీధి జాలువాఱు
చంతసంఘట్టనోద్ధతవిస్ఫులింగముల్ నెఱసి దిక్కుల నెల్ల నిండుకొనఁగ
సుచ్చావ్వసపర్యాప్తహుఁహుక్రియార్భటు లెదిరిమూఁకలగుండె లదరఁజేయ

తే. నిడుదమై వచ్చి యదలించి పిడికిలించి, హనుమ కట్టల్కతో నిదె తిను మటంచు
నడుగుబెడిదంపుఁదాఁకులఁబుడమి వడఁకఁ, బొడిచెవడిమించి శతకంఠవెడఁదటొమ్ము.

చ. పొడిచినపోటున న్నొగిలి భూమిని ద్రెళ్ళి ముహూర్తమాత్రముం
గడచిన లేచి కట్టెదుట గంధవహాత్మజుఁ గాంచి మాయురే!
కడుబలశాలి వేదు త్రిజగద్భయదాంగుని నన్ను నొంచె నీ
పిడికిటిపోటు బెట్టిదము పేర్కొన శక్యమే? వానరోత్తమా!

34

- శా. ఈలోకంబున నెల్లఁ క్రిష్ణురీతి దేవేంద్రాదిదిక్పాలరిం
 ఛోళిం గెల్చితి నింతవాడ నయితిన్ శోధించితిన్ పీరులన్
 నీలీలన్ నను నొంచువాని నెఱుంగన్ నీముప్పి నేఁ గంటి మ
 చూఱులం బెట్టిదొ నీవు గన్గొనుమటంచు బేర్చి పెల్లార్చుచున్. 35
- మ. తనకంటెం బొడ వైనశూలము సమస్తద్వేషిచ్ఛూచూఱుల మం
 జనపుత్రుం గని యూఁచి వైచిన మహాసంపర్తకావర్తక
 స్తనితోద్వర్తనవిస్తృతాశనిశిఖిజ్వాలాకరాశప్రభన్
 జనుదేరన్ దృఢాలీలఁ బాదహతిఁ ద్రుంచం దైత్యుఁ దత్యుద్ధతిన్. 36
- ఆ. మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చితిఁ గొను మంచు, ద్విశఙ్ఖబాహుభరితదీర్ఘముసల
 పరశునిండివాలకరవాలముఖసాధ, నములు వై ప హనుమ నడుమఁ ద్రుంచె. 37
- శా. ఆవేశన్ రఘునేత మారుతిశరీరాటోపమున్ దద్భుజా
 ప్రావీణ్యంబును గాంచి సంతసిలి యూపైనుండి క్రిందైన ర
 త్తోపీరుం గనుగొంచు లక్ష్మణునిచేఁ కోదండముం దాల్చి త
 జ్ఞావల్లిధ్వసు లెల్లడన్ నిగుడఁజేయన్ దాయ యుగ్రాకృతిన్. 38
- మ. కుటిల భూకుటులున్ బ్రకోపవశదృక్కోణస్ఫులింగస్ఫుట
 స్ఫుటలుం గ్రూరరథచ్చటాగిటగిటస్వానస్ఫుటాస్యజ్వల
 చ్చటులజ్వాలలు నట్టహాసములు మించం జండబాహాశతో
 దృటకోదండవిముక్తకాండములు నింపన్ రాముఁ దత్యుద్ధతిన్. 39
- క. దోర్జవమున నలినిజధను, రూర్జితవిశిఖములఁ దునిమి యురవడి చూపన్
 గర్జించుచుఁ దర్జించుచు, భర్జించుచు నసురవరుఁడు బవరము చేసెన్. 40
- శా. శంకాతంకము లేక యవ్వడు రణోత్సాహంబు నాటించి య
 వ్పంకేజాప్తజుఁడున్ విభీషణుఁడు పైపై శైలశస్త్రాదు లి
 ర్వంకం గప్పినఁ ద్రుంచి పాదహతిఁ బాఱుం జిమ్మినన్ దిమ్మనన్
 లంకాద్వీపములోనఁ గూలి రిరువు ర్లజ్జాకులస్వాంతు లై. 41
- ఉ. ఆలములోన నున్నమరుదాత్మజుఁ డాకడనుండి యీకడన్
 వ్రాసినవారిఁ జూచి దనవాలము చూచి చతుఃపయోధులన్
 వేలమ కట్ట గట్టి యొదవించెను దత్పునరాగమార్థి యై
 వాలధిసేతుమార్గమున వచ్చిరి వా రతనిన్ నులించుచున్. 42
- సీ. సర్పివార్ధివికాలశైవాలభూమిశన్నీలపాళీనిగన్నిగలఁ గలసి
 హాంబుధితరంగడోలాంబుబాలికాతాటంకమణిధగద్దగల నొరసి

- యిత్తుసాగరగర్భరక్షితామృతదంతిదంతావశీతశత్రుశల నొలసి
క్షారపారావారశకులపుచ్ఛోత్థిష్టమకరతోద్యచ్ఛకచ్ఛకల బెరసి
తే. సకలలోకాద్భుతక్రియాజనకశక్త, చాపకర్పరవైభవోద్దీప మగుచు
ద్వీపవాసులు భయ మంద దీర్ఘలీల, వాలసేతువు చెలువొందె వనధులందు. 43
- క. వదలఁడు సవరోదగ్రతఁ, గదలఁడు తా నున్నచోటు గగనాంతరమున్
దుదగన్న మేనితో నతఁ, దుదధులపై వాలసేతు వొడవించునెడన్. 44
- క. రూపింపవసమె హృదయ, వ్యాపారము లీల వాలవల్లిక సకల
ద్వీపము లఙ్గులు క్షణమునఁ, బ్రాపించె నటన్నఁ పత్ప్రభావ మొరులకున్. 45
- ఉ. అంత నభస్వదాత్మజదయాగతి ని ట్లరుదెంచుటన్ రుమా
కాంతవిభీషణుల్ రిపునిఁ గ్రమ్మఁ గ్రమ్మినదొమ్మిగాఁ గపుల్
చెంతలవృక్షముల్ గిరులు చేకొని శత్రునిమీఁద వైవ వాఁ
డింతలు నింత లై తునియ నేనె శితాస్త్రపరంపరాహతిన్. 46
- ఉ. అందఱిశైలజాలము నిజాంగమునం దుము రై ధరం బడం
గొందఱఁ బాదఘట్టనలఁ గొందఱ బాహుమహోగ్రహేతులన్
గొందఱఁబార్షిష్ఠిఘాతములఁ గొందఱ జానుల బెట్టిదంబుగన్
గొందఱ ముష్టిసంహతులఁ గూల్పఁ గపీంద్రులు కాందిశీకు లై. 47
- సీ. సంగ్రామమున నిల్వఁజాలక పగవాని కంగదుం డై పాటె నంగదుండు
పరిపంథినిశ్వాసపవమానహతిఁ జన్ననలనామ మిరవయ్యె నలున కప్పు
డరిఖడ్గహతిఁ దూలి యంతరిక్షమునందు నీలలీల వహించె నీలుఁ డంత
రిపుదేహదీప్తి పర్విన మింటఁ గళలేని ఋక్షరా జన నిల్పె ఋక్షరాజు
- తే. రంభుఁ డలరారెగతజయారంభుఁడగుచు, స్వేదుఁ డురుసాధ్వసోద్భవస్వేదుఁ డయ్యె
ముక్తుఁ డాజీక్రియోద్యోగముక్తుఁడయ్యె, రంభుఁ డాక్రాంతడంభుఁడై దాఁగియుండె.
- ఉ. చెప్పెడిదేమి వానరులు చిక్కినవారలు తత్ప్రదాహతిం
గుప్పలు కుప్ప లై పడిరి కూలె విభీషణుసేన భూమిపై
నప్పడు కాలకేయబల మంతముఁ జెందె రఘూత్తమానుజుల్
ముప్పిరిగొన్నకోపమున మువ్వరుఁ దాఁకిరి రాక్షసేంద్రునిన్. 49
- ఉ. తాకి భయంకరాంబకకదంబవిశాలకృశానుకీలం
గాఁక యొనర్ప దర్పమునఁ గన్నుల నిప్పుక లుప్పతిల్లఁ బే
రాఁకలిగొన్న సింహము సటాగ్రము లూఁచినఁ దోఁచునాకృతిన్
వీఁక నెదిర్చె రాత్రిచరవీరవరేణ్యుఁడు వారి మువ్వరన్. 50

చ. కరభరితాశుగాసశతకప్రవిముక్తశరప్రకాండవి

స్ఫురణ దివంబు రాతిరియు భూరికృపాణమరీచిపాళి రా
తిరి పగలై కనంబడ నుదీర్ణతఁ బోరెడుదైత్యనాథుతో
నరపతినందనుల్ రణమొనర్చిరి నాల్గునెలల్ క్రమంబునన్.

51

క. దొరకొని పోరఁగఁ బోరఁగ, నఱకువ తెఱకువయు లేనియసురదురములొ

దొరసి తముఁదామె బడలక, పొరసినసోదరులఁ జూచి భూవిభుఁ డనియెన్.

52

చ. అమరవిరోధి మార్కొనియ హస్తము లస్తమితాస్త్రశస్త్రచం
క్రమణశయప్రశస్తిమెయిఁ గయ్యము సేయఁదరందె? నాల్గమా
సము లొకరీతిఁ బోరితిరి చాలుఁ గుమారకులార! మీపరి

శ్రమము దొఱంగి నిల్వఁ డని రాముఁ డుదగ్రభుజాబలొగ్రతన్.

53

శా. ఆటోపంబున నాంజనేయచరమాంగగ్రస్థితుండై భను

రజ్జుటంకారకతోరరావ మఖిలాశాభిత్తికల్ హత్తియు

త్పాటింపన్ శతకంఠమేనఁ గులిశోద్యత్కూరబాణంబులన్

నాటిరపం గని బిట్టు నవ్వి కినుకం దైత్యేశ్వరుం డిట్లునున్.

54

ఉ. రావణు గీవణున్ సమరరంగమునం గుదియించినట్లు నా

లావున కోహటింపక నిలం గలవే రఘురామ? వేత్త వై

యీవెడక్రొత్తి నెక్కుకొని యేటికి వచ్చితి వింతదూర? మ

య్యా! విజయంబు నెంద గలఁ డోటు శతాస్యుఁ గడంగి రుద్రుడన్.

55

చ. ఎద నను వీరివారివలె నెంచితివేమొ శతాస్యుఁ డన్నచో

బెదరు సమస్తలోకములు భీతమృగేక్షణఁ గూడి సిగ్గు లే

కెదిరి కణంబు చేసెన విహీ యిది వీరగుణంబె బీరము

న్వదలక చూడు నాకడిమి నావిని రామన్యపాలుఁ డిట్లునున్.

56

ఉ. వీరము గర్హియన్నఁ గనిపింపుము వీఱిఁడిమాట లాడినన్

వీరుఁ డటందురే సనురవీధిక నీయిరునూలుబోహువుల్

నూలుతలల్ దళించి పలలోలత జంబుకకంకగృధ్రముల్

పోరొనరింపఁ జూచి మఱి పోవుదు మన్న శతాస్యుఁ డీసునన్.

57

ఉ. ఘోరశరావళుల్ వఱిపి కోయని యార్చిన రాముఁ డుగ్రుండై

యూరక దివ్యబాణపటలొద్దతి జర్జరితాంగుఁ జేసినన్

బోరనఁ గ్రమ్ముతద్రుధిరపూరకణావళు లెన్ని యన్నిటన్

దోరముగా శతాననులు దోచిరి కోటులసంఖ్య లయ్యెడన్.

58

మ. పెడబొబ్బల్ ఘనసింజినీధ్వనులు గంభీరాట్టహాసార్భటుల్
 పిడుగుంజప్పుడు లప్పు దుప్పతిల నాభీలక్రియాలీల నే
 కడలం జూచినఁ దామ యైన వనరుద్గర్భాండమధ్యంబుగ
 న్పడియెన్ భీకర మై శతాస్యమయ మై భావింప నప్పట్టునన్.

59

మ. తనవైఁ గ్రమ్మి శతాస్యకోటు లురుశస్త్రంబుల్ మహాస్త్రంబు లే
 సిన శ్రీరాముండు ద్రుంచుఁ ద్రెంచు నడుచున్ బించున్ విదారించుఁ ద
 త్తనువుల్ కంకటముల్ కిరీటములు కోపండంబు లొక్కుమ్మడిన్
 దనకోపండకళాగురుత్వము సుధాంధశ్రేణి కీర్తింపఁగన్.

60

మ. వసుధానాథుండు వింటఁబూన్చి వెన నైవబ్రాహ్మ్యనారాయణా
 ద్యసమాస్త్రంబులు వైవఁ గ్రమ్మఁ దదీయాస్త్రంబులం ద్రుంతు ర
 య్యసురుల్ దచ్చరముల్ దళించు నృపుఁ డిట్లన్యోన్యశస్త్రాస్త్రపా
 తసముద్భేదితదేహులై ప్రసవితోద్యత్కింశుకశ్రీ తగన్.

61

సీ. హారకేయూరకోటిరకాంతులతోడ భగభగద్ధగితనేత్రములతోడఁ
 జటులదంష్ట్రాభీలశతపక్తములతోడ బ్రహ్మాండభేదనార్భటులతోడ
 నక్షత్రలలితపండలమండలలతోడ గగనరోధోద్ధరాంగములతోడ
 బాతాళనిర్భేదిపదఘట్టనలతోడఁ జలదసిద్ధిశతహస్తములతోడ

తే. మఱియు మఱియును సెత్తురుల్ దొరఁగుకొలఁదిఁ

గొలఁది మీఱి శతాననకొటు లొదవ

నందఱకు నందఱై తోఁచు నవసివిభుండు

హనుమ యొక్కరుఁ డారహస్యం బెఱుంగు.

62

క. మనుకులమణి శతముఖవర్ధనమున కస్త్రములు వైవఁ దత్తతుల శతా
 ననవర్ధన మగుటరుఁ దన,మనమునఁ గినుక గని హనుమ మహిమాధికుఁ డై.

63

మ. సకలాలోకనభీకరాకృతిశతాస్యవ్రాతదీప్యచ్ఛిరో
 మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగమంజీరాగ్రత్నప్రభా
 నిక్షరుంబంబున కంకురంబు లయికన్నింపన్ యుగాంతంబుభృ
 ద్వికటధ్వానము మీఱి వీరరస మావేశించి పెల్లార్పుచున్.

64

స్తగధర.—

కట్టల్కం దిట్టు మట్టున్ ఘనచరణయుగీఘట్టనన్ బిట్టు తోఁకన్

గట్టున్ గొట్టున్ ధరిత్రిన్ గటతట మదరన్ గాటమా రక్తధారల్

పుట్టింఁచుకొ బెట్టు మింఁచుకొ బొడమిన నడుచుకొ భూరివజ్రాభముష్టికొ
 గిట్టింఁచుకొ బట్టి త్రుంఁచుకొ గిటగిట రదముల్ గీటు ద్విత్కోటి మీటుకొ. 65

ప. వెండియు నతం డఖండప్రభాచండిలప్రళయమార్తాండమండలప్రదీప ప్రతాప
 ప్రదీపితాటోపవ్యాపారంబున నేపు మీటి కోపంబు రూపంబుఁ బ్రాపించినకోపున
 నజాండంబు నిండి చండకరకులీనప్రకాండప్రచండభుజాదండమండితకోదండముక్త
 కాండప్రకాండంబులమెండున నాఖండలారిమేసి కాటుకకొండనుండి జొటజొటఁ
 దొరఁగుక్రొత్తనెత్తురు సెలయేటివఱవల కరుదుపడక బిరుదు విడక సురరిపునివృత
 కరాళవదనంబులు నిలిచనిశాతరదనంబులు వెడఁదచూపులు నిడుదరూపులు శతశిరం
 బులు ద్విశతకరంబులు గలిగి హుంకరించుచు నహంకరించుచుఁ గేక వేయుచువీక
 డాయుచుఁ బరుసంబు లాడుచు హరుసంబు గూడుచుఁ గత్తులజతనంబు జిత్తులయ
 తనంబు నొక్కటియై మిక్కుటంపుఁగడిమి నెక్కువ లక్కువ నొందక పెక్కువ
 డిడకయొక్కొక్కపరి పొడమురక్కసులు లెక్క కెక్కువయై పిక్కటిల్లిన నజ్జ
 గజెట్టియట్టియెడ గట్టులగొట్టు చెగగొట్టుపట్టెంపువేల్పువట్టెంబు గట్టి నిట్టట్టు నెట్టు
 పదఘట్టనంబుల మట్టియాడునప్పు డకాండతాండవక్రీడోద్దండతాప్రచండుం డగు
 రెండవదండధరారిమెండు నిండింపుచుఁగాలదండంబుదండియుఁ జక్రంబువిక్రమం
 బును శూలంబువేలంబును జరణతలఖరనఖరముఖరచిత్రప్రహారంబులం జూపుచుఁ
 గరములు శిరములు సరములు నుఱుముచేసియుఁ బక్కలు డొక్కలు పిక్కలు
 వ్రక్కలించియు నొడఁకులు తొడలు మెడలు నడలించియు నెమ్ములు అొమ్ములు
 సొమ్ములు దుమ్ముచేసియుఁ జర్తంబులు వర్తంబులు మర్తంబులు నిర్తూరించియుఁ
 జానకిపున్యంబుగాఁ బొడముకొలఁదిఁ బొడవడంగఁ ద్రొక్కునెడ ఖంగునం దునుక
 లై పడుమణిమకుటంబుల నికటంబునఁ బటిల్లనఁ బగిలినకరోటికోటులఁ గలసిపెళ
 పెళ విఱిగి పొడిపొడి యగునమ్ములదుమ్ములఁ గ్రమ్మి మెదడునం గదడుకొని రుధి
 రపూరంబు తోరంబుగాఁ బ్రవహింప ననేకశతముఖపరంపరలఁ బిసీలకలపోలిక
 దోమలసామాన్యంబునఁ జెవలపురువులహరువునఁ గాల మెట్టి నేల రాచియుఁ
 బోద్రోచియు మహాదంబరాడంబరంబున నవధిం బొరయక నిరవలేపరూపంబున
 ఘోషింఁచుచు యుంఁఁగూసమీరంబుతీరున బలిమి దక్కక యెక్కడం జిక్కక
 దిక్కులు ధూళిధూసరితంబులు గావించుచుఁ గాలాగ్నిలీల వేడిమి వీడక జగతి
 వ్రక్కలించుచుఁ బ్రళయసముద్రంబు రౌద్రంబున మిన్న ముట్టి శతముఖప్రపం
 చంబుఁ గీలాలధార ముంచుచు నప్పంచముఖహనుమత్కృపి పంచముఖుండు వియ
 చ్చరుల కచ్చెరువును శతముఖశతశతకంబులకు రౌద్రంబును దచ్చమూపతులకు

భయానకంబును నిజనైనికులకు సంతసంబును స్వామికి భృత్యభావంబును సుగ్రీ
వాదులకు సౌహార్దంబును గనిపించుచుఁ బోరునం బెంపు మీఱినవెఱుపు దీటి నర
వానరాసురబలంబులు కలకలంబులం బొదలినయుదుటఁదనంబున శతముఖమూల
బలసూతం బసంఖ్యాతం బై యడరి యడవిచిచ్చు దొడర వచ్చు
మిడుతలచెడుతలంపునం గవిసినగవుసెన దివిచి పరివాదిని మొరయించుచుఁ బోరు
దిండిపాటుడు తీరుమానంపుఁదానంబు లాని విచ్చలవిడి నిచ్చ మెచ్చుకొన నచ్చ
రవెలాదిమందిమందిరంబుల నందడి గ్రందుకొన నందఱం క్రిందుపడఁ గేలఁగొట్టియు
గాల మెట్టియు నవలీల శవలీల లొందించె నట్టిక్రందునఁ వద్రణస్థి నుద్రేకించి
భద్రగజచర్తంబు లొలిచి విద్రూపంబుగాఁబయిం గప్పికొని యవ్వు డవ్వుడమింటెగి
వడినబెడిదంపుటడిదంపుఁదునుక లందుకొని యక్కడక్కడ నొక్కొక్కకండ ఖండిం
చి నోట నిడి గసగసనమలి చవి గొని సొక్కి పెక్కురీతులఁ బాతరలాడుభూతతతుల
మతుల కతులప్రియంబు లొగవింప బెదపెదతల లొక్కొక్కపరిం దెచ్చి వ్రక్క
లించి యెక్కుడుమెదడుముద్ద లొక్కొక్కకడ రాసి చేసి దక్కినపునుకులం గుటం
బులం గదియించి కొఱవిపయ్యంబులు రవులుకొలుపుమంట లంటినకొత్తశవంబుల
వడిసినతైలంబు పదిలంబుగా నిడి పులుసుకంపుగొననిపాలసురుచికొని యొండెడ
నిండించి ఖండఖండంబు లగుగొంతుక్రొవులు తుత్తునుక బైనమాంసమాంస
లాసిశకలంబు లొకవంకం బొంకించి యంగుళంబు లొరయనిచేతులు పదత
లంబులొకతలంబునందుఁ బొందించి నజ్జనజ్జగుమజ్జ నుజ్జగింపక ప్రేవు లొక
తావునఁ బ్రోవులు గావించి తండతండంబుగాఁ గండమెండుకొనుగుండియ లొండు
చోట నిండి నిండువేడుక నేడుపండువు భుజియింప రం డని బ్రహ్మరక్షోమండ
లంబుఁ దోతెచ్చి బంతులు సాగించి యవి యన్నియు నిడి యెడనెడ వలసినపదా
ర్థంబు లనుమయ్య దయ సమగ్రంబు లడిగి పెట్టించుకొనుండని నొడివి కడునియ
మంబున భోజనంబులిడి శాకినులు వెనుకటిబంతి కాయిత్రమై చనుదెం దనిపంచినఁ
గన్నులకుఁ గోరగించుకొన్నెత్తురుకాలువలగుబులుగుబుల్లునం దుమికి యొండొ
రులు చల్లులాడుచుఁ బాయుచుఁద్రోయుచుఁ బట్టుచుఁ దట్టుచుఁ బెక్కుంబ్రోదుల
సీదలూడుశాకినులడాకకు వీక వీడక మూక గూడి స్థూలంబు లగుమస్తజాలం
బులు గ్రక్కునఁ ముక్కునం బొడిచికొని యొక్కటికొక్కటి తల కడచి బంతులు
గొనిపాటుబోరువలపొంతలవంతుల మింతుమనుమంతునన నంత నింత దూటి కొంత
దేటి చెంతఁ జేరి బెగడు డిగి ముంగాళ్ల నిగిడి యమ్ములం గ్రమ్మిన యెమ్ము లొడలం
గడలుకొనకుండునట్టి తొంతయుఁ గ్రుంగి బలిమికలిమిం గలగొంతుకొ వ్వంతయుఁ

బెకలిరాః గణచూని పఱచునక్కలనుం చక్కనియ్యక పెక్కుగతులఁ బెనంగుచు
నాలుగైదుమీఁద బిస్సనక వ్రాలినం బెగడుకుడిచి కడచి చనువానియవటుతలంబు
లగలఁ దన్ని తద్దయు గద్దరితనంబున నోటిమాంసంబు లొడియుగద్దలయుద్దవిడిఁ
గైకొనక యొక్కదిక్కునఁ బెక్కుకూటువ గూడుకొని ఖరనఖరధారమర్తంబులు
ద్రొంచి భటకశేబరచర్తంబులు సించి నంజుడు దినునెడఁ గ్రొవ్వున టివ్వునం దూఱు
గూబలకు జడిసి నలుగడలం బఱచువాయసంబులునుం గలిగి సగుణవృద్ధిపదం బై
వ్యాకరణంబుజోక, నవయపనిగ్రహస్థానంబై తర్కంబుకర్కశంబున, బహుచక్ర
సూచిత గ్రహచారంబై జ్యోతిశ్శాస్త్రంబురీతిని, బరుషకూలగదావళిప్రభంజనంబై
వైద్యవిద్యపద్ధునం బెద్దయు భీతివిస్తయనీభత్సహేతు వయ్యె నట్టియెడ. 66

క. ఇక్కరణిః బెక్కురక్కసి, రిక్కదొరల హనుమ సుహరింప రఘువరుం
డెక్కటిపో గొనరింపఁగ, నక్కజపడె జగము వారియలవుకలిమికిన్. 67

మ. శరవర్షంబునఁ బెక్కుతూపులు నినించన్ మించి నీరత్వమున్
వెరవున్ లావుఁ బలంబు వీడక మరుద్విద్వేషి పోరాడఁగా
నరరే మేలని మెచ్చి శ్రాంతి గనిన ట్లాత్తియకోదండమున్
శరధివ్వంద్వ మొసంగె దాశరథిపార్శ్వద్యోతకున్ సీతకున్. 68

ఉ. ఇచ్చినమచ్చికన్ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్నియా
టిచ్చరణంబు నేయుతమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె నా
ముచ్చట తా నెఱింగి చెలి మో మరవంచఁగ నేల రక్కసుం
బెచ్చెరఁబోరఁ జీరు మని శ్రీరఘునాయకుఁ డానతిచ్చినన్. 69

మ. దరహాసాంకుర మాస్య సీమ దళుకొత్తన్ భర్తయగ్రస్థితన్
సరసాలోకనలీల మ్రొక్కి శరముల్ చాపంబుఁ జేఁ బూని య
య్యరవిందాస్య గుణంబు దీటుచును బ్రత్యాలీఢపాదాబ్జ యై
నెఱిగీరంబునఁ గాశరాత్రి వలెఁ గన్పించెన్ సురారాతికిన్. 70

ఆ. కిరుక గడలుకొనినఁ గెంపుకన్గొనచాయ, మొదట నెఱ్ఱ నైన ముదితతూపు
లసురప్రొమ్మ దూరి యావలఁ జనునప్పు, డేకరీతిఁ దోచె లోకములకు. 71

చ. పిడికిట లస్తకం బెనయుపెంపు గుణంబున వాఁడిబాణముల్
దొడిగెఱిసొంపు శత్రుపయిఁ దోరముగా నిగిడించుతెంపు వాఁ
డుడుగక యేయునస్త్రీతతు లొక్కటఁ ద్రుంచుతలంపు నింపుగాఁ
భడఁతుక భండనద్రధిమ భర్తకుఁ గన్నులపండ్లువై తగెన్. 72

శా. కోపం బూని శతాన్యుఁ డాత్తశతదోషకోదండచండాస్త్రధా

రాపారంపరి ముంప నేకధనురుగ్రవ్యాళదివ్యాశుగ

వ్యాపారంబున నన్నియుం దునిమి యుద్యచ్ఛాపవిద్యానవ

ద్యోపాధ్యాయి యనం దనర్చెను బ్రయోగోత్సర్జనోద్వేగతః.

73

తే. సాహసోద్వృత్తిఁ గని వరాహోహ యైన, యవ్వరాహోహపై దైత్యుఁడపుడునించు

శరము లరిమిఁద నిగిడించుజనకతనయ, యస్త్రములు నిండి సీరంధ్రమయ్యెనభము.

సీ. కమలాక్షితెలివాలుగన్ను లేగతిఁ జూపెఁ గాలానలజ్వాల నేలుడాలు

మగువ లేనగవారు మొగ మేకరణిఁ దెల్పెఁ బ్రళయకాలాభీలభానులీల

నబలశింజిని. మ్రోత యది యెట్లు ప్రకటించెఁ గల్పాంతక్షిప్త నిర్ణాతరవముఁ

గలకంఠియలఁతిహంకార మెమ్మెయి దాఁటె నిలయఁగూర్చుమరుద్విహరణులు

తే. నతివమార్దవ మెటులు క్రూర్యంబు నెఱపె

లలనసౌశీల్య మెటులు దౌర్లభ్యమయ్యె

బాలముగ్ధత యెటు లనిఁ గ్రాధి మెఱసె

నని వెఱఁగుఁడెందె రాముఁ డయ్యవసరమున.

75

క. ప్రనశునశరములు దురుముచు, ప్రనపై విశిఖములు గురియుననుజ్జేష్వరునికొ

దన కతిదుస్తరుఁ డెటు లని, ప్రనలోఁ జింతించి కాంత ప్రవవసరమునన్.

76

సీ. ఏమంత్ర రాజింబు నేమంబున స్తగింప వివిధసంస్కృత్యవద్ర వము లడఁగు

నేమంత్రము బడించి పామరత్వము డింది వాత్సకి సత్కవీశ్వరతఁ డెందె

నేమంత్రమహిమచే నీశ్వరత్వము గాంచి హాహాహాహరి యతిశయిల్లె

నేమంత్రచుణి యొడఁపించినవిభునందుఁ బ్రకటించెఁ దారకబ్రహ్మసంజ్ఞ

తే. యట్టిస్త్రీరఘురామమాలాభిధాన

మంత్రము స్తరించి వింట నంబకము పూన్చి

సత్యనిధి రాముఁడేని నే సాధ్వి నేని

వీనిఁ దుని మెడు నిది యని విడుచుటయును.

77

క. అక్కడిదిశరము దిక్కులు, ప్రక్కలు గా మంట లంటి వనధులు గలఁగొ

రక్కసిఁజేసిపయిం బడి, యొక్కటఁ దల తెల్ల డుల్చి యుర్విం గూల్చెన్.

78

సీ. బర్హి రుభానంబబాష్పవర్ష ముతోడ సంతానసూచవర్షంబు గురిసెఁ

నవసివీణానూన తానమానంబుతో గాంధర్వమానిసిగాన మెసఁగె

నకలలోకశ్రేణి చల్లనియూర్పుతో నాలితెఱ్ఱెరహఁగి గీలుకొనియె

మునిమానసములఁ బాయనికలంకములతో లధులఁ గలకలంకలును చేతె

తే. చెఱ లుడిగి వేల్పుదొరలు జేజే యటంచు

రామసీతాంజనేయులః బ్రణతి చేసి

రఖలవానరవీరులు హర్ష మొంది

రని శతాననదనుజేంద్రుఁ డడఁగినపుడు.

79

మ. తనచే నున్నధనుశ్శరంబులు సుమిత్రాసూతికిఁ భర్తపం

పున లే నవ్వాలయంగ నిచ్చి విజయంబున్ వీరశృంగారమున్

తనరూ పొందెనొ నాంగఁ గ్రొంజెమరునిద్దాచెక్కుటద్దంబులన్

మొనయం గారవమింపు సొంపు నెనయన్ మ్రొక్కెన్ రఘుస్వామికిన్. 80

క. మ్రొక్కినచక్కెరబొమ్మను, మక్కువ పెక్కువ గనంగ మన్నించి విభుం

డెక్కటిగారామునఁ దన, చొక్కపుమణిహార మొసంగఁ జూచి సతి యనున్. 81

శా. ఘోరాస్త్రాహత మైనశాత్రవునిమ్రొన్నెత్తుటన్ బుట్టి పెన్

బారున్ దీరుశతాశ్శకోటిమశకప్రాయంబుగా స్వాంఘ్రిసం

చారస్ఫూర్తి నడంగఁ ద్రొక్కిన నభస్వత్సూతికే గాక నీ

హారం బన్యులు దాల్చ నర్దులె త్రిలోకాశ్చర్యచర్యాధికా! 82

మ. శతకోట్యర్బుదసంఖ్యలం బదహతిం జక్కాడి యాయొక్కనిన్

హృతి గావించఁగలేక డించెనె జగం బెల్లన్ భవత్ప్రితి నన్

స్తుతి గావింపదలంచి గాక మనకున్ సూనుండు సద్బంధుఁడున్

హితుఁడున్ భృత్యుఁ డమాత్యుఁ డాపుఁ డింక లేఁ డేతాదృశుం డెయ్యెడన్. 83

క. మీకారుణ్యనిధానం, బీకరువలిపట్టియే బహిఃప్రాణము నా

కేకమతి మీకు నితఁడే, గాక తదన్యండు కలఁడె కాకుత్స్థమణి! 84

శా. ఆలం జేసె మహోపకారములు దౌత్యం బూని యన్యోన్యర

క్షాజీవాతువనం జెలంగె మతివాక్సారీరనానాక్రియల్

మీజాడన్ వెలయించె నుంచె మది మిమ్మే వాయుజుం డీబుణం

బేజన్తంబునఁ దీర్చుకోఁగలమొకో యింకన్ నృపాలాగ్రణి! 85

క. భావింప జగములందు మ, హావీరుడ వీ వొకండ వస్త్రద్రధిమన్

మీవెనుకఁ దావకీయకృ, పావని జగదేకవరుఁ డనిలజుఁ డధిపా! 86

క. ఒక్కనిఁ జంపితి మీదయ, నిక్కువముగ నే నితండు నేలనె రాచెన్

బెక్కండ్ర నెక్కడక్కడ, నిక్కులిగినజయవిధాన మితనిదిగాదే? 87

క. ఇచ్చటికి మనల నందఱు, దెచ్చినవాఁ డసురవరులఁ దెగఁజూచి జయం

బిచ్చినవాఁ డితఁ డుండఁగ, నిచ్చిరతరహార మెవరి కిచ్చెద రధిపా! 88

సీ. ఏరమ్యమతిసత్క-ఘోరత్న హారముల్ ఘనమతల్ కంఠభాగములఁ దాల్తు
రేమహామహుదృష్టి కీరేడులూకంబులనదుకుండలదొంతు లై కనఁబడు
నేనీరవరుదేహ మావహించినదీప్తి మిహిరాదులకు మిటుమిట్లు గొలుపు
నేకసీంద్రునియున్కి- మిక్కిలివల్ల కాజంకంబున కాలవాల మయ్యె

తే. గంఠ చరమాంగ ఫలభాగముల మనున

దనుజ వానరసేనలఁ గూల్చె నెవ్వఁ

డట్టివిశ్వాధికునకు మీయనుఁగఁబట్టి

కాంజనేయున కొనఁగఁడు హార మనిన.

89

మ. ప్రియురాలాడినమాటలంబలి నిజప్రేమైకపాత్రున్ మరు
త్ప్రియపుత్రున్ బహుకార్యనిర్వహణతాభీరుప్రభావప్రతా
పయశశ్చిత్రచరిత్రు దివ్యకరుణాపారీణదీప్యత్సుధా
శ్రయదృష్టిందిలకించి యిట్లు లనియెన్ బ్రావృట్టయోదార్భటిన్.

90

క. నీ వెప్పుడు మాతాపితృభావమునను మమ్ముఁ గొలిచి ప్రబలితి గానన్
భావిబ్రహ్మపదశ్రీ, బ్రోవంగల మహిమ మింకఁ బొందెడు తండ్రీ!

91

శా. బ్రహ్మజ్ఞాననిధానమానసమునన్ భావింపఁగా నవ్యయ
బ్రహ్మత్వం బనుభూత మైన దయినన్ బాహ్యంబునన్ నిశ్చల
బ్రహ్మత్వంబు వహించి భావినమయప్రాప్తప్రభావోన్నతిన్
బ్రహ్మాండోద్ధరణప్రసక్తి మనుమా భాషాధృతిం బుత్రకా!

92

సీ. ఈరత్న హారంబు నారాయణుఁడు దొల్లి సృష్టికిఁ బ్రభునిగాఁ జేయునపుడు
బ్రహ్మ కొనంగె నాబ్రహ్మ యుగతపంబునకు మెచ్చి యిత్వోకునకు నొసంగె
నారాజయోధ్యఁ బట్టాభిషేకమువేళ ధరియించె గానఁ దద్వంశభవులు
తరతరంబులనుండి తాల్తు రన్యు లనర్హు లిది కంఠమునఁ బూన నిదియుఁ గాక

తే. కామరూపాన్వితము సార్వభౌమచిహ్నమీవు ధరియింపు నీ కర్ణ మిది ధరింప
మత్కుమారుడ వగుట విష్ణుహితహార,ధారణంబునఁ గననయ్యె వీరవర్య!

93

క. అని పల్కి రాముఁ డాశ్రిత,జనసురనైచికి ధరాత్మజకు సంతోషం

బినుమడిగాఁ దనహారము, హనుమమెడన్ వైచె దివిజు లలరులు గురియన్.

94

క. ఆహారము భావిజితసు,రాహారము హనుమమేన నలరె భవిష్య

ద్వ్యాహారమోహనాంగుళ,గూహనపులకాంకురములకొమరు దెలుపుచున్.

95

ఉ. ఆరఘురాముఁ డిట్లు జనకాత్మజతోఁ బరమాపు సింహికా

వైరి బహూకరించి సురవర్యులు ధాతృపురోగముల్ దనున్

జేరి నుతింప వారినుతిఁ జేకొని వారలఁ బంపి పోరిలోఁ

దాటినయాత్మ సేనల సుధామయవీక్షలఁ దెప్పి గ్రక్కునన్.

96

మ. సకలాసీకముతో ససోదరముగా ఛాయాపహారాపరాం

గకసీమాగ్ర మలంకరించి సతితోఁ గైలాసముం జేరి చం

ద్రుతోత్తంసునిప్రార్థనన్ నిలిచి కన్భక్తిప్రహృష్టాత్మఁ డై

సకలవ్యాప్తి రహించురూపు గనోంచన్ విస్తయస్వాంతఁ డై.

97

ద్వీపదగర్భితసీసము.—

తారకబ్రహ్మమంత్రవిహారి! మనుజుహారి! కృపాసీధీ! యని రాజధరుండు

ప్యప్తినమస్త్విజీవనమగ్రరూప! యష్టమదాపః ! యని శాంభువియ్యంసు

బుగ్యజాషాదివర్ణిత! సన్నుం గంటి భాగ్యము దగె నని పవనాత్మజుండు

కించుల మము విలోకించి రక్షించు మంచును నన్ను లై యలసోపరులును

తే. మక్కినసురవరోత్తము లొక్కమతిని, బెక్కువినుతులు సల్పిన సొక్కివాండు

నూనుసి మొగంబు చూచు చమాచుషంబు, మాన కంఠండు సహించంగఁ దోన కటలి.

క. అనుజులు మనుజులు దనుజులు, తను బయపెట్టంగ భానురనుజుదితపుల్

మొనసి కొలువంగను బహువిధ, జనపదములు పనసదములు సతీకిఁ దెలుపుచున్. 99

మ. చని కాంచెన్ రఘువంశచంద్రుఁ డెదుటన్ సాశేతమున్ వజ్రమో

హనపప్రాణిలభుక్ష్మభూన్నతఫణోద్యచ్ఛృంగసంఘాతమున్

చనజాత్రయరాహుమోహకలనావప్తంభ సౌధాగ్ర శే

రనసీలాంశుపటిపరీతము సమస్తప్రాభవస్థితమున్.

100

తే. కాంచి శుభలగ్నమునఁ బ్రవేశించి నగరి, వాకిట సుమిత్ర సోదరాసీకముగను

జానకీయుఁ డాను బవమానసూను డిగ్గి, విడుదులను దండనాథుల విడియఁ బంచి.

తే. హనుమ కైటబి గొని రాముఁ డవనికన్య, యెడమకడ రాసహోదరు తెనసికొలువఁ

గతిపయజనం బతో నిజాగమనము విని, సంతసముఁ జెందుతల్లులచెంత కరిగి. 102

ఉ. మ్రొక్కిన నక్కునం బొదివి మూర్ధము మూర్కొని హర్ష బాష్పముల్

మిక్కిలిగాఁ గుమారకులమేనుల ముంపుచు వారు రామ! సీ

వెక్కరణిన్ శతానను జయించితి వన్నఁ ద్రి లోకకంటకుం

డక్కరినాత్మఁ డంచుఁ బవనాత్మజుఁ జూపి రఘూద్వహుం డనున్.

103

సీ. మట్టుమీటినమహామహిమ మై చద లెల్ల గప్పినలోకవిఖ్యాతుఁ డితఁడె

లెక్క కెక్కువ యైన పెక్కుసేనల మేన సంభరించినమహాసత్వుఁ డితఁడె

- నీమిషములో నమునము తెల్ల గ్రమియించునరితేనిఘనవేగశాలి యతఁడె
శాకాంతరీహస్థానమిందు లంకప వాల మర్చినబగద్యంధుఁ డితఁడె
అ. యప్రమేయస్థుఁడతాస్థులముల గాల, మెట్టినట్టి గట్టిదిట్ట యితఁడె
వేయిమాట లేలే దినుండఁ బోరున నుప, కలయ విచ్చినట్టిపిరుఁ డితఁడె. 104
- లే. శల్లులార! పురుష మెట్లుగాఁ! యితనిని కయ్యమున నెట్లు రిలకార్య
మనినఁ గోసల్య మొక్కతై నయితవ లెనె, నానతిరెక్కు గని లానియూఁ డిపుడు.
క. అత్తలమ యొక్క బాసన, యెత్తుమునలెనె యొక్క యొక్క బాగడక
అత్తమున నలచె ర్కొనవర, డెత్తుని బెనెనగర కనిల మలతోడనె. 106
- లే. అరిగి యభ్యుదయగృహంబున దొకదొక, నిష్కగోష్ఠి వసించి యొకరికసేపు
నమ విదేహస్థులాలస్యాలులావ, నెదియ నలకంబలాది విచ్చేయుఁ డనిన. 107
- లే. అడవిదిరుగుఁడుమనరా బడుగఁ బొందు, కరుగుదేరింగఁ బని రాముఁ డలరుతావి
గులుకుపన్నట నలకమై గొలుఁగఁబడుట, లదురగరియింపి మాభ్యాహ్నికము బొనర్చి.
మ. తనచెంతకొన్పొందెన్మృత్యు ప్రసహనమునంబుంచి రాబోయి పా
వని! యంచుం గర మూఁడు తోమికిని కన్నదూర్భునచామూచుచుం
ప్రసివాదాస్వన మార్చిపోవనితా ప్రభావం బ్రహ్మ
జనకాలాంతరేను సొచ్చి ర్కనువంశస్వామి యప్పట్టునక. 109
- ఉ. ఉత్తమరత్న పీఠమున నుండి నులుంగట వర్కగిన్నియత్
పుత్రడిమేలిపల్లెకము నుంపర నుంచిన నందుఁ బేర రా
కత్తరి నోసించుచురుదాత్త ఆహస్తముఁ బట్టి పట్టి! నా
పాశున నారగింతు వెటు బోవర రమని పల్కి మక్కుచు. 110
- చ. కుడియెడఁ గురుచుండ నిడి కూరిమి నంకఱ చాల్చి పచ్చుటకొ
బడలెగదా! శరీర మనిపాణి స్పృశించుచు నొయ్యనొయ్యనం
గడిమి నుతించుచుం గరుణగన్నడ సారకు మోము చూచుచుకొ
వడుగు ముద్దఁ జేల్పెఁ బరివత్సలతాగతి యేమి చెప్పుదున్. 111
- చ. మొగ మొకయింత వంచి కయిమోష్యనఁ గుండలకాంతి చెక్కులకొ
భగభగ లీన దేవునిపదద్వయి చూచుచు నేవికారముకొ
దగులనిచిన్నిరూపున నతండు గనంబడె రాముచెంగట
ముగుడతనంబు నద్వినయముకొ భయముకొ బ్రియముం బెనంగొనన్. 112
- నీ. అడుగుఁగెందమ్మిచాయలు చందురాకట్టుజగతిప్రాఁగెంపురాజగతి సేయఁ
బైతాణిసరిగంబులు మించు తెలివభంబులకాంతలకు మేలుమునుగు వేయ

- మొలనూలిచిఱుఘంటికలనాదు నవరత్నకరకంకణధ్వని గారవింప
నికరంపుకెంపుటందియలసందడి నొంది గిలుకుమట్టెలరవల్ గులకరింప
తే. నఱుతఁ దొడిగిన తెలిముత్తియంపుఁగూర్పుఁ, బనులజంటిఱవికమీఁదిపైఁటచెఱఁగు
వెనుకబిగియంగఁదిగిచి సీవికడఁ జెక్కి, బంతివడ్డింప జానకీకాంత వచ్చె. 113
- తే. కొను చలయింపఁగా నెఱ్ఱెగము నెమర్పుఁ, జెడరి పాపటచేర్చుక్క చిందుద్రొక్కఁ
జెలు లొసఁగు హేమపాత్రలు చే ధరించి, రాముబంతిని పడ్డించె భూమికన్య. 114
- మ. కలమాన్నంబులు పప్పు లప్పడములున్ గారెల్ వడల్ బూరెలున్
ఫలముల్ చక్కెర లుక్కెరల్ సిగరలుం బచ్చల్లు సద్యోఘృతం
బులుఁ దేనెల్ వరమాన్నముల్ పలురసంబుల్ కూరలున్ మున్నగాఁ
గలనానావిధభక్ష్యభోజ్యములు వేడ్కన్ సీత వడ్డించినన్. 115
- మ. ఆనఘాచారులు బ్రాహ్మణుల్ మునుపుగా నాపోశనంబుల్ ధరిం
చిన సర్వత్రసుభోజ్యమ స్తని రఘుశ్రేష్ఠుండు నాపోశనం
బును బ్రాణాహృతు లైన మారుతిమొగంబుం జూచి యాహారముం
గొను మాతండ్రి! తుఢాన్ని దీఱ నని వాక్రవ్వన్ భయం బొందుచున్. 116
- క. ప్రాంజలి యై నృప! మీరలు, భుంజింపక మున్నగాఁగ భుజియింపఁగ నా
కుం జన దనవుడు రఘువరుఁ, డంజనిసుతు నాదరించి యకాఁగా కనుచున్. 117
- ఆ. మొదటఁ గొన్నికబళములు గొని యింక నైన, నారగింపు మనిన నాంజనేయుఁ
డధిప! మీర బఱక యారగింపుచు నున్నఁ, గాని భుక్తిసేయఁ బూన ననిన. 118
- క. ప్రతికబళమునకు శ్రీరఘువతి, భుజియింపు మని పల్క భాగ్యంబిదిగో
కృతకబళుడ నయ్యెద నని, యతఁ డనఁ బరితుష్టి గాఁగ నశనం బైనన్. 119
- క. భూజనపతి సంతఃష్టిగ, భోజన మొనరించినంత ప్రొద్దును వినయ
వ్యాజమునఁ గడపి పీఘట, భోజనభాజనము వేగఁ బుచ్చుకొనుటయున్. 120
- ఉ. పొత్తున నారగింపకయె భోజనభాజన మిట్టు లేల నీ
వెత్తుకపోయెదన్న జగదీశ్వర! దేవరభుక్తశేష మే
నిత్తటి మత్కులప్రజల కెల్లను బెట్టి భుజించువాంఁడమై
బుత్తడిపల్లెరంబు గొనిపోయెద నంచు నమస్కరించినన్. 121
- తే. అలఁతినగవునఁ గడు మంచి దట్లుసేయు, మనిన నతఁ డేఁగఁ దమ్ముల నవనిసురులఁ
గాంచి కంటిరేగి హనుమంతుగాఢవినయ, సనయచాతుర్యములు నిదర్శనము గాఁగ.
సీ. భుక్త శేషము మనంబున నెంచి యధికారి నొనొ కానో యని యడుగ వెఱచె
బొత్తున నాతోడ భుజియింప రమ్మన్నఁ దగవు గా దనక యొద్దనె వసించె

నేడ దుష్టి గనకము నైత్తుక సనరామిఁ దగుసీతి వహించి తామసింఁచె
గపులలోఁ దానునొక్కండ స్వామిహితు తాట నంబు కిడుదునం చభిలషించె

తే. నిట్టినిరహంక్రియాస్ఫూర్తి యట్టివినయ, మిట్టిభయభక్తు లెవ్వనికేనిఁ గలవె?
యనుచుఁ బొగడుచు నుత్తరాపోశనంబు, గొని కరంబులు వార్చెఁ బావనియనంత.

తే. తళుకుబంగరుకుండలంబులు చలింప

హారములు జన్నిదంబుతో ననఁగి పెనఁగఁ

బాణియుగమునఁ బల్లెఱుముఁ బట్టి వడుగు

మొగము చెమరింపఁ బటఁతెంచి యగిసె కెగసె.

124

చ. గునగున వచ్చి యట్లగిసెకొమ్మపయిన్ వసియించి చుట్టునుం

గని కపులాస! దై వతఖిలామణి డించిన సుప్రసాద మేఁ

గొని చనుదెంచినాండ మిముఁ గూర్చి స్త్రీయం బగునేని మీరు డా

రన నిది స్వీకరించుటకు రాఁగదరో యిట కంచుఁ జాటినన్.

125

సీ. ప్రావృడ్బలాహకార్భటుల నాకర్ణించి దివి బలాకశ్రేణి గవియుకరణిఁ

బూర్ణ చంద్రోదయంబు గనుంగొని చకోరనికరంబు నల్ దెసల్ నిండినటులు

సరసవసంతాపసరమున భసలముల్ కుసుమసుంజరి మూఁగి నొనువిధమునఁ

గవటనారాయణి కరసుధాకలశంబు గని తారసిలుచి వౌకసులవరుసఁ

బెఱవారిఁ తొరగి క పెఱదారి తమిమిటి తేనెయీఁగలు బారుదీరుకరణి

తే. నఖిలవానరు లరుదెంచి యగిసెచుట్టు, నట్లు లెత్తుక మాకు మా కని యడుగుచు

నిడుదచేతులు చాఁపుచు నిక్కి నిక్కి, రంతుఁ గావింప హనుమ తదంతరమున.

క. కపు లావరింప నొక్కొక్క, క్కపులాకము లెక్క నొక్కొక్కనికి నిడంగా

నపుడుం జాలమి నగి సా, కపరిమితంబుగను డుస్సి యనిలజుఁడు దయన్.

127

క. ఒడయనిమణిభాజనమునఁ, దుడిచి తుడిచి వైవ నొక్కతునుకయుఁ బుడమిం

బడకుండఁ బట్టి లోఁగొని, యొడ లెత్తినఫలము నేటి కొదవె నని కపుల్.

128

చ. తళిగప్రసాద మందఱికి దక్కువ యెక్కువ లేక మార్చి మా

కలుషము లెల్ల మార్చి హితకార్య మొనర్చిననిన్ను దీనవ

త్సల్! నుతియింప శక్తులమె? సర్వశరణ్యబుధాగ్రగణ్య యం

చెలమి దలిర్ప నెంచిరి కపీశ్వరు లందఱు వాయునందనున్.

129

క. మా కందఱుకును బ్రాణము, లాకలన నొసంగి ప్రాచి తైహికసుఖమున్

లోకేశుశేష మొసంగి దయాకలనం గలుగఁజేసి తాముష్ణికమున్.

130

మ. భవపాశంబులు వాసెఁ బేళలదయాపాంగావణోకామృత
 ప్లవకపాత్రుల మైతి మిందఱము శుభదృక్తిముక్తిప్రదా
 నవిధానాత్మకొలల్ దొలంగె నని యానందాశ్రవుల్ బాఱఁగాఁ
 బ్బవగేంద్రుల్ నుతియించి రంచితహితాలాపావనిం బావనిన్. 131

ఉ. ద్వాదశినాఁడె మానివసుధారుహ మెక్కి ప్రసాద మియ్యఁగా
 నాదటఁ జాలకున్న నగిసాకులొసంగుట నాటనుండియున్
 గాడె జగత్ప్రసిద్ధిగ నగస్త్యతరుచ్ఛవపాళి ద్వాదశి
 ద్వాదశి మాన రార్యులు సదాగతిసూతి పరిగ్రహించుటన్. 132

ఉ. తారకమంత్రరాజము సదా పరియంచునగస్త్యుపేరిటన్
 మీఱిన దోట నయ్యగినె మేదినిఁ బూజ్యముగాఁ దలంచి నీ
 తారమణాన్నభాజనము దాల్చి పసించుట గాక లేనిచో
 వేటొకచెట్టు లేదె? రఘువీరునిపల్లెముఁ బూని నిల్వఁగన్. 133

నీ. రమణీయమశివండలమరీచివల్లిక లంబరవ్యగ్రోధ మావరింప
 వనుకాంతిహరిదంతదంతిదంతములకు నికరంపుబంగారునీరు పూయఁ
 గటిఁ గట్టుకొనినబంగరుపట్టుపంచెపై కుప్పేట పుసినుకొమ్మర వలయ
 మాకు మా కనుచు నుద్రేకించుకపులంఘం దనదూపు కరుణాస్ఫూర్తంబు గురియ

తే. మునిమహిమహాశాస్త్రిగ్రమున నొకొక, యొరిగి డాకేలఁ బల్లెరం బూని రామ
 చంద్రునిప్రసాద మొసంగు ప్రసన్నమూర్తిమారులి ఘటించుగోరికన్ మాదృశులకు.

ఉ. అంబుజసంఘవాదికసుధాశనదుర్లభర చుభుక్తభే
 వంబు లభింపఁజేసి కవిజాతెకఁ బూజ్యపదంబుఁ జూచి యం
 ల్లం బలరించె వానరకులప్రభుఁ డాతఁడు తన్నుమానిరై
 నం బరబంధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలగిలమేకదా. 135

క. మారుతిఁ బోలినవంశోద్ధారకుఁడు వసింపఁబట్టి గనఁరెఁ గనికులం
 దేరీతి నైసపద్మజ, పారంగతుఁ డున్న కులము ప్రబలకయ్యున్నే. 136

క. వీలికకుం బ్రియుండై కుల, పాలకులకుఁ బ్రియ మొనర్చి ప్రబలినహనుమ
 ల్లీలలు విన్నకృతార్థుఁడు శ్రీలం, దెనుపొందు నని వసిష్ఠుఁడు పల్కన్. 137

క. విని గౌతమసూత వసిష్ఠునికిం జేవోయి మొగిచి శుభమతి రఘురా
 మన్యపతిరాజ్యంబున దిన, దినముం బావని ఘటించుతెఱఁ గేది యనన్. 138

క. దినకరవంశపురోహితుఁ, డనియెన్ వినవయ్య మున్ను హనుమయ్య దినం
 బుచు రామరాజ్యమున నడ, చినగతిపరిపాటిఁ దెనియఁ జెప్పెద నీకున్. 139

క. సామీరిరహితకార్యం, బే మున్నది? రామన్యపతి కితనికి రామ
స్వామివినా పరకార్యం, బే మున్నది? యితచెలువ నే శక్తుడనే? 140

మ. శతకంతాసురునిం జయించి యిటులం బాయాసమేతంబుగాఁ
బతి సాకేతపురంబునం బ్రబలసంపత్కిర్తి నర్తించుచున్
కృతకృత్యం డయి యొక్కనాఁడు కరుణాదృష్టిన్ నిజానీకిసి
పకులన్ మైత్రి విభీషణాదికుల సంభావించి తా నిట్లనున్. 141

మ. శ్రమముం జెందితి రన్నలార! బహుసంగ్రామంబులన్ మీసఖ
త్వమునం గార్యము లెల్లఁ జేకుటె యథాస్థానంబులం బొందుఁ
డంచు మణిస్వర్ణవిభూషణాంబరము లచ్చో నిచ్చి వీకొల్పినం
గములై వారలు నేఁగఁగా హనుమ యొక్కండుండెఁ దత్సన్నిధిన్. 142

క. మనుకులన్యపహాని సహా, సనమజ్జనభోజనాదిశయనగమనుడై
హనుమం బాయఁడ హస్తము, లనితరసామ్రాజ్యపాలనాన్వితఁ డయ్యున్. 143

సీ. త్వాసుతాచుంబనాస క్తవీరీరసాక్రాంతశోణాంత నేత్రములతోడ
నీతాదృఢస్త నాశ్రిష్టకుంకుమపంకలక్షితవక్షస్థలంబుతోడ
జనకజానయనఖంజనరంజనాంజనాడంబరస్ఫుటలలాటంబుతోడ
స్వప్రియాధరపానసమయగల్గవ్యాప్తకరయుక్తహారిద్రకాంతితోడఁ

తే. దావివీడెంపునునుఁగెంపుమోవితోడ
నుదయమునకంటె ముందుగా నిదుర లేచి
రాముఁ డలకేళికారామభూమి వెడలఁ
బాదుకలచప్పు డాలించి పావనియును. 144

మ. జననాథాగ్రణి కేళిమందిరమువజ్జు గెంపురాగోడవం
కనె పొంకంబగు కుందనంపుణిబల్కంబంబుదారిన్ దన
ర్చినరేరాయలరాలతిన్నియపయిం తెల్వొందుటన్ లేచి గ్ర
క్కన సాష్టాంగ మొనర్చి నిల్చునతడుం కైదండ వాటింపఁగన్. 145

క. సరయూశరంగిణీపతి, సరణిం జని యచట స్నానసంధ్యాజపముల్
నెరవేర్చి భద్రకరిపైఁ, బరగువతికి గొడుగుపట్టి పావని నడచున్. 146

క. వేదండము డిగినప్పుడు, కైదండ యొసంగు నోలగం బున్నయెడన్
ఁగి పాదుకలచెంత చక్షిణ, పాదముకెంగేలఁ బూని భక్తివసించున్. 147

క. కొలువునఁ బ్రసంగవశమున, నిలరాయఁడు పలుకరించె నేనియఁ దానున్
లలితయ ఫలచితరచనా, కలనం దత్తప్రసక్తిఁ గార్యము చెల్పున్. 148

తే. ధర్మతంత్రంబు సలుప మంత్రంబు జెలుప
నన్నిట సమర్థుఁ డయి స్వామియాత్మ వెలిసి
తదనురూపగునీహవిధానరీతిఁ

బగటికొలుపున వర్తిండుఁ బవనసూతి.

149

తే. కొలుస్త చాలించి పీఠి డిగుతఱి రాము
నకుఁ గడాని మెఱుంగుపాదుకలు దొడుగు
దక్షిణభుజంబుమీఁద హస్త మిడి నగరి
లాని కరిగెడుపతివెంటఁ దాను నరుగు.

150

మ. తనతో మజ్జనభోజనప్రముఖకృత్యంబుల్ నివర్తించి రా
మనరేంద్రుగఱి తన్నుఁ దోడుకొని ప్రేమం గేళికారామ మొం
దినచో జానకి వీడె మిచ్చి చన నెంతే తేటగా నానతి
చ్చినవేదాంతగతుల్ వినుకొ శిరము కించిత్కంపనం బొందఁగన్.

151

క. మంతనమునఁ దా నడిగిన, దంతయు రఘునేశ జెలుప నాలింపఁగఁ ద్ర
య్యంతపదార్థవ్యాఖ్యానాంతరమున రవియుఁ బశ్చిమాబ్ధి మునిఁగినన్.

152

క. సాయంసంధ్యాకృత్యము, లాయెడ రవియించి చెలువ మలవడఁ గొలువై
పాయనివై భవమున రఘునాయకుఁడు వసింపఁ బవననందనుఁ డంతన్.

153

సీ. తారచించినదాది శ్రీరామబిరుదైకగద్యముల్ వందిమాగధులు చదువఁ
దనశిక్ష చెంది గీతప్రబంధాదులు వీణైల వైణికుల్ వినికెనేయఁ
దనకు ముక్ వినిపించఁదగిన కావ్యములందుఁ గలరసస్థితిమహాకవులుజెలుపఁ
దనసహాయతవహించినరామచరిత్రప్రసంగానుగతి సభాసదులు పొగడఁ

తే. గంబళాశ్వమతంగాదికథితనర్తనాగమోక్తమతప్రాధి నధిగమించి
తా నొనర్చినభరతశాస్త్రక్రమమునఁ, జెలులు నటియింప హనుమఁడుగొలుపు సేయఁ.

క. సూరిమిపుత్రులకును నొరఁ, గారానితదీయకేళికాకనకగృహ

ద్వారప్రదేశమున నతుఁ, డై రేలు గ్రమించు వారియనుమతిపేర్చిన్

155

చ. హరువుగ నొక్కరాగ మనుమా యనుమా యనుమాట వీనులం

బొరసిన స్వామి కింపయినపోలిక రాగము దా ననంగ రాల్

గరఁగి ఘశఁఘశార్భటిఁ జెలంగిన నీదగురాగరక్తిమొఁ

గరఁగెడుసౌధలక్ష్మి యని కొఁగిటఁ జేర్చు నృపాలుఁ డొక్కెడన్.

156

మ. సరిప్రౌఢస్వదు నిద్ర లేచి రఘువంశస్వామి వైదేహి ని

ద్ధుర నెందకొ శ్రమమొందెఁ గూర్కె హనుమంతుం డిప్పు డప్పొరవో

త్కరవార్త వినివత్తు వేగ నని లోఁ గాంక్షించి తా నున్నకొ
వ్విరిపా న్పియ్యన డిగ్గి గుఱకలనావేలాప్రభావోన్నతిన్.

157

ఆ. నీలిదట్టి గట్టి కేలఁ బట్టెము వట్టి
పొనఁగ నసితపటము ముసుఁగు వైచి
తలుపు లొయ్యఁ దెఱచి తరలుచో మూయుచో
సద్దు సేయ కరుగునన్న యెఱింగి.

158

ఉ. అంతిపురంబుఁ బాసి మనుజాధిపుఁ డాపలఁ బోవఁ జూచి తా
నంతకుమున్న నిద్ర గనినట్లు సమస్త మెఱుంగుఁ గాన భూ
కాంతునిజాడ పట్టుకొని గాడ్పుకొమారుఁడుఁ బోవు వీటిలో
నింతట నంతటన్ నృపతిదృష్టికిఁ దోచక గుఱచాతురిన్.

159

క. ఒంటిఁ జనువతికిఁ దో దని, వెంట నరుగఁ డధిపుఁ డెంతవీరుం డయినన్
ఒంటిఁ జన వెంట నంటుట, బంటఱికపుఁబాటి గానఁ బవనజుఁ డరుగున్.

160

చ. పురిఁ బలువీధులం దిరిగి భూవరుఁ డింటికి మల్లివచ్చుచో
ప్పరసి సమీరణాత్మభవుఁ డంతకు ముంసర వచ్చి యేమి తా
నెఱుంగనివానిచందమున నెప్పటితావునఁ బవ్వళించి ని
ద్దుర సనినట్లు లుండుఁ బతితోడన వచ్చి నిశాంత మొందఁగన్.

161

క. ఉదయమున మున్ను నొడివిన, చదురున వర్తించుసీడచందమున నృపున్
వదలక యిది మరుదాత్మజు, సదమలదైనందినప్రచారం బనఘా!

162

క. జనకసుతాధిపదాసుని, దినచర్యలు నిస్తరించి తెలిపెద మన్నన్
జను బహుకాలము లిటువలె, విను మాతఁడు పదునొకండువేలేం డ్లలరెన్.

163

ఉ. ఆపవనాత్మజన్తు నిమహత్త్వము లివ్వియె కావు రాఘవ
త్సాపకులేశ్వరుండు హయసత్త సహస్రము లాచరింపఁగా
నాపనికై యొనర్చెను సహాయము లవ్విధ మెట్లు లన్న వా
చాపటిమన్ వచింతు నని సంయమి గౌతమసూతి కిట్లనున్.

164

క. రవికులచూడామణి జగ, దపనార్థము వాజిమేధయాగశతంబుల్
సవరింప నెంచి నేమము, సవరించి సమంచితోక్తి సామిరి కనున్.

165

క. భువనాధికగతిఁ గర మొ, ప్పవనాటతఁ గనియు శౌర్యబాహుశ్యము చూ
పవవాటికి నేటికి సలు, పవ నాసవనాశ్వరక్ష పవనాత్మభవా!

166

క. నీ కెదు రెవ్వరు నను మను, కాకుత్స్థసియాజ్ఞ మస్తకస్థలి నిడి శో
కాకులు లై పగతురు చీఁ, కాకుపడన్ హయముఁజుండఁ గపిపతి చనఁగన్.

167

మ. నిమిషోత్తీర్ణ చతుస్సముద్రుఁడు సమున్నిద్రాంఘ్రిసంఘట్టన
 స్తిమితానేకశతాననుండు హనుమద్దేవుండు రామాధ్వరా
 శ్వమువెంటం బఱతెంచె శూరు లిలలో వర్తించినన్ బట్టుడన్
 క్రమ మష్టాపదపట్టలేఖఁ గనియుం గర్వించి దేశాధిపుల్. 168

క. తమరు మహత్తమరుచిచే, తమరుద్గతిచేత నమరుదాశరథిహవో
 త్తమరుచిరాశ్వము గొన ధూ, తమరుత్పరిపంఖ యగుసదాగతిసుతుఁడున్. 169

క. రోధించుం బురిఁ దగ వని, బోధించున్ వినకి తన్నుఁ బొదివిరయేనిన్
 గ్రోధించున్ బలయుతముగ, వేధించున్ విపులనృపులవిపులభుజాప్తిన్. 170

క. నశదిశల నొరయునార్భటి, నశనిసదృశముష్టినిహతి నధిపులు మూర్ఖా
 వశు లై కృశు లై పాలిసిరి, మశకీకృతరాక్షసువశు మానుసు తెదురే? 171

మ. అవవీజాధిపన ప్రతంతుహయరత్నాసక్తిమై వాయుజుం
 డవనీనాథులతోడఁ బోరుచుఁ దదీయారీణబాణాసతం
 తువులం ద్రెంచుటె కాని తత్ప్రియవధూస్తోమస్ఫురత్కంఠతం
 తువులం ద్రెంపడు భీతు లై నృపులె మున్నట్టం దనుం గొల్చుటన్. 172

చ. ఎదను సవత్సు లన్నను సహింపనిగంధవహోత్తజుండు త
 న్నెదిరినరాజకోటి నలయించి పరాజయ మొందఁజేయఁ ద
 న్నదవతు లచ్చలో జయరమన్ వహియింప సవత్సి యంచు సీ
 ర్వ్య దొరసి వారున చేరినఁ బరాజ్ఞుఖిలీల పహింతు రంచునో. 173

మ. హనుమంతుం డట నశ్వపాలనరతుం డయ్యారె! యప్లేటి మా
 ర్కొన మే మెంతటివార మంచు హరియుం గ్రోశద్వయిన్ రా భయం
 బున దండంబులు పెట్టిపోదు రవసేభుక్కుంజరుల్ కొంద ణా
 యనలావెంచక పట్టి యిత్తు రసిచాయన్ గొందఱుద్రాభంతు లై. 174

క. తండములై హయములు వే, దండంబులుఁ గొలుప హనుమఁ దార్కొని తమదో
 ర్దండంబులగం డడఁగిన, దండంబులు పెట్టుదురు వేతం గొంద అనిన్. 175

మ. క్షీతి యొక్కొక్కెడ నూతనక్షతజకాశ్చీరార్ద్రయై మూర్ఛిత
 క్షీతిపాస్యాంబుజమాలికాకరిత యై కేతుచ్ఛటాచ్ఛాంబరా
 వృత యై స్వర్ణ కరీటకాంతిమయహారిద్రాంగి యై మాత్తిక
 ద్యుతిరేఖాస్తిత యై చెలంగెఁ గపిబాహుశ్రీసఖత్వంబునన్. 176

సీ. ప్రాగ్దేశభూపాలపాలికాబాలికాకేళికావనవాటిఁ గేలి సలిపి
 దక్షిణక్షోణిభృద్వాహకవాటస్థగరుడోపలచ్ఛాయఁ గసిమసంగి

పశ్చిమాశాధీశభర్తృసౌపానసిర్నిద్రాదీర్ఘకలలో సీరు బ్రావి
యుత్తరోర్విశనర్యోత్తమప్రాసాదనచసీయదీర్ఘల సతానచాస
తే. యితరవిషయాధునాయక హృదయసరసి
జాతములతోడ చక్షుయయాధుంతథాత్రి
ఖురపుటాహారిఁ బ్రకటించిపొనుచుఁ బిరిగ
హయము హనుమత్సహాయత నభయ మగుచు.

177

క. ధర యంతయుఁ ద్రిచ్ఛరి హరి, హరి గొనిరా మఘ మొనర్చె నధిపతి యిటులే
విరచించెఁ బెక్కు శ్రుతువులు, తరణికులుం దుసిలజునిప్రతాపమువలనన్.

178

ఉ. అక్కచంద్రుఁ డిట్లు సిమిహర్షముఁ బాయక నేవ నేయఁగా
నొక్కదినంబునం దినకులోన్వహుఁ డాతసిభక్తియుక్తికిన్
మిక్కిలి మెచ్చి పల్కె నవసీయగుటాకగ! సేప్రపత్తికిం
బొక్కితి నీకు దక్కితిఁ ద్రిశుద్ధికి మాటలు వేయు నేటికిన్.

179

చ. ఒకగుణరీతి నైన వినయొన్నతినైన విక్లిప్తినైన శౌ
ర్యకలననైన నామదికి రాగ మొనర్పఁగనేర రన్యులీ
వొకటనె కాదనేకగుణయోగసమగ్రత మెచ్చఁజేసినా
విక ముద మంది నాడ నన నేటికి నీమది నేనె యుండఁగన్.

180

ఉ. నాదయ నామనూత్తమము నాదగుభక్తియు సీస్వరూప మై
మేదిని నిల్చి లోకులకు మేలొనరింపఁ దలంచి సూర్యచం
ద్రాదులు నాయశంబు చతురాగమముల్ గలయంతకాల మ
త్యాదరలీల వర్తిలఁ జరాయువు గల్గ వరం బొసంగితిన్.

181

చ. వనచరలీలఁ గింపురుషవర్షములోపల గంధమాదనం
బనునొకశైల మున్నది తదగ్రమునన్ రహి మించుమంచికాం
చనకదళీపనం బలివిశాలతలంబును గామరూపకం
బును నయి యందుఁ గల్పతరుమూలమునన్ పసియింపు నింపునన్.

182

క. కింపురుషవర్ష వాసులు, సంపద్విజ్ఞానమోక్షసౌఖ్యార్థము పూ
జింపం గలారు వారల, కింపైనవరంబు లొసఁగు మీ వధిపతి వై.

183

క. ప్రతియుగవేశల మావలె, బ్రతిమారూపములఁ బూజ వడసి జనుల కీ
ప్రితదాయి వయ్యె దీనుడి, కత గా దని పలికి స్వామి కౌఁగిటఁజేర్పన్.

184

శా. సాష్టాంగం బొసరించి వాయుసుతుఁ డయ్యా! తావకాంక్షిద్వయీ
ద్రష్టృత్వం బెడఁబాసి యొండుకడఁ జేర న్నేర నస్తన్ననో

దృష్టిస్తేరు వసింప నాత్తదృఢభక్తి జెంద నాలింపఁగా

సిద్ధుంబై నభవత్కథల్ వినఁగ నూహింతుం బ్రసాదింపవే.

185

క. మనమునఁ దలఁచుచుఁ బలుకుల, నిను స్మరియించుచును జెవుల సేదివ్యకథల్
వినుచున్నఁ గాక యూరక, మనపచ్చునె! యనిన నృపతి పూరుతి కనియెన్.

శా. సీనాసింఁచినపోల్కి సీమనములొ నేఁ దోచెదన్ దైలధా

రావిచ్చిన్నసిరూఢి సీతలఁపు నాయం దుండు సీచెంత నా

నావిద్యాధరముఖ్యు లచ్చరలు వీణామానియుం దుంబురుం

డేవేళన్ వినిపింతు రాత్తకథ తీ వింపొందుమీ పొందుగన్.

187

మ. హనుమద్వానరపీఠ! యీకదళికోద్యానంబు వానాజను

ర్జనితా నేకవివేకపాకసుకృతాచారంబులన్ మీరుస

జ్జనరింఁచోళికిఁ గాక యన్యులకు నశ్రాంతంబు గన్పింపఁబో

దనఁగా నెంతటివారు శక్తులు త్వదీయాకార మీక్షింపఁగన్.

188

శా. ఈడెవ్వారును లేకయుండు మిఁక సీ వేజాడఁ గీర్తింతు వా

జాడన్ నే వసియింతు నన్న నుడికిన్ సందేహ మేలా కపి

క్రీడాఢాకమనస్త్రినేత్ర! యని సూక్తిం చెల్పి రా జప్పుడున్

వైడూర్యోజ్జ్వలనార మిచ్చి పనిచెన్ వాత్సల్యకల్యాత్ముఁ డై.

189

ఉత్సాహ. —

గాంధవాహి రాముఁ డిట్లు గారవించి పంచినన్

గంధమాదనంబుఁ జేరె గాన సీవిధంబు దో

షేంధనాగ్నికీల యం చహీనవాక్ప్రధానుధా

సింధుబంధురార్భటన్ వసిష్ఠమాని క్రమ్మున్.

190

క. ఏతాదృక్పాతుర్యవి, సీతినివేకాతిగుప్తనియమైకగతుల్

వాతాత్మజునకె కా కీ, త్వాతలమున నేరి కైనఁ గలదె? యతీంద్ర!

191

క. తర మగునె? నాకు హనుమ, చ్చరితము నుతియింప రామచంద్రుఁడు మొదల

చ్చెరు వతనిచరిత మని మం, త్రరహస్యము లడుగుఘటజునకు వివరించెన్.

192

క. ధీవర్య! యింక నొక్కఁపు, రావృత్తము కలదు వనచరప్రభుమహిమ

క్రీ వెలయించెడునది విను, మా వివరించెదను నిరుపమానమృదూక్తిన్.

193

ఉ. ఉర్వి వడంకు నెవ్వనితనూద్ధతి కెవ్వఁడు కేలు సాఁచి సౌ

పర్వసరిత్సరోజములఁ బట్టి నఖంబుల గిల్లు నట్టిదో

ర్గర్వధురంధరుండు ఘటకర్ణుండు మున్ను సుతాభిలాషి యై
శర్వు గుఱించి మంచిమతి శాంతి వహించి తపం బొనర్పఁగన్.

194

చ. మిసమిస లీనుమంచుతెలిమేనిపసల్ దెస తెల్లఁ దెల్లఁగా
బసవని నెక్కి తత్ప్రసవబాణనిరోధి ప్రసన్నుఁడై వరం
బొసఁగెద వేడు మన్నఁ దనయోనయకాక్ష వచింప నుగ్రశౌ
ర్యసహితు లిర్వు రాత్తభవు లయ్యెద రంచు నదృశ్య మాటయున్.

195

చ. అభవువరంబునం గనె దశాననుతమ్ముఁ డదభ్రమోషసం
క్షుభితదిగంతకుంభుల సకుంభనికుంభుల వారు తండ్రికం
టె భయదమూర్తు లై కడుఁ గడిందిమగంటిమి వృద్ధిఁ బొంది
రెల్లభువనజంతుకోటికిఁ నలంకును దోడన వృద్ధిఁ బొందఁగన్.

196

శా. ఆపుత్రుల్ వసియింపఁగాఁ దగినచో టర్థించి వార్థిం జయ
ద్వీపం బకొపురి గట్టి యగ్రసుతు నవ్వీటన్ బ్రభుం జేసి మా
యోపాయజ్ఞునిఁ గుంభుఁ జెంత నిడి సర్వోత్కృష్టబాహుబల
వ్యాపారంబునఁ గుంభకర్ణ దివిజేంద్రారాతి వర్తిల్లఁగాన్.

197

క. ఇరువురు నురువున నొకనా, డిరవు వెడలి కడలికడ రహిం గనువనిలోఁ
దిరుగుచు గురుసుత దొరసిన, మరులున దిట్టువడి బెట్టు మదకరు లగుచున్.

198

మ. తమయిచ్చం జరియింపఁగాఁ దొడఁగి రుతన్ రామభూమిశ్వరో
త్తముఁ డాకాలమునందె రావణు సపుత్రభ్రాతృపాత్రాప్తమి
త్రముగాఁ ద్రుంచి విభీషణుంబ్రభుతఁ జెందం జేసి వేంచేయ దై
త్ర్యమదేగంబులు నప్పలస్త్యుపయః బూర్వాకారసంపన్ను లై.

199

మ. ఎదురుం దమ్ము నెఱుంగ కెల్లసురలన్ హింసింపఁగా వారితో
నెదురై సంగర మాచరింప వసగా కింగ్రాదు లీదుష్టు లె
ట్టుచయం బందిరొ మున్నె పక్షిముఖముఖ్యుల్ మ్రగి రం చాత్మణో
దెదరంగా నొకనాఁడు నారదుఁడు తత్ప్రీత్యర్థ మై వేడుకన్.

200

తే. అల సకుంభనికుంభులనిలయమునకు, నరిగి వారిచ్చునర్చుల కలరి కుశల
మడిగి యొక్కింతప్రాదు లో కాభిరామ,ములు వచించి ప్రసంగంబు మొనయఁదిగిచి.

శా. రక్షోనాయకులార! మీరలు కటాచం బెత్తినంశన్ సహః

స్రాక్షశ్రీ పరు వెత్తు మీచటులగర్జాప్రాధతిన్ దైవప
ద్వాక్షీవీక్షలబాష్పముల్ గురియు బాహుశక్తి నాహు హిర

క్యాక్షాద్విత్రి దశారులం గనమె? మీయ ట్లాప్పరే? వారలున్.

201

- మ. పరమాశ్చర్య మొకండు విచిత్రే? శశిప్రాణేశ్వరుం డుగ్రసం
గరరంగంబుల మీ మైఠింగియునికిం గాయంబు భీతిజ్వర
స్ఫురణం గ్రాగం బులోమకన్య బలితంపుంగాంక యేలయ్యె? నా
సరగన్ సేవరుదేరమిం బొడముకంజాతాస్త్రుతాపం బరున్. 203
- శా. మీ మైవేళం దలంచుటన్ నిదుర లేమిన్ గుంచి యస్వప్న నా
మమ్ముల్ గన్నసుధాశనాగ్రణులు భామాగాఢసంశ్లేషసౌ
భ్యమ్ముల్ చెందియు భీతి మేచులు వశంకన్ జెమ్ముటల్ గ్రమ్మగా
నమ్మే కొమ్ములు వేడ మోహగుణ మం ద్రామాటలో మాటుచున్. 204
- శా. మీసంగ్రామజయచకార్భటుల భూమిస్వర్గపాతాళముల్
గ్లాసిం జెందె యశఃప్రతాపముల మీలా గెవ్వరున్నా రనన్
మీసంబుల్ వడి గొల్పుచున్ నగుచు నేమీ మమ్ముం గయ్యంబులో
నోసామీ! యెదిరింపఁగాం గలుగఁడొక్క? యొక్కఁడున్ నావుడున్. 205
- ఉ. రావణకుంభకర్ణుల దురంబునఁ ద్రుంచినరామునాజ్ఞలం
కావిభుం దావిభీషణుండె కాని తదయ్యుండు మిమ్ము మార్కొనన్
లావరి లేఁడు నావుడుం గలంగి పితృప్రస్థాతివ్యధావిరో
ధావిలఁదిత్తులై వగచి యప్పినతండ్రిఁ దలంచి గూరతన్. 206
- శా. శుండాపూత్యుతిఁ బుట్టుతుంపురులచే శుండాంకండుంబు లు
ద్దండాశ్వాంఘ్రిభురాహతక్షితిరబోధ్వాంతం బడంపన్ దినేం
దుం దాఖండలవైరిభిడ్గఁ చిరేతుస్సూర్తి నిష్కాంతిగా
దండెత్తెన్ దశకంధరానుజసుతద్వంధ్వం బొగిన్ లంకపై. 207
- ఉ. ఇట్టుల యెత్తివచ్చి పురి కించుకదవ్వుల సేన డించి తోఁ
బుట్టువ వయ్యు నగ్రజులఁ బోర వధింపఁగఁజేసి పట్టముం
గట్ట కయున్నవాఁడ విట గట్టమతీ! నరుం గొల్చి యన్నడుల్
బెట్టుగ దిట్టి రమ్మని విభీషణుచెంతకు దూత సంపిన్. 208
- ఉ. వాఁడు విభీషణుం గదియ వచ్చి సకుంభసురాఁ యాడుమ
న్నాడని కొన్నిమాట లనినన్ విని యాతఁడు నిష్ఠురోక్తులన్
వేడిమి చూపినన్ మఱచి వేగమె చెప్పిన నెట్లు నిల్చునో
నేఁ దని లంకఁ జుట్టుకొని నెట్టగ లగ్గలు పట్టసాగినన్. 209
- క. అప్పటి కొకగతి రిపుచే, దప్పి సనఁగనీక శరగదాకుంతములన్
గుప్పి విభీషణసేనలు, కుప్పలుగాఁ బరులఁ బోరఁ గూలుచువేళన్. 210

ఉ. రామునివంశకర్తనయి రాముఁడు నిల్చినయీనిశాచర
గ్రామణి వీడు శత్రువులు గాడ్పటపాడడ విందు నిల్చుటల్
ప్రేమము పెంపుగా వనెడురీతి దివాకరుఁడస్తమింపసం
గ్రామము నూని యప్పటికిఁ గంటరులున్ శినిరంబు చేరినన్.

211

శా. తద్వేగోత్తమస్రముం దొరిసి చింతాభ్యాంశ మంతంతటన్
హృద్వీధిం గలయన్ విభీషణుఁడు వీ రెవ్వరిచే బాపచనంప
ద్వైకల్యముఁ జెంప రాజ నిక రామస్వామియే దిక్కటం
చుద్వేగంబున నేగె వాయుజున కన్యోపాధి సూచింపఁగన్.

212

చ. చని కాజేరదిశాంతరంబున దశాస్యభ్రాత శ్రీగంధమా
దన మన్ పర్వతరాజముం గని తనూర్ధ్వస్థానలోకైకమో
హనరంభావనమధ్యవీధి శశికాంతాశ్చస్థురద్వేదిదిం
చనినిష్ఠన్ పసియించియున్న హనుచుఁబ్బిఖామృగగ్రామణిన్.

213

క. సందర్శించి నిటాలమునం దుజలి నేర్చి ప్రోవపయ్యా! కరుణా
కందళితహృదయ యని పలుకం దనకను జెఱచి చూచి కరువగుతుఁడున్.

214

క. రావోయి విభీషణ! నేఁ, వీరవమున కరుగుదేర నేమి నిమిత్తం
బావహితె? చెలుపు మనవును, బావనికి విభీషణుండు పలికెం చెలియన్.

215

ఉ. నీకరుణాకటాక్షమున నేకగు నేను నిశాచరోత్తమ
శ్రీకొడయుండ నైతి రఘుశేఖరకింకర! యిన్నినాళ్లు నే
నేకమతిన్ సుఖోన్నతి నహించితి నిష్పక్ష దాయ తిర్వ్యర
స్తోకభుజుల్ మదియపురి జుట్టుక వర్తిలఁ చెల్ప వచ్చితిన్.

216

శా. వా రెవ్వారని యంటివేని భువనవ్రాతాధికప్రాభవ
స్ఫారాహంకరణైకశీలరు మహాశౌర్యుల్ మదీనూగ్రజుం
డై రాజించినకుంభకర్ణుసుతులయ్యా! దుష్టయల్ నిల్వఁగా
లే రావీరులఁ బోర మార్కొని ధృక్ లేఖర్న భేశాదులున్.

217

శా. ఆదిన్ నన్ గపటాత్ముఁడంచు రఘువంశాధీశుతో నర్కపు
త్రాదుల్ తెల్పినఁ గాదు సాధు పని చైన్యంబొచ్చి నీవేకద
య్యా! దిక్కై గతివి? నాఁడు నేఁడరుల మాయం జేసి రక్షింపఁగా
నీదే భారము వాయుపుత్ర! యని విస్మయం గలిస్వామియున్.

218

శా. నీకేలా పరితాప మాశ్రితజనానీకామరానోకహం

బాకాకుత్స్నకులాగ్రగణ్యుఁ డజితుం డై ట్టోణి రక్షింపఁగా
నాకష్టుల్ నిల నేర్తురే? రణములూ వ్యర్థోక్తు లిం కేల ర
మ్మి కార్యం బెఱిఁగింత మాన్యపున కం చెంతే జవం బొప్పఁగన్.

219

శా. సాకేతంబున కేఁగి రాముఁ గని సాష్టాంగంబు నేవించి నీ

తాకాంతుం డిది యేమి? వాయుసుత! యీదై త్యేంద్రుఁడున్ నీవు నేఁ
డేకార్యంబున కీనిశాసమయమం దేతెంచినా రింతయున్
నాకుంచెల్పుఁడు నాఁ గపింద్రుఁడు వచోనైపుణ్య మే పొందఁగన్.

220

మ. విచ సాధుప్రియ! కుంభకర్ణసుతు లుద్వేల ప్రతాపుల్ సకుం
భనికుంభాఖ్యులు తండ్రికంటె నధికుల్ పాకారిముఖ్యామరే
శనికాయంబుల గెల్చి తండ్రుల ననిం జంపించినాఁ డంచు నీ
యనపై మార్పడి లంకపై విడిసినారయ్యా! సమీకస్పృహన్.

221

శా. ఆబాధం బడలేక మీ కెఱుకనేయన్ వచ్చినాఁ డియ్యెడన్

మీబం టన్న రఘూద్వహుండు హనుమన్ వీక్షించి యిన్నాళ్లు న
ద్దూబల్ గన్నడ కేడ నుండి? రన నద్దుర్తార్థ లిన్నాళ్లు లే
బోబాహుళ్యము మానియున్కి వినుఁ డంచున్ వాయుజుండిట్లనున్.

222

మ. త్రిజగద్దోహి దశాస్యసోదరుఁడు మధ్యేవార్ధి పుత్రార్థ మై
విజయద్వీపముపేరిప్రో లొకటి గావింపం దదావాసమం
దజహత్ప్రితి వసించి యొక్కదినమ్మం దాడాడఁ గ్రీడించుబు
ద్ధి జనింపం బురి వాసి వార్ధిదరి నేతేరన్ నిజాగ్రస్థలిన్.

223

శా. చూచె ద్దానవనందనద్వితయ మచోఁచి గేసరాశోక పూ

గీ చాంపేయ కురంటకామలక కంకేళి వటాశ్వత్థ రం
భా చూతాదులఁ బ్రోది గాంచువనసీమం గ్రీడ గావించుశు
క్రాచార్యాత్మః దేవయాన నవఫల్లాంభోజపత్రేక్షణన్.

224

శా. ఆలోకించి ప్రసూనబాణవిశిఖవ్యాధూతచేతస్కు తై

యాలోలేక్షణఁ జేరి యోపడుచ! నీయందంబు డెందంబులన్
మే లన్వారిధి ముంచె నీకుఁ బ్రతియకా మిథ్యావలగ్నన్ నిజం
జ్ఞేలోకంబునఁ గాన మేల్గు దగ మూయియిద్దఱం దొక్కనిన్.

225

క. నీచన్నులు నీకన్నులు, నీచొక్కపుడొడలు నడలు నీచెలువంబున్
జూచినఁ దమి నిలువఁగ లే, మోచెలి! దియఁ జూడు మనిన యుగ్మలి కినుకన్.

శా. ఓరీ రాక్షసులార! శుక్రసుత యం చూహింపకే సోదరిం
గోరంగాఁ దగునే? మదాంధు లయి యీఘోరంపుఁబాపంబునన్
మీ రిర్వు ర్తదవారణంబు లయి భూమిం ద్రిమ్మరుం డం చనన్
వారున్ మ్రొక్కి భయాప్తిఁ దిట్టుకడ యెన్నండంచుఁ బ్రార్థించినన్. 227

శా. ఓశక్రాహితులార! మీఁదటఁ బులస్త్యుం డన్ మునిశ్రేష్ఠుచే
మీశాపంబులు వాయుఁ బొం దనినఁ గుంభిత్వంబుఁ బ్రాపించి నా
నాశైలాటపులందుఁ ద్రిమ్మరుచు నానాఁ డాజికిన్ రాక నేఁ
డాశాపంబు దలంగఁ దండ్రిపగ వాయన్ వచ్చినా రం చనన్. 228

మ. విని సీతావిభుఁ డవ్విభీషణునితో పీరేమి యోయీ శతా
స్యనికంటెన్ బలవంతులే యతఁడు వాయుప్రోద్భవోత్సాహశ
క్తి నిలం గూలఁడె? యెంతకార్య మిది యీధీరుండు సాహాయ్య మై
చనుదేరం జను మెల్లి వత్తు మని పంచన్ మంచిదం చేఁగినన్. 229

మ. మనువంశాగ్రణి యాంజనేయ! యిటు రహ్మా యీనిమేషంబునన్
బని దీర్పన్ ఘనుఁ డెవ్వఁ డీవెకద! పొమ్మా పూర్వశైలాగ్రసీ
మ నినుం డానకమున్న సేనలను దెమ్మా యన్న శాయావిభే
దనుఁ డాలీలనె భానుజాదికపిసంతానంబుఁ దోతెచ్చినన్. 230

శా. ఆమోదించి రఘూద్వహుం డఖిలదేశాధీశులున్ వానర
స్తోమంబుం దనుఁ గాంచి వా రతులతేజోధుర్యు లై పెంట రా
సౌమిత్రిం బురి నుంచి యాభరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ గొల్వ లం
కామార్గంబున నేఁగి వారినిధివంకం బాశేముం డించినన్. 231

శా. ఆవృత్తాంశము వేగువా రెఱుకనేయన్ గుంభకర్ణాత్తజుల్
లావుం జేవయుఁ గల్గువీరుల రణోల్లాసాప్తిమైఁ బంప వా
రావాయుప్రియసందనాదికపిబాహుశక్తి పై వస్వతున్
నేవింపం జనఁ గోపగించి తమరే సేనాసమేతంబుగాన్. 232

మ. అని సేయం జనుదేర వానరనరేంద్రానీకముల్ వారి మా
క్కొని పోరాడఁగ మృత్యుదేవి కిరవై ఘోరాజి మీరన్ నకుం

భసికుంభుల్ రఘువీరు డాయఁ గని తద్భ్రాతృల్ రణోద్వృత్తి చూ
పినఁ గోపించి సకుంభదానవుఁడు గప్పెన్ వారి బాణావళిన్.

233

శా. ఆ బాణంబులు రాఘవాసుజులు బాహుహంకృతిం ద్రుంచినన్
కాబాసిందున దెంచ మెంతయును మెచ్చన్ దోర్బలగూర్చి న
న్నే బంబుం గెరలంపఁగా వెఱచుమీ రేపాటివా రీడయ
శ్రీ బాలానుజేపట్లఁ గ్లిబర విసర్జించుంగ నేడం చనన్.

234

క. శత్రునిఁ గని నగుదు భరత, శత్రుఘ్నులు చిఱుతపిసుగు చాలదె! యోరీ!
గోత్రము దెనుల్ప సిలు న, గోత్రముతో నిన్ను నేలఁ గూలుతు మన్నన్.

235

ఉ. దానవుఁ డాగ్రహించి తమరంద్రిక మున్ జముఁ డియ్య నయ్యెడం
నూనది పూని యుస్కి యనుదండయు గైకొని బెట్టు గొట్ట యుం
రెహానిలశక్తిఁ గూలెఁబుమహాభరతజేజములొ యనంగ రా
మాసుజు లుర్వ్వపైఁ బడిరి యానురశోకదృగంబుధారలోన్.

236

ఉ. తమ్ములపాటు చూచి వసుధాపతి నెత్తుచి రోషశోకముల్
గ్రమ్మ నిశాటనందచులఁ గట్టెమరం గని తట్టి వాయుబా
ణమున వారిధిన్ బడి ననన్ వడి నేసి సహోదరద్వయిన్
గ్రమ్మఁ జేరి ప్రాకృతుసకై పడిఁ బైఁబడి దెన్య మందిగన్.

237

శా. ఆసంతాపము చూచి మంత్రు లిటు లేలా? సీకు శోకింప స్వా
మీ! సామీరి సమస్తకార్యఘటనామేయప్రభావాఘ్యుఁ డై
సీసాన్నిధ్యమునందె గల్గి మును సౌమిత్రిం బ్రబోధింపఁడే
గా నుదీపని దెచ్చి పంపుఁ డిపుడుం దాదృక్కియావ్యాప్తికిన్.

238

శా. ఆన్నన్ భిన్నత మాసి రాఘవుఁడు రావన్నా మరుద్వృత్త! యీ
వన్నా! తమ్ముల ప్రాణముల్ సరగ లేవన్నా మహాఖ్యాతిఁ బో
వన్నా యాపద కై నచుట్టమవు సేవన్నా విమర్శింపలే
వన్నా సీకు నసాధ్యముల్ విసుతిగోవన్నా బుధశ్రేణిలోన్.

239

క. ఆ కలంబుననుండియుఁ, గాకుత్స్థులఁ బ్రోవ వ్రతము గైకొంటిగదా
యో కారుణికాగ్రేసరీ!, యీకడ వింతగ నుతింప నేమిటి? కనినన్.

240

శా. కేలుందోయి వికాలఫాలపదవిం గీరించి లీలాశివుం
డేలా జారి? భవల్సహోదరులమే నెట్లాండెనో మిత్తి దాఁ

గాలుం డేగతిఁ బంపెనో విధి సమీకక్షోణి పండించుమం

చీలా గప్పన వెట్టినన్ దమకు ది కేదో విమర్శించెదన్.

241

శా. సీతమ్మల్ సమరంబులోఁ బడుటయే నిక్కంబు గావించినన్

సీతానాయక! విశ్వ మంతయును హానిం బొంద కెట్లుండెడున్

నాతోడన్ గలహించి దేవవిభుఁ డైనన్ నిల్చునే పోయి వి

ఖ్యాతం నౌనమృతంబు దెచ్చెద నటంచాన్వామికిన్ మ్రొక్కుచున్.

242

మ. విలసత్స్పృహనువర్ణ కుంభములఁ దద్విశ్రాంత కాంతాముఖం

బుల నైకార్కశశాంకశంక లిడు నెప్రోలేపురం బాహవ

స్థలముక్తాంగలకున్ హవాన్వితులకున్ దావై ప్రవర్తిల్లు నే

స్థల మందాకిని యట్టినాకమున కుద్యద్వేగి యై పోయినన్.

243

మ. అతఁ డల్లంఠట రా నెఱింగి భయభక్త్యస్త్రీతుఁ డై దేవతా

పతి చింతామణిసేక డిగ్గి యెదురై భాగ్యంబు చేకూరె నా

యతనంబుల్ ఫరియించె నాయతనమమ్యూ పావనం బయ్యె నేఁ

దతివేగంబున నేగుదెంచుటకుఁ గార్యం బేమియో నావుడన్.

244

మ. అమృతాంధోవర! రాముతమ్మ లరిబాహుస్ఫూర్తి మూర్ఛిల్లి నా

రమృతప్రాప్తిని గాని కోలుకొన రిమ్మా సర్వలోకోపకా

రముగా నీ పమృతంబు నావుడు శబీప్రాణేశుఁడున్ భాగ్యమా

యై మఱేమి? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేతేరఁగన్.

245

శా. గంగాభంగతరంగరంగతలరంగత్పద్మసంక్రాంతచ

క్రాంగాధ్యక్షవశక్షపక్షవిధుతోవ్యద్భిదుపారంపరీ

సాంగత్యాదితుషారసౌరభము మించం దండ్ర తోడ్తోడ నా

త్సాంగక్రాంతి హరించుచుం గదిసి రా నాస్వామికిన్ మ్రొక్కినన్.

246

శా. ఆశ్లేషించి రఘూద్వహంబు డనియె నన్నా! లక్ష్మణుం బ్రోచి ము

న్నశ్రీలంబు హరించి తట్లమృత మాహా! యితలోఁ దెచ్చి పు

ణ్యశ్లోకంబు వహించితే యనుజులన్ నన్నుం బునర్జన్మభ

వ్యక్తాఘాత్యులఁ జేసి యిప్పుడె భవిష్యత్కీర్తిఁ బ్రాపింపఁగన్.

247

ఉ. మానసవేగి పొట త్తణమాత్రన స్వర్గముఁ జేరు టద్భుతం

జాననరాదు సర్వభువనాధికకీర్తికి దేవతార్చలం

బూనుట దొడ్డుగా దమృతమూర్తికి నీ కమృతాప్తి హెచ్చుగా

నే నుతియింప వింతగుణ మెయ్యది సేయెడ నంచు నెంచఁగన్.

248

మ. పవమానుండు భవత్ప్రతాప మిది నీబంటుం బ్రక్తిరింపనే
ల? వెసం దమ్ముల మేలుకొల్పుఁ డనునాలాపంబు లాలించి య
య్యవనీశుం డమృతంబు సోదరులసర్వాంగంబుల న్నించి యీ
యవశత్వంబు హరింపవే యింక జగత్ప్రాణా! యనం జెచ్చెరన్. 249

మ. శ్వసనం డట్టుల నేయఁగా భరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ లేవ సం
తస మొప్పం బిగియారుకొఁగిట జగత్ప్రాణాత్తజున్ దమ్ములన్
వసుధేశుం డలరించి పోర వివశత్వప్రాప్తిని ద్రించువా
రి సుధన్ లేసి సుధాఘటం బనిలుచే వృత్రారి కంపెం గృహన్. 250

మ. రణసంరంభవిజృంభణోద్ధతి దలిర్పన్ గుంభకర్ణాత్తజా
గ్రణి తోఁబుట్టువు నేనలుం గొలువ రా రాముండు పోరాడఁగాఁ
దృఢసంజాతునిచేతఁ జావ మునిచేఁ దిట్టొంది రంచున్ విభీ
షణుఁ డాడం గుశుఁ డట్టివాఁడె యగుటన్ సాధించె నవ్వీరులన్. 251

తే. అల జయద్వీపమును లంకయట్టు లేలు
మని విభీషణునకె యిచ్చి యవనినేత
యింతయును నీవకా నిర్వహించి తనుచు
హనుమఁ బొగడుచు సాకేతమునకుఁ జనియె. 22

క. ఈయితిహాసముఁ జదువుచు, వ్రాయుచు నాలించుచున్నవారి కొనఁగు దీ
ర్ఘాయువు నారోగ్యంబును, శ్రేయము హనుమత్ప్రియుండు శ్రీరాముఁ డనన్.

— ఆశ్వాసాంతము. —

మ. చతురాజ్ఞాపనయజ్ఞ గోపన! నయజ్ఞశ్రావ్యవిజ్ఞాపనా!
యతిబోధాపనవాద్యభావనవవాద్యవ్యాద్యసద్ధాపనా!
గతబాధాదరసాక భేదర! రసాకన్యానురోధాదర
క్రతుమత్స తమసారచి తమమసారశ్రీనివాస త్తమా! 254

క. నవఘనవిగ్రహ! కృతదా,నవఘనవిగ్రహ! సమగ్రనాకుభవమహా
కవనార్హ చరిత! నతలా,కవనాధికమధువిలాస! కరుణోల్లాసా! 255

పృథ్వి—

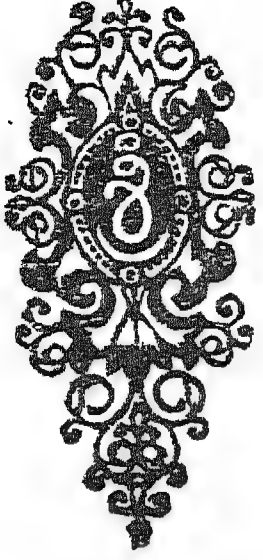
సుధీజనసుధీరసస్ఫురితదివ్యహంసాకృతీ!
సుధాశీవసుధాధరస్ఫుటమహోరిరంసాకృతీ!
విధాతృవివిధార్థభృద్విమతిరూపవద్భారతీ!
విధూజ్వలవిధూననాప్యతముఖాబ్జశోభారతీ! 256

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షపీఠామహాత్వసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్సనార్య
కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయ ప్రణీతంబైన సమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గపికాలకేయాది యుద్ధంబును,
వాలనేతువర్ణనంబును, సుగ్రీవవిభీషణపునరాగమనంబును, భరతాదివీరులయుద్ధ
పరిశ్రమంబును, పంచముఖావతారంబును, శతముఖసహస్రకోటిమర్దనంబును, జానకీ
సంగరోపక్రమంబును, శతాననవధయును, బ్రహ్మాదివరప్రసాదంబును, శైలాస
యాత్రయు, విశ్వరూపప్రదర్శనంబును, అయోధ్యాపురప్రవేశంబును, రామభుక్త
శేషస్వీకరణంబును, రామదినచర్యయు, అశ్వమేధాశ్వానుసరణంబును, రామవర
ప్రసాదంబును, కింపురుషవరాధిపత్యంబును, సకుంభనికుంభోపాఖ్యానంబును, హను
మంతుండమృతంబుదెచ్చి భరతశత్రుఘ్నులంబ్రతికించుటయు నన్నది పంచమా
శ్వాసము.

— — —

శ్రీ రస్తు.

షష్ఠాశ్వాసము.

రఘుకులచంద్ర! మరు
ద్వైరీకధావరహరప్రతాపకథాతాం
భోరుహసభశిశుచంద్రా!
సారయశశ్చంద్ర! రామచంద్రనరేంద్ర!

1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠం, దగచసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠం డాత్తనిష్ఠం.
డనిలపుత్రువిచిత్రమోహనచరిత్ర, లమృతరసపూర మూర నిష్ఠానతియ్య.

2

భుజంగప్రయాతము.—

శతానందుః డాలించి సర్పశక్తిః బల్కెన్
వ్రతిశ్రేష్ఠ! ముక్తిరె వాక్రచ్చినా రే
గతిన్ మంత్రిబాలం బగన్త్యుండు వేడెన్
హితప్రాణి శ్రీరాముః డే మాన తిచ్చెన్?

3

మానిని.—

అప్పటిమంత్రరహస్యములో మరుడాత్తజువై భవ మమ్ముసికిం
లెప్పిన దేమి విశేష మశేషము చెప్పఁ దటన్న పసిష్ఠుండు మే
లిప్పుడు సేవిన నెంచిన దెవ్వండు నెవ్వని కెన్నండు నెన్నండు నా
చొప్పునఁ దెల్పెద సూక్ష్మతరోక్షుల సొంపుగ నీ కనుచుం బలికెన్.

4

లయగ్రాహి.—

వారిజహితాన్వయవిహారి శతకంధరసురారి జయమొంది పురిఁ జేరి ఘనలక్ష్మీన్
మీటి యొకనాఁడు కనఁగోరి ఘటసూతిచనుదేర వివిధార్చన లుదారవినయం బిం
పార నొనరించి తన చేరువ మణిమయమహారజతపీఠ మిడి మీరు సుఖు లై యు
న్నారుగద! బాధకులు లేరుగద! యన్నరఘువీరునకు నిట్లులనియాఋషివచించెన్,

శా.సాధుద్రోహవిధానదోహదభుజాశాఖాపలాశిచ్ఛటన్

సాధింపన్ జనియించి రాజ వయి విశ్వం బీవు రక్షించుటన్

సాధుల్ సాధులు గాక యెంతయు సముత్సాహాప్తి వర్తిల్లుగా

బాధల్ మా కొనరింప నెవ్వ రని సంభావించు సీతాపతీ!

6

క. ప్రతివిశిఖసంజనితశో, శితబిందువరంపరావినిర్మితపితతా

యుతశతనిజావతారుని, శతకంఠునిఁ ద్రుంచు టెంత సంస్తుతి చేతున్.

7

క. వెఱవేకి మానె వేలుపు, దొరలకుఁ బెఱంగంటిచెలులతుందుడుకులతోఁ

జెఱ లుడిగెఁ దపసిమూఁకల, మొఱ లడఁగెన్ మీకటాక్షమున నని పొగడన్.

8

మ. కలశీనంభవుఁ జూచి రాముఁ డను లోకద్రోహియా నూఱుమో

ములరేద్రిచ్చురి గ్రుచ్చినన్ జగము లామోదించు టాశ్చర్యమే

కలిగెన్ మాకిటువంటికి ర్తిరమ యక్షద్వేషి తోడై తగన్

బలవంతుం డగుబంటుగల్గుదొరకున్ బ్రఖ్యాతి రాకుండునే?

9

క. శ్రీహనుమన్నామస్తృతి, యాహవమున విజయ మొనఁగు ననఁగా నతఁడే

సాహాయ్యమై వహింపఁగ, నాహవమున విజయ మొందు టరుదె? మునీంద్రా!

10

క. ఇ న్నేల? యితఁడె రణమున, మున్నె జయ మిచ్చెఁ బంచముఖముల హాచూ

మన్నామస్తరణము గై, కొన్నకుమారుండు తారకుని గెల్వఁడే.

11

క. హనుమత్కవచము మాళా, మనురాజప్రముఖనిఖిలమంత్రములు జపిం

చినవాఁడె లోకవిజయము, గనఁగా శతకంఠుఁ డెంత గలఁ డతని కనన్.

12

క. ఆమాటలు విని విస్తయ, మామోదము భయము వినయ మైక్యంబుగ లో

పాముగ్రాపతి రాముని, మోము గనుంగొని కరాబ్జములు మోడ్చి యనున్.

13

ఉ. ఈమతిమత్స్వరూప మది యెట్టిది? షణ్ముఖుఁ డెన్నఁ డీక?

గ్రామణి సంస్కరించి రిపుగర్వ మడంచె? బ్రభావమెద్ది? మా

లామనుముఖ్యమంత్రజవలక్షణ మెయ్యది? యందునన్ ఫలం బే

మి? యుపాస్తి యెద్ది? నచియింపఁగదే! యన రాముఁ డి ట్లరున్.

14

— రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్తంత్రమాహాత్మ్యము చెల్పుట. —

చ. మునివర! నీవు సత్పురుషముఖ్యులలోన సుబుద్ధి పోటమా

హనుమరహస్యముల్ వినుట కాత్మఁ దలంచితి గావునన్ ముదం

దెనసె స్వరూపమంత్రవిధు లెల్ల గణించెద సూక్ష్మపద్ధతే

విను మిటువంటి వెల్ల విన వేఱొక చర్చులె? నీవు చక్కఁగన్.

15

- ఆ. పంచముఖుండు త్రిపురభంజనుఁ డార్ఘ్యభి
మతుఁడు ఫాలనయనుఁ డతనువైరి
శంకరుం డితండు నింక భేదం బేమి
హరునియందు నక్షహరునియందు. 16
- క. జవరాలి కపుడు సగమై, కవ వాయక యుండి యుండి కడు వేసఱి ని
త్యవిరక్తి నిలువ వచ్చిన, శ్రీపుండుసుమీ! యితఁడు వేఱు సేయకు మనఘా! 17
- క. ఏకాంశభక్తుఁ డితఁడే, గా కన్యఁడు లేడు నా కొకఁడు సత్యము నే
నాకార మొందుటకు నీ, లోకోత్తరుభక్తి రంజిలుటయె ఖల మగున్. 18
- మ. తను పంతకరణంబు నాత్మయును దత్తత్కర్తముల్ నావశం
బని స్వాశుక్రము మాని మద్భజన సేయం బూనె భారంబు వీ
డినఁ జుల్కందన మొందు భారవహుమాడ్కిన్ నేను నామేను నా
దనియాత్మాకృతి నేన కాఁ బలఁతు బాహ్యభ్యంతరవ్యాప్తులన్. 19
- మ. హరి యె వెష్ణసహజ్యం డయ్యెఁ బరమేశాంశస్థుడై తై వభ
వ్యరసం గాంచె భవిష్యదబ్జభవుడై హైరణ్యగర్భార్చనా
వికళశ్శ్వంబు గూించె జ్ఞానఖనియై వేదాంతవిద్యోన్నతిన్
బరంజన్ దా నొకఁ డయ్యెఁ బెన్కుగతులం బాటించి మంభోద్భవా! 20
- తే. కన్నుల సమర్థుఁ డనవద్యుఁ డెన్నియెడల
నంపఱకు నాత్మహితం డితఁ డఖిలసతుండు
ఇష్టవస్తువు నాకంటె వెఱుంగఁ జీతఁ
డితనికంటెను నాకు లేఁ డిష్టతముండు. 21
- శా. భాషేశాదులు మేము ధారుణి జనింపం దాము నేతెంచి శు
క్రామల్ సేయఁ దలంచి ఋక్షకశరాస్త్రపంబులం బుట్టిరి
ట్టిషడ్భేదము లేక యట్టిగమిలో సేవాయుజుం డగ్రియం
డై షడ్భావవిదూరుం డై పరమభక్త్యస్వీతుం డై వర్తిలున్. 22
- తే. మూఁడుమూర్తుల కిరవైన వేడివేల్పు, పుట్టినప్పుడె పట్టెడిదిట్టతనము
గలిగి త్రైగుణ్యదూరుం డై తెలియరాని, జ్ఞానరీతి నసిర్వాచ్యుం డై సవాఁడు. 23
- శా. నన్నాలించు ననుకొగజించుం దలఁచున్ నామూర్తి నన్ జేర్కొనున్
నన్నర్పించు ననుం గనుంగొను మదిన్ నాయంబె మోదించు నా
యన్నున్ నన్నును దల్లిదండ్రులని పెంపొనించు సర్వాత్మనా
నన్నేకాని భజింపఁ డన్యు నితఁ డన్నా! యెన్న సామాన్యుడే? 24

- తే. మత్పరాయణుఁ డగుహనుమత్స్వరూప, మిట్ట పని యన్యమెంచక యెవ్వఁడేని
యతనిదృఢభక్తి భజించుచునట్టివాని, కతనివంటిమహత్త్వంబు లగు నిజంబు. 25
- సీ. అవి యెవ్వి యన నజేయత్వ మమర్చ్యత్వ మిష్టకామప్రదాతృత్వ మమిత
వాక్పటుత్వము కవిత్వప్రదాతృత్వంబు కామరూపత్వంబు కాలసూక్ష్మ
గతివిభానత్వంబు కాలకాలజ్ఞదాతృత్వంబు మోక్షదాతృత్వ మఖిల
కాలకర్తృగుణాతిగత్వ సర్వజ్ఞత్వతత్త్వసౌఖ్యప్రదాతృత్వములను
- తే. నిగ్రహానుగ్రహత్వంబు నిర్మలత్వ, మధ్యయత్వంబు మొదలైనయధికమహిమ,
ములు స్వతస్సిద్ధములు మంచుమలకుమార, జతరగోళంబునను వసించకయమున్న. 26
- ఆ. సేవు నిట్టిసూక్ష్మభావంబు భావించి, హనుమఁ గొలువు మనిన మునివరుండు
పంచముఖుఁ డటంచుఁ బఠికితి రవ్విధం, జేమి? స్వామి! యనిన రాముఁ డనియె.
- క. పంచముఖవీరహనుమ, చ్చంచద్దివ్యస్వరూపసంపద గిరి జా
చంచలనయనకు శివుఁడని ప, చించినపరిపాటిఁ దెలియఁ తెప్పెద సీతున్. 27
- శా. ఆకైలాసనగాగ్రసీమ నొకనాఁ డార్యామాహాదేవి తా
నేకాంతంబున నున్నశంభుఁ గని స్వామి! లోకరక్షేచ్ఛ ల
క్షకాంతుం డవతారముల్ వారయుభంగిన్ మీరు సీరూపమే
గా కన్యాకృతి దాల్చినం దెలుపుఁ డాకర్ణింతు నే నావుడున్. 28
- శా. హాసాంకితారము మోముఁ గ్రమ్మఁ బతి ప్రాయోగిన్ విలోకించి దు
ర్వాసోముఖ్యులు మామకాంశజులు గారా? వార లధ్యాత్మవి
ద్యాసంపత్తి నె కాని నావలె మహత్త్వం బొందలే పంటినే
నేసంపూర్ణ శుభాకృతిందనరు టింతీ! విన్న వాక్రుచ్చెన్. 29
- ఉ. భూన విరక్తి భక్తి నయ సాత్విక సాహస శాంతి దాంతి వి
ద్యా నిపుణత్వ సత్వ జవ ధర్మ పయా గుణ ధైర్య నిశ్చల
ధ్యాన తపః ప్రభావగతు లన్నియుఁ దాల్చి పటుత్వ మొంది పం
చాననయుక్తి శ్రీహనుమదాఖ్య వహించితి నేనె పార్వతీ! 30
- తే. ఏగుణంబునఁ జూచిన నితనికంటెఁ
పక్కొరుండు లేడు ఘనుఁ డనఁ దనరినాఁడఁ
బంచముఖములు నిశ్చలబ్రహ్మచర్య
మమర లోలోపకారార్థ మై మృగాక్షి! 31
- క. ఈపదునాలుగుజగముల, లోపలిజను లట్టినను విలోకించికదా
యేపట్ల సకలకర్తృవ్యాపార మెఱింగికొనఁగవలయు లతాంగీ! 32

క. ఈరూపం బారూపము, నారూపము లగుట కే అనంగరా చైనన్

ఈరూపు నిన్నుఁ బాయని, దారూపము సంగరహిత మగుట ఘన మగున్. 34

మ. అలరుం గీశ నృసింహ పక్షి కిటి వాహాస్యంబులం దూర్పు గు

బృలిపై నుబ్బడిసూర్యకోటిరుచితో బాహాదశాగ్రంబులన్

హల పాశాంకుశ శూల ముద్గర కపాలానోక హోద్యద్దదా

చల ఖట్వాంగము లూని హైమపటి మించన్ వానరుం డెప్పుడున్. 35

తే. పద్మశాక్షరమంత్ర ప్రసన్నమూర్తి, నావహించినపంచముఖాంజనేయు

మంత్రముజపించి భక్తిసంపత్తి బుధులు, ధ్యాన మొనరించుక్రమము నీవాలకింపు.

సీ ప్రాగ్విశాసౌమ్య మై బాలార్కరమ్య మై కామితార్థము లిచ్చుఁగపిముఖంబు

దక్షిణాభీల మై దంష్ట్రకరాళ మై శ్రీకరం బగు నారసింహముఖము

పశ్చిమోద్దండ మై పటువజ్రతుండ మై గరళాపహృతి మించు గరుడముఖము

నుత్తరోదార మై యురురుకృహార మై కృష్ణదీప్తి ఘటించుఁ గిటిముఖంబు

తే. ఊర్ధ్వ మొరసి సురారుల నుక్కడంచు

హయముఖముగూడఁ జౌవంచయాననములు

పరగుఁ బదియైదుకన్నులు బాహుదశక

కనక చేలంబు లూహింతు రనఘమతులు. 37

క. ఈయన పదిబుజములఁ దగు, నాయుధములు పదియుఁదలఁచునతఁ డొందు జగ

ద్దేయప్రభావ మఖిల, శ్రేయము లరిభయదబలవిశేషము లతివా! 38

తే. అయిదుముఖములు మీఱినాయాయివేల్పు, లొసఁగుఫలములుదానియ్యనోపుఁగానఁ

దనస్వరూపమునందే నిదానమయ్యె, సర్వదేవాత్మకత్వంబు చంద్రవదన! 39

మ. తను నానాభరణాభిశోభితమహోదారాంగు రక్తానులే

పను రక్తాంబరు రక్తమాల్యధరు శుంభద్రక్తవర్ణున్ మనం

బురఁ జింతించిన నిచ్చుఁ బంచముఖుఁ డాపూర్ణేశ్వితార్థంబు లా

యన మంత్రంబుఁ ద్రిసంధ్య లెంచిన వశం బౌ మూఁడులోకంబులున్. 40

క. ఈమంత్రశిరోమణిగా, దే మున్ను కుమారకునకు దేవజ్యేష్ఠం

డామూలాగ్రము దెలిపిన, నామహిమ వహించి విజయ మాతఁడు గాంచెన్. 41

చ. విను మది యెట్టు లన్న మును విశ్వభయంకరమూర్తి తారకుం

డనుపొలదిండిమన్నెదొర యాజీ సుధాంధుల నేలఁ గూల్చి యు

క్కునఁ దన కీడుగాన కనిఁ గోరి యెదిర్చినఁ బెక్కుగాలముల్

ఘనశౌమరుండుఁ బోరి వినుమానముతో వసపోకయున్నెడన్. 42

- తే. వేల్పు లబ్బారి నలువకు విన్నవింపఁ, జేలువఖాణంబుపులుఁగు తేజీవజీరుఁ
జేరి వెఱుంగందుదురె చెండి పోర నిట్టు, లనుచు నల్లనఁ బలుకుఁబ్రోయాలిమగఁడు.
కా. ఏకాంతంబునఁ బల్కె శత్రుఁ డధికుం డీ వెంతయన్ శ్రాంతియున్
గైకొన్నా వటు గాన నాత్మబలరేఖన్ గెల్వ లేవిం కిటన్
లోకాతీతుఁ ద్రిలోకవందితుఁ గృపాళుం బంచవక్త్రాన్వితున్
శ్రీకంఠాత్మకు నాంజనేయు మదిలోఁ జింతింపుమా షణ్ముఖా! 44
- క. అని పంచముఖహనుమ, న్తును వుపదేశించి చనఁ గుమారుడు దానన్
దనశ్రమము దీఱి నొకపరి, మనమున స్మరియించి శక్తి మార్తుని వైవన్. 45
- క. తారకుఁ డంగారకనిభ, తారకుఁ డురుమస్తచలితతారకుఁడు బలో
దారకుఁ డపహృతదైవత, దారకుఁ డపు డుష్పకడలిఁ దాఱునఁ బడియెన్. 46
- క. పంచముఖమంత్రయంత్రము, మించున్ భవపంచకము సమిజ్జయచంగ
త్కంచుక మపహృతపాతక, పంచక మవితాళిలప్రపంచక మగుచున్. 47
- క. అనిన పిని షోడశాక్షర, మనురాజము గాక యెన్నిమంత్రములు గలా
వనిలజుఁ డాయామనువుల, ననుదొందెడురూపు లెట్టి వనిన శివుఁ డనున్. 48
- క. భావిబ్రహ్మవరంబులు, గావే వర్ణంబు లతఁడె కాఁడె తత్త
దైవము తన్మంత్రంబులు, గావే శ్రుతు లెన్ని దెలుపఁగా నాతరమే? 49
- ఆ. విన పను ముపాప్తి సఖిలార్థములు శీఘ్ర, మిచ్చుమంత్రమణుల నేర్పరించి
తత్తద్గర్భాపధారియా సామిరి, ధ్యానవిధి గణింతుఁ దలిరుఁబోణి! 50
- సీ. తప్తకాంచనధగద్ధగితదివ్యశరీరు నానావిధప్రసూనమయహారు
బాలార్కకోటిప్రభాభాసితముఖాబ్జు నుపవీతధవళకాంత్యపగత్కాబ్జు
ఫాలలోచనకుండలాలంకృతకపోలుఁ గటిబద్ధకౌపీనకనకచేలు
సురవిద్విషదృభయంకరటంకగిరిహస్తు దైవత్రయాత్మకత్వప్రశస్తు
తే. మేరుగిరిఛైర్యు గురుశౌర్యధీరవర్యు, రమ్యగుణవాసు సువిలాసు రామదాసు
సారమనుమంతు హనుమంతు సత్యవంతు, మతిఁ దలంతు గణింతు నమస్కరింతు. 51

పంచచామరము.—

జపాప్రసూనకాంతిమంతు శాంతిమంతుఁద్ర్యక్షరీ
జపాత్మకస్వరూపశాలిశా పకేళిపోస్త న
స్తపస్విదుస్తరప్రచారుఁ దత్తదంగసంగకాం
త్యపారభూషణాభిరాము నాంజనేయుఁ గొల్చెదన్. 52

శా. లంకాదాహవిధావిధానుఁ గరుణాలక్ష్మీహరిద్రప్రభా
శంకాసంగశిశంగగేత్ర విలసచ్ఛాసిత్ర లోకస్తుతా
లంకారాంచితు హీరవర్ణ నమృతాలాపుక శుభాష్టాక్షరీ
పంకేజాశమహాహనూజ్వలముఖుక భావించు భావంబునన్.

53

ఉ. ద్వాదశవర్ణమంత్రమణిదామవిభానిభవాభిరాముఁ గుం
తాదిరణోగ సాధనమహాభుజభీము ననోదయస్ఫుర
ద్వాదశభానుబింబనిభధాము సుధామధురోక్తిధాము నా
నాదురితాపహృప్తవణనాము వలీముఖసోముఁ గొల్చెదన్.

54

పంచచామరము.—

త్రయోదశాక్షరీవిరాజితస్వరూపు జానకీ
భయావహప్రతాపుఁ బద్మబంధుపుత్రబంధురా
శయాను గాంచితానులాపుఁ బంచహీనతారకా
పయశకళాకలాపు భావిభారతీపుఁ గొల్చెదన్.

55

మ. భయసంసారవిదూరుఁ నితరుచిసంపన్నుఁ బాశాంకుశా
భయటంకొగ చతుర్భుజుక మకరికాప్రాణాపహరక్రియా
లయు దేవాసుర సేవితాంఘ్రియును మాలామంత్రదీప్యస్తవీ
మయసింహాసన మధ్యభాసింజు జగత్తాన్మృక హరిం గొల్చెదన్.

56

క. అని యివ్వధమున ధ్యానంబున కనుగుణసజ్జిత హనుమఁ బొగ నయెనెక
జనుఁ డణులాఘుచ్యుతుఁడై, తనతలఁచినచింతితములు తడయక చెందున్.

57

తే. అష్టమి చతుర్దశి విశేష మర్కమూల
మున వసించి హనూమంతఁ బూజసేయ
నరీవ! ముఖ్యంబు ద్వాదశి యంతకంకె
నర్కవారంబు హనుమత్ప్రియం బొనర్చు.

58

చ. పనితరొ యర్కమూలమున వాయుజురూప యొనర్చి రక్తచం
దనకుసుమాదులం దొలుతఁ దత్పదపూజఘటింపి జ్ఞానవం
తుని ద్విజునిక సవర్ణఁ బరితుష్టుని జేసి భుజింపఁబెట్టి యి
ట్లనయము పర్వపర్వ మిడునాతఁడు చెందు నభీష్టితార్థముల్.

59

క. ఎక్కడి దనిలజపూజా,భాక్కర్తృపులకును శస్త్రపవనసఖిమరు
ద్దిక్కాలభయము లిటు లిం, పెక్కినజనుఁ డతనిఁ బొగడు పెఱిగింతు నికన్.

శా. సీతాశోకదవానలాపనయవర్షియస్సుధాబంధువా

కృత్యుర్యాత్మకు రామపాదయుగళీసంసేవచాసన్నపృ

క్షేతకపద్మదశాననాదిదనుశ్రేణీమదోద్భేదని

ర్హాతప్రోద్ధతముష్టిసూతుగిళితోగ్రహ్యోతునేఁ గొల్చెదన్.

61

సీ. ఫలమనీషాహృతప్రత్యగ్రమార్తాండ! యాపదంభతమిస్త్ర మాపవయ్య

పంచవక్త్రత్వసంభరితగారుడవక్త్ర! బహురుజాభుజగాళిఁ బాపవయ్య

బ్రహ్మస్త్రకృతపాశబంధనిర్బంధన! భవబంధముల హరింపంగవయ్య

శాఖామృగవ్యాజసాక్షాన్తహేశ్వర! లసమానవిభవంబు లాసంగవయ్య

తే. యమితబాహ్యంతరారిసంహరణశూర!, నావిరోధుల నాశ మొనర్పవయ్య

సేవకమనోగణేయ! సంజీవరాయ!, మత్తనోదుగిభనివహంబు మాన్పవయ్య.

62 ✓

మ. అని సంకల్పవికల్పదూరుఁ బరమాత్మాకారు ధూమ్రాక్షము

ఖ్యనిశాటాభ్రసమీరు మేరునగధైర్యాధారుఁ గీర్తించున

క్షుఁ డిష్టార్థసమృద్ధిఁ దత్కృపరహించం బుత్రపౌత్రాభివృ

ద్ధినిరాతంకనిశ్శుభుద్ధి నజహత్తేజోధికుం దై మనున్.

63

శా. హాహాకారముఖాంతనిర్మలనలోద్యజ్జ్వాలికాభీల మై

బాహుభావిశక్తైల మై పటుశటిద్భాకోభినేత్రాంతవీ

క్షాహంకారకరాళ మై కహకహోదారార్భటిక దైవసం

దోహం బెంచ రహించు వీరహనుమద్రూపంబు రూపింపఁగన్.

64

క. జ్వాలాహనుమద్రూపము, కాళానలకీర్తికాప్రకాశము బహుదే

తాళవ్యాళభయాపహ, మాలోకింపఁగను మస్సహం బెవ్వరికిన్.

65

శా. సాకేతాధిపదివ్యకోమలపదాబ్జన్యస్తహస్తాబ్జ నా

శీకప్రోద్భవముఖ్యు దైవనుఁ కేళీలోలు వజ్రోపల

వ్యాకీర్ణాంబరహైమకుండలయుగ్మ వాయూదృశుక్ భక్తితో

నేకీభావము చేసి భావమున నూహింపకొ శుభం నిం పగున్.

66

క. అని తెల్పె శివుఁడు పార్వతి, కనినం గలశజుఁడు రాఘవాధిప! మఱియున్

హనుమత్పరమంత్రంబులు, వినిపింపు మటన్న రామవిభుఁ డిట్లనియెన్.

67

క. అమరున్ పుత్రుంశబ్ద, ర్ణమయం బై యొక్కమంత్రరాము శబ్ద

ర్ణముల నిజాంగన్యాసము, సమకూర్చినజనుఁడు చెందు సకలేశ్వరమున్.

68

క. ఇందున బ్రహ్మయు ఋషియును, ఛందము దైవంబు వీజశక్తులు కలొప్ప

క్తిం చెలిసి. బుధుఁడు తత్సతి, యం నూనెడుధ్యాన మెట్లు లనిన నిను నింపన్. 69

- సీ. సుందరోన్నతపీఠః జుట్టి వచ్చిన వాలవల్లితోఁ జిగిపాలవెల్లితోడఁ
బరిపూర్ణ చంద్రబింబము విడంబమునేయు మోముతోఁ జిటునవ్వు మోముతోడ
రత్నకుండలకాంతిరంగు లీనుకపాలపాలితో ముత్యాలతాళితోడ
మగరాలతెగరాలఁ దగుశుభ్ర రవనాశిరూపుతో నునుఁబచ్చచూపుతోడ
- తే. హైనుయజ్ఞోపవీతపీతాంబరాజి, నాపరాంగవిలంబశిఖాంబుజాత
కీలితకరద్వయాకారలీలతోడఁ,దనరుగుణవంతు హనుమంతుఁ దలఁపవలయు. 70
- క. భవభయదారిద్ర్యప,ద్ర వవిద్రావణసిరూఢదారుణముద్రల్
నవముద్రలు నవముద్రలు, సవరించినపుణ్యశాలి సర్వజ్ఞుఁ డగున్. 71
- క. లోకారాధ్యము శుభదే, ప్రాకారాస్పదము భవభయాపహ మగ్ని
ప్రాకారమనువు వజ్ర, ప్రాకారము సాధకునకు పరమముసింధ్రా! 72
- క. హనుమద్దాయతీస్త్రితి, ననఘా! నశియించు బ్రహ్మహత్యాదిమహా
ఘనికాయము జసియించినఁ, గనరాదె? యభీష్టితములు కైవల్యంబున్. 73

పంచచామరము.---

అనుష్టుభాఖ్యమంత్రరాజ మష్టభూతిగాయకం
బనేకముద్విధాయకం బపాస్తశత్రుసాయకం
బు నై చెలంగు నేకవర్ణపున్ మనూత్తమంబెకా
యనేకవర్ణసిద్ధిఁ జేయు నాశ్రయించువారికిన్. 74

పంచచామరము.---

- మహావిభూతు లియ్యనేర్చు మాయనేర్చుఁ గత్కళ
మహాసుఖాబ్ధి నోలలార్చు మానసార్తిహవ్యభు
క్తహార్చు లార్చు నిట్టి దంచు మాకు నెంచ శక్యమే
మహావిభూతినామదివ్యమంత్రమాతృవినృణీ! 75
- క. చింతామణి దానాహృత,చింతామణి యనఁగ వేతె చెప్పఁగ నేలా?
చింతించినంత సంతత, చింతితసంతానఫలవిశేషము లొనఁగున్. 76
- ఉ. కంబునిభోపవీతలత కై రవబంధుసహస్ర కాంతి హే
మాంబరమున్ భుజాయుగ ముదంచితకుంఠలముల్ విశంగనే
త్రంబులు జ్ఞానముద్ర యుతమ్మియుఁ గల్గి యనుష్టుభాఖ్యమం
త్రంబునఁ దేజరిల్లుపరదై వము శ్రీహనుమంతుఁ డెప్పుడున్. 77
- క. అక్షారిఁ గూర్చి నాలుగు,లక్ష లఘుష్టుపు జపించులలితాత్ముడు స
ర్వక్షేమంకర మగుత,త్సాక్షాత్కృతిఁ గాంచి నిత్యసంపన్నుఁ డగున్. 78

తే. ప్రకటమధ్యాహ్నారవివర్ణ రత్నకుండ, లాకలితవర్ణ జ్ఞానముద్రాక్షవలయ
దీపితుఁ దలంచి విజ్ఞానదీపమంత్ర, మాఱులక్షలు జపియింప హనుమ మెచ్చు. 79

సీ. ఇచ్చ నెచ్చినకోర్కు లిచ్చు మెచ్చులచెట్టుచుట్టు నెట్టనిచందు చట్టుదిన్నె.
సున్నమిన్నలవన్నె గన్నసింగపుగడ్డ నిరువంకఁ వెఱఁగంటిదొరలు గొలువ
నెలకొని పసిఁడిఱింగులరంగు గలవితవగవ్రాతపని బై రవాసుపసిమి
కనుదోయి పున్నమకలువనెచ్చెలిహెచ్చునెమ్మోము వేల్పుమన్నీనివింటి

తే. వంటినిడుఁదోఁక వెఱఁ బాపి వలయతలఁపు
లొసఁగు టెఱిఁగించుకేల్దోయి పొసఁగువేల్పు
దలఁచి మది నైదులక్షలు తలఁపుమిన్న
గొఱఁగికొన్న ఫలించు లోఁ గోర్కు లెల్ల. 80

క. మును నొడివినయష్టాక్షరి, యెనిమిదిలక్షలు జపింప నింపగుసడ్భ
క్తిని బదిలక్షలు నొడివిన, మునినాథ! వశాక్షరంబు ముదమిచ్చు ననన్. 81

తే. కలశజుఁడు రామచంద్రునిఁ గని యనుష్టు, భాఖ్యమంత్రంబు జపియించినందువలన
నగుప్రయోజన మిదమిత్థ మని వచింపుఁ, డనిన ని ట్లని రఘురాముఁ డానతిచ్చె.

సీ. షక్త్యాసజపమున సత్కవిత్వము నేర్పు నొకయేట సుజ్ఞానయుక్తి నలరు
హాయనద్వయమున నపమృత్యువుఁ దరించు మూఁడేడులను గాలమును హసించుఁ
దనరు వర్ష చతుష్కమునఁ జిరాయువుఁ జెంది యారోగ్యవంతుఁ డౌ నైదుసమల
భోగభాగ్యసమృద్ధిఁ బూను నాతేఁడుల సప్తవర్షంబుల జరఁ గ్రమించు

తే. నెనిమిదిటఁ దొమ్మిదింట సర్వేస్థితంబు, లీంద్రియజయంబు గనుఁ బదియేఁడులకును
సకలభువనవశంకరప్రకటమహిమ, మొనయు జాపకుఁ డిది సిద్ధ మనఘవర్య. 82

సీ. ఇరువదేడుల మింట నెగిరిపోవఁగనోపు మొనయు నెచ్చటికైన ముప్పదింట
నలువదివత్సరంబుల మనోవేగి యా నితరాంగములఁ జొచ్చు నేఁబదింట
నఱువదిసమలఁ బాయక కామరూపి యా డీకొను గిరియైన డెబ్బదింట
నెనుబదివర్షంబులను సిద్ధుఁ డై మించు దొరయు భూతుల నెల్లఁ దొంబదింట.

తే. సిద్ధసంకల్పుఁ డై సదాశివునిలీల, హాయనశతంబులఁ గృతార్థుఁ డగుబుధుండు
అభిలషించిన నపవర్గమైనఁ గలుగు, నమృతహేమంత్రమహిమ మే మని గణింతు. 83

ఆ. వేయిసుద్దు లేల వినుము భూతప్రేత, శాకిసేపిశాచసముదయములు
సంస్తరించినంత జరగుఁ గుప్తాదిక, దుష్టరోగములును దూలిపోవు. 85

క. సంకెలలఁ దగిలినాతఁడు, శంకింపక యొక్కదినము జపియించినచో
సంకల్పించినపోలిక, సంకెల లవి తమకుఁ దామె సడలు మునీంద్ర! 86

- క. మతి భుజబలము కీర్తియు, భృతి నిర్భయ మజడభావరీతి యరొగ
స్థితివాక్పటుత్వ మనిలజు, స్మృతిఁ గల్గఁగ మంత్రజపము సేయఁగలేదే? 87
- క. తెలియరు గాక మనుష్యులు, దలఁపఁగ మాహుమకంటె దైవతము న్నం
త్రలలామంబునకంటెను, బలమంత్రము గలదె? యేల బహుభేదంబుల్? 88
- శా. కల్పక్షృజముఁ జేరి కాయఁ దనకుం గాంతీంచిన ట్లల్లసం
కల్పంబుల్ వహియింప కాత్మసుఖమే కాంతీంచి శశ్వద్దయా
కల్పున్ శంకరకల్పు భక్తపటలీకల్పున్ గుణాకల్పు హృ
త్తల్పస్థాయిగఁ జేసి తన్మనువు నిత్యంబున్ ఆసింపంపనున్. 89
- మ. అనిశంబున్ జపింపఁదేని యొకనాఁడైనన్ దినద్వంద్వ మై
నను ఘనత్రయమైన నొక్కనెల యొకన్ వత్సరం దైన నో
పినచందంబునఁ గాలదేశగుణసంభేదంబు లీక్షించి త
న్మనురాజంబు జపించినం గలుగు సంవత్సోక్షముల్ కుంభజా! 90
- క. హనుమన్తఘచింతామణి, మొనయక జనుఁ డెన్నిమంత్రములు గొణఁగినఁ గ
ల్లనె? స్వానుభూతిలీలా, జనితానందైకమోక్షసంపద జగతిన్. 91
- క. జపఫలదుం దనిలజుఁడట, జపమంత్ర మహుష్టభౌఖ్యసన్మనువఁట త
జ్జపిత కిహాముత్రానం, దవరంపర గలుగదో యనఁగ నేనిటికిన్? 92
- మ. పరదైవం బగునాంజనేయుని సదా ధావించి రంభావనాం
తరవాసిన్ హనుమన్ దయాజలనిధిం దాసోహ మంచున్ నరుం
డురుభక్తిన్ స్మరియించెనేని యాహమం దుత్సాహి యానేకదా
జరగున్ నిత్యపదంబుఁ గూర్చి పిదపన్ సత్యంబు ముష్టాటికిన్. 93
- క. నా విని ఘటజుఁడు హనుమ, ద్వేవార్చన సేయువిధము చెలువంగదవే
యోవిశ్లేష్కహితోక్తిసు, ధావైభవ! యనిన రామధరజీశుఁ డనున్. 94
- తే. అనఘ! బ్రాస్తాముహూర్తంబునందె లేచి
గురువులకు మ్రొక్కి యనుమతి గొని బుధుండు
ప్రాజ్ఞుఖంబున నైన నుదజ్ఞుఖంబు
గా నయిన నాత్మగృహసీమలోన నిలిచి. 95
- క. ఎనిమిదియావరణములకు, హనుమచ్ఛక్రము విఖించి యందు హనుండు
తుని నావహించి ప్రణవ,ధ్వనితో వివిధోపచారతత్పరమతి యై. 96
- సీ. గురువరగురువులఁ బరమేష్ఠి గురువుతో మొదటియావరణాగ్రమున భజించి
గజరాజముఖ చండికా భారతీ క్షేత్రపాలుర రెండవపరిధిఁ గొల్చి

యర్కజ జాంబవ దంగ చర్షభ నల నీలుల మూడవనేల నెంచి
 యష్టదిక్పాలుర నవలినాల్గవభూమికాంతరంబునఁ బూజ లాచరించి
 తే. యష్టశక్తుల కైదవయండ మ్రొక్కి, నారదాదుల కాఱవదారి నెరఁగి
 చక్రవారణముఖ్యుల సర్వదివిజ, సమితి మిగిలినరెండుసాలములఁ బొగడి. 97

మ. పలుభక్ష్యంబులు పాయసాన్నములు రంభాముఖ్యనానాఫలం
 బులు త్షీరంబులు లడ్డుకంబులు మహాపుండ్రే త్సుఖండంబులున్
 తళిగల్ నీటి నివేద మిచ్చి మఱి మీఁదన్ బాద్యనీరాజనం
 బులు పుష్పాంజలీయున్ బ్రదక్షిణము లింపున్ మీఱఁ గావించుచున్. 98

క. అమితప్రణామములు మీ, అ మహాత్త! మదూర్జితాపరాధశతసహ
 స్రములఁ దలంపక కరుణచు, తమియింపం దగునటంచు సంప్రార్థనతోన్. 99

నీ. ఓంనమో వాయుదేవోద్భవాయ భవాయ లుకారయే వార్ధింఘనాయ ✓
 నీతార్తిహరిణే శ్రీరామదూతాయ సిద్ధాయ కపిలోకశేఖరాయ
 దశకంఠదోర్ధర్వదళనోద్ధతాయాక్షధూమ్రక్షహరణై కదోర్బలాయ
 సుభగాత్తనే బృహత్సుశ్రవనే విజితేంద్రియాయ కపీశ్వరేశ్వరాయ

తే. పరమకవయే నమోస్తు మాం పాహి పాహి
 యసి నుతించి స్వకీయహృదబ్జవీధి
 హనుమ నెలకొల్పువాడె కృతార్థుఁ డనుచు
 మఱియు శ్రీరామచంద్రుఁ డమ్మాని కనియె. 100

మ. చమకాంక్షల్ ఘటియింప నింపగె సమిద్గవ్యాజ్యలాజాపయశ
 ప్రముఖద్రవ్యము లర్హ మైనగణనం బాటించి విధ్యుక్తకుం
 డములన్ వేల్చి కృతార్థులౌదురెకదా నట్టెంట సామిరిరూ
 పముఁ జిత్రించి భజించి చెందుదురు సౌభాగ్యంబు లారోఘ్యైతముల్. 101

తే. సర్వలక్షణసౌభాగ్యసంగతముగ, హనుమవిగ్రహ మొనరించి మనుజుఁ డెవ్వఁ
 డేని తనయింట సర్పించెనేని వాని, కరుదె సంకల్పసిద్ధియా టనఘచరిత! 102

ఉ. ఇంతయు సీకుఁ గాఁగ వచియించితి నన్యు లనర్హు లౌట నే
 కాంతముగా వచింపు మధికారులు గల్గిన నంచు బ్రహ్మసి
 ధ్ధాంతరహస్య మంతయుఁ గృపాన్వితుడై పరిపాటి రామభూ
 కాంతుఁడు దెల్పఁగా విని యగస్త్యుఁడు కేల్గవమోక్షుతో ననున్. 103

ఆ. మీయనుగ్రహమున వాయుసూతిస్వరూప, మంత్ర జపవిధానమహిమ లెల్ల
 వింటి నతనికరుణఁ గంటిఁ గృతార్థుడ, నైతి నని యశ్లేచ్ఛ నరిగె నంత. 104

చ. మనుకులరాజమాళి హనుమన్త హిమంబు జగద్ధితార్థ మ
 మ్మునికి గణించుటల్ వినినపుణ్యుడు శాశ్వతభోగభాగ్యముల్
 గను ననుచున్ వసిష్ఠుఁ డను గౌతమసూతి మునీంద్ర! తత్కథల్
 విన విన నింపుపుట్టె మఱి వింతలుగల్గినఁ దెల్పవే యనన్.

105

ఉ. అన్నయశాలి పల్కె వినవయ్య! ముసీశ్వర! వాయునంబనుం
 డెన్నివిచిత్ర లీలలు పహించినవాఁడో యుగాంతరంబులం
 దన్నియు నెన్న నాతరమె? యార్యముఖంబుల నేను విన్నదిం
 గన్నది తోచియున్నయది గౌరవలీల నుపన్యసించితిన్.

106

శ్రీకృష్ణుడు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట.

సీ. ఏవక్షిపక్షవిక్షేపానిలోద్వృత్తిఁ గులపర్వతంబులు గునిసియాడు
 నేపుల్లుపై వచ్చి యింద్రాయుధము రోమమాత్రదానమునకుఁ బాత్ర మయ్యె
 నేవిహంగమునామ మించు కెంచినఁ జిల్వరాచవారలబిటారంబు లాఱు
 నేఖగేంద్రునిడాక కెదిరింపఁగాలేక నాకలోకము గతాలోక మయ్యె
 తే. నట్టివిశ్వంభరాశ్వమై యలరుత్పార్శ్వ, వాలరోమాగ్రమున నేల వ్రాలఁ జేసెఁ
 దుంబురుని నారదుని గెల్చెఁ దొడరిగాన, కలన నటువంటిహనుమ శక్యంబె పొగడ?

క. జవసత్వగానవిద్యా, ప్రవణుం డగుహనుమఁ బొగడ బహుముఖములు గ
 ల్గి వెలయుశేషాదులతర, మవునె? యన వసిష్ఠునకు శతానందుఁ డనున్.

108

ఉ. ఏమని యంటి రిప్పుడు ముసీశ్వర! మిక్కిలివింత యయ్యెడున్
 రామునిదూత యేయుగమునన్ గరుడోద్ధతి మాన్చె? బాటచే
 నేమినిమిత్త మామునుల నిద్దఱు గెల్చె? వివాద మేల? తా
 నాముకొనెన్? గణింప నగునన్న వసిష్ఠమునీంద్రుఁ డిట్లునున్.

109

ఉ. శ్రీరమణీమణిశయకుశేశయలీల శుభైకరేఖలన్
 దీరగు ద్వారకాపుర ముదీర్ఘహిరన్తయగోపురాగ్రత
 స్తారమ్మగేంద్రవర్షన ముధాగతసాధ్వన ధావదభ్రగం
 గారుచిరాంబుపానకుతుకత్వరితోపగలేంద్రదంతి యై.

110

మ. శతమన్యూపలసౌధమేఘుతతికిన్ శ్యామామణుల్ చంచలా
 లత తై కన్పడువీధికానదులకున్ లాలాస్యరంగత్తురం
 గతతుల్ ఘనమిళత్తరంగములజోకన్ దెల్పుకేళీనగ
 వ్రతికిన్ శోణమణిప్రభల్ జడలరేవన్ తీవి గుల్కుంబురిన్.

111

ఉ. ఆపురి ద్వాపరాంతమున నంబుజనాభుఁడు భూమిభారముం
బాపుటకై జనించి పరిపాలన నేయుచు శత్రురాజు
తూపరతంతుఁడై సుజనసంతతిచింతితముల్ ఘటించఁగా
నోపి యమానుషైకమహిమోజ్జ్వలసంపద నొప్పు నెప్పుడున్. 112

సీ. చెలువొందు నొకవేళ శ్రీరుక్మిణీకుచప్రసవమంజరులపై భ్రమరలీల
శయనించు నొకపూట సత్యభామాభుజాశ్లేషపంజరములోఁ జిల్కపోల్కి
సరిమించు నొకమాటు జాంబవత్యధరపల్లవరక్తి మదనోకిలంబులేవ
మెల పొందు నొకరేయి మిత్రవిందానందకరవయస్సరసిలోఁ గలువకరణిఁ
తే. జెలఁగు భద్రాచలమబ్బుబలె సుదంత, మణితగర్జితములఁ గేకిమతిఁ గళింద
కన్యమొగమున లక్షణాకాంచిమృగమ, దేంద్రమణిరేఖ నొక్కొకయెడల శౌరి.

చ. చికిలికడానిక్రిస్తిఁగుచెక్కిలి నొక్కిన నొక్కసీలకై
శిక నిలువెల్లఁ బెంచెమటచిత్తడి హత్తఁగఁ గన్నుమొడ్చి చే
ష్టకుఁ బ్రతిలేక లోఁ బరవశస్థితి నూరకయున్న నెంతసా
త్వికమని భావగర్భితగతిన్ హరి ముంచుఁ ద్రపాపయోనిధిన్. 114

మ. వివిధోద్యానలతాకుడుంగముల గోవిందుండు మాధ్వీకవి
దువులం దోఁగిన మాధవీలతికపొందుం జెందుపూగుత్తులన్
లవలీపత్రములన్ గణించి యొకతెన్ లజ్జాన్వితం జేయుచున్
గవయన్ మ్రోజునుదోయిఁ జెక్కుఁగవ వాకల్ గన్న నేడ్వదస్త్పతిన్. 115

మ. ప్రసవాకల్పితతల్పసీమ నొకలేఁబ్రాయంపుఁబూఁబోఁడి ని
పెసఁగన్ గూడి సుఖించి వేఱొకతెపేరే తప్పి వాక్రుచ్చి చి
ల్కనమాఖ్యం బ్రకటింప నల్కనన వాల్కందోయి బెల్కన్ హసిం
ప సరోజేక్షణుఁ డెంచెఁ బూర్వభవసౌభాగ్యంబు భావంబునన్. 116

మ. ఒకమంథాచల మాత్తరూపమున నుద్యోగించి పై దాల్పనో
పక కూర్తాకృతిఁగన్నఁవెన్నుఁ డొకచోఁ బైకొన్నఁబ్రాయంపుబా
లిక బల్సిబ్బెపుగుబ్బగుబ్బలులు కేళిన్ తొమ్మునన్ గ్రమ్మి పా
యక యున్నన్ సహించుటం గనుట నైక్యంబంచు నెంచన్ దగున్. 117

ఉ. కావిమెఱుంగుమోవి నునుఁగాటుకరేక ప్రియాంఘ్రిలాక్షకుం
దావగుపేరురంబు గల తన్ గని వేఱొకయింతి కిన్కమో
మావలఁజేయఁ జూపు నలు పన్ను ను నన్వినదాన నైల్యముం
బోవ నురోమణిప్రభలఁ బొందును శౌరి ద్వితీయశంకకున్. 118

- క. ఈలీల సీలవర్ణుడు, స్త్రీలం దమి నేలుకొని విశేషించియు స
త్యాలోలేక్షణ నెంతయు, బాలించుం జను వొసంగి పరమప్రీతికొ. 119
- సీ. పట్టంపుఁజెలులలోపల నెల్లఁ దను మెచ్చి చన విచ్చి తమి మోచ్చి మనుచుననుచు
నొకపువ్వు భీష్మకన్యక కిచ్చె నని తాను గినుకఁ బూసిన వేడుకొనియె ననుచుఁ
డనతోడ గరుడవాహనము నారోహించి దేవతాపూజ లందించె ననుచుఁ
బాకశాసను గెచ్చి పారిజాతము దెచ్చి తనకేళివనములో నునిచె ననుచు
- తే. సకలసౌభాగ్యసౌందర్యసౌకుమార్య, లక్షణములఁ దానె శ్రీలక్ష్మీననుచు
సన్యకాంతల సరకునేయక మదించె, నంతకంతకుఁ బొంగి సత్యాలతాంగి. 120
- ఆ. ఈగిమ్రాను దెచ్చి యిచ్చి మచ్చిక నేయఁ, బంకజాక్షి యిటు లహంకరించె
నింగలంపుమంట నింభనంబులు వైచి, నెయ్యి హోయ మఱియు నిగుడుకరణి. 121
- వ. తత్కాలంబున. 122
- చ. నరకుని ద్రుంచి దైవతవనద్రుమముం దెకలించి ద్వారకా
పురి కరుదెంచి పక్షికులభూషణుఁ గాంచి ప్రయాణశత్రుసం
హరణముఖప్రయోజనములందు భరించుట కీవు గల్గుదు
ష్కరపుఁబనుల్ ఫలించె నని శౌరి ఖగేంద్రుని గారవించినకొ. 123
- సీ. జవసత్వములయందు సకలలోకములలోఁ దనయంతవాఁడు లేఁ డనెడుమాట
వైష్ణవాగ్రణులలో వై నతేయుఁడె గాక ఘనుఁ డెవ్వఁ డని పెద్ద లనెడుమాట
యేకార్యమునకు నీవేకదా! సాహాయ్య మని జనార్దనుఁ డప్పు డన్నమాట
విశ్వంభరుం దైనవిష్ణుని భరియించు నెంతవాఁ డని భక్తులెంచుమాట
- తే. దనమనంబున గోచరించిన నొకించు, కేనియు వివేక మెంచక దానవారి
కెపుఁడు దనకంటెఁ బరమాప్తుఁ డెవ్వఁడనెడు, గర్వము జనించెనావేళ గరుడుసికిని.
- క. వినతానందన సత్యావనితాదుర్భదము లెఱిగి వనజాత్ముఁడు త
జ్జనితాహంకృతు లడఁచుట, కొనరిక గలయొకయుపాయ మూహించునెడకొ. 125
- సీ. కైలాసశిఖరిఁ దేరొలగందై పార్వతీదేవితోఁ గూడి దివిజు లెన్నఁ
బరమేశుఁ డున్నఁ దుంబురునారదులువచ్చి కొలుపుమ్రొక్కు లొనర్చి గూరుచున్న
తఱిఁదుంబురుఁడు మున్ను తాను గానము చేసి రక్తి గన్పింప నారదుఁడు వెనుక
వినికిచేసిన మెచ్చి విశ్వేశుఁ డిప్పుడు పాట నీటయ్యె నన్నాట పలుకు
- తే. నంతఁ దుంబురుండు నాదుగానములోన, నితసిగానములోపల నెద్ది రక్తి
యనిన నీరక్తి నలువ సత్యముగఁ దేర్చు, సత్యమున కేగఁడన్నఁ బ్రసాద మనుచు.

చ. ఇరువురు త్రోవలోఁ జనుచు నెవ్వఁడు నావలెఁ బాటపాడ నే
ర్పరి? యని సారె నారమఁడు పల్క నిఁకేటికిఁ బాలు నీరు నే
ర్పఱుచుహుమాయి నెక్కుదొర సల్కెడు నూరక రమ్మటంచుఁ దుం
బురుఁ డన నిట్టు లొండొరులు పోరుచుఁ జెచ్చెర ధాతపాలికే. 127

చ. చని భాషాధిపుఁ గాంచి మ్రొక్కి- యని రోస్వామి! మహేశానుకొ
ల్పన సంగీతము చేసి గానమున మాటో రక్తి యెవ్వారి ద
న్నచు గౌరీపతి బ్రహ్మ దీర్చు జరుఁ డన్నకొ గీతనిర్ణేత పీ
పని యేతెంచితి యేర్పరింపఁగదవే యన్నకొ వచోనాభుండకొ. 128

మ. వరసంగీతకళానిరూఢి సము లై పర్తిల్లియుకొ దుర్త్తద
స్ఫురణం బోఁడెడువీరిక్రి వ్వడఁతు సంచుకొ బుద్ధి నూహించి నా
తరమే? తీర్పగ మీపరస్పరవివాదం బార్పఁగా ద్వారకా
పురవాసుం డగు హైమవాసుఁ డెఱుంగుకొ బొండ్లన్న లో నుబ్బుచుకొ. 129

చ. నలువకు మ్రొక్కి తుంబురుఁడు నారదుఁడుం దమతారతమ్యముల్
దెలియుటకై ధరాస్థలి కుశీర్ణరయంబున డిగ్గి పర్వతం
బులు పుర ఘోష వక్కణ తపోవనభూములు చూచుచు గుఱ
స్థలి మణిసౌధశృంగగతతారక ద్వారకఁ గాంచి వేడుకకొ. 130

చ. శరనిధిఁ బుట్టువది బహుసంపద సొంపయి లోకమోహన
స్ఫురణ వహించి మేలుగని సొంపరి పోవని నీటుమీటుగా
హరి కనురక్తిగుల్కఁ గలయప్పరలక్ష్మీ నుతించుచుకొ వియ
చ్చరమును లందుఁ బోయి హరి సత్యగృహంబున నప్ప ముండుబన్. 131

ఉ. అంతయుఁ దా మెఱింగి చని యంతిపురంబునఁ గొన్నికొన్నిక
క్షౌంతరముల్ గ్రమించి మఱియావలఁ బోవఁగరామి స్వామి యే
కాంతమువేళఁ గాన నొకకంచుకిఁ బిల్చి మదాగమంబు శ్రీ
కాంతున కింత దెల్పు మన గ్రక్కున వాఁడును బోవ నయ్యెడకొ. 132

సీ. చెలి యాకుమడుపు లిచ్చినఁ గైకొనక పంటఁ గొఱికి యిచ్చుని వేడుకొనుబెడంగు
నంగన యటు లియ్య నందుచో మోచిచుఱుక్కున మొనపంట నొక్కుదుడుకు
కిసిసి యందులకు బొకెనతోడ విరిఁబోడి మోముమలంచిన మ్రొక్కుహోయలు
నందున నొకకొంత యుకదీఱిర ముద్దు రమ్మచెక్కిలి ముద్దుగొనువిలాస

తే. మమర సకినలపట్టెమంచమునఁ దలీరు
పాన్పుపై సత్యతో నున్నపద్మనాభు

తోడ నీవలకడ నుండి తుంబురుఁడుచు

నారదుఁడు స్వామి! వచ్చియున్నా రచుటయు.

133

సీ. ఆనుడి చెవిఁ బడ నంత బంగరు చేలచెఱుగులు నేలపై జీరియాడఁ

దటుకున లేచి పుక్కిటికప్పురపువీడె ముమిసి యత్తటి నున్నయూడిగంపు

నెలఁతచే గిండివన్నీట గంఢూషించి యడుగుఁ గెందమ్ములఁ దొడిగియున్న

మినుకుపావలు విడ్చి కనుసన్న సత్య కెంగేలఁ దమ్మిపసిండిగిండి పూని

తే. వెంట నేతేర దేవర్షివిభుని కెదురు

గాఁ జని నమస్కరించి యర్ఘ్యంబు పాద్య

మొనఁగి తగురీతిఁ దుంబురు నుపచరించి

తోడుకొని తెచ్చి బంగారు మేడమీఁద.

134

ఉ. వారిజరాగపీఠములు వారిరుహాత్ములు మున్నె యుంచినన్

వారలఁ గూరుచుండ నిడి వారియచుజ్ఞ సువర్ణపీఠపై

శౌరి వసించి నాయెడకుఁ జయ్యన మీరిపు డేగుడేరఁగాఁ

గారణ మేమి? తెల్పఁదగు గాయకరత్నములార! నావుడున్.

135

శా. వీణామాని పచించెఁ గృష్ణ! విను మద్విఖ్యాతగీతోన్నతిన్

స్థాణుం బల్లవితాత్తుఁ జేయ నతఁ డెంచన్ మేము మాపాటలన్

రాణింపం గల దెద్ది? యన్న విధి దీర్ప స్నేర్చు నాఁ బోవ నా

వాణీదేవుఁడు మిమ్ముఁ జూపెఁ దగ మావాదంబు దీర్పం దగున్.

136

క. ఆకృతి నేకం బైనను, గాకము సిక మనుచు స్వరముగతి దెలియుఁగదా!

యేకడ మాధవసన్నిధి, మా కేల వివాద మనిన మాధవుఁ డాత్మన్.

137

చ. మొకరితనంబుతో వెనుకముంద రెఱుంగక తామె గాక వి

ద్యకుఁ బ్రభు లైనలీల దురహంకృతిఁ బోరెడువీరితోడ స

త్యకు ఖగరాజుకుం గలమదం బడఁగింపఁగ వేళ యయ్యె నే

నొకటికిఁ జూడఁ దోడువడె నొందొకనేత విధాతచాతురిన్.

138

ఆ. గానలీల వీరి ఘనశౌర్యజవములఁ, బక్షిరాజు భక్తిపటిమ సత్య

నడఁప సుగుణవంతు హనుమంతుఁ బిలిపింతు, నని తలంచి వారి కనియె శౌరి. 139

శా. మీసంగీతకళావిలాసములలో మే లెంచ గానాదినా

నాసారస్యరహస్యవేది సకలామ్నాయాంతవిద్యాఖ్యభా

మాసర్వంకష శేముషీనిధి హనూమద్భ్రష్ట యట్లాట నే

డాసర్వజ్ఞునిఁ బిల్వఁ బంతు నని నాగారాతిఁ జింతించినన్

140

సీ. తెలివీవికడచుండి దిగ్గన నెగయుచోఁ బసిండిపేరిసుము నల్ దెసల మసలఁ
దళకుబంగరువుతెక్కలగాలివడి దూలి తెక్క కెక్కువగాఁగఁ జుక్కలురుల
సుదధులు మెయి వీకఁ జెదరిపో బలిసద్దుమందభిఫణు లిట్టు నట్టు సురుఁగ
బలుమేని కెంజాయ నలినభాండకటాహ మట నిండి రవిలేజ మపహరింపఁ

తే. జిలువమేపరి తలఁపులోపలనె వచ్చి

వినతుఁ డై యిచ్చఁగలగచ్చుతనము హెచ్చ

నేమికార్యంబు ఘటియింతు నెఱుక నేయుఁ

డనిన లేనప్పుతో శౌరి యతని కనియె.

141

మ. ఘనతేజోబలయుక్తి సీసములు వక్కాణింపలేరేకదా

విను వీ రిద్వరు గీతనిర్ణయము గావింపంగ నన్ గోరి వ

చ్చినవా రిప్పని గంధమాదనగిరిన్ జెన్నొందుసామిరిచే

త నగుఁ గావునఁ దోడి తె మ్మిచటి కుద్యద్వేగి వై నావుడున్.

142

ఆ. చెఱకువిల్లుతండ్రి చెప్పినమాటలు, మొఱకుఁదనముకల్పి సరకుగొనక

కఱకుకడిమి నతని బెరుకుగా నెంచుచు, నెఱుక మాలి గరుడుఁ డిట్టు లనియె. 143

శా. నానత్వోన్నతి నాజవద్రధిమయున్ నాభక్తిసంపత్తియున్

గాసిం జెందఁగఁజేసి క్రోఁతిఁ బిల వేగం బేగు మన్బాస నా

యాసంబేల ఘటించి తిట్టిపని నా కర్హంబె నానాఁటికా

హా! సంతానము లెస్స చేసితివి బాగాయెన్ యశోదాత్మకా!

144

శా. హీనాధిక్యము లెంచి పంచితివా! న న్నేమాడ్కిఁ బొమ్మంటి వా

హీనాత్ముం గపిమాత్రుఁ బిల్చుటకుఁ బోసి యొక్కవేగంబునం

దైనన్ నాకు సమానుఁడే? పలుకు లేలా? సీవె యిట్లాడఁగా

నేనా కా దనువాఁడ నం చడలుపక్షింద్రున్ నిరీక్షించుచున్.

145

క. ప్రాధాన్యదీయమాయా, పూర్వాధాత్తుఁడు గాన కానఁ డూహాపాహాల్

మూర్వాధాత్తుఁ డని తలంచుచు, గాధాలింగనము చేసి కమలాత్తుఁ డనన్.

146

శా. పక్షిశ్రేష్ఠ! విచార మేమిటికి? మాభక్తుండ వై యుండియున్

సాక్షాదీశుఁడు వైష్ణవాగ్రణి భవిష్యద్భ్రష్ట సామాన్యుఁడే

యక్షద్వేషి? తదుజ్జ్వలత్కదళితోద్యానంబు దుర్లభ్య మా

త్రృక్షబ్రహ్మలకంటె నున్నతుఁడ వీ వౌ లెంచి యిట్లాడితిన్.

147

క. లావరి వని బలురయమునఁ, బోవఁగలా వనియు నిన్నుఁ బొమ్మన్న నయో!

నాపచనము జవదాటుదు, రే? విహగకులేంద్ర! యనుహారికి గరుడుఁ డనన్. 148

ఆ. ఉత్తమంపుఁగెంపు నిత్తడిఁ జెక్కిన, రతనమునకు నిందరానిలీలఁ

దారతమ్య మెఱిఁగి దాసు నేలనిజేసి, కింతె కాని వాని కేటిహాని?

149

ఉ. తావకభాషితంబు జవదాఁటుదునే యిదె గంధమాదన

గ్రావముఁ జేరి వానరుని రమ్మసిపిల్చెద రాకయున్న నా

లా వెఱుఁగండె యంచు నిటలంబున నంజలి నేర్చి మ్రొక్కి ప

క్షావహాహటకాద్రియొకదా! యన నాయన సత్వరోద్ధతికొ.

150

శా. వ్యోమాధ్వంబున నేఁగసాగె నురుపక్షోద్వేగయుర్రుహమరు

త్సామర్థ్యంబున గట్టుగుం పవర యోషాయుక్తి వైమానిక

స్తోమంబుల్ చెదరకొ నిశాళి బెదరకొ ద్యోగంగపాంసుచ్ఛటా

సామగ్రిం గదురం దురంతజవచంచత్సాహసాహంక్రియకొ.

151

వ. చని చని తనయగ్రభాగంబున నుగ్రకరాదిగ్రహనివహోపరిమార్గపరిగ్రహణో
దగ్రజాగ్రన్నిజశీఖరముఖిరచితగంగాతరంగిణీ రంగద్ధాం గేయకమలముఖాస్వాదనం
బును నిజాధిత్యకాష్ఠితాదిత్యకాంతశాంతకాంతాతీశీతలగీతలహరీసల్లలితవల్లకీవాద
నంబును ఘనశిస్థి
చిత్రాంబరలక్ష్మీసమాచ్ఛాదనంబును విలోకమాత్రప్రవర్తితానేకజనుస్సంపాతకల్తష
పరంపరావిభేదనంబును నగుగంధమాదనంబు గనుంగొని తద్ధరాధరమధ్యంబున మలయ
పవనచలితలలితచువర్ణ పర్ణంబులు మెఱిపులయొఱిపు నెఱిప నసమకుసుమగుళుచ్ఛ
గళ్యై రీభూతమరందబిందువులసోన వానపీఠికొ భూనభోంతరాశంబుల సరా
శంబు లెనయఁ దదీయవాసనలపై నాసచేసి డాసినమిళిందరవంబు లుఱుములగరిమ
పెరిమ గన నప్పటప్పటి కుప్పతిల్లుకష్టకంపుటురవడివడగంటిచాలు నేలుకొన
నంబరంబొరసి దట్టంపునీడలగబ్బిం బ్రబుచ్చనమ్మరంపునుబ్బులయుబ్బునం బొదలుకడ
శంబులయిరువంకలఁ గ్రేంకారంబు లొనర్చుచుఁ బురులు విచ్చుచు విచ్చులవిడిఁ
జేరెంబులు వాఱునుయూరంబులబారు చేరువయూరంబులదారిం దారసిలుతెఱగంటి
యొప్పులకుప్పుల జిగిగొప్పకొప్పులయొప్పు తమచొప్పున మెప్పు గనంగఁ బెనంగొను
ననుంగుఁదనంబునం గదియ నుదరిపడి కరకంకణంబులు గల్లనఁ జప్పటలు చఱచి
వెఱచి పఱచి గొల్లన నవ్వజవ్వనుల మవ్వంపునవ్వవెన్నెలఁ గరంగి జాలువాఱు
నెలరాలసిరు పటికపుబానల ముంచి తమప్రోదిసేయుగొజ్జెంగపాదుల నుజ్జగించు జడ
దారిపడఁతులనడలబెడం గభ్యసించుటకం చలసంచరించుసంచలచలద్గరుదంచలవ్యజ
నంబులు శ్రమం బపనయంపఁ దపంబు లొనరించుతపోనిధులకధిష్ఠాననిదానంబు లై
యభీష్టప్రదానంబుల నిరవుకొని పరిపరివిధంబుల మున్నువిన్నకిన్నరుల చిన్నప్రా

యంపుఁగన్నియల పాటలదీ టలరార రాగంబు లొనర్చుకొయిలయెలనాఁగలబా
గలవడుమరుత్కుమారు పారావారలంఘనాదిబిరుద ప్రచారంబులు గావించుకీరకా
శారికావారంబులపొల్పు దెల్పుకల్పతరుశాఖల ప్రేలుచెలు లన లతకూనలు చిఱుత
తేమైరల మరలుటలనెవంబున నటింప మెచ్చి వసంతుం డొసంగుబిరుదుపావడలతే
వ తావుకొనఁ దావులకుఁ దావలం బై యీవలూపల నావహిలుపూవుఁదేసియ నాని
పుష్పొడిదుమ్ములఁ గ్రమ్మినపచ్చేళిమఫలప్రచయప్రచురరుచివిలసద్రసవాహినులమోహ
నీయం బై యసమయంబున నైనం దలంచినఁ దత్తదుచితసుఖంబు లొసంగం గల
ప్రభావంబునం బొసంగి సంగీతరతావాసం బయ్యుచు సంగీతరతావాసం బై పరిగత
సుమనోరజం బయ్యుచు పరిగతసుమనోరజం బై బహుతరద్విజసంతానశోభితం
బయ్యుచు బహుతరద్విజసంతానశోభితంబై నిత్యముక్తాస్పదం బయ్యుచు నిత్యముక్తా
స్పదం బై మాధవాశ్రయంబు గావున సరసపద్మాకరం బై భాస్వత్ప్రభావభాసురంబు
గావునఁ దమోనివారకం బై దున్నిరీక్ష్యంబైనకన రంభావనంబు పొడఁగని. 152

౧. శాయావర్ధనవైభరిం గళితభాస్వద్బింబదీవ్యత్ఫల

శ్రీయుక్తిక్ సురసాదృతిస్ఫురితకీర్తిం గేసరస్మితీసం

ధాయిత్యాత్తి నిజేశుఁ బోలినవనిం దాఁ జొచ్చి యింద్రాయుధ

చ్ఛాయక్ లోపల వాలసాలము రహించు గాంచి చిత్తంబునన్.

153

సీ. శ్రీగంధమాదనాభోగకర్పరమణి శ్రీ లెల్ల నొకదారిఁ జేరెనొక్కొ

యారామలక్ష్మీ శృంగారార్థము నహించుకొంచనాచితరత్నకాంచి యొక్కొ

సిద్ధయోగీశ్వరుల్ సిద్ధౌషధము లొక్కకడ నించి యుంచినకణజమొక్కొ

కడుఁబెద్దకాలంబు పుడమిఁ దాల్చినక్రాంతి యడఁగిపోఁ గూర్కుశేషాహియొక్కొ

తే. గాక తను నెవ్వరికిఁ గానరాకయుండ

గాడ్చుకొమరుండు గట్టిగాఁ గట్టినట్టి

వజ్రసాలంబోకో యని వైనతేయుఁ

డంతికంబున కరుచెంచి యట్టై కాంచి.

154

ఉ. పోల నెఱింగి హా తెలిసెఁబో యొకసాలముపోలికన్ వృథా

స్థూలము వాలముం బెనఁచి చుట్టుచు జుట్టుకయున్నఁ బక్షిః

చైచ్చలవిఖండనప్రవణశస్త్రభయాపహమద్గరుచ్ఛటా

భీలమరుత్పరంపరలు భేదిలఁజేయక రిత్తవోవునె?

155

ఆ. చుట్టు నట్టుకొట్టి యిట్టు పడఁబెట్టి, గట్టిచట్టుపలను బుట్టుగాడ్చు

బిట్టు మట్టుపెట్టి యట్టైపెఁ దొట్టగ, నిట్టిక్రోలినలఁపకేల? కలఁగు.

156

- చ. తుదమొద లేమియుం గనక తుచ్చపుఁబుచ్చపుఁగోటలీల నా
కెదురుగ నొడ్డి తా నడుమ నెంతయు రాజసవృత్తి నున్నవాఁ
డెదురును ద న్నెఱుంగఁ డతిహీనుఁ డనంగను శౌరి తద్దయున్
జదురులు చెప్పె జొప్పడునె జాతికొలందియె కాక బుద్ధియున్. 157
- చ. మహి వడు గొక్కరుండె శతమర్కటతుల్యుఁడు నాఁగఁ గ్రోతియై
యహహ! వటుండు నైన మఱి యంతటికంటెను జేష్ఠ లెచ్చవే?
తహతహఁ జెంద నేమిటికి? దా నెదురొనొకొ మద్దరున్నరు
న్నిహతికిఁ జూత మంచు ఖగనేత భయంకరహుంక్రియార్భటిన్. 158
- క. ప్రళయాబ్ధినడుమ నైకత, మొలసినగతి విలయకాలహుతవహు నార్పన్
సులభమతి నొరయుశలభము, బలెఁ గపివాలంబు విహగపతి కదిసి వెసన్. 159
- సీ. పటపటార్భటి దిశాపటలి దీటుకొనంగఁ గఱకుఁజెక్కలగాడ్పు గడలుకొల్పి
కహకహధ్వనిఁ ద్రిలోకములు నాకంపింపఁ జండతుండంబున సారె వొడిచి
చిటచిటార్భటి నేత్రశిఖ నిప్పు లొప్పారఁ బదనఖాంకురహతుల్ పరిఘటించి
కలకలధ్వని సుధాంధులగుండె లదరంగ మింటి కుద్ధతి దాఁటి మీద దుమికి
- తే. పట్టు దప్పింప నిట్టట్టు చుట్టు దిరిగి, వీగి నన నొక్కదెస వేఁగుగాఁగ దూఱి
యంగము నెమర్ప నాదిమధ్యాంతరహిత, వాలసాలంబుఁ దెమలింపఁ జాలకపుడు.
- సీ. మత్పక్షవిక్షేప మారుతాహతి వకావక లగు నాచక్రవాళ మైన
మచ్చంచునిహతి దుమార మా జరతకూర్తాధినాథునిచరమాంగ మైన
మత్పాదనఖరముభోత్వాదనమునకు ధూళి యా శక్రదంభోళి యైన
మద్దివ్యమూర్తిశుంభధ్వర్ణంబున గులగుల తా నాదిఘోషి యైనఁ
- తే. బగుల దగలదు నొగులదు బలుపు చెడదు, వానరునితోఁక కిట్టిదుర్వారమహిమ
యెట్టు ఘటియిల్లె ననియెంచి యీసుపెంచి,తోఁక కెగఁబాఱియవతలదుముకదలఁచి.
- ఉ. అండజమండలేశ్వరుఁ డుదగ్రహిరణ్మయపక్షదీధితుల్
చండమతీచిరోచులకుఁ జాటొనరింపఁ బ్రచండమారుతో
ద్దండజవంబుతో నెగసి దారున నేఁగఁగసాగెఁ బద్మగ
ర్భాండము దాఁటి చన్నప్లవగాధిపువాలపుఁగోట వెంబడిన్. 162
- మ. గణుతింపన్ వసపోనభానునికడన్ ఖద్యోతమున్ సింధురా
గ్రణిచెంతన్ మశకంబు పూర్ణశశియోరం జుక్కయుం బోలి త
త్ఫణివిధ్వంసి కపీంద్రవాలలతికాప్రాకారమధ్యంబునం
దణుమాత్రంబుగ గానుపించె సురులత్యాశ్చర్యముం బొందఁగన్. 163

చ. పొడవుగఁ బోయి పోయి ఖగవుంగవుఁ డంగము చెమ్మరింపఁగా
వడి చెడి గుండె తల్లడిల వక్త్రము వెల్వెలఁ బోవఁ బాదముల్
తడఁబడ నీకలం జడిమ దార్కొని మారుతివాలసాలముం
గడ గనలేక కాఁకఁ బడి గర్వము దక్కియఁ దక్క కక్కడన్.

164

ఉ. దంటతనంబె కాని యుచితజ్ఞత లేదు వనాటఁ డౌట నా
పంటిమహామహుండు దనవాలముఁ బ్రాఁకఁగ నూరకున్నవాఁ
డొంటమి యేల? ముందరఁ బ్రియోత్తులఁ బిల్వెదఁ బల్కఁడేని నా
బంటుతనంబు జూపఁగ నెపం బగుఁ గా కని నిశ్చితాత్ముఁ డై.

165

ఉ. బెట్టుగ నోకపీంద్ర! నినుఁ బిల్చుకరమ్మనె శౌరి ద్వారకా
పట్టణవాసుఁ డచ్యుతుఁడు పద్మదళాక్షుఁడు గృష్ణుఁ డింపు లోఁ
బట్టఁగ వేగ రమ్మనుచుఁ బల్కఁ బిల్చిన రామభక్తిసం
ఘట్టితబుద్ధి యాటఁ గపి కర్ణపదంబునఁ బెట్టకున్నెడన్.

166

మ. అవు రా! క్రొత్తికి నింత వచ్చె నిదిగాదా వింత! బ్రహ్మాదిదై
వవరుల్ సైతము భీతి నెవ్వనినుడిన్ వర్తించుచుం గొల్తు ర
ట్టివిభుం డంపెను రమ్మటన్న విని రాఁడే మారు మాటాడఁడే
చెవుడా యిట్టిదివేకహీను నిక నే శిక్షింతు నం చుద్ధతిన్.

167

చ. పదనఖరాజిఁ బై నదిమిపట్టి శతారము మీఱుముక్కునం
బొదివి కపీంద్రువాలలత బోరన వెన్కకుఁ బెల్లగిల్ల నీ
చ్చేద నని కంట నిప్పుకలు చిప్పిల నిట్టటు చుట్టు నూఁగఁగా
నది మదిలో నెఱింగి దరహాసముతోఁ గపిసార్వభౌముఁడున్.

168

సీ. అలవోకవోలె వాలాగ్ర మొకించుక విదలించినంత నవ్విహగవిభుఁడు
మొదటఁ బట్టినపట్టు వదలి తన్తారుతోద్రేకంబునను సేకరింపలేక
మరముర టెక్కలు మొరయ నుద్యాంతుఁ డై గిరగిర చక్రంబుక్రియఁ దిరుగుచు
జెఱ బెండువడి యొడ లెఱుంగక దిగచెమ్మటలు గాలువలువాఱ బలిమి జాఱ.

తే. బృథ్నివి చలియింప దశదిశల్ బెగడు కుడువ, జగము లచ్చెరువడ మేరునగము పెకలి
వచ్చెనో! యని ద్వారకావాసు లగలఁ గొలువులో వచ్చి గుప్తునఁ గూలఁబడియె.

క. పడి పడి యడంగి నెత్తురు, బుడబుడఁ గ్రక్కుకొని యొడలిపోడిమి చెడి సొం
పెడలి బలుఁకెక్క లగలం, బడలిక మూర్ఛిల్లి విన్నఁబాటున నున్నన్.

170

ఉ. అన్నలినాక్షుఁ డాతఁడు నిజాగ్రతలంబున వీతచేతష్టఁ డై
యున్నవిధంబు లో నెఱింగియున్ మఱియేమి యెఱుంగనట్ల యి

ట్లెన్నఁడు విన్నఁబాటు గనఁ దెవ్వరిచే నిపు డేమి వచ్చె నీ
పన్నగవైరికం చువరిపాటునఁ బీతము డిగ్గి గ్రక్కునన్.

171

ఉ. బంగరుచేల జాతి నిరుప్రక్కల రుక్మిణి సత్య యేఁగుదే
రంగ విహంగపుంగవుకుఁగఁటికిం జని కూరుచుండి య
య్యంగమునం దొఱుగురుధిరాశ్రు కణశ్రమపార్ష్యరంబు తె
ల్లం గడిగించి యెత్తి తొడలం గదియించి దయాసమగ్రతన్.

172

సీ. మేనికొందడి డింద మిహికుందనపుఁజేలచెఱఁగునఁ దుడిచి మైఁ బొరలిపడిన
యురవడి నిటు నటు నెరయుపేరెఱకలఁ గలచిక్కు తెడలించి కలయ దువ్వి
తల కెత్తుగాఁ గేలుదామర యిడి కర్ణములఁ బాఱఁ గపురంపు. బలుకు లూఁది
విరిఁబోడికెం గేలిమరువంపునురఁటి నెత్తావితె మ్మెరసోఁకుతీవి నొసఁగి

తే. తత్తవమయవేదనల్ తలఁగ నల్ల
నల్లఁ దడవుచు నిజకటాక్షౌమృతమున
నుసురు నెసకొల్పఁ బిమ్మట యుడిగి పులుఁగు
కన్నుఁగవ విచ్చి నలుదెసల్ గలయఁ జూచి.

173

మ. తొడపైఁ దన్నిడి క్రాంతి వాపెడుముకుందుం గాంచి లజ్జించి దం
దడి సెందం దల వాంచియున్నపులుఁగుం దర్శించి యిం దీగతిం
బడ నేలా? నినువంటివాని కిటులం బాట్లెనే! మారుతిం
దొడరంబోవుగదా! వనాటూఁ డని సీదుర్బుద్ధి ప్రేరేపఁగన్.

174

ఉ. హెచ్చినభక్తి రాము భజియించుచుఁబల్కకయున్న గర్వి గా
నెంచి యశక్తిదుర్జనత లేమి ఘటించితో? రాముకింకరుం
డించుక కోపగించిన సహింతువె? యాతఁడు దక్క నిన్నుఁ గా
రించఁగ నన్యుఁ డేడి? వివరింపుము మాటికిఁ గొంక నేటికిన్?

175

మ. హనుమంతుం డనుపేరు కర్ణముల డాయన్ బ్రహ్మరుద్రాదు లా
త్తనె కీర్తింతురు నాఁగ నన్యులకుఁ గ్రోధం బూనఁగావచ్చునే?
వినయోక్తుల్ ప్రకటింతువేమొ యని యవ్వీరాగ్రణిం బిల్వఁబొ
మ్మని నిన్నంపితిఁ గాక యిట్లయిన నాహా నిన్నుఁ బొమ్మందునే?

176

ఉ. నా విని వైనతేయుఁడు ప్రణామము చేసి మొలుంగు రాల బా
ష్పావృతనేత్రుఁ డై పలికె నచ్యుత! నా కింక నేటికొంకు సం
జీవనదేవువాలలతచే నుడివోయె మదీయశౌర్యలీ
లావిభవంబు యుష్మదనులాపము గైకొనకున్ని నావుడున్.

177

ఉ. నవ్వి ముకుందుఁ డోయి ఖగనాయక! యెంతటివాని కొక్కెడం
ద వ్వగు బుద్ధి యేల పరితాపము నే నని చివ్వు కీవు కాల్
ద్రవ్వకచువ్వె! జానకియు రాముఁడు రమ్మనిరంచు నొక్కమా
టవ్వటుఁ బిల్వ మిక్కిలిరయంబున వచ్చున టన్న భీతుఁ డై.

178

చ. ఒకపరిపోవఁ దోకతుద నూడ విదిచ్చిన నింతవచ్చెగా
యిక నొకమాటు వోయి పిల నెక్కడ దోకనె చుట్టికొట్టునో
తికమక కోర్వఁజాల వడి దీరె గతుల్ గడలేతె రాపుసే
యకు మికఁ గృష్ణ! నే వెఱుతునయ్య సమీరజుదారిఁ జేరఁగన్.

179

చ. అన విని శౌరిచి త్తమున హాస్యరసంబును వత్సలత్వముం
బెనఁగొనఁ బల్కె నేమిటికి భీతిలేదోయి ఖగేంద్ర! రాముపం
పునఁ జనుడెంచినా ననిన మున్నటిలీల వహింపఁ డీవు పొ
మ్మనుచుఁ గవుంగలించిన జొహా రిడి యాయచ పోయి చెచ్చెరన్.

180

ఉ. వానరచక్రవర్తిబలువాలముచెంగట నిల్చి యోవిధి
శానముఖాదితేయనుత! సద్గుణరత్నవిధేయ! యాంఁగనే
యా! నిను సీతయుక్ రఘుకులగ్రణి రమ్మని రిప్పు ద్వారకా
స్థాననివాసు లై యనువచస్థితి యించుక వీనులం బడన్.

181

మ. అలిశీఘ్రింబున లేచి కన్దొలఁకులక్ హర్షాశ్రువుల్ జాఱ నా
నతుఁ డై కేల్గవమోడ్పు నెన్నుదుటఁ జెందక్ మిక్కిలిం గొంచెమై
యతనిం గాంచి మహాత్త! సీవలన నేఁడాలించితిక్ భక్తసం
తతచింతాఘభీదాసమర్థములు సీతారామనామార్థముల్.

182

మ. జపముల్ మేల్కనె నాతపంబు లలరెక్ సంకల్ప మీడేతె నక్
విపులాకన్యయు స్వామి పిల్వ మనఁగా నీ విందురా నైన నీ
కపరాధం బొనరించితం చెలియలే కజ్ఞాని మన్నింపు మీ
కృప నన్నక్ ఖగరాజు న మ్రుఁ డయి పల్కెక్ భక్తి సామీరితోన్.

183

మ. త్రిజగత్సేవ్యుఁ డవప్రతర్క్యమహిమోద్దిప్తుండ వశ్రాంతరా
మజపధ్యానసుధాధురీణమతి వామ్నాయార్థనిరేత వీ
వజహద్దైర్యుఁ డ విట్లు పల్కుడగునే యయ్యా మదియాపరా
ధజనుష్కృతిఁ దలంప కేదఁగదవే త్వద్దాసుఁడక్ నావుడున్.

184

శా. పక్షిశ్రేష్ఠుని నిందుకొఁగిటను సంభావించి వెన్వెంట ధూ
మాక్షధ్వంసనుఁ డేగుడేర వినయవ్యాస క్తిఁ దోకొంచుఁ బు

బ్యక్షేత్రక్షేతిభృత్తటాకతటిసినానాశ్రమశ్రేణికా
వీక్షానందః జెంది ద్వారకపురోవీధిన్ ప్రదీపించినన్.

185

శా. సందర్శించితె ద్వారకాపురి ధరాజామాత సీమాతతో
నిందున్నాఁ డని పుల్లుతోఁ డనఁ బ్లమాగేంద్రుండు కేల్తోడ్చి మ్రొ
క్కందోడ్తో దరియంగఁజొచ్చి హరిరంగన్తంజిరాళిందమున్
జెందం దా నట పోయి శౌరిఁ గని వచ్చెన్ స్వామి దాసుం డనన్.

186

శా. శ్రీరామావతి సత్యభామ కను నీరేజాక్షి! పామిరి సీ
తారాముల్ పిలిపించినా రనిన సత్యం బంచు వచ్చెం దదా
కారంబుల్ వహియింపకున్న నగునే కాఁబట్టి నేఁ జెందెదన్
శ్రీరామత్వము నీవు సీత వగుమా శీఘ్రంబుగా నావుడున్.

187

శా. వ్రీడారూఢి మొగంబు వాంచి మిగులన్ రీధాత్త యై మారుమా
టాడం జాలక రూపభాగ్యజనితాహంకారముల్ దాటుటన్
గోడం జిత్రములీల నున్న నగుచున్ గోవిందుఁ డుద్యజ్జగ
త్క్రీడాప్రాళచరిత్ర భీష్మకసుతం గ్రేగంట నీక్షించినన్.

188

సీ. నెలవంగడపురాచకలువరాజన్నంపుఁ బుడమి నాఁగేటికొమ్మనను బొడమి
వలిగట్టుదొరఁబుట్టుచెలువచుట్టమువింటికోపు మోపడపుటుంకువకు నొదిఁగి
యడుగుసోఁకున తాతినలరుఁ బాయపునాతి గానొనర్చినతేనిఁ గలసిమెలసి
కవయేనుతలలరక్కసిమిక్కుటపుటుక్కుకడఁజెక్కు పూనిక్కి వడి గడించి
తే. తనరు నేకాంత యాకాంత తానె యగుచు

నట్టె యాకస్తికంబుగా నుట్టిపడిన
యట్టు కొలువున నున్నవా రచ్చెరుపఁ
జెలువ సాక్షాత్కరించిన శ్రీహరియును.

189

సీ. తనుసీలసౌధాగ్రతలమిశ్రద్రత్నకుంభంబు నా మణికిరీటంబు వెలుఁగ
మాళికల్పకసూనపాళి మరందేచ్చ దొరయుతేం ట్లనఁగ ముంగురులు వఱల
లలితగల్ల చ్చద్మలవలీదళోత్ఫుల్ల కుసుమవైఖరి మందహాస మెసఁగఁ
గంధరాశ్రీగంధగంధలోలవిసీలభుజగంబు లన దీర్ఘ భుజము లమరఁ

తే. దత్తదవయవసముచితోదాత్తరత్న, భూషణోద్వృత్తిమునుపటిపాలుపు చెలువ
దాను శ్రీరాముఁ డై యంకతలమునందుఁ, గాంఠ నుంచి గరుత్మన్తుభంబు గనిన.

ఆ. స్వామిచిత్త మెఱిఁగి సామిరియన్నక, శ్మృంతరమున కరిగి యనఘ! రమ్మ
సమయ మయ్యె రామసంసేవ కన విని, నధికభక్తియుక్తి నరుగుదెంచి.

191

నీ, కులుకు మోవులదారి మొలకనవ్వులపేరి జిలుగువన్నెలగూరి చెలగువారిఁ
గొలుచుపుణ్యులకోరికల నెల్ల నవ్వారి నొసగుకూరిమి మీటి పొసగువారి
మెఱసిపోనిమిటారి మెఱుగు చేరువవారి దము దెల్పుకళ లూరి తనరువారి
దనమనోగతి జారి చనక మించినభూరితరలీల నటఁ జేరఁదగినవారి

తే. జానకీరాఘవులఁ గాంచి సంభ్రమించి
యాత్త నద్య కృతార్థోస్తి యని తలంచి
యనిలతనయుఁడు సాష్టాంగ మాచరించి
యంజలిఘటించి యిటు లని యభినుతించె.

రగడ.—

శ్రీధరి త్రి కూర్తి పుత్రి ష్టేమదాత్రి శరణుశరణు
సాధులొక బోధనైకజాగరూక శరణుశరణు
కమలనేత్ర కలుషజైత్ర ఘనచరిత్ర శరణుశరణు
సుమతిదీప శమిదురాప శ్రుతికలాపశరణుశరణు
కిసలపాణి భసలవేణి కీరవాణి శరణుశరణు
అసమధైర్య ప్రసవకార్య హరిచర్య శరణుశరణు
కరటి యాన సుఖవిధాన గతినిదాన దానశరణు
సరసవేష పరమతోష సద్విశేష భాష శరణు
కరసరోజసురసమాజగతపయోజపూజ శరణు
తరణితేజ నతహారాజ త్యాగరాజరాజశరణు
శతకఖండ సమయచండచటుల కాండకాండ శరణు
వితతధామ క్షితిపసోమ విమలరామ రామ శరణు
జనని నన్నుఁ గనిననిన్ను సకలసన్నతాత్మఁ గంటి
ఘననతార్తి హననకీర్తి గలయుమూర్తిఁ జూడఁగంటి
సగుణపాళి నెగడుహాళి సలుపుకేళి వెలయు దీప
జగము తెన్నఁదగి ప్రసన్నజనుల నున్నస్వామి వీవ
యెలమి హెచ్చి కలిమినిచ్చి హెచ్చు మచ్చెకంటివీవ
జలధిలోన సకల మూలఁ జాలుమీనమూర్తి వీవ
కోరి యెంచువారి మంచుకూర్చి మించుబోటి వీవ
వారిప్రాపుఁ జేరి వీపువంక మోపుగొంటి వీవ
జడిమ మాని నుడవరానిసరణిఁ బూని వెలుగు దీవ

కడిమిదేరఁ బుడమికోరఁ గడిమి మీఱ నోపు దీవ
 మదిని దృష్టి నొదవుసృష్టిమలయుయష్టి నొందు దీవ
 కదిమిపుత్రుఁ బొదువుశత్రు గళితగాత్రుఁ జేసి తీవ
 మిన్ను గాలి మన్ను కీలి మించు హేలఁ గాంచి తీవ
 చిన్ని మాయ పన్ని దాయసిరులు వాయ మించి తీవ
 వికృతి లేక ప్రకృతి నైకవిధులజోక కెక్కి తీవ
 సకలరాజనికరభూజశమనతేజ మెనసి తీవ
 పురములందు దొరయుచిందుఁ బొందుచందుతోడ వీవ
 శరధి గట్టి యరిని గొట్టి జయము జట్టిగొంటి వీవ
 బలువినోద మొలయువేదభరితనాదమూర్తి వీవ
 బలుఁ డనంగ ఖలుల భంగపఱప నంగ మొంది తీవ
 తలఁపులోన మెలఁపుతోన తగినదాన వౌదువీవ
 యెలమి గొల్లచెలులచల్ల యెల్లఁ గొల్ల లాడి తీవ
 కడమ గాక జడిమ లేక గలవివేక మెనయ దీవ
 వెడఁగుబుద్ధి నొడివిసుద్ధి విడఁగఁ గొద్ది మీఱి? తీవ
 కలిగియుండికలుగకుండికలెమినిండి యుందువీవ
 ఖలులు దాఱఁ గలికిపేర ఘనత మీఱఁ గలుగు దీవ
 యలసభావ మొలయుత్రోవ లడఁచి ప్రోవవమ్మ నన్నుఁ
 దెలివి గ్రాలఁబలుకు లేల తెలియఁజాల నయ్యనిన్ను.

193

క. అని యాతఁడు కొనియాడినఁ, బునరుపగతరామమూర్తి బొసఁగినహరి పా
 వని బిగికొఁగిటఁ జేరుచు, కొని కనుఁగొనఁ గరుణ గడలుకొన నిటు లనియెన్. 194

శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచేఁ దుంబురు నారదుల గర్వ మడగించుట. 195

ఉ. ఓయనిలాత్త జన్మ మమునుల్ల ములోపల నెల్ల వేళలం
 బాయక చింత సేయుచుఁ దపంబునెపంబున నున్ననిన్ను నేఁ
 డీయతిచంద్ర గాయకుల యిద్దఱిపాటల మేలు దెల్పఁగా
 నాయెద నెంచి పక్షికులనాఘునిఁ బంచిలిఁ డోడితేరఁగన్.

195

క. ఆలాగున వచ్చితిగద, యాలస్యం బేల యింక నన్యోన్యవివా

దాలాప ముడిసి పాటల, మే లిది యని తెలుపు మన సమీరసుతుండున్.

196

కా. హస్తద్వంద్వము మోడ్చి మీనుడికి మారాడంగ నే నోడుదున్

శస్త్రప్రాభవసర్వలోకపతి యై సర్వజ్ఞ తాస్మాత్తిఁ బ్రా

శస్త్యం బొందినమీ రెఱుంగరెయి జేసంకల్పమో యేల నై
కస్తోతోక్తులు నాయెఱింగినటులే గానంబు మే లెంచెదన్.

197

మ. జవనూ త్రంబులవాఁడు త్రిష్వగతులం బం త్రంపుబొమ్మల్ నటిం
చువిధం బింతియ కాక బంతువుల కెచ్చో మిమ్ముఁదక్కన్ స్వతం
త్రవిధుల్ గల్గునె యంచు మ్రొక్కి పఠిసన్నం బాపపీఠంబుచెం
త విసీలిన్ వసియించి తుంబురుని వీణామాని నీక్షించుచున్.

198

ఉ. గాయకచంద్రులార త్రిజగన్నతతావకహృద్యగానవి
ద్యాయతతారతమ్యగతులారయ శక్యమె యైన జానకి
నాయకుదివ్యపాదనలినద్వయసన్నిధిఁ దేఱునిద్దఱున్
తాయిగ నొక్కరాగ మనుఁడా పరివాదిని నన్న వారలున్.

199

సీ. గవునెనల్ సడలించి కవవీణె లూని తంతులు దీటి మఱి బీరడలు విగించి
యనురాగమున రాగమున కనుసారికగా శ్రుతు లొనఁగూర్చికరివె నివిరి
జాఱువాటుగ నొక్కసారి మీటి యొకింతజాఱినసారెలు చక్కనొత్తి
సరసనప్తస్వరసందర్భవిస్ఫూర్తి మీఱఁగా గమకంబు వేఱుపడఁగ

తే. సారె మొరయించి తగునలంకారసరణి, గొన్నిగీతప్రబంధముల్ గులుకఁ జేసె
లొలుకఁ బలికించి తాయంబు లొదవఁదాన, మానములు రాగముల రక్తిగానుపింప.

మ. స్వరసందర్భ మయారె! మేల్ శ్రుతులు! మజ్జారయ్య తాయంబు! బా
పురె! యాలాపము స్థాయి యార! గమకంబుల్ మమ్మ! గీతంబు ల
ద్దిర! ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్తజన్మండ్లుతుం
బురుదేవర్సుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్.

201

ఉ. ఈరహి వారి మెచ్చి బళిరే! యిటువంటిసుగీతచాతురిన్
దేరిచి పల్క నాతరమె దేవుఁ డెఱింగెడు మీదుముందరన్
నేరుతునంట గా దయిన నేనును నేర్చినకొన్నిగీతముల్
శ్రీరఘునేతకున్ వినికెనేతు వినందగు మీరు నావుడున్.

202

ఉ. అందుల కొక్కయింతదరహాసముతోఁ దమపాటముందరన్
గందళ మొందునే? యితరగానము లంచుఁ దలంచి మంచిదే
యిందఱరక్తిఁ గుల్కుఁ దని యిద్దఱువీణ లొసంగవచ్చుచో
నొందు నతిప్రియోక్తి వినయొన్నతి ధూర్తత గానిపింపఁగన్.

203

క. దేవర్ని చేలివల్లకిఁ,దా వినయమునం గ్రహించి తంతులు మొరయన్
జీవాళిఁ గూర్చి రక్తిగఁ, బావని పలికింపసాగెఁ బరమప్రాధిన్.

204

- క. క్రమ మొంద నాభజావళి, గమకముగా శుద్ధసాళగములును సంకీ
ర్ణము లొగి పుంఖంపంగ మం, ద్రము మధ్యము తార మత్యుదారత మీఱన్. 205
- క. ఘనవిధము రక్తివిధమును, దనరఁ గ్రియాసావధానతానంబులచే
గనిపింప నింపుసరళియు, మునుకొన హరికొన్నిగీతములు పలికింపన్. 206
- సీ. మధువిలాసస్ఫూర్తి నధిగమించుటఁజేసి పరగించె మోటులఁ బల్లవములు
ఘనసుధాకరరక్తిఁ గాంచి మించుటఁజేసి నిగిడించె నెలరాల నిర్మలములు
ఆతనుసౌభాగ్యసంగతిఁ బొసంగుటఁజేసి మొనయించె సకలమోహననిరూఢి
మిత్రలాలిత్యవైచిత్రీ హత్తుటఁజేసి యలరించె జనహృదయాంబుజములు
తే. సారజీమూతయుతసుభద్రారవాప్తి, కలిమిఁజేసి నివాసబద్ధులకుఁ బ్రమద
మావహించె నయారె! యక్షారహృద్య, మాద్యదనవద్యవల్లకీవాద్యమహిమ. 207
- తే. శ్రుతుల బెరయుట స్వరములచొప్పు విడక, ఘనవిధముగాన షడ్జతఁ గలసిమెలసి
సాలశుద్ధతఁ గనుట దోసములఁ బాసి, వానరస్వామి గాన మనూనమయ్యె. 208
- సీ. బహువిధాలంకారపర్యాప్తి చిత్తముల్ గరఁగించుటను వారకాంతఁ బోలి
పటుతరాలాపసంబంధప్రబంధనిర్వహణవైఖరిఁ గవివాణిఁ బోలి
మహితాంగరాగసంపత్తి గ్రామస్ఫూర్తి బహుళ మై నృపునివైభవముఁ బోలి
పరతారకాంతరస్ఫురితనాదప్రాధిఁ దగి మహాయోగికృత్యంబుఁ బోలి
తే. వెండియు భుజంగమోహనోద్వేలరక్తిఁ, జాలమాధుర్యగతి మించి రాలు వెలయ
పారవశ్యైకహేతు వై పవనసూను, మానితానూనవల్లకీగాన మమరె. 209
- సీ. కనుదోయి మోడ్చి నిక్కముగఁ జొక్కనిబోటి నిలు వెల్లఁ గరఁగకుండినవధూటి
ప్రమదాశ్రు లొందనిప్రమదాశిరోమణి చెయ్యులు దక్కి రంజిలనిరమణి
మది పల్లవింప సొమ్మసిలనిలతకూన యొడ లెఱుంగక మ్రానుపడనిచాన
చెలి యని కొమ్మపైఁ జేతు లూఁదనికొమ్మ మునిముద్రఁ దాల్పనిముద్దుగుమ్మ.
తే. యాసభాస్థలి లేదయ్యె ననుచు వింత, గా నుడువ నింత యేల యాకాశగాంగ
జలవిహారపరామరీజనములొన, నైన నారీతిఁ గరఁగనియదియు లేదు. 210
- మ. బలురాలం గరఁగింప నోపినమహాభావ్యబృభూవల్లకీ
కలనాదంబున కెంత దొడ్డు? దలఁపం గైకొన్నచోఁ గందుకొం
దలిరుంబాఁకులజోక డిందుపడుకాంతాస్వాంతపంకేరుహ
మ్మలరక్తిం గరఁగించి కన్గొలఁకులన్ మోదాశ్రువుల్ నించుటల్. 211
- సీ. కారుకమ్మి బహిహకము లాకసము నిండెఁ గొంచెంబుగా వాన కురియుచుండె
నీలకంఠంబులు నృత్యసంపద హత్తైఁ బాతాళమున ఫణుల్ పడగ లెత్తెఁ

- గొలుపువారలరత్నములసొమ్ములు గరంగె శశిమణిస్తంభాంబురురు తెసంగె
వైమానికులపారవశ్యవైభవ మెచ్చె హరిరాగలహారు లాహారుని మెచ్చె
కీ. జటిలగంధర్వమదశిఖిజ్వాల డిందె, జీవదంతంపుబొమ్మలు జీవ మొందె
నాఘనరసాఘరంజక మేఘరంజి, మంజులానూనబహుతానమానములను. 212
- క. మేటి యై మజ్జారె! మీటుమీటు వహించె నింపయ్యె నయ్యారె! కంపితంబు
నానంద మొందించె నాదోళితం బార! బళిబళి! మూర్ఛన బాగుమీఱె
శ్రుతులగతుల్ మమ్మ! శ్రుతులకు హితవయ్యె మేలు! డాలు విరాళి గీలుకొలిపెఁ
జల్లనై యోహారె! యుల్లాసిత మొసంగె స్ఫురితవిస్ఫూర్తి బాపురె! స్ఫురించె.
తే. నని నిజస్వామిభామతో నభినుతింప, ననిలసుతుఁడు త్రిలోకమోహనముగాఁగ
మేఘరంజి యొనర్చి యమేయతాన,లహరిఁ జెంగటిగండోపలంబు గరంచె. 213
- క. చండింపక తాళంబు లి, టిం డని కొని కరఁగురాతియెడ నిడి ప్రాధీన్
గుండుక్రియం గావించిన, గండోపల మెప్పటట్ల కతినం బయ్యెన్. 214
- క. ఇటువలె నఘటనఘటనా, పటుఁడు పటుఁడు రాగగరం బంధించి మరు
జ్జటిచేతికి వల్లకి యె, ప్పటిపటిమ నొసంగి యటులు పలికెఁ బ్రియోక్తిన్. 215
- క. ఈగుండు కరఁగి పోవన్, రాగం బనితాళములు గొనంగలవారే
పో గానవిద్య నధికులు, నాఁగ విజృంభించి యపుడు నారదమునియున్. 216
- క. ఘనవిధము పంజరంబును, బెనఁగొనఁ బలికింప మఱియు బిగియంగఁ దొడం
గెను రాయి చదువఁ బెట్టిన, మునుపటిమతి వోయె నను టమోఘము గాఁగన్. 217
- క. తన కాస్తయైనతానము, లని యని వస గాక కాఁక నతివిహ్వలఁ డై
ముని యున్నఁ దుంబురుండును, దనచే నైనటులు చూచి తహతహ గదురన్. 218
- ఉ. వల్లకి నేల నుంచి తల వాంచి యహంక్రియ డించి సిగ్గుమై
నుల్లము తల్లడిల్ల వెత నూరక చెయ్యులు దక్కియున్నచోఁ
జెల్లరె గానవిద్యలఁ బ్రసిద్ధులు రాగరఁగింపలేకపోఁ
జెల్లునె? యిట్లు లైన నికఁ జెప్పెడి దేగతి తారతమ్యముల్. 219
- క. జగతి బయకారిపద్దన, నెగడెడిమీ కింతచింత నిజతాళంబుల్
దిగవిడిచిపోవు టుచితం, బగునే యని యాంజనేయుఁ డాడిన వారున్. 220
- శా. చేతు ల్తోడ్చి వచించి రోత్రిజగతీ శ్రేయోవిధానక్రియా
చాతుర్యాత్మక! యెంతయైనఁ గల దెంచన్ మామదోద్వృత్తి యె
లా తద్విస్తృతు లుగ్గడింప నగుఁ బాటాయెంగదా యిం కిటన్
మాతాళంబులు మాకు నెప్పటివలెన్ మన్నింపవే సత్కృపన్. 221

- క. ఎంతటివారము మే మీ, చెంతనుగానంబు సేయ శ్రీ రామమహా
హంత వహించినదుర్మతు, లింతేనియు నెదురుఁ దమ్ము నెఱుంగంగలరే? 222
- శా. గ్రావంబుల్ గరగింపనోపిన భవత్కల్యాణసంగీతవి
ద్యావిస్ఫూర్తికిఁ దీటుగాఁ జెలియలే కజ్జసితిన్ గ్రమ్మఱన్
మావీణల్ మొరయింపఁబోయితి మహో మాచెయ్యిముల్ మాకుమా
కే విభ్రాంతి ఘటించెఁ బ్రోవఁగదవే హీనాత్మలన్ మమ్మికన్. 223
- ఉ. ఈపదునాల్గులోకముల నెల్లఁ జరింపఁగలేదొ గానవి
ద్యాపరతంత్రులం గదిసి తద్విధముల్ వినలేదొ యిట్లు రా
రూపులు నీరు సేయఁగలరూఢి యెఱుంగము గాక వింతయే?
యీవని శబ్దసంజనన హేతుమయాత్మకు నీకుఁ బావనీ. 224
- సీ. భానుతేజుఁడ వని ప్రస్తుతించెద మన్నఁ బుట్టినప్పుడె భానుఁబట్టినాపు
వనధిగంభీరుండ వనినుతించెద మన్నఁ గడలిమైవడిలోఁతు గాంచినాపు
వజ్రకాయుఁడ వని వర్ణించెద మటన్న హనుతటోద్ధతి వజ్రమడఁచినాపు
శైలధీరుం డని సన్నుతించెద మన్న వాలాగ్రమున గిరుల్ వ్రాల్చినాపు
తే. ఒకగుణంబున నొకవిద్య నొక్కసరణి, నీకు సరి యెంచవచ్చునే లోకమునను
సాటిమీరితి వన్నిటమేటి వాడు, మహితరుచిచంద్ర శ్రీహనుమత్కపింద్ర. 225
- చ. కృపణుల సాపరాధుల విహీనమనస్కుల మమ్ముఁ బ్రోవవే
కృప నని పెక్కువాక్కులను గీర్తన చేసిన గారవించి య
య్యుపలము మేఘురంజి మఱియుం గరఁగించి తగియతాళముల్
నిపుణతఁ బుచ్చి యిచ్చి కపినేత వచించె సమంచితోక్తులన్. 226
- శా. గానప్రాణిని మీర లిర్వరు సమఖ్యాతిం బ్రవర్తిల్లియున్
హీనాధిక్యము లెంచి వచ్చిన విభుం డీలాగు గావించినాఁ
డే నంచుం గణుతింపనేల చనుఁడా యింకన్ మిథోవాదముల్
పూనంబో కితరేతరప్రియగుణాపూర్ణాత్తు లై నావుడున్. 227
- మ. తమలోఁ దా రరుదంది మారుతిప్రసాదం బొంది నీసాటి గా
నముగా మూఁడుజగంబులం దని యమందస్ఫూర్తిఁ దత్కీర్తి గా
నము గావించుచు స్వామి వీడుకొని సన్నన్ వాయుపుత్రుండు భూ
రమణీజం బతి నెంచి తత్కృపకుఁ బాత్రం బైనచిత్తంబుతోన్. 228
- క. పని గలయప్పుడు దలఁచినఁ, జనుదె మ్మని స్వామి పనుప స్వామి ప్రసాదం
బని గంధమాదనాద్రికిఁ, జని నిశ్చలభక్తి తపముసలుపుచు నుండెన్. 229

- క. శ్రీకృష్ణఁడు సతితోడ ని,జాకృతి ధరియించి సత్యహామిక గరుడో
ద్రేకము గాయకగర్వము, లీకరణిం బాయ నాత్మ నింపు వహించెన్. 230
- క. ఈకథ విన్నకృతార్థుల, కాకల్పాయుతచిరాయురారోగ్యంబుల్
చేకుఱు ఫల్గునసఖుని ద, యాకలితకటాక్షవీక్షణాతిశయమునన్. 231

శ్లో ఆశ్వాసాంతము శ్లో

- మ. శరణార్థ్యాదరణా! రణార్థిహరణా! షడ్వర్గహృత్కారణా!
సరిభూతప్రకృతీకృతిప్రియకృతీ! పద్మాస్త్రరమ్యాకృతీ!
ధరణీజానుభవా! భవతివిభవా! త్రయ్యంతసత్ప్రాభవా!
పరమార్థగ్రథనా! ధనార్తినిధనా! బ్రహ్మైక్యసంబోధనా!. 232
- క. నారదనుత! రుచినారద, శారదఘనకీర్తితులితశారదలీలా!
కారణకార్యనికారణ! వారణముఖజనకహృదయవారణరూఢా!. 233

తోటకవృత్తము:—

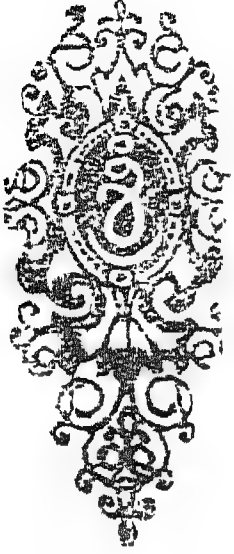
సరసాదరసాగర! సాంద్రమదా
హరణాచరణా! చరణానతికృ
ద్వరదా! ద్విరదాసురదారిధను
ర్గతావిరతావరతాంతహరా!.

234

గద్యము. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వ సంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసఫుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్య
కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయతిమ్మననామధేయప్రణీతం బైనసమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గుంభసంభవాగమనంబును, హనుమ
న్తాహోత్త్యవర్ణనంబును, పంచముఖాంజనేయస్వరూపకథనంబును, తారకాసురమథ
నంబును, మాలామంత్రాదిసకలమంత్రజపయంత్రాచరణమానసపూజావిశేషంబులును,
ద్వారకానగరవర్ణనంబును, అంగజగురుశృంగారభంగీప్రసంగంబును, తుంబురునా
రదాగమనంబును, వాయుజువాలవిక్షేపంబున గరుఁడుండు వాసుదేవునిసన్నిధిం
గూలుటయు, హరి యతని నూఱిడించి మరలఁ బనుచుటయు, హనుమ యరుడెం
చుటయు, సీతారాములస్తోత్రంబును, సత్యగర్వనిర్వాపణంబును, హనుమంతుండు
తుంబురునారదులతాళంబు లపహరించి తనగానమహిమంబున రాయి గరఁగించి
యందు వైచుటయు, అందునఁ దద్గర్వపరిహారంబుచేసి మరల వారి తాళంబు
లొసంగుటయు నన్నదిషష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నస్తమా శ్వాసము.

మహితకరణదత్తా!

స్వామితచరితామృతాయతాగృహృదత్తా!

భామావైరాగ్నదశా

వైముఖ్యపదత్త! రామవసుధాధ్యత్తా!

1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠః

డగువసిష్ఠఃఁడు దనచెవులందుఁ జింద

వెలయుహనుమత్కథాసుధావృష్టిఁ దుష్టి

యెసఁగ కున్ని శతానందుఁ డిట్టు లనియె.

2

మత్తకోకిల.

ఓవసిష్ఠతపోగరిష్ఠ! మహావరిష్ఠఁడు వాయుజుం

డేవిధంబున సవ్యసాచికి నిష్ఠఁ డయ్యెనొ తత్పతా

కావహుం డని విందు మింతయు నాలకించెదఁ దెల్పవే

నా విజృంభితవాగ్విలాసమునన్ వసిష్ఠఁడు నిట్లనున్.

3

క. దుర్జనదోర్జవఖర్జూ, భర్జనతార్జితయశోబ్ధి ప్రభవించుట న

య్యర్జునుఁడును భేదితయమ, శార్జునుఁడును మున్నొకానొకప్పుడు వేడ్కన్.

4

సీ. ద్వారకాసౌధకాంతానిరంతరనిరీక్షావాప్తి ననఁగ నైల్యము రహింప

జలబాలికాసముజ్జ్వలదరస్థితచంద్రికలు నాఁగ డిండిరకాంతి నిండ

శైవాలజీమూతజాతసౌదామినీలతలు నాఁగఁ బ్రవాళతతులు పొదల

వరుణాగ్ర శరదంతికరదండకల్లోలకంచుకిధ్వని నాఁగఁ గ్రందు నెందఁ

తే. దమరు చనుదేర నంతకంతకు నిజాంత, రంగమునఁ బొంగెడు ననంగఁ బొంగెసంగఁ

జెలఁగుతూరపయోరాశిఁ జేరి తీర, వాలుకారామసీమలో వార లపుడు.

5

క. డెందంబు లలరఁ బలికెడి, యందంబులు గులుకుచిలుక లందెడునవమా

కందములం గుందములం, గందములం గడలుకొనెడుకడలఁ దిరుగుచున్.

6

శా. ఆకృష్ణుడు కిరీటిఁ జూచి యదె నిన్నువర్తపీఠేభ్రమ
ద్వ్యకీర్ణాంబుదమందరాద్రిమథనత్వావాప్తి నీరేభశుం
డామూర్త్యాడజశంఖశైవలములన్ నానాంగకభ్రాంతిరా
నీకంధిం బునరప్పరోజనన మూహింపం దగుం జంచలన్. 7

ఉ. గట్టులఱేనిపట్టి బలఘస్త్వరుచేఁ బడసేక మున్ను చే
పట్టినతప్ప నీ వతనిపట్టివి గావు మటంచు దండమున్
బెట్టెడుకేలు నాఁ దరంగ మించె గభీరత దానఁ బాయుటన్
దొట్టినదుర్యశం బనఁగఁ దోఁచెఁ గనుఁగొనుశైవలచ్ఛటన్. 8

ఉ. ఉప్పర మంటి పాటుచటులొర్చితురంగమపజ్జి నెక్కి పై
నొప్పెడువాలుగల్ కరసమున్నతఖడ్గనిరూఢిఁ దెల్ప మైఁ
గప్పెడుబుద్బుదచ్ఛటలు ఘర్తకణంబులదంబు చూపఁగా
నెప్పడుఁ గ్రీడఁబాయరు రహేన్ జలమానుషబాలకాగ్రణున్. 9

మ. దరులన్ బాలమరుత్పరంపరలచేతన్ రాలుమవ్వంపుఁగ్గి
వ్విరు లుత్తుంగతరంగహస్తవశతన్ వేవోయి నీలోపలో
త్కరకాంతిం దొరయం బొసంగెఁ బ్రియకాంతారత్నధమ్మిల్లమున్
వరుణుం డిట్టు లలంకరించె నన దీవ్యస్తైకికశ్రీలతోన్. 10

మ. ఒకశాఖామృగభర్త దాఁటె నొకరా జుగ్రస్తధారాగ్రమా
క్తికమాత్రాంగకుఁ జేసె నొక్కముని మ్రింగెం దుస్తరత్వంబు దు
శ్శకభావంబు దురావహాఖ్య యిఁక నెంచన్ మించునే యంచు మా
టికి లోఁ దాపమునం గలంగెడును గంటే వారిధిన్ నావుడున్. 11

క. కేశవుఁ గని యనియె గుడా, కేశుఁడు కోదండవిద్యఁ గేవలుఁ డయ్యెన్
దాశరథి శరము లుండఁగ, దాశరథి నదేల శైలతతిఁ గట్టించెన్? 12

క. షోణీనాయకుఁ డిట్టిప్ర,వీణత సీతావియోగవేదనఁ గనఁడో
తూణంబులలో నక్షయ,బాణంబులు లేవొ తెలియఁబలుకు మనంగన్. 13

క. ఆకౌరి నన్ని పలికె ద,యాశరథికి దాశరథికి నమ్ములు లేకన్
ధీశాలి కాక కాదు శుభాశయ! కల దొకరహస్య మది యెటు లన్నన్. 14

సగ్ధర.—

ధీరుల్ వీరాదివీరుల్ దివిజకుధరసందేహదేహగ్రదీర్ఘా
కారుల్ కల్పాంతవేళాకలితజలదసంఘాతసంఘాతభాశ

స్వీడుత్ నిర్ణాతపాశస్వనపహసకస్వాననిర్భేదితాశుత్
శ్రీరామచ్ఛామి చెందన్ జెలగుమ రథికన్ సేవేభుత్ కసేశుత్.

15

శా. ఆవీరుత్ పరభుట్టనత్ సలంబ నిట్టటై పటాపంచ తె
పోవుం గావున నంపకట్టై చిద కంభోరాశిఁ గట్టించె న
దేవుం దండఱుండ సీయొకమరుదేవాత్మజుం డుగ్రవే
గావప్టంభత డాసినన్ నిలుచునే యాయఱ్ఱులుం గిమ్ములున్.

16

క. అతనికి నక్కపు లంపఱు, శతాంశమునఁ బోలలేరు శతముఖహాననో
ప్రతి నంపఱ మై నిడుకొని, చతుర్థుల కవల. గాదె శూణమునఁ జేర్చెన్.

17

చ. అన విని యాంఁదేయుఁడు బహుధికుఁడేని శరాని నేతుబు
భన మొనరింతు గాతనిపదప్రహతుత్ ప్రకటింపఁ బంపుఁ
రని నరుం డాడ లే.తనగ వానససీమ రహించ మంచిదే
యని హరి లోపలం దలఁచినంతఁ గసింద్రుఁడు చెంద నిల్పినన్.

18

❧ శ్రీకృష్ణుఁ దర్జుచునినేతుబుభనమును హనుమనే భంగపరఁచుట. ❧

ఉ. వెన్నుఁడు గారవించి కోవీర! నరుండు శరాని నేతుపుం
బన్నెడు సేవదాహతులఁ బాయునొ పాయదొ యన్న సంశయం
మన్నది సమ్మతింపు మని నెఱాయి సరంగయ! కట్టు మన్న గ
ర్వోన్నతి నంపకట్టెలఁ బయోనిధి నేతు వతుండు గట్టంగన్.

19

మ. అమరాధీశకుమారగాంధీవసనుర్జ్యావల్లికా మోఘశ
బ్దము లొక్కుమ్మడిఁ గ్రమ్మ శబ్దరహితత్వం బొందె వారాని న్య
ర్థముగా శబ్దవిజృంభ మొందు జడులుద్యస్తార్థజాభారతన్
గొమ రౌసద్గుణశబ్దయుక్తి కెమరై సోషింపఁగా నేర్తురే?

20

మ. తనపై సేనరుండేయునస్త్రములు చెందన్ వచ్చునే వీని మా
ర్కొని యాత్మీయశరంబులు జెలుకు నన్ గోధంసునన్ వార్ధి వ
చ్చెనొ నా గట్టిసుమంత డాటి యలవాసెన్ గ్రమ్మఱన్ దెక్కువా
హినులన్ సత్వసమృద్ధిఁ జంచలుల కెందేనిన్ జయం బిచ్చునే?

21

మ. పురుహూతప్రియసూతుఁడేయుశరముల్ పుంఖానుపుంఖంబు తె
పరిమాణేతరరీతి నేతుగతిఁ బైపై నాటినన్ వాహిని
శ్వరుమై బొత్తిలునెత్తురో యనఁదగెన్ వ్యాళస్ఫుటారత్నభా
స్వరకాంతుల్ జలదేవతాకరసమంచ ద్రక్తపద్మద్యుతుల్.

22

శా. నాఁ డిత్వాకుకులీశ్వరుం డిడినబాణజ్వాలలం దాటి యు
న్నాఁడె నేడు శితాస్త్రముల్ పఱపు టన్యాయంబు సైరింపు మే
వేడెన్ వచ్చెద నంచుఁ జేతు లెదుటన్ పే యెత్తి వారిచుచు
న్నాఁడో వార్ధి యనం గరల్లు చదలాటన్ మ్రోసెఁ దోరంబుగన్. 23

శా. క్రూరాస్త్రంబుల నైంద్రిభర్తకు వృథాదోభంబు గావించినన్
దోరంపున్ వెత గంగ వార్ధిపయిఁ దోడ్చి నించుబాష్పంబులొ
నా రోదోభయదారవప్రదరసతానాశులిన్ స్వర్ణసిం
జేరం బోయినబుద్బుదాళి మరలం జెందుం బయోరాశిపై. 24

మ. బహుదివ్యాస్త్ర పరంపరం బలుపుగాఁ బైపై సముల్లాలదూ
ర్తిహతిం గ్రుంగకయుండు నట్టలవుకల్కిం గట్టి గాండ్డివిపా
ణి హరిం గన్గొని పంపుఁ డింక శాశుమన్ మీ రన్న నాదాద మ
స్సహబాణాళి బలించినావె యనుచున్ సామిరిం గట్టితినన్. 25

సీ. కరులు దెబ్బనఁ గూల భరణి గొట్టిన ప్రాణఁ క్షుశ్యోవోభర్త సంచలించె
హరులవగ్గము లూద నంత బెగ్గిరి చూడ సప్తాశ్వుఁ దెప్పఱిసరణి దప్పె
నుడువుమంత్రము మాని వెడఁగుతంత్రముఁ బూరి పరమేష్ఠిచిత్తంబు బాభ్రమించె
గలఁక లప్పుడు మించి యలలచప్పడు డింపి పారావరము లెల్లఁ బంకమయ్యె
తే. ముండరీకాక్షున్నాన్జ నప్పొందుతనయు, గాండ్డివనిము క్తకాండప్ర కాండసేతు
వికసనోద్యుక్తిఁ గేసరిశిశు వొనర్చు, కహకహర్భటి లోకముల్ గ్రమ్మినపుడు. 26

ఉ. అప్పవనాత్మజన్తుఁ డిటు బార్చి జవోద్ధతి సంపక్టపై
నప్పుడు గుప్పునం దుమికిసంతనె దూరున విచ్చి ముగ్ధులై
గప్పె శరప్రకాండశతఖండిము లాబుధి నెల్ల ఫేరముల్
జొప్పడెఁ గట్టకట్టునరుఁ జూచి పయోధి హసించెనో యనన్. 27

మ. శరరీతిన్ శరముల్ చనం గుభగుభస్వానంబులం దోయ ము
బరమార్గంబున కుగ్ర మై యెగసి తద్భాగంబునందుండి క్ర
మ్మఱి వార్ధిం బడు టొప్పె నండబహిరంభకపుర మూర్ధ్వంపుఁగ
ర్పర మతూరినదాడ్తి బట్టవియఁ బైపై జాఱెనో నా వడిన్. 28

మ. శతకోట్యర్బుదమందరాద్రిమథనోజ్ఞాతారవం బంజనా
సుతసంఘర్షమునం జనింప నుదధుల్ మోభించె నేకాయుధో
గ్రతరంగాహతి నూర్ధ్వలోకములు నాకరించెఁ బాతాళసం
గతనానానిభజంతసంతతయుఁ గాంక్షుల్ పొనెఁ బ్రాణాలపై. 29

క. ఈరీతిఁ దా నొనర్చిన, దారుణశరసేతు వడఁగఁ దద్దయు రోషం
చీరసము వీరరసముం, దారసముగఁ బొండురాజతనయుఁ డలవునన్. 30

❧ ఆంజనేయార్జునులు పరస్పరము పన్నిదము సఱచుట. ❧

ఉ. పావనిఁ జూచి యింక నొకపారి ఘటించెద నిల్వదేని గాం
డీవముతో శిఖం బడుదు నిక్క మనన్ భవదీయసేతు విం
కేవడి దూఁకినన్ నిలచెనేనియు సీచెలి నై భ్వజంబునం
దే పసియింతుఁ బోర ననియెన్ హనుమంతుఁడు శౌరిచెంగటన్. 31

శా. ప్రోతస్విన్యధినాథుమీఁడ సురరాట్సానుండు గాండీవసం
జాతాస్త్రంబులచేత సేతు వొనరించన్ గట్టితేయంచు న
వ్యాతూలాత్తజుఁ డుగ్రుఁ డై కహకహస్వానోద్ధతిన్ దీర్ఘని
ర్ఘాతస్ఫూర్తులు మీఱ మేరుగిరిజోకన్ వీఁక గుప్పించినన్. 32

క. నరుఁ డొనరించినశపకము, నేఱవేర్పఁ దలంచి రుక్తిణీపతి మును మం
దరము ధరించినరూపున, శరసేతువుక్రింద నుండె జాఱఁగనీకన్. 33

ఉ. బోరన దూఁకినన్ బెదరిపోసిశరావళిఁ జూచి వాయుజం
డిరస మొంద కింతయును గృష్ణమహత్త్వ మటంచు నెంచి య
వీరుఁ గవుంగిలించి సఖవృత్తి వహించితిఁ డెక్కె మెక్కెదన్
బోరున నంచుశౌరిఁ గని మ్రొక్కి యతం డటువోవఁ గృష్ణుఁడున్. 34

క. బొడబొడ నెత్తురు గ్రక్కిన, గడు నివ్వెఱపడి యిదేమి కారణమొకదా!
నుడువఁగదే! యని యర్జునుఁ, డడిగిన దగ దొట్టికొనఁగ హరి యిట్లనియెన్. 35

సీ. గంధబంధురబాహుసింధురోగ్రకరాగ్ర సౌగంధకితసప్తనైంధవుండు
మసృణజంఘాలతాప్రసృతమధ్యస్థలీసలిలోపమితచతుస్సాగరుండు
పరచంక్రమక్రియాప్రాదేశపరిమితాయతపూర్వపశ్చిమక్షితిధరుండు
వితతవాలలతాభిగతమహామారుతప్రతిహతాంభోజసంభవశరుండు

ఆ. పరమపావనుండు పవమానతనయుండు, దుముక సీశరాళి దునిసెనేనిఁ
దప్పుఁ గార్య మనుచుఁ దామేటిబలె గ్రింద, నుండినాఁడ నగుట గుండె పగిలె. 36

తే. వీఁపు బ్రద్దలువాటె మైయేపు దీఱెఁ, జూపు బెడఁగాటె మున్నటికోపు దీఱెఁ
దూపుగమికట్ట క్రిందటిమోపుగన్న, మూఁపుపై వానరుం డంఘ్రిమోపుకొనిన. 37

. ఆప్పటిచొప్పది యేమని, చెప్పుదు గుప్పుమన గుండె చెల్లాచెదరై
నొప్పేపడి మూర్ఛ గప్పిన, నిప్పటి కొకయింత జెలిసి యిటు లున్నాఁడన్. 38

త. ఆతనిఘాతకు నీశర, నేతువు లేకున్న నెటులు చేదరక నిలుచున్
సీతోడికూర్చి నిటువలె, నైతి ననిన సవ్యసాచి యాశ్చర్యమునన్. 39

ఆ. హరికి మ్రొక్కి తెలియ నైతి హనూమంతుఁ, గడింతవీరుఁ డగుట నిపు దెఱిగితి
నతనిఁ జూడఁగంటి నస్తద్ధ్వజారూఢి, విజయ మొదవె ననుచు విజయఁ డలరె. 40

ఉ. సారసగర్భనిర్మితము సర్వశుభావహ ముగ్రవానరా
కారము నన్నిదత్తమగు గాండివిటకైముమీఁద నెక్క య
క్కారవరాజునై నికులకన్నులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్
మారుతి మున్ను దా ననినమాట నిజుబుగ నిచ్చె సౌఖ్యముల్. 41

సీ. బాహువృత్తించి యుష్పరముపై గొప్పరూ పాప్పారఁ గనిపించు నొక్కమాటు
కహకహర్భటులు దిక్కుహరాంతరము లెక్క నుద్ధతుం దై యార్చు నొక్కమాటు
చండిమన్నెఱికంబుగుండెదిగ్గు రనంగ హుంకార మొనరించు నొక్కమాటు
మిహిరరత్నకి మాఱు మిఱుమిట్లు కవియించు నుగ్రకాంతి వహించు నొక్కమాటు
తే. ధార్తరాష్ట్రులు పాండునందనులు భూమి, మండలాపేక్ష భండనోద్ధండు లగుచు
నొండొరు లఖండధృతిఁ బోరుచుండువేళ, గాండివిపతాక యెక్కి యక్కపివిభుండు.

ఉ. దుర్భరకాంతికిన్ బెదరి దోర్మగళం బొగి నప్పించు ఘో
రార్భటి గుండెలుం బగిలి యట్టిటు చూచుచు భీతు లై సమీ
రార్భకునుగ్రహుంక్రియల నర్థము చచ్చినశత్రువీరులన్
స్వర్భువనాధినాథతనుజాతుఁ డడంచు రణాంగణంబునన్. 43

క. సామీరినామ మొకపరి, నేనుమునం దలఁచినంత సిర్భరరిపుసం
గ్రామవిజయంబు లొపవఁగ, సామీరియె తోడుసేయ యుచుగు టరుదే? 44

ఉ. గంధవహత్తజన్తుఁ డని గాండివికిం జయపై భవోన్నతుల్
సంధిలఁ జేసెనే కద విలాసమతిన్ సతిఁ గూర్చి హైమసౌ
గంధికబంధురేచ్ఛఁ బనుగాడుపుఁబట్టికి యక్షదైత్యని
ర్గంధనశౌర్యమిచ్చె నన గౌతమజుం డది తెల్పవే యనన్. 45

పంచచామరము.—

వసిష్ఠమాని పల్కె వింటివా ముసీంద్ర! తొల్లి పాం
డుసూను లీసుతో సుయోధనుండు వంప ద్రౌపదీ
రసాకటీసమేతు లై యరణ్యసీమ నున్నవా
యుసూతి గంధమాదనాచలోపరిస్థలంబునన్. 46

❧ భీముడు మానుమవాలము నెత్తలేక పరిభవపడుట. ❧

మ. నవకంఠౌ నునుమల్లెపూచొపలలోనన్ బాటువన్నెటికా
లువపజ్జం దగుగజ్జమామిడులచాలుం గ్రమ్ముపున్నాగభూ
జవితానంబులలోఁ గళానిధిశిలించదూభమి పాంచాలరా
జవరేణ్యప్రియనందనం గలసి స్వేచ్ఛం గ్రేడ గవింపంగన్. 47

మ. వసలక్షీనతి ద్రవసిప్రియసఖత్వప్రాప్తిఁ గైదండ సాః
చినభంగిన్ దివిజాపగాజలరుహశ్రేణిన్ సుధాంధోపధూ
జనముల్ కోయగ నొందు జాతెనొ యనన్ జంచుతిన్ గాడ్చు కాం
చనసౌగంధికపుష్ప మాత్మజవధూసంక్రీతికై వైచినన్. 48

శా. ఆసౌగంధికసూనవాసనలు లీలారామసంఘల్లవ
ల్లీసూనోభయసంభ్రమద్భ్రమరపాళం బిల్వ మున్నాడి య
త్యాసక్తిం బయిపై నటించె ద్రుసవత్సాధీశకన్యానిరీ
క్షాసంఘాంచితచంచరీకము లసంఖ్యల్ మీఱి తోరంబుగన్. 49

క. ఆవిడ యిష్టం బెఱిగి మహాబలనందనుడు తాదృగంబురుహంబుల్
లేఱుని శరశరాసగ,దాబంధురపాణియై ముదంబున నెదురన్. 50

సీ. పూచినసహకారములపొంత సుగపొన్నపుప్పొడి గప్పినపొదలనడుము
బ్రవహించునెలయేటివజ్రం బాయనినారికేశంపుఁదరువులక్రిందఁ జెందు
చందురాతిన్నెలసందులఁ జెఱగంటితెలిగంటు లెపుడు వర్తిల్లురెచ్చ
పట్టునెత్తములపైఁ జని ముందరనందమాకనకపుటనఁటితోట

తే. యొకటి గనుఁగొని కనుదోయి కుత్సవంబు
బలియఁ జేయుతడియవైభవము మెచ్చి
చొచ్చి పోవుచుఁ బవమానసుతుఁడు శంఖ
కలితనినదంబు చదలఁ బిక్కటిలఁ జేయ. 51

క. ఆధ్వనిఁ జెవి నిడి ధూమ్రాక్షధ్వంసనుఁ డుదరి యోగసంగతి నిబ్రా
ప్రధ్వంసమైన నితఁడు శతాధ్వరతనయాగ్రజన్తుఁ డని యెఱిగి మదిన్. 52

ఆ. అతనిబలపరీక్ష యాచరించునపేక్ష, నతఁడు వచ్చుత్రోవ కడ్డముగను
నిడుదతోక సాంచి పుడమిపైఁ బడి చెట్టు, లప్పు డీడ్చెఁ జప్పు డుప్పతిల్లు. 53

శా. సాలంబుల్ ధర డొల్ల వన్యమృగదృగ్జాలంబు భీతిల్ల ది
క్కులంబుల్ దుఱిష్టిల్ల నానిమమహాకోలంబు ఘూర్తిల్ల లాం
గూలాస్ఫలన మాచరించుతఱిఁ దద్ధోరారవం బభ్రగ
ర్జాలీలోద్ధతి నీనులం బడిన నాశ్చర్యప్రమగ్నాత్మఁ డై. 54

మ. చని కొంతేముడు గాంచె హేమకవళిషంధస్థలీమన్యభా
గనిశాపాలశిలాశయాశు మరువత్తుస్కంధుఁ గించిన్నమ
ద్ధనుఁ దామ్రాఘ్నః బిశంగనేత్రుఁ జపలత్వాసక్తు నాహనుబా
హు నితాంశస్థనిరత్వదేహు గతమోహుక్ యోగనిద్రాగతుక్.

55

క. కని తన్నిద్రాభంగం, బొనరింపఁదలంచి రవళి యొవవించిన మె
త్తన మేల్కని హనుమంతుం, డనిలజుదెన గాంచి యపు డనావృతిఁ బలికె.

భుజంగప్రయాతము.—

జరారోగతప్తాంగు సంప్రాప్తనిద్రా
భరాకుంచితాపాంగు భ్రాతృత్వనిత్యా
సరస్వార్తి పోనాడి ధర్మబొక్త్రాంతి
స్ఫురచ్ఛిత్తు నన్నిట్లు బోధింప నేకుక్?

57

శా. తిర్ణజాతులు ధర్మముల్ దెలియ వింటే కాక నీవంటి
త్కార్యాకార్యవివేకవంతు తిటులుం గావెందురే? యిత్తెఱు
గార్యా! కాదన లేదు భూతదయ లేదా బుద్ధి నీకన్న దు
శ్చర్యల్ మావృశవృద్ధజంతులమనస్సంక్షోభ మొందింపవే?

58

చ. నరుల కగోచరం బగువనం దిది యేకికిఁ జేరఁగూడ దె
వ్వరితనయందా? వీ విటకు వచ్చిన దేమిట? మీఁదఁ బోవ తే
చరగతి లేనివారల కసాధ్యము పోవ నుగోపమంబు లీ
తరుఫలముల్ భువింపు నవదాంతు నానలు కన్న భీముడుక్.

59

క. ఊత్రియఁడ బొంకురాఁ,క్షేత్రంబున వాయువరవిశేష మొదవుటక్
గాత్రముఁ దొందితి బుధనుతి, పాత్రుఁడ నే భీముఁడనఁగఁ బ్రబలినవాఁడక్.

60

తే. ఏనొకప్రయోజనముఁగూర్చి యేలచున్నవాఁడఁ దెరు విష్ణు నీవీచినాఁడు నాఁడు
కడలి లంఘించుచూచుమకై వడిని వడిని, బొసంగ గిరితోడ నిరుఁ దాటి పోదు ననిన.

క. భీమునిఁ గని యక్షాసుర,భీముఁ డనియె నేమిటికిఁ గల్గెప్రభుఁడు సరి

త్కాసుమని దాఁటెఁ దెలిసిన, నామూలగ్రముగఁ చెల్పు మన నశఁ దనియెక్.

మ. ఆమరప్రార్థితుఁ డై మునుందుఁ డినవంశాంభోధి శ్రీరామరూ
పమునం బుట్టి గృహక్తిఁ గానఁ జరియింపక్ వచ్చినక్ సీతఁ బ
క్షిముఖుం డెత్తుకనన్న నామెఁ బరిశోధింపం బ్రభుం దంపఁ దా
గ్రమియించెక్ లవణాబ్ధి హయముఁ డనంగ విందు నే నెందులక్.

63

క. నే హనుమంతునియంతటి, బాహుబలాటోపసత్ప్రభావాఘ్నఁడ నా
సాహసము సూచెదే యన, నాహనుమ నిగూఢమందహాసాననుఁ డై. 6

కా. అన్నా! నేముదివాఁడ లేవ వడిలే దెంచెందొ నీ వేఁగఁగా
సన్నాహున వచ్చినాఁడవుగదా! జాగేల నీకేల నీ
సన్నంబైన మదీయపుచ్చ మొకపార్శ్వంబందుఁ బొందించి పా
చ్చన్నఁ దన్తహిమం బెఱుంగ కుదితాహంకారపంకాత్తుఁ డై. 65

క. ఆమధ్యమకొంతేముఁడు, మేమదమున నతనితోఁక మెచ్చక మిగులఁ
సామాన్యముగా నెంచుచు, వామకరంబునఁ గదల్చి వసపోకున్నఁ. 66

నీ. శరశరాసనములు నడలించి పుట్టంబు గట్టిగాఁ బిరిచుట్టుచుట్టుకొనుచు
డాచుక గద యుంచి డాకతోఁ గనితోఁక నిమ్ముగాఁ జేదోయి నెత్తెవ నని
బలిమిమై నిటు నటు పట్టి పల్కలు నూఁగి తనబాహుసత్వ మంతయును మెఱసి
మోఁకరిల్లఁగఁబడి మొగము వెల్వెల్ల నై తల వాంచి దిగు లూని తల్లడపడి
లే. ఘర్మసంలార్ధదేహాఁ డై కాపురుషుఁడు, బోలె. దొల్తటివడి గుంది జాలిఁ బొంది
భూరివిశ్రాంతిఁ గొంత నేపునకుఁ దెలిసి, మరలఁ గను విచ్చి యమ్మహామహునిఁజూచి.

క. అడుగులపైఁ బడి కేల్గవ, వెడఁదనిటాలమునఁ జేర్చి వినయం బెనయఁ
గడగడ వడఁకుచు నాలుక, తడఁబడ భయభక్తియుక్తిఁ దగినప్రియోక్తిఁ. 68

క. నీమాహాత్మ్య మెఱుంగక, యేమేమొ వెడంగుమాట లేనంటిఁ జుమి!
సామాన్యుఁడ గుణహీనుఁడ, స్వామి! నామిఁద దయదవ న్నింపఁగదే! 69

క. ఈకీశత వహించిన, లోకేశుఁడవో యమర్త్యలోకేశుఁడవో
యాకాశకేశుఁడవో లే, కాకేశవుఁడవో వచింపు మని వేఁడుటయుఁ. 70

మ. హనుమద్దేవుఁడు నవ్వుచుం బలికె నన్నా! నేఁ జుమి! వాయనం
దనుఁడఁ రామకథాసుధాంబునిధి యెన్నా భ్లండు నన్నాభ్ల నా
తను వింపొంద వరంబు లిచ్చి రలసీతారాను లట్లాట నిం
దనిశంబుఁ వసియుంతు నన్న భయభక్త్యామోదముల్ మీఱఁగఁ. 71

పంచచామరము.—

కృతప్రణాముఁ డై యతండు కేలుదోయిమోక్షుతో
స్తుతామితప్రతాప నిన్నుఁ జూడఁగంటి మత్పురా
కృతైకసత్క్రియల్ ఫలించెఁ గిల్బిషం బడంచితిఁ
గృతార్థతానుభూతి నావహించితిఁ రహించితిఁ. 72

క. ఐన నొకవిన్నపము గల, దానాఁ డంబుధిఁ గ్రమించునప్పటిరూపం
జేను గనుంగొన నెంచెదఁ, గానఁబడంజేయవయ్య కపివగ! యనుడున్. 73

ఉ. గాడుపుఁబట్టి వాని కనుఁ గ్రమ్మఱ మున్నటిరూపు చూపఁగాఁ
గూడునె? కాలభేదములఁ గొంచెముఁ జెందినచోటఁ గాలమున్
జూడ ననేకమార్గములఁ జూపడు వానిఁ గ్రమింపఁ బద్దగ
రోభిడుపమాళివిష్ణులకు నోయికుమార! దురంత మెంతయున్. 74

క. కా డైనఁ జూడ వీ డగు, వీడగునెడఁ గాడుపడుచు విభవోన్నతుఁడే
కీ డొందుఁ గీడునెందిన,వాఁడే మేలందుఁ గాలవశమునఁ గాదే. 75

సీ. ప్రత్యూషసమయసంప్రాప్తపద్మవిభూతిఁ గంటిమె? రజనీముఖంబులందుఁ
బ్రాప్తదంభోధరప్రబలనిర్ఘోషంబు వినఁబడునే? శరద్వేళలందుఁ
బౌర్ణమాసీనిశాఘ్నార్ణచంద్రజ్యోత్స్న వహిఁ జెందు నే యమావాస్యనాఁడు
సరసమాధవలసత్సకలసాలసమృద్ధి జరగు నే శిశిరావసరములందు

తే. బాల్యకౌమారయకావన ప్రముఖవికృతు
లీయొడలు చెందు నెందుఁ బర్యాయమునను
గాలవశమున వృద్ధత గన్న వెనుక
మునుపటిస్వరూప మేరీతి మొనయవచ్చు. 76

క. ఒకదినములోనె చూడఁగ, నొకతఱిఁ గనఁబడుప్రకార మొకతఱిఁ గనిపిం
పకపోగా నొకయుగగతి, యొకయుగమునఁ జూపవచ్చునోటు కుమారా! 77

క. యుగములు నాలుగువగ ల, య్యుగముల కనురూపరూప మొందు సకలభూ
తగణం బన విని యతఁ డ, య్యుగలక్షణ మడుగఁ గనకులోద్వహుఁ డనియెన్.

— హనుమంతుఁడు క్షీణునకు యుగధర్మములం బెల్పుట. —

సీ. ఉభయలోకములఁ బెంపొలయించు వెలిగిల్ల నాల్గుపాదంబుల నడుచు నెందుఁ
దనవిధుత్వము యథార్థము చేసె నన వెల్లనై కఠివన్నెవే ల్పలరు నెందుఁ
దొలుకబ్బ మొకటఁ గోర్కులొసంగునత్కియలొసరించిప్రజనేమ మొందునెందు
మదము గర్వము దక్కి మత్సర ముడుటు నివ్వెఱకీ చల మీను పొరయ చెందు

తే. నట్టిది కృతంబు త్రేత మూడంశములందు
ధర్మ వందుల జనులు సత్యవ్రతాభ్యు
లమితయజ్ఞ తపోదానసమితి నొదవు
సుగతి హరి రక్తవర్ణుఁ డయ్యుగమునందు. 79

క. ద్వాపరమునఁ బరణద్వయి, చూపడువృషవృషభ మచట శ్రుతి వెలయుఁ జతూ.
రూపముల గర్వశమదను, లోకము కామార్థముఖములుం బ్రజ కొదవున్. 80

క. నల్లనివాఁడై లోకుల, నెల్లను రక్షించువిష్ణుఁ డీయుగములలోఁ
గల్గరియుగంబు కలియుగ, మెల్లెడ నన్యతాభిసారహింసలె వెలయున్. 81

సీ. అన్యసనంబు గంగామృతప్రాయంబు పరవధూసంగంబు ప్రాణపదము
కపటప్రచారంబు కరతలామలకంబు నిందాపరత్వంబు నిత్యకృత్య
మాచార్యవిద్వేష మాత్మస్వభావంబు బ్రాహ్మణాపహృతిపాపంబు తృణము
హరిహరసాస్వాదలీల లీలాజాల ముగ్రహింసాసక్తి యునికిపట్టు
సత్యేతరోద్ధుక్తి సంతతాభ్యాసంబు పరమనాస్తిక్యంబు పట్టుఁగొమ్మ

తే. గాఁ జరితురు బతులు దుష్కర్మ లగుచు
భర్త నిర్హాలనము లైనదుర్మతముల
నెఱ్ఱింగని కొమ్మలను నమ్మి త మ్మెఱుంగరు
కలియుగమునాడ యేమని పలుకువాడ. 82

సీ. మాకుఁ దెప్పెడి బుద్ధి మీ కేల లే దని శిష్యులు గురుల దూషింతు రనియు
మగఁ డేమి? మనసు కింపగువాడె మగఁ డని యింతులు స్వేచ్ఛ వర్తింతురనియుఁ
గృతకర్తృఫల మెవ్వఁ డెఱుంగుఁబొ మ్మనిద్విజుల్ విహితకృత్యంబులువిడుతురనియు
జదివితేలే వేదశాస్త్రంబు లని బుధశ్రేణి శూద్రులు పరీక్షింతు రనియు

తే. నధికవర్ణుల సేచు లై యడఁగ సేచు, లధికవర్ణాధ్యులై మింతు రనియు మఱియు
వై పరీక్ష్యంబుగా బుధుల్ పాపకర్త, కారణంబుగఁ జెప్పిరి కలియుగంబు. 83

క. సీతాంబురే దయ్యుగమునఁ, నీతద్యుతి నలరు నెంతపెద్దలు కాలా
తీతులు గానఁగ నొక, నాతరమే యవఁగఁ బొందునందనుఁ డనియెన్. 84

సీ. కాల మిట్టిది చుంటుగాక సీకడ్డమే? కాలంబు కాలాతిగస్వభావ!
యదియు నొక్కవిలాసమే? కాక వృద్ధత్వ మున్నదే సీకు షడూర్తిరహిత!
బ్రమియింపఁగల వేదబముగాక శాఖామృగంబవే సీవు సాక్షాత్త హేళ!
కావలసిన సీకు గానిది యేమి యున్నది యఘటనఘటనాధురీణ!

తే. యెల మంచన గావించె దే భటుండ, నింతె నీరూప మొకయింత గాంతుఁ గాని
పింతుగా కని ప్రార్థించుభీముఁ జూచి, మందహాసితాస్యఁడై హనూతమత్ప్రభుండు.

— హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట. —

చ. ఇది కనింతుఁ జూడు మని యించుక నేపటిలో బెడంగుగాఁ
జదల్చును దిక్కులం బొదివి సర్వజగజ్జనదుర్నిరీక్ష్య మై

పాదలెడు మేను చూపి ఘనపుచ్చము చుక్కలచక్కి నిక్కంగా
నెదుటఁ జెలంగ నింత కని యెంతయు మేను వడంక భీతుఁ డై.

86

క. అక్కపించుద్రునిసన్నిధి, దృక్కమలద్వయి మొగిడ్చి దిట వుడిగి శరీ
దిక్కలితప్రాంజలి యై, యెక్కువగద్దదిక భీముఁ డిట్లని పొగడెన్.

87

రగడ. జయ జయ త్రిజగజ్జనశుభపాలన! భయవర్జిత! పాలితబంధురభేలన
యాంజనేయ పరమార్థవిధాయక సంజయశోధన మతిశుభదాయక
తరణిశతద్యుతి దాసవశంకర! కరుణింపుము శాఖామృగశంకర!
యల్లత్రివిక్రమునాకృతినాఁటికిఁ గల్ల నిజంబై కనఁబడె నేచికిఁ
గనుఁగవఁ దప్పక గనియెద నన్నను దను విది మనమునఁ దలఁచెను నన్నను
మిక్కిలి జగ మిటుమి ట్లొదవించెను బెక్కుదెఱంగులఁ బెరిమ వహించెను
గోటిరవిశ్రీకోమలసద్దము నీటు వహించెను సీముఖపద్దము
కొదుక కింతసేగురులాంగూలము విదలించినఁ బడు విష్ణుపజాలము
లక్షాంతక! నీయాకృతిసేడను సీక్షింపఁగ నే నెంతటివాఁడను
జెదరఁగఁ గన్నులఁ జీకటి కవినెను గదలనినామదిఁ గలదృతి యపియె
ఇంచుకయును మది నీయవరోధము గాంచక వేడితిఁ గల దపరాధము
ఇది పరమాద్భుత మింకఁ జాలింపుము కదుమక ననుఁ గింకరుఁ బాలింపుము
అభయ మభయ మోయాశ్రితరక్షణ! యభిమతఘటనాయత్తవిచక్షణ!

88

క. అని వేడిన మునుపటిరూపున నిలిచి కపిశ్వరుఁడు రిపులు గన సేరూ
పునకంటె నేనుమణుఁగులు, ఘనతర మురుగాత్ర మనినఁ గాంతేయుఁ డనున్.

89

సీ. మొలపూసలూ పాదముల గజ్జలూ చుక్క లెఱిఁగింపు సీకు లోకేశవిభుత!
విరిబంతులూ సన్నవిడిరాలూ సీకిలాధరములు వివరింపు పరమధైర్య!
పల్వలూపమమొ గోష్పదమొ తెల్పుము సముద్రము సీకుఁ గారుర్యరససముద్ర!
మక్షికలూ లేక మశకంబులూ సీకు దనుజులు వచియింపు చైత్యహరణ!

తే. యార! నీయంతవాఁడు తోడయి నడవఁగ
రావణు జయించు లేదొడ్డు రాఘవునకు
నని యథార్థంబుగాఁ బల్కి వినుతి నేయు
భీము సీక్షించి కపిసార్వభౌముఁ డనియె.

90

ఉ. న న్నొకవింత చేసి పవనప్రియనందన! వింతగా నుతుల్
పన్నగ నేల? నీవును దలంప మదీయసహోదరుండ నా

- తెన్ని నిమేషము న్నిలువ నిచ్చ జనించె నిసర్గమైత్రీ సీ
కెన్నెద నొక్కబుద్ధి వినుమెప్పటి కిప్పనిదప్ప కొప్పుగన్. 91
- క. సీవుచనుకార్య మెఱిగితి, భావంబున నెలమి నింతబహుసాహసకృ
త్యావహలీలలు దొడగెదు, దైవతములమీదికిమక తగునే సీకున్. 92
- క. బలియుని బలహీనునిఁగా, బలహీనుని బలియుఁగా విపన్నుల సుఖవం
త్తులఁగా సుఖుల విపచ్చలి, తులఁగా ఘటియింప నోపుదురు దైవతముల్. 93
- ఆ. ధ్యాస దాన హోమ తంత్రమంత్ర తపో వి, ధాన బలివితాన తర్పణముల
భక్తిసాధ్యు లైనబర్హిర్భులు శక్తి, సాధ్యు లనుచు నెటులు చనెద విటులు. 94
- క. ఆర్యులసమ్మతి గాకే, కార్యముఁ బూనంగరాదు కాదని గర్వో
దార్యమునఁ బూనెనేద ప, తార్కర్యము కాదెకద తాను గడునార్తుఁ డగున్. 95
- క. తనకంటె నధికగుణవం, తుని మతిమంతుని మనోహితుని గని యోజిం
ప నగును గాలము దేశము, గనుఁగొని మఱి మీఁద వలయుఁ గార్యముఁ బూనన్. 96
- క. కాలము దేశ మెఱుంగక, బాలిశుఁ డై యాత్మబలము ప్రాధాన్యముగా
నాలొకించిన నాపద, పాలుపడున్ వాఁడెపో ద్విపాత్పశువు ధరన్. 97
- క. నీవతిధైర్యపరుండవు, గావున సీ వాచరింపఁగడఁగినకార్యం
బేవిఘ్న మొంద దిన్నియు, భావింపఁగవలసి తెలియఁ బల్కితి నీతోన్. 98

ఉత్సాహ.—

- వార్త లింక నేల? వైభవంబు దాను జెంది మి
మ్మార్తి: గుండఁజేసి జూదమాడి గెల్చినట్టి యా
ధార్తరాష్ట్ర సోదరాన్వితంబుగా భుజాబల
సూఫర్తి గెల్తు నన్నయన్నఁ జూచి భీముఁ డట్లనున్. 99
- ఆ. స్వామివారి కింత మామీఁదఁ గరుణాక, టాక్ష మెప్పు డుండె నపుడె శత్రు
లడఁగి రింతమాత్రకై మీరు గడఁగువ్ర, యత్న మేల యసిన హనుమ పలికె. 100
- సీ. అలలఁ గేరెడుగీము కొలలఁ జీరెడునోము కళలుదేఱెడుమోము గలుగువాఁడు
శ్రుతులు దెచ్చినయేపు యతులు మెచ్చినరూపు గతుల నిచ్చినమూపు గలుగువాఁడు
అరినివై చినయాలు గిరినిమోచినకేలు కరిని గాచినమేలు గలుగువాఁడు
నలువఁ బెంచినయన్ను చెలువ నుంచినబెన్ను కలువ ముంచినకన్ను గలుగువాఁడు
తే. చొక్కపుకడానిఁకెక్కలజక్కివాఁడు, కంటి మనుభక్తపాళిపొలింటివాఁడు
కడలిఁ గలమిన్నబలువన్నె గన్నవాఁడు, నెసఁగు భూపాల! మీపాల నితరులేల?

- క. సీపై వాత్సల్యంబున, సేపగిది వచించినాడ సీవు రణములో
నాపేరు దలంపు నరునిధ్వజోపరి వసియించి సేబలోద్ధతిఁ జూతున్. 102
- తే. కార్యసిద్ధి ఘటిల్లెడుఁ గదలు మింక, నిదియె చెంగల్వకొలనికై యేఁగు త్రోవ
యనుచు భీమునిఁ గొంగిట నాదరించి, యంతరితఁడయ్యె చంపలో ననిలసుతుఁడు.
- క. కౌంటేయుండును శ్రీహను, మంతునివరిరంభణమున మహితబలశ్రీ
మంతుఁ డయి యక్షరాక్షస, సంతానము గెలిచి తెచ్చె సౌగంధికమున్. 104
- తే. అని వచించి వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె మఱియు
విను శతానంద! యింక నొక్కవింశ గలదు
రామకింకరుకరుణమై భీమసేనుఁ
డింపు చెందినయది యది యెట్లు లసిన. 105

❧ భీముఁడు పురుషమృగమును దోడ్తెచ్చుట. ❧

- ఉ. శిష్టసుతుండు పాంచుసుతశేఖరుఁ డిష్టసుహృద్విస్మృష్టతో
తక్ష్మప్తరాఘసిష్కృతి పహింపఁడలంచి విశిష్టమాసినె
ర్దిష్టవిధాశ్వమేధ మొనరింప బహుద్విజభోజనాత్యయో
చ్ఛిష్టసమప్తిస్పృష్టి గన శ్రీహరిఁ గన్గొని ధర్మజుం బుజున్. 106
- మ. సతతబ్రాహ్మణభోజనక్రియలఁ గృష్ణ! యాగశాలాంతర
క్షీతినమర్దము గ్రమ్మి శుద్ధిఁ బెడఁబాసెన్ నిత్యసంశుద్ధిగాఁ
గ్రతువున్ సాంగముగా ఘటింపు త్రివిగత్కల్యాణసంధావిగ్ధో
న్నతచాతుర్యుఁడ వీవ కావె? యన శ్రీనారాయణస్వామియున్. 107
- సీ. పురుషభావము మృగస్ఫురణ యేజంతువు నెక్కిన నైక్యమై నివ్వటిల్లు
నేవన్యసత్వంబు నిచ్చుఁ ద్రివారంబు పహింప దుస్వప్నభయములడగు
నేమృగోత్తమ మున్నయెడ నెంతయందైనఁ బరమపనిత్రమై పరిభవిల్లు
నసమానశౌర్యధైర్యప్రతాపనిరూఢి నేజీప మధిక మై లేజరిల్లు
- తే. యక్షరాక్షససిద్ధవిద్యాధరాహి, పతులకుక్తురసవర్మ లేప్రాణిఁ గాంచు
నట్టిపురుషమృగాభిఖ్య నలరుమృగము, వెలయు నిష్పరుషగ్రాపవిపినసీమ. 108
- క. ఆపురుషమృగేంద్రముఁ డే, నోపును మనభీముఁ డని వృకోదరుఁ గని సీ
వీపని సేయఁగలావు ద, యాపరుఁ డగునాంజనేయుననుజుఁడ వగుటన్. 109
- ఆ. ఆంజనేయుఁ డేయుపాయంబు వచియించె, నాక్రమమునఁ జని మహామృగంబుఁ
దెమ్ము పొమ్ము నా యుధిష్ఠిరాచ్యుతుల వీ, డొక్కని బకాసురాంతకుండు నేగి. 110

క. అనిభక్తి నాంధ్రసేయుని, స్తుతిచేయఁ బ్రసన్నుఁడైనచోఁ బురుషమృగే
స్థితవార్త చెలిపి యది యేగతి లోనగు ననుచు వేడఁగా నతఁడనియెన్. 111

క. సురలైనఁ జేర వెఱుతుదు, పురుషమృగాటవికి నిన్నుఁ బురుషోత్తము లం
జిగి గనుక శంక మానితి, స్థిర మైనయసపాయ మొకటి చెప్పెద సీమన్. 112

మ. తననెంతన్ వెఱు పింత లేక యశనిధ్యానోద్ధతిన్ గర్జ చ
సినవానిన్ వెనుజెంట నంటి కిరుకం బెండాడి గా కేగఁ ద
వ్వనసశ్వం బది వెంబడిం బడ బలవ్యాపార మేపార నె
వ్వనికిం గూడదు వేగ నేగ నిలఁగా వారింపఁగా నొంపఁగాన్. 113

సీ. కానఁ బ్రాణభయంబు గావించక మృగంబు నీవెంట వచ్చుట కెఱుకసేతు
నట కేగి గర్జింపు మది వెంట నంటిన బడలికలేకనంతదడవు నడవు
మఱి కొంతచేరువ కరుదేర నే నిప్పు డిచ్చురోమంబు లేడింటిలోన
నొకటి ముందర వైవ నొదవులింగము గన్నఁ బూజ సేయకరాదు పురుషమృగము
తే. పూజసేయుచు నందున్న భూరిశక్తి, నెంతదవ్వైన నీ వేగు మింతఁగాన
జాడఁ బట్టుక యేతేర దోడుతోడ, నిటుల యెలయించి కొనిపొమ్మచా స్తిపురికి. 124

క. అని పలికి సప్తరోమము, లనిలజునకు హనుమ యొసఁగ నతివినయముతోఁ
గొని మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని, చనసాగెన్ భీముఁడుగ్రశైలాటవులన్. 115

ప. చని చని తనచెంగట సుత్తుంగవిస్ఫులింగచ్ఛక్తిగాఢీ లకీలాజాలసమారాధితదిగంబరా
డంబర విజృంభిత దవానలదండహ్యమాన సమీపధరావిరాజితధరాధరసుందరకంసర
ప్రచేశప్రజాతవేణుసంభూత సంవేష్టితానర్గళగర్జజ్వాలి కామాలికా సమాకుల
కాకోదరాసీకా నేకఫణాగణపశ్చణ్ణిస్ఫుటస్ఫుటారావభయావహంబును, మహాసీల
సంకాశశరీరసంసంభగంభీరకుంభీంద్రసంభృతమదాంభశ్శుంభత్కుంభస్థలవిలంఘన
విదారణావసరనిజారవాకర్ణనసముదీర్ణవేగసమాగతశరభసంభూత సముత్సాహదోహ
లసముజ్జ్వలకుంభివిశ్వంభరావతీర్ణహర్యక్షసీడాక్షయ్యవత్సస్వరత్నద్రప్రకాండంబు
ను, నిజలతావాసపరిసరధరాంకురితఘాసగ్రసనవ్యసనాపేక్షాతీహరణహరిణనికరగళ
గ్రహణజాగ్రద్ధరాగ్రహసమగ్రశీఘ్రవ్యాఘ్రసముత్కరోత్కటఘటఘటధ్వని
ధ్వంసితవిశారంగరంగత్సారంగపుంగవ శ్రవణాంతరంగంబును, దుర్ధర్షతరామర్షవ
శావేశిత నైరిభసంఘసంఘవర్షణావసరోత్తిప్తమాంసమాంసలడిఘ్నక్షౌగచ్ఛత్సమస్త
కంకగృధ్రకాకాదివిహంగమపరస్పరసంగ్రామసంఘటిత నిర్ఘోషభీషణంబును, దివా
కరకిరణపాళికాపీపీలికా ప్రవేశదుర్ధభనిరంతరదురంతధ్వాంతనిశాంత రసాదుహ

లతాతానచ్చాయావితానంబును, త్రిభువనాక్రమవిక్రమక్రమప్రదక్షిణోపక్రమ
సల్లలితవచనపల్లవోష్ఠీవల్లభప్రభవభల్లూకతల్లజసముల్లాసోత్ఫుల్లలీలావహమఘలిలితా
క్షీణసహస్రాక్షశతారధారాకతోరతరనఖరశిఖాదార్యమాణపరివృతనిర్దోకవల్లీకముఖ
వికీర్యమాణధగద్ధగన్తజిగణస్ఫుటస్ఫుటాహిచ్ఛటాలాతలంకాపూయమానభద్రదం
తాపశవిక్కారిహిక్కాశ్రవణమాత్రాతిగాత్రవేపఘకశత్రతాసనివర్తనోపేతకిరాత
కరాఘాతధరాతలనిదారణదారుణశ్యాంరవాకీర్ణనోద్గిర్ణరోమకషాయితాక్షమస్తకస్థల
పతద్ధస్తవిహస్తావస్తానేక్షణానవలోకితజనధావకతనికుంజకుంజమూర్ధోద్ధూళనపరిగళ
స్ఫుల్లాచ్ఛభల్లప్రతానేతస్తస్సమీపాఘోరంబును, సకలక్షోణిపాటచ్చరఃపటకాక్ష
రక్షఃకులాధ్యక్షశిక్షాఽక్షాధ్వరక్రొడచూడాంతోపరిపతత్ప్రహర్షదివిజర్షభ
వర్షితకుసుమవర్షసంసూచకవరవరాహకరాళదంష్ట్రాంకూరవిదార్యమాణవేణునిర్దుక్త
ముక్తాఫలాత్కరకుందలిరాజాండమసేషాఖండనోద్దండశిఖండిప్రకాండమండలక్రేం
కారసంకులితంబును నగునొక్కకాటడవిం గాంచి దతీయం జొచ్చియచ్చట. 116

స. ప్రళయాబ్ధాశనిపాతశబ్దమచటన్ బ్రత్యక్షమానట్లు గ
ర్జిలః దద్దోష మొకింత వీనులః బడన్ నిఘ్రుబునన్ లేచి క
న్దోలుకుల్ నివ్వల గుప్పరింపః ద్విజగత్తోభంబుగా నార్చి నా
నెలవందెవ్వఁడొ క్రందు చేసె నని నిర్ణీదప్రచారోద్ధతిన్. 117

క. నడతెంచి వడముడిసి గని, చిడిముడిపడి నున్నుఁ బరిహసింపెన వోరి!
వొడ తెఱుంగక నాదృష్టి, బడి తెఱువోయె పసి వెంటఁ బడి పడి రా. 118

క. హనుమత్కటాక్షవీక్షోభిని యగుటగు నమపదిష్టగతి మారుతియున్
పనవముఁగొల్పిఁ బరువునఁ, జనుదేరఁగ నదియుఁ బొదువ శ్రమ మెఱ నొదవన్.

క. వెకలితసంబున నొక నంద, దికమకగొనుఁ గాన్త మరుచు వృధాశిత్పయఁ దై
బకవైరి మెకముమొకమున, నొకరోమము వైచి చనుటయును నంతటిలోన్. 120

సీ. వెలుంగొందె నచ్చోట విశ్వజన్మక్రియాశీఘ్రమామాస్ఫూర్తి లింగమూర్తి
యమరె నాముందరఁ గమలకైరవముఖక్రికరంబు సరోరుహకరంబు
చెలఁగె నయ్యెడ హైమశిఖరాగ్రచుంబితగోపురంబులు రత్నగోపురములు
కనుపట్టెనచ్చుట్టు ఘనసూనసంతానపరిమళంబులపేట విరులతోట

తే. యకార యొకరోమమె యొనర్చె నభవసృష్టి, వినుతి గాంచినహనుమ కేవేల్పులీడు!
చూడుఁ డా యని తేజేలు జోడుగూడి, యాడికొన నాడ మగమెకంబభవుఁగాంచి,

మ. అతిభక్తిం దొర మాని యోహర హరా! య న్నైగమోక్తి నమ
 స్కృతి గావించి సరంబులో మునిగి మేల్ కందామరల్ కల్వలున్
 జతగాఁ జెంగటితోటలో వివిధపుష్పవ్రాతముం చెచ్చి వి
 స్మృతనిష్ఠన్ శివపూజ చేసి కిరపన్ రెట్టించుక్రోధంబునన్. 122

క. నానెలవు మాన్ని తెచ్చిన, హీనార్థముఁ గెంతదూర మీట కేఁగెడినో
 నేనుం జూచెద నని చల, మాని కీలార్చుచును వెంట నరుదేరంగన్. 123

ఉ. చేరువ యైన నెప్పటివిశేషముఁ జూపుచు లోను గాకయే
 మారుతి పోవఁబోవఁ బలుమాటును వెంటి నంటి యంటి వే
 సారినదై మృగంబు పురి చయ్యునఁ కొచ్చె నశంకు తద్దృహ
 ద్వారము దూటి పోవఁగఁ బరం బొడియంబడె నందుపాటుగన్. 124

క. మృగ మిట్టులు దగ దొడ్డిన, జగజ్జట్టిం బట్టి తివియసాగిన నది యె
 ల్లఁ గనుంగొని హరిఁ దోకొని, సుగుణాఘోషు వచ్చి ధర్మసూయఁడు పలికెన్.

క. పరుగెత్తి భయముతో మా, శరణము నశ్రతంబు దనకు శరణం బనుచున్
 శిర మిటుగాఁ ద్రొల్లినసో, నిరునిం గఱకటి యొరర్పఁదగు నే? నీకున్. 126

ఉ. శిష్టమృగంబ వీవె యిటు నేసిన నే మనువార మన్న స
 తుష్టి వహించె సీసుకృతదోహళబుద్ధికి నామనంబు నీ
 యిష్టము చెల్పు మన్నను మృగేర్ష్య! నామఘ మైనయంతకున్
 స్పృష్టి దొలంగ నీయెక విసింపఁగదే యగ నుండె నయ్యెడన్. 127

ఉ. అంతజవంబు నంతభృతి యంతబలోన్నతి యంజనాగుతా
 త్యంతకటాక్షవీక్షనెకదా మరుదాత్తజాఁ దొంగ భక్తి న
 ఊంతక! యాంజనేయ! యనినంత మనఃమృగభీతి మానఁగా
 వింతయె యమ్మహామహుని దెప్పుకలన్ మృగభీతి మానుటల్. 128

క. సామీరియట్టియద్భుత, సామర్థ్యము లెవ్వరిని జగముల లేవే
 యామేటిరోమమునఁ గల, సామర్థ్యము గలదె? యమరసంఘంబులకున్. 129

క. మచ్చిక మును రాముఁడు వా, త్రచ్చినగతి నతఁడు కింపురుషవర్షముఁ
 నిచ్చలు హెచ్చుట విను మని, యచ్చతురుఁ దరుంధతీశుఁ డనియెన్ మరలన్.

సీ. గళితార్కదివ్యమంగళవిగ్రహమె కాని వేడుక వేఱొండు చూడబోవ
 రక్షాపహరి ప్రదక్షిణంబుల గాని తివిరి యొండొకచోటఁ దిరుగఁబోరు
 లంకాపురోద్భేదిసంకీర్తనలె కాని బాళిఁ దక్కినవానిఁ బాడఁబోరు
 గంధవాహకుమారుకైంకర్యములె కాని చిక్కిన కార్యముల్ సేయఁబోరు

తే. మిశ్రహితపుత్రమిత్రసంస్తోత్రపాత్ర, చిత్రచారిత్రములె కాని శ్రోతయుగళి
మైత్రిఁ జొనుపరు పరకథాసూత్రములను, గింపురుషవర్ష జనుల వర్ణింపఁదరమె. 131

క. అధిపదాసభాసురదయాప్రాంచతక్రటాత్మామృతా
హృష్టిఁ దదీయనిర్మలకథాసంపూర్తి ధన్యాత్మ లై
యారోగ్యంబులు భాగ్యముల్ గలిగి దీర్ఘాయుస్సమన్వీతు లై
దారల్ దారు సుఖంతు రెంతయు సిరికొ దదోగభూమిన్ జనుల్. 132

క. ఆరోగభూమి సంశత, మాభోగసువర్ణకదళికారామమునన్
శోభితకల్పద్రుధరి, త్రీభర్తమయాసనోపరిన్ హనుమ దగున్. 133

సీ. సీతామనోనాథగీతంబు లొకవంక మొనసి గంధర్వులు వినికిసేయఁ
గౌసలేయగణేయగాథావిశేషంబు లొకచాయ మునివర్షు లుగ్గడింప
లక్ష్మణాగ్రజపరోల్లాసలాస్యవిలాసగతుల నచ్చర లొక్కకడ నటింప
దశరథోర్విశనందనహృద్యగద్యపద్యము లొక్కచోఁ జారణాళి చదువ.

తే. యక్ష కిన్నర సిద్ధ విద్యాధ రాహి
గరుడ భాస్వరతపశితాదిగణము లొక్క
చక్కి మిక్కిలి నయ మెక్కి మ్రొక్కి కొలువఁ
బెద్దకొలు వుండు హనుమత్కసిప్రభుండు. 134

మ. బలభిద్వహ్నియమాసురాబ్ధిపమరుత్పలస్త్యముఖ్యామరుల్
లలనాసుగతి నేగుదెంచి తను సులక్షీంచి యొక్కొక్కవే
ళలఁ బూడింపఁగ భావిపద్మభవలీలల్ నేడె కల్పింపఁగాఁ
జెలఁగుం దుంబురునారదాదు లలరం జేయంగ వీణాదులన్. 135

సీ. అటు మొన్న శశిరేఖ ఘటియించినటులుండ వలెనుమీ యభినయంబు లచరంభ
చెలఁగి కర్పూరవాసిని నిన్న రక్తిచూనత్రాణవీణ గన్పించు హేమ
యూర్వశి మొన్నమా పూనినగతి వన్నె కెక్కుమీ జక్కిణి ద్రొక్కి తార
యల్లనాడు ఘృతాచి యనినమెచ్చునమెచ్చమరి పాపపాపమీ మంజుఘోష

తే. యతరదై వతసభలలో నిచ్చ పచ్చి
నటులు మురిసినగతి గాదు హనుమ సకల
కళల నెఱజాణయని యంద్రు చెలులఁ గూర్చి
నచ్చరలు వాయుసుతు గొల్వ వచ్చునపుడు. 136

మ. తళుకుంబంగరు చెక్కుజేరలకుఁ బ్రత్రంబుల్ మెడం దోచుక్రొ
న్నెలకుం గందపునిండుపూత మఱుగొండెం జొక్కపున్నోవికెం

పులు మాటంగనుపాయ మేమి యిటులం బోవన్ భయం బయ్యెడిన్
బొలతీ! వాయుజునేవ కంచు నొక వేల్పుంగొమ్మ లోఁ జింతిలున్.

137

చ. పరమనిర క్తిశాలి మనపాటలర క్తి వహించె నక్షసం

హరుఁడు ప్రియంబు పూని మనయాటల నేత్రసుఖంబుఁ జెంచె న
చ్చెరు వని యెంచనేల రఘుశేఖరువర్ణన తాట వేడుకం
బరగు నటంచు వచ్చి భయభక్తులఁ గొల్పు ఘటించు రచ్చరత్.

138

మ. పదముల్ దొట్రిల రాసినివ్వుఁడు నుతింపం బూని యెంతేని గ
ద్దరికం దాల్పనివేల్పు మ్రొక్కు-చు వచంకం బోనిగీర్వాణుఁడున్
గదియన్ వచ్చి విచేష్టఁ బొంపనిదివొక శ్రేష్ఠుఁడున్ జూడఁగా
నొదవం డయ్యెడ భక్తి సాఫ్దససమాయోగప్రభావంబునన్.

139

ఉ. వారనిభ క్తి సేభరతవర్ష మునందుఁ ద్రివర్గకాంక్ష న
క్షారి భజించుపుణ్యులు హితార్థము లిక్కడఁ గాంచరేని దు
ర్వారవిభూతిఁ గింపురుషవర్ష మునం జనియించి తృపులై
చేరుదు రవ్యయాస్పదము సిద్ధము గౌతమవంశవర్ధనా

140

సీ. తుంబురునారదాదు లగుగాయకులకుఁ దాను బెట్టినభిక్ష గానవిద్య
తననర్తనాగమంబున సహస్రాంశంబు నంద నేర్పరులు రంభాదిసతులు
తనమహామహిమాబ్ధి గనలేమి నణచూత్ర మెఱిఁగినవారు దేవేంద్రముఖులు
తనవాక్యములు వహించినజ్ఞానలేశంబువలన ముక్తులు మానివర్చు లెల్ల
తే. నని గగత్తయి పొగడ మీటగుదయాస, రస్వతీశు భవిష్యత్సరస్వతీశు
గగనమృణితోఁటినంకాక్షుఁ గవికులేశు, ననిశము భజించువారు కృతార్థు లనఁడు; 141

క. ఈసామీరిచరిత్రం, బేసుజనుఁడు చదువుకొన్న హితమతి విన్నన్

వ్రాసిన మఱి వ్రాయించిన, నాసాత్వికుఁ డిహపరంబులందు సుఖి యగున్. 142

తే. అని సకలభూతజాతదయాగరిష్ఠుఁ, శగువసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠుఁడాత్మనిష్ఠుఁ

డానతిచ్చినహనుమన్లహత్త్వ మెల్ల, విని శతానందుఁ డానందమునఁజెలంగె. 143

— ఆశ్వాసాంతము. —

మ. భవనాళికశశాంక శాంకరధనుఃప్రస్ఫీత కద్రూవధూ
భవనాశాండజరాజరాజసమతప్రచ్ఛన్నధీమన్తనో
భవనాత్యుజ్జ్వలభావ భావజశతప్రత్యగ్ర సౌందర్యవై
భవ నాసత్యసమాన మానవకులబ్ధాతాటవీభాస్కరా!

క. రజ తామృతకర సితసీ, రజ తారా హీర కలశరత్నాకరవా

రజ తార్క్ష్య బలద్విషదవ, రజతాదృశచరణభవ ఝరస్ఫురితయశా.

145

ఉత్సాహ—

దారుణప్రయోగబాణధారణానివారణా!

వారణాభియాతిశౌర్యవై భవతికారణా!

కారణాత్క చిన్తనోలగత్తమోనికారణా!

కారణాతిదూరదైత్యగర్వహృన్తఃసారణా!

146

గద్యము.—

ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయూరసలసత్కటాక్షపీఠామహాత్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యావధా
నసగుణనిర్దుణ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్యకుమార సమా
శ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయప్రణీతం బయిన సమీరకుమార
విజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు అర్జునశరనేతుభంగంబును, భీమునకు పరం
బొసంగుటయు, బురుషమృగాగమనంబును, గింపురుషవర్ణవర్ణనంబును నన్నదిసర్వం
బును సప్తమాశ్వాసము.

Acc. No.	
Class No.	
Book No.	

ఆంధ్రగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రు. అ.
అచ్చతెనుఁగురామాయణము, శుద్ధప్రతి	... 1 4
అధ్యాత్మరామాయణము, పద్యము, క్రొత్తకూర్పు	... 1 8
అనంతునిఛందము, ఛందోదర్పణము	... 0 14
అనిరుద్ధచరిత్రము	... 0 8
అప్పకవీయము, విపులమైనవిమర్శతో చక్కగముద్రితము	... 2 8
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటిక	... 0 4
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	... 0 2
ఆంధ్రభాగవతము, చక్కనిప్రతి	... 5 8
డిటో అత్యుత్తమప్రతి 2 సంపుటములు	... 7 8
ఆంధ్రభారతము, 7 సంపుటములప్రతి	... 14 0
డిటో 3 సంపుటములప్రతి	... 13 0
ఆది, సభాపర్వములు గలసంపుటము	... 2 0
ఆరణ్యపర్వము ,,	... 2 0
విరాటోద్యోగపర్వములు ,,	... 2 0
భీష్మద్రోణపర్వములు ,,	... 2 0
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీ పర్వములు,,	... 2 0
శాంతిపర్వము ,,	... 2 0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మాసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	... 2 0
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము	... 0 8
ఆదిపర్వము, పెద్దచ్చు, చిన్నసైజు	... 1 8
ఆనందరంగరాట్టచందము	... 1 8
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము, కావ్యతీర్థ జనమంచి, శేషాద్రిశర్మ కృతము, 3 సంపుటములు	... 12 0
డిటో 7 సంపుటములు	... 14 0
ఆంధ్రభాషాభూషణము	... 0 2
ఆంధ్రభాషాష్టావము	... 0 12
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, శేషము, సాంబనిఘంటువు	... 0 12
డిటో కాలిక్వోబైండు	... 1 0
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటిక	... 0 8
ఉత్తరరామాయణము, మేలుప్రతి, చక్కనికూర్పు, కాలిక్వోబైండు	... 2 0
ఉత్తరహరివంశము	... 1 8
కవికర్ణరసాయనము	... 1 8
కళాపూర్వోదయము	... 2 4

	ప్రతి 1-కి హ. అ.	
కాశీఖండము, క్రొత్తకూర్పు	...	1 8
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0 4
డిటో గట్టుప్రభువుకృతము	...	0 6
కృష్ణరాయవిజయము	...	0 8
గజేంద్రమోక్షము, సటీక, కాలికోబైండు	...	0 8
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు	...	7 8
చాటుపద్యచుణిమంజరి, ప్రథమభాగము	...	1 4
డిటో రెండవభాగము, మేలుప్రతి	...	1 10
చెన్నబసవపురాణము	...	1 2
జైమినిభారతము	...	1 0
తెనుగుసమస్యలు	...	0 2
దశావతారచరిత్ర, నూతనముద్రితము	...	2 0
దసరాపద్యములు	...	0 1
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	0 10
నలోపాఖ్యానము, సటీక	...	0 6
నలచరిత్ర, ద్విపద	...	0 14
నిర్మలచంద్రోత్తరరామాయణము	...	1 0
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0 6
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0 4
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0 4
నృసింహపురాణము	...	1 0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	0 12
డిటో వేంకటనాథరాజకవికృతము	...	1 8
దశకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము, కేతనకవికృతము	...	1 4
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, క్రొత్తకూర్పు	...	0 10
పారిజాతాపహరణము, చిన్ననైజు	...	0 8
బ్రహ్మోత్తరఖండము	...	1 0
భాస్కరరామాయణము	...	1 0
భోగిసేవండకము	...	0 1
భోజరాజీయము, అనంతమాత్యకృతము	...	1 2
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రి గారివ్యాఖ్యానముతో		
చిన్ననైజున మేలుకాగితములమీద స్ఫుటమైన అక్షరములతో		
చక్కగముద్రితము	...	2 0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	1 12
మొల్లరామాయణము, చిన్ననైజు	...	0 10

ప్రతి 1-కి రూ. అ.

రత్నపరీక్ష, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	0	3
రసికజనమనోభిరామము	...	0	12
రంగనాథరామాయణము, ద్వీపద	...	3	8
రంగరాయచరిత్రము	...	0	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక	...	2	4
రాజయోగసారము, ద్వీపద	...	0	4
రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
రామరాజీయము, చక్కనిప్రతి	...	0	12
రామాభ్యుదయము	...	1	4
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక, చక్కనిప్రతి	...	0	8
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	...	0	8
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము	...	0	10
లంకావిజయము, (రావణదమ్మీయము), సటీక,			
పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవికృతము	...	1	4
వసుచరిత్ర, సటీక, అనేకనూతనాంశములుగల చక్కని క్రొత్తకూర్పు		4	0
వసుచరిత్రవిమర్శనము, శ్రీచినసీతారామస్వామి శాస్త్రీకృతము,			
అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయము లనేకము లిందుగలవు.		1	0
వసిష్ఠజనకసంవాదము	...	0	4
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము	...	1	8
విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	...	0	8
విదురసీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది	...	0	5
వీరభద్రవిజయము, బమ్మెర పోతరాజకృతము	...	0	12
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండవెంకమ్మది	...	1	0
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు	...	0	6
డిటో శ్రానుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	...	1	4
డిటో 2700 పద్యములు, కాలికోబైందు	...	1	12
వేమనపద్యములు, 2700 పద్యములు, తాత్పర్యసహితము, ఇందుగ్రంథ			
విమర్శ, కవిజీవితము మొదలగునవి చేర్పఁబడినవి. చక్కని			
క్రొత్తకూర్పు	...	3	8
వైశ్యపురాణము	...	1	4
శతకంఠరామాయణము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	10
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము	...	0	12
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము	...	0	16
శివలీలావిలాసము, కూచిమంచి తిమ్మకవిప్రణీతము	...	0	2
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది, క్రొత్తకూర్పు	...	1	0

	ప్రతి 1-కి మా. అ.	
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవిది	...	0 12
సహస్రకంఠరామాయణము	...	0 12
సప్తమస్కంధము, సాధారణప్రతి, (భాగవతము)	...	0 6
సారంగధరచరిత్రము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	...	0 8
సానందోపాఖ్యానము, శ్రీ శివరామకవివిరచితము	...	1 0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, అనేక నూతనాంశములు		
చేర్చి చిన్నసై జనముద్రించినారము. టీక, వివరణము మిక్కిలి		
విపులము. ఈవఱకుప్రకటితమైన ప్రతులకన్న బాగుగనున్నది,		
సాధారణప్రతి	...	2 0
డిటో మేలుకాకితములు. గిల్లుపేరు, కాలికోబైండు	...	3 3
సులక్షణసారము, సటీక	...	0 8
హరవిలాసము, శ్రీనాథకవి	...	0 12
హరివంశము, క్రొత్తకూర్పు	...	3 0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	...	0 12
భక్తిరసశతకసంపుటము, మొదటి సంపుటము	...	2 0
,, రెండవ సంపుటము	...	2 0
సీతేశతకసంపుటము	...	2 0
ఆంధ్రనాయకశతకము	...	0 4
ఉద్దండరాయశతకము	...	0 2
బంటిమిట్టరఘువీరశతకము	...	0 2
కలువాయిశతకము, సటీక	...	0 4
కాళహస్తిశతకము	...	0 2
కాళహస్తిశ్వరశతకము, ధూర్జటికవిది	...	0 2
,, శ్రీనాగపూడి కుప్పస్వామయ్యగారిది	...	0 4
కామేశ్వరీశతకము	...	0 2
కుమారీశతకము, సటీక	...	0 3
కుక్కుటేశ్వరశతకము	...	0 3
కృష్ణశతకము	...	0 2
గొట్టుముక్కలరాజగోపాలశతకము	...	0 2
చంద్రశేఖరశతకము	...	0 2
గాణక్యశతకము	...	0 2
త్తబోధశతకము, సటీక	...	0 3
న్నమల్లసీసములు	...	0 2
న్నాయకశతకము	...	0 2
కివరశతకము	...	0 2

ప్రతి 1-కి చూ. ఆ

జ్ఞాన ప్రసూనాంబికాశతకము	...	0	2
దాశరథిశతకము, సటీక	...	0	4
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
నారాయణశతకము	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	3
పార్థసారథిశతకము, పానకాలరాయవిరచితము	...	0	
ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	
భక్తచింతామణిశతకము	...	0	
భద్రాద్రిరామశతకము	...	0	
భాస్కరశతకము, సటీక	...	0	2
మహిజామనోహరశతకము	...	0	4
మహిషాసురమర్దనశతకము	...	0	2
మాతృశతకము	...	0	1
మాధవశతకము	...	0	2
మానసబోధశతకము, సటీక	...	0	3
మారుతిశతకము	...	0	2
ముకుందశతకము	...	0	2
రఘువీరశతకము	...	0	2
రఘుతిలకశతకము	...	0	2
రమానాయకశతకము	...	0	2
రంగేశశతకము	...	0	4
రమాధీశ్వరశతకము	...	0	2
రాజగోపాలశతకము	...	0	4
రాజశేఖరశతకము	...	0	2
రామశతకము, జయంతి కామేశంపంతులు	...	0	2
రామలింగేశశతకము	..	0	3
రామతారకశతకము	...	0	4
రామప్రభుశతకము	...	0	2
రామరాఘవశతకము	...	0	2
రామరామశతకము	...	0	2
రుక్మిణీపతిశతకము	...	0	
రేఖాల రాజలింగశతకము	...	0	

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండు సన్స్, 2
292, ఎస్.ప్లస్. నేడ్, చెన్నపురి. 0

